

**T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI**

**1899 NUMARALI
(H. 1146-1149 / M.1733-1737)
TRABZON KADI SİCİLİ'NİN ÇEVİRİMYAZISI VE DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÜL ÇİÇEK

**DANIŞMAN
DOÇ. DR. NECMETTİN AYGÜN**

AKSARAY, 2017

T.C
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

1899 NUMARALI
(H. 1146-1149 / M.1733-1737)
TRABZON KADI SİCİLİ'NİN ÇEVİRİMYAZISI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÜL ÇİÇEK

DANIŞMAN
DOÇ. DR. NECMETTİN AYGÜN

AKSARAY, 2017

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 11 (on bir) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Gül

Soyadı : ÇİÇEK

Bölümü : Tarih

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı: 1899 NUMARALI (H.1146-1149 / M.1733-1737) TRABZON KADI SİCİLİ'NİN ÇEVİRİMYAZISI ve DEĞERLENDİRİLMESİ

İngilizce Adı: THE TRANSCRIPTION AND EVALUATION OF TRABZON SHARIA COURT RECORD: NUMBERED 1899 (H.1146-1149 / A.D. 1733-1737)

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uydugumu, yararlandigim tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Gül ÇİÇEK

İmza: .....

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
JÜRİ ONAY SAYFASI

Gül ÇİÇEK tarafından hazırlanan “1899 Numaralı (H.1146-1149 / M.1733-1737) Trabzon Kadı Sicili'nin Çevrimyazısı ve Değerlendirilmesi” başlıklı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/oy çokluğu ile Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: (Doç. Dr. Necmettin AYGÜN)
(Yeniçağ ve Yakınçağ Tarihi ABD, Aksaray Üniversitesi)

Üye: (Doç. Dr. Metin Ziya KÖSE)
(Yeniçağ Tarihi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi)

Üye: (Yrd. Doç. Turan AÇIK, Aksaray Üniversitesi)
(Yeniçağ Tarihi ABD, Aksaray Üniversitesi)

İmza

T. ....
Metin Ziya Köse
Turan Açık

Tez Savunma Tarihi: 12.07.2017

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun .....21.07.2017.....tarih ve
2017/32-4..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Gül ÇİÇEK

İmza

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yrd. Doç. Dr. Sevilay USLU DİVANOĞLU

İmza

TEŐEKKÜR

Çalıőmalarım sırasında yardımını ve desteğini üzerimden eksik etmeyen, kıymetli önerileriyle bana yol gösteren, yanlışlarımı her defasında düzeltme sabrı gösteren değerli hocam ve danıőmanım Doç. Dr. Necmettin AYGÜN başta olmak üzere Tarih Bölümü'ndeki hocalarıma ve aileme teőekkür etmeyi bir borç bilirim.

Aksaray 2017

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

1899 NUMARALI (H.1146-1149 / M. 1733-1737) TRABZON KADI SİCİLİ'NİN ÇEVİRİMYAZISI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Aksaray – 2017

Gül ÇİÇEK

ÖZET

Osmanlı hukukunun yansıdığı en önemli kaynak şer'iyye sicilleri, kadı sicilleri veya mahkeme defterleri adı ile bilinen defterlerdir. Bu defterler, içerdikleri kayıtlar sayesinde Osmanlı devlet ve millet sisteminin ne şekilde işlemekte olduğunu gösteren çok önemli kaynaklar arasındadır. Yine bu kaynaklar, Osmanlı taşrasının sosyal ve iktisadî yapısını gösteren en önemli kaynaklardır. Çalışmamıza konu olan 1899 numaralı kadı (şer'iyye) sicilinde yer alan kayıtlar neredeyse bütünüyle Trabzon üzerinden doğu sınırlarında İran ile savaşmakta olan Osmanlı ordusunun ikmal ve iaşesine ait 1733-1737 tarihli kayıtlardan oluşmaktadır. Bu kayıtlardan Osmanlı ordusunun ikmal ve iaşesinin hangi şartlarda gerçekleşmiş olduğu çıkartılabilmektedir. Bu defterdeki kayıtlar asker ve erzak temini, askerlerin geçtiği güzergâhlar, yol tamirleri, savaşın finansmanı, erzak ve mühimmat türleri gibi pek çok konuya dair bilgi sağlamaktadır. 1723-1746 Osmanlı-İran savaşlarının aralıksız devam ettiği dönemdir. Bu sebeple cepheye asker, erzak ve mühimmatın eksiksiz sağlanması savaşın seyri açısından hayati önem taşıyordu. Bunun için de devlet ordunun ikmal ve iaşesini eksiksiz ve zamanında gerekli yerlere ulaştırılması için bazı tecrübeli bürokratlar görevlendirilmiştir. Bu görevliler her türlü ne kadar zahire satın alınacağı, hangi mahzenlerde saklanacağı, kimin gemisine ne miktar yükleneceği ve ulaşım araçlarının temini gibi birçok şeyden sorumludurlar. Devlet, cephede savaşmakta olan ordunun ikmal ve iaşesinin sağlanmasında hiçbir masraftan kaçınmamıştır. Bu çalışma, esasında iki amaç üzerine kurulmuştur. İlki Osmanlı devlet sisteminin organizasyon tecrübesini, ordunun ikmal ve iaşesindeki mükemmelliğini vurgulamak, ikincisi ise Trabzon'un, yani bir Osmanlı taşra yerleşiminin, Osmanlı-İran savaşlarına olan desteğini, ikmal ve iaşe açısından göstermektir.

Bilim Kodu:

Anahtar Kelimeler: Kadı Sicilleri, Osmanlı Devleti, İran, Trabzon, ikmal ve iaşe.

Sayfa adedi: 292

Danışman: Doç. Dr. Necmettin AYGÜN

AKSARAY UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES

**THE TRANSCRIPTION AND EVALUATION OF TRABZON SHARIA
COURT RECORD: NUMBERED 1899 (H.1146-1149 / A.D. 1733-1737)**

(M.S Thesis)

Gül ÇİÇEK

Aksaray – 2017

ABSTRACT

The most important source, reflecting the Ottoman law, is the records known by the names of the sharia court records, kadı records or court registries. These books, owing to the records they contain are among the most important sources in terms of showing how the Ottoman government and nation system was operating. Also these sources are among the most important ones, displaying the social and economic structure of the Ottoman provincial settlements. The records in the 1899 numbered Sharia court, which are the subject of our work, consist almost entirely of the records of 1733-1737, about supplies and subsidies from Trabzon, sent to the Ottoman army waging a war with Iran on the eastern borders. From these records, it is possible to understand, under which conditions the supply and subsidy of the Ottoman army took place. The records in this book give us information on many topics such as military and food supply, troop routes, road repairs, financing of the war, supplies and ammunition types. The years of 1723-1746 were a period in which the Ottoman-Iranian wars continued unabated. That is why, the complete supply of soldiers, supplies and ammunition to the front was vital for the course of the war. To do this, some very experienced bureaucrats were taken into service to deliver the army's supplies and subsistence in time and in full to the required places. These officers were responsible for many things, such as how much cereal will be bought, in which stores they will be kept, what amount will be loaded on whose ship and providing the means of transport. The empire spared no expense in the supply and subsistence of the army that was fighting on the front. This work was originally based on two goals: The first of these is to emphasize the organizational experience of the Ottoman state system, the perfection of the supply and subsistence of the army, and the second is to show the support of Trabzon, an Ottoman provincial settlement for the Ottoman-Iranian wars, in terms of supply and subsistence.

Code of science:

Keywords: Sharia Court Record, Ottoman State, Iran, Trabzon, Supply and subsistence.

Number of pages: 292

Thesis supervisor: Assoc. Prof. Dr. Necmettin AYGÜN

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	V
ABSTRACT.....	VI
İÇİNDEKİLER.....	VII
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	IX
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM

SAVAŞLAR ÖNCELİĞİNDE TARİH BOYUNCA OSMANLI-İRAN İLİŞKİLERİ.....	5
1.1. Osmanlı-İran İlişkilerinde 1639'a kadar olan Dönem.....	8
1.2. Osmanlı-İran İlişkilerinde 1723-1746 Dönemi.....	14
1.3. Osmanlı-İran İlişkilerinde XIX. Yüzyılın İlk Yarısı.....	21

II. BÖLÜM

1723-1746 OSMANLI-İRAN SAVAŞLARINDA TRABZON.....	24
2.1. Tarihte Trabzon.....	24
2.1.1. Nüfus ve İdarî Teşkilat.....	26
2.2. Dönemin Tarihi Arka Planı:18 Yüzyılın İlk Yarısında Osmanlı Devleti'nin Siyasî, Ekonomik ve Sosyal Durumu.....	27

2.3. 1723-1746 Dönemi Osmanlı-İran Savaşlarının Organizasyonu ve Lojistiği.....	36
2.4. 1899 Numaralı Trabzon Kadı Siciline Göre Osmanlı-İran Savaşlarının Organizasyonu ve Lojistiğinde Trabzon'un Rolü.....	40
2.4.1. Sevkiyatta Kullanılan Kara Ulaşım Hattı (Trabzon-Erzurum Kervan Yolu).....	47
2.4.2. Mühimmat-Asker Temini ve Cepheye Sevkiyatı.....	55
2.4.3. Erzak Temini ve Cepheye Sevkiyatı.....	75

III. BÖLÜM

1899 NUMARALI TRABZON KADI SİCİLİ'NİN ÇEVİRİMYAZISI.....	90
3.1. Kadı Sicillerinin Muhtevası ve Önemi.....	90
3.2. 1899 Numaralı Kadı Sicili'nin Tanıtımı; Konu Başlıkları ve Belge Türleri.....	95
3.3. Çevrimyazı'da Takip Edilen İmlâ Esasları.....	115
3.4. 1899 Numaralı Trabzon Kadı Sicili'nin Çevrimyazısı.....	116
SONUÇ.....	274
KAYNAKÇA.....	276
ÖZGEÇMİŞ.....	283

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

age. : Adı geçen eser

agm. : Adı geçen makale

agt. : Adı geçen tez

Çev. : Çeviren

DİA: Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

OTAM: Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (Ankara Üniversitesi)

H.: Hicrî Yıl

M.: Miladî Yıl

s. : Sayfa

TTK: Türk Tarih Kurumu

TŞS. : Trabzon Şer'iyeye Sicilleri

CTAD: Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi (Hacettepe Üniversitesi)

İSAM: İslâm Araştırmaları Merkezi

TAD: Tarih Araştırmaları Dergisi (İstanbul Üniversitesi)

vb.: Ve benzeri

vs.: Ve saire

GİRİŞ

Osmanlı Devleti din, dil, etnik yapı ve kültür bakımından çeşitlilik gösteren bir yapıya sahiptir. Bu çeşitliliğe rağmen Osmanlı Devleti'nin altı asır ayakta kalmayı başarması söz konusudur ve bu başarının arkasında şüphesiz çeşitli sebepler vardır. “Adalet”, “liyakat” ve “zimmethukukunu”¹ esas alan yönetim anlayışı bu başarıdaki en önemli etkenlerdendir.²

Osmanlı gücünün bazı temel dayanakları bulunmaktaydı: Uçsuz bucaksız bir imparatorluğun sahip olduğu kaynaklar; Müslüman olmayanlara karşı savaşmayı vazife addeden bir ideoloji; etkin savaş yönetimini mümkün kılan bir toplum yapısı; Ágoston'un da ele aldığı üzere istihbarat ve siyaset tercihlerinin ciddi analizine dayalı bir büyük strateji ile buna uygun mevzilendirilmiş askerî birlikler ve rakip kabul etmez bir ikmal ve iâşe sistemi.³

Devlet, ırkı ve dini ne olursa olsun fayda sağlayacağı kişileri devlet sistemine eklemlenmekte çağına göre oldukça başarılıdır.⁴ Devlet, mahallî, dinî yahut seküler önderlerin desteğini kazanma uğraşını verirdi. XV. yüzyılın sultanları, evvelki devrin seçkinlerinden işbirliğine açık gurup ve bireyleri kendi sistemlerine eklemlenmeye çaba sarf ettiler. Osmanlı ordusu, istihdam ve mükâfat yöntemleri ile fethedilmiş toplumların geniş kesimlerini Osmanlı askerî-idarî sistemine katmanın fevkalade mühim bir aracıydı. “Devşirme sistemi sayesinde binlerce Balkanlı Hıristiyan Osmanlı askerî teşkilatına girme fırsatı edinirken, pek çokları da tımarlı

---

¹ 1907'de İstanbul'da dört ay kalan roman yazarı İspanyol Vicente, “Dünyanın hiçbir yerinde İstanbul'da olduğu kadar dinsel özgürlük yoktur” demektedir. Bkz. Ertuğrul Önalp, “İspanyol Roman Yazarı Vicente Blasco İbanez'de Türk İmajı”, *Dünyada Türk İmgesi*, Ed: Ö. Kumrular, Kitap Yayınları, İstanbul 2011, s.265.

² Osmanlı devlet ve toplum anlayışının dayandığı temel ilkeler hakkında bkz. Mehmet Öz, *Kanun-i Kadîmin Peşinde Osmanlı'da “Çözülme” ve Gelenekçi Yorumcuları*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2010, s.57.

³ Gábor Ágoston, *Osmanlı'da Ateşli Silahlar Ve Askerî Devrim Tartışmaları*, Çev: K. Şakul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2017, s. XVI.

⁴ “Türkler dinî konularda da çok zekice davranıyorlardı. Kimseyi din değiştirmeye zorlamadılar. Hedefleri Müslümanları çoğaltmak değil, kendilerine bağlı vatandaşlar kazandırmaktı. Balkanlar'daki uygulamanın aksine Macaristan'daki Hıristiyan çocuklar İstanbul'da askerî eğitim görmek üzere hiçbir zaman devşirilmedi”. John Stoye, *Viyana Kuşatması*, Çev: D. Türkömer, Doğan Kitap, İstanbul 2004, s.39. “Bugün Türkiye'nin, seküler siyasi sistemler yönetilen tek İslâm ülkesi olması ve diğer İslâm ülkelerinden farklı bir yol izlemesi olgusunun, büyük oranda Osmanlı geçmişinin deneyimine dayandığını söylersek abartmış olmayız”. Bkz. Halil İnalçık, *Osmanlı Tarihinde İslâmiyet Ve Devlet*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2016, s.10.

sipahi ve yardımcı kuvvet (martalozlar, voynuklar, köprücüler, derbentçiler) sıfatıyla Osmanlı yönetici zümresine katılıyorlardı” demektedir haklı olarak Ágoston.⁵

Sonuç olarak esneklik ve pragmatizmin önemini tekrar vurgulayabiliriz. Osmanlılar genişleme safhasında çeşitli fetih yöntemleri izlemişlerdi. Faydacılığın ve yoğun melezlenmenin eseri olan ordu, yalnız fetihlerde değil fakat fethedilen rical ile halklarının Osmanlı sitemine dâhil edilmesinde de ehemmiyetli bir yere sahipti. Daha önemlisi, salt askerî güç başka itaat ettirme araçları ile bir arada kullanıldı. Bunların arasında evlilik ittifakları ve değişik tâbilik türleri bilhassa mühimdi. Erken yüzyıllarda Osmanlılar toprak tasarrufu, vergi toplama ve idare konusunda kayda değer bir değişiklik sergilemişlerdi.⁶

Osmanlı devlet-millet sisteminin kodlarını İstanbul’da diplomat olarak bulunan (1554-1562) Busbecq’in gözlemlerinde bulmak mümkündür. Ona göre; “Türkiye’de (Osmanlı Devleti’nde) hiç kimse diğerlerinden soyu sebebiyle ayrı tutulamaz. Herkese görevine göre, makamına göre saygı gösterilir. Böyle olduğu için merasimde kıdem kavgası çıkmaz. Herkesi memuriyetine bizzat sultanın kendisi atar, vazifelerini belirler. Bunları yaparken (atadıklarının) ne zenginliğine ne de sınıf farkına dikkat eder. Adayın sahip olduğu nüfuzu ve şöhreti göz önünde bulundurmaz. Sadece her birinin meziyetini düşünür. Kısacası burada herkes aldığı görevde yapabileceklerine, marifetlerine bakılarak bir makama getirilir; soyuna ve malına, mülküne göre değil (...) Bizim yöntemimiz çok daha farklı. Meziyetlere hiç önem vermeyiz. Her şey soya bağlıdır. Yüksek mevkilere çıkabilmenin tek yolu budur.”⁷

Devlet sisteminde, idarede liyakat ve faydayı gözeten Osmanlılar, Uluğ Bey’in öğrencisi Ali Kuşçu’yu İstanbul’a getirterek, Türkistan ve İran coğrafyasındaki bilimsel faaliyetlerin Anadolu’ya aktarılmasını; Barbaros Hayreddin’i kaptan-ı deryalığa getirerek Akdeniz gemicilik kültürünün Osmanlı’ya aktarılmasını ve yine gençliğinde Bosna’da bazen kilisede papaz yardımcılığı ve bazen de manastırda ilahi okumakla görevli bir genci, yani Sokullu Mehmet Paşa’yı, devşirme sistemi kapsamında devşirip, Enderuna yerleştirip, Türk-İslâm

---

⁵ Ágoston, *age*, s.13-14.

⁶ Mevcut çok çeşitli türlerdeki toprak tasarrufu (dirlik, özel mülk, dini vakıf) ve gelir idaresi (tımâr sistemi, iltizam) yöntemi imparatorluğun ihtiyaçları uyarınca zaman içerisinde evrilip değiştiler. Yani ele geçirilmiş toprakları kendi idari sistemlerine pek çabuk ekliyorlardı. Farklı eyaletlerdeki Osmanlı idaresi ilk başta benzer ve tek tipmiş gibi gözükse de idari usuller bir eyaletten diğerine belirli farklılıklar göstermekte ve sıklıkla yerel âdetleri bünyesinde taşıymaktaydı. Bu değişkenlikler Osmanlı öncesinde var olan yerel idareci rical ile girilen hassas pazarlıkların bir sonucuydu. Doğrudan Osmanlı idaresi kendi toprak tasarrufu, vergi düzeni ve kurumlarıyla imparatorluğun çekirdek eyaletlerinde başarılı bir şekilde teşkil olmuş İstanbul’daki iktidar, uç eyaletlerde ciddi kısıtlamalarla boğuşmak zorundaydı. Buralarda Osmanlı hâkimiyeti genel olarak hâkimiyete (*condominium*) dönüşüyor ve Osmanlı öncesindeki ekonomik ve sosyal koşullar ile hukuk sistemleri ve kültür devam ediyordu. Ayrıntısı için bkz. Ágoston, *age*, s.27.

⁷ Ogiler Ghislain De Busbecq, *Türk Mektupları*, Çev: H. Özkan, Ark Yayınları, İstanbul 2002, s. 60-61.

geleneklerine göre yetiştirerek Osmanlı'nın en önemli sadrazamlarından biri haline getirmesi söz konusudur. Benzer örnekleri çoğaltmak mümkündür. Burada önemli olan Osmanlı devlet-millet sistemini liyakat, adalet, dinî özgürlük ve hoş görü ilkelerine sıkıca bağlı olmasının yanı sıra, çağdaş gelişmeleri yeri ve zamanı geldiğinde bünyesine katmada gösterdiği esneklikte aramak mümkündür.⁸

Bu bağlamda birçok batılı uzmanın Osmanlı ordusunu disiplin, tertip, düzen açısından övmeleri gerçeğinden hareketle, Osmanlı ordusunun yeniliklere açık olması ve yabancı uzman istihdamına ne derecede önem verdiğini Osmanlı topçuluğunun gelişimi üzerinden örneklemek mümkündür. Nitekim Osmanlılar Batı askerî teknolojisini daha XV. yüzyılda, öncelikle Almanya, Macaristan ve Balkanlar'dan gelen top dökücülerini ve topçuların yardımıyla başarılı bir şekilde tatbik edebilmişlerdi. Eldeki kaynaklar devletin top dökümhanesinde farklı kavimlerden uzmanların varlığını göstermektedir. Savoy'lu seyyah Jerome Maurand ki, Kostantiniyye'yi 1544'te ziyaret etmişti, mirî tophanede sultan tarafından top dökme için kırk veya elli tane Alman'ın bulundurulduğunu haber vermektedir. Kostantiniyepolis'teki Fransız büyükelçisi d'Aramon, 1547-1548'de bir sürü Fransız, Venedikli, Ceneviz, İspanyol ve Sicilyalı uzmanın Tophane'de çalışmakta olduğunu ilave etmişti. Elçi, 1548 tarihli Van kuşatmasında bizzat Osmanlılara yardımcı olmuş, Osmanlı topçularına kale duvarlarına nasıl nişan alınması gerektiğine dair tavsiyede bulunmuştu. 1517 tarihli Ridaniye Muharebesi hakkındaki kaynaklar sadece Osmanlılara barut hazırlayan Yahudi uzmanlardan değil, fakat Osmanlı topçuluğunun Memlüklerinkine baskın çıkmasına tecrübeleriyle katkıda bulunan yüksek becerili İtalyan topçularının varlığından bahsetmektedirler.⁹

Osmanlı askeriyesinde çağdaş teknolojilerin alınması ve yabancı uzman istihdamına ilerleyen yüzyıllarda da devam edilmiştir. Bu sayede birçok Müslüman uzman, usta veya komutanın

---

⁸ Osmanlı devlet sistemine bürokrasinin işleyişindeki mükemmeliyet hakkında 1746-62 yıllarında İstanbul'da İngiliz elçisi olarak görev yapmış olan Sir James Porter'in Osmanlı bürokrasisi hakkında gözlemi şöyledir; "Bürokrasideki dikkat ve itina bakımından hiçbir Hıristiyan devlet Babîâli ile yarışamaz. Muameleleri çok büyük bir titizlikle yapar. Herhangi bir emri veya kararı, eğer tarihi biliniyorsa, ne kadar eski olursa olsun, hemen bulup çıkarabilirler". Aynı yüzyılın sonlarında, 1780'li yıllarda İstanbul'da beş yıl kalarak incelemeler yapmış olan ünlü İtalyan orientalist Toderini de Babîâli bürokrasisi hakkında şunları yazıyordu: "...sayılar ilmine pek düşkündürler. Öyle iyi eğitilmişlerdir ki en iyi Avrupalı aritmetikçileri bile hayrete düşürürler. Yıllık geliri 2.5 milyar akçe olan devlet bütçesini, bir akçelik hataya düşmeden, ustalıkla kayıtlara geçirirler. Çok kısa ve sade bir metotla çok hızlı hesap yaparlar. Bizim 4 tabaka kâğıtla 2 saatte yaptığımız hesapları, onlar bir tabaka kâğıt üzerinde birkaç dakikada yapıverirler. Bkz. Mehmet Genç, *Osmanlı imparatorluğunda Devlet ve Ekonomi*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000, s.28-29.

⁹ Ağoston, *age*, s.128.

yetişmesi de mümkün olmuştur. Bu duruma III. Selim döneminde Osmanlı denizciliğini modernleştirmek için girişilen faaliyetler örnek gösterilebilir.¹⁰

Çalışmamız, esasında iki amaç üzerine kurulmuştur. İlki Osmanlı Devlet sisteminin organizasyon tecrübesini, ordunun ikmal ve iaşesindeki yeterliliği vurgulamak, ikincisi ise Trabzon'un, yani bir Osmanlı taşra yerleşiminin, Osmanlı-İran savaşlarına olan desteğini, ikmal ve iaşe açısından göstermektir.

Bu alışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm, "Savaşlar nceliğinde Tarih Boyunca Osmanlı-İran İlişkileri" adını taşımakta olup, bu başlık altında Osmanlı Devleti ile İran arasındaki siyasî ve askerî münasebetler kısaca ele alınmıştır. İkinci bölüm, "1723-1746 Osmanlı-İran Savaşlarında Trabzon" başlığını taşımaktadır. Bu bölümde, Trabzon'un Osmanlı zamanındaki idarî ve iktisadî yapısı kısaca belirtildikten sonra XVIII. yüzyılın ilk yarısında Osmanlı'nın siyasî, sosyal ve iktisadî durumu özetlenmiştir. Yine bu kısımda "1899 Numaralı Trabzon Kadı Siciline Göre Osmanlı-İran Savaşlarının Organizasyonu ve Lojistiğinde Trabzon'un Rolü" başlığı altında Çevrimyazısı yapılan kadı sicili ışığında 1733-1737 yılları arasında gerçekleşen Osmanlı-İran savaşlarında cephedeki Osmanlı ordusunun ikmal ve iaşesinin ne Şekilde karşılanmış olduğu somut örnekler ile gösterilmiş; Trabzon'un bir iskele mahalli olarak Osmanlı ordusunun ikmal ve iaşesinde taşımış olduğu önem vurgulanmaya çalışılmıştır. nc bölüm ise, "1899 Numaralı Trabzon Kadı Sicili'nin Çevrimyazısı" adını taşımakta olup, bu kısımda kadı sicillerinin muhtevası ve önemi belirtildikten sonra çalışma konumuz olan 1899 numaralı Trabzon kadı sicilinin Osmanlı Türkçesinden günümüz Türkçesine olan evrimyazısının tam metni eklenmiştir.

Son olarak bu çalışmanın Osmanlı ile İran arasında gerçekleşen siyasî ve askerî ilişkiler ile Osmanlı ordusunun ikmal ve iaşesi hakkında yapılacak olan çalışmalara referans olması temenni olunmaktadır.

---

¹⁰ Nitekim Avrupa'da ilk defa 18. Yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan gemilerin su ile temas eden alt kısımlarının bakır levhalar ile kaplanması teknolojisinin çok kısa bir süre sonra, 1792 ve sonrasında Osmanlı kalyonlarına da uygulanması söz konusudur. Osmanlı donanmasını gören Rusya'nın Karadeniz donanması komutanı Uşakov'un 12 Eylül 1800 tarihinde Osmanlı'ya yaptığı bir gezi sırasında Osmanlı gemilerinin inşaat malzemeleri ve tasarımı açısında Rus donanmasından daha üst düzeyde olduğunu, Osmanlı gemilerinin, son model Fransız tasarımına göre inşa edildiğini, bütün gemilerinin bakırla kaplı olduğunu gördüğünü ifade etmektedir. Bu devirde Osmanlı donanmasına modernleştirmek için Osmanlı'nın istihdam ettiği batılı uzmanlar ve sair yenilikler için bkz. Tuncay Zorlu, *Osmanlı ve Modernleşme*, Timaş Yayınları, İstanbul 2014, s.71-195.

BİRİNCİ BÖLÜM

SAVAŞLAR ÖNCELİĞİNDE TARİH BOYUNCA OSMANLI-İRAN İLİŞKİLERİ

XIII'üncü asrın sonlarında Anadolu'nun kuzey batısında Selçuklu-Bizans sınırları üzerinde bir beylik olarak yeni bir siyasî teşekkül oluşmaya başlamıştır. Bulunduğu bölgenin siyasî koşullarından da yararlanan bu uç beyliği zamanla büyük siyasî başarılar elde ederek, yüz yıl bile sürmeyen kısa zaman içinde Balkanlar'a ve Selçuklu Anadolusu'nun büyük bir kısmına hâkim kuvvetli bir devlet haline gelmiştir.¹¹

Osmanlı Türkleri, XIII. yüzyılda Osman Bey'in büyükbabası önderliğinde Anadolu'ya göç ederek Söğüt ve çevresine yerleşen boyun devamıdır.¹² Osman Bey, Selçuklu-Bizans sınırları üstünde bir uçbeyi olarak Bizans toprakları üzerine başarılı akınlar yapmaya başlamıştı. Bu akınlar Osman Gazi'yi uçların en kutsal savaşçısı durumuna getirmişti.¹³ Osman'ın kazandığı Bafeus Zaferi (27 Haziran 1302), bundan sonraki on yıllar içinde Osmanlıların Bizans'a ya da Balkan devletlerine karşı kazanacakları kesintisiz başarının sinyallerini vermekteydi. Osman, İznik kuşatmasıyla ve İmparator'un yardım ordusu karşısındaki zaferiyle birlikte, uçtaki Türkmenler ve beyleri arasında, önderlik ve egemenlik için kendisine ve çocuklarına sağlam bir meşruiyet sağlayan benzersiz bir ün ve karizma kazanmıştı.¹⁴

Osman Bey'in yerine geçen, Orhan Bey de Bizans hudutlarında yayılmaya devam etti. 1352'de Tsympe (Cinbi) Kalesi'ni ele geçirerek Avrupa yakasında bir köprübaşı kurmayı başardı.¹⁵ I. Murad Hüdavendigâr döneminde Osmanlı, Bizans ve Haçlılar'a karşı Trakya'daki fetihlerini devam ettirmek niyetindeydi. Bu doğrultuda Sırp'lar ile Çirmen (26 Eylül 1371)

¹¹ Fuad Köprülü, *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991, s.1.

¹² Paul Wittek, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu*, Çev: F. Berktay, Pencere Yayınları, İstanbul 1995, s.15.

¹³ Halil İncalcık, *Devlet-i 'Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmaları-I*, Kültür Yayınları, İstanbul 2011, s.10-11.

¹⁴ Halil İncalcık, "Osman Gazi'nin İznik (Nicaea) Kuşatması ve Bafeus Savaşı", *Söğüt'ten İstanbul'a*, Der: O. Özel-M. Öz, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 2000, s.301-339.

¹⁵ 1354'de Orhan Gazi yönünü Anadolu'ya çevirdi. Bunun sebebi Anadolu Selçuklu Devleti'nin mirası üstünde Osmanlı-Karamanlı rekabetiydi. Osmanlı bir taraftan Bizans üstünde topraklarını genişletirken, bir taraftan da Anadolu tarafını güvende tutmak istiyordu. Ayrıntısı için bkz. İncalcık, *age*, s.43-50.

Savaşı yapılmıştır. Savaşı kazanan Osmanlıların Balkanlar'daki ilerleyişi kolaylaşmış oldu.¹⁶ Balkan devletlerinin, siyasal anlamda bozulma ve dağılma dönemlerini yaşıyor olmalarının yanı sıra birbirine rakip olmaları Osmanlı'nın topraklarını genişletmesine olanak veriyordu.¹⁷

Yıldırım Bayezid döneminde Rumeli yönüne fetihler devam ettirildi. Haçlı kuvvetleriyle karşı karşıya gelen Yıldırım Bayezid Niğbolu'da Haçlı kuvvetlerini bozguna uğratmıştı (25 Eylül 1396). Bu zafer, tüm Avrupa'da büyük bir Osmanlı korkusu yaratmış, İslâm dünyasında ise gâzî sultanın nüfuz ve şöhreti en yüksek noktaya çıkmıştı. Bununla beraber, 28 Temmuz 1402 Ankara Savaşı'nda Bayezid'in bozguna uğraması ve esir alınması 1402'den 1713'e kadar sürecek olan Fetret Devri'nin başlamasına neden olmuştu.¹⁸ Osmanlı Devleti'ni parçalanmanın eşiğine getiren Fetret Devri, Osmanlı tarihinin dönüm noktalarından birini teşkil etmektedir. Yıldırım Bayezid tarafından büyük güçlüklerle kurulan merkezî devletin dağılıp ortadan kalkma tehlikesiyle karşı karşıya geldiği bu iç mücadele ve karışıklık dönemi, ülkenin Rumeli topraklarında tesis olunan devlet-millet örgütlenmesinin sağlamlığı sayesinde atlatılabiliyordu. Bununla birlikte bu dönemde ortaya çıkan siyasal olumsuzluklar Osmanlı'nın genişlemesini neredeyse yarım yüzyıl kadar engellemiştir.¹⁹

Fetret Devri'nde saltanat mücadelesini kazanan I. Mehmed, 1413'te Edirne'de Osmanlı ülkesinin tek hükümdarı olarak tahta çıkmıştı. I. Mehmed Osmanlı'yı Fetret Devri'nden önceki gücüne kavuşturmak için harekete geçmiş ve Balkanlar'daki vasal ülkelerinin elçilerini kabul ederek onlara kuvvetli barış ve dostluk garantisi vermişti. Mehmed, Balkanlar'da kendini emin hissedince Anadolu'daki Osmanlı hâkimiyetini yeniden tesis etme mücadelesine girişmişti.²⁰

II. Murad ise saltanatının ilk yıllarını, babası gibi tahta yerleşmek ve devletin birliğini kurmak için mücadele vererek geçirmiştir. Anadolu Beyleri Murad'ın hâkimiyetini tanımadıklarından Karamanoğlu Hamid-eli'ni, Kastamonu beyi Tosya-Kalecik bölgesini işgal etmişti. Bu sırada Düzmece Mustafa'yı (amcasını) bertaraf eden Murad, İstanbul'u elli gün süre ile muhasara altına almıştı (Haziran 1422). Anadolu'ya geçerek Kardeşi Mustafa'yı idam etmiş,

¹⁶ Halil İnalçık, "Murad I", *DİA*, C: 31 (2006), s.156-157.

¹⁷ I. Murad devrinde üç doğrultuda Balkanlar'ın başlıca yolları ve merkezleri Osmanlılar tarafından işgal edilmiş bulunuyordu. Bkz. İnalçık, *age*, s.64.

¹⁸ Bu zafer sonrasında Yıldırım Bayezid Anadolu'ya geçti. Ertesi sene Karamanoğlu Devletine son verdi (1397 sonbaharı). 1398 yılına gelindiğinde ise Canik bölgesini aldı ve Kadı Burhaneddin'in hâkim olduğu yerler Osmanlı topraklarına katıldı. Bayezid Anadolu'yu ve Rumeli'yi birbirine bağlayacak olan İstanbul'u almak istiyordu. Bu sebeple İstanbul kuşatmasına ağırlık verdi. Şehrin düşmesinin an meselesi olduğu sırada Doğu'da Timur tehlikesi baş göstermişti. Bkz. Halil İnalçık, "Bayezid I", *DİA*, C: 5 (1992), s.233.

¹⁹ Fahamettin Başar, "Fetret Devri", *DİA*, C:12 (1995), s.480.

²⁰ İnalçık, *age*, s.86-87.

Karamanoğlu ve Candaroğlu'nu itaati altına almıştı. Murad, 3 Şubat 1451'de vefat edince oğlu Mehmed, henüz 19 yaşında iken tahta geçmişti.²¹

29 Mayıs 1453'te genç Mehmed tarafından Konstantinopolis'in Osmanlı topraklarına katılması Mehmed'e fâtilh unvanını nasip ederken, gerek Doğu ve gerek Batı dünyasında ise büyük bir şaşkınlık yaratmıştır. Böylelikle Osmanlı, üç kıtaya yayılmış bir imparatorluğun temellerini atmış oluyordu.²² Fatih daha sonra, 15 Ağustos 1461'de Trabzon'u da ele geçirerek Osmanlı topraklarını Karadeniz yönünde genişletmişti. Böylece Karadeniz'in bir Türk gölü olmasına zemin hazırlanmış oldu.²³ Fatih'in Trabzon Rum Devleti'ni ortadan kaldırması Akkoyunlu devletinin başında bulunan Uzun Hasan'ı rahatsız etmişti. Zira Rum İmparatorunun kızı Akkoyunlu Devleti'nin gelini olduğu gibi, Uzun Hasan o sıralarda İran ve Doğu Anadolu'nun önemli bir kısmına da sahip durumdaydı.²⁴ 1471'e gelindiğinde İran'ın hâkimi olan Uzun Hasan, Orta Anadolu'nun işlerine karışıyor, Timur'un siyasetini izliyor, Osmanlı'ya karşı Anadolu beylerini himaye etmeye çalışıyordu. Venedik, Kıbrıs ve Rodos Şövalyeleri ve Uzun Hasan arasında 1472'de bir ittifak kurulmuştu. Uzun Hasan 1472'de Tokat'ı basıp yağma ve tahrip etmiş, Karaman-Akkoyunlu ordusu Akşehir'e kadar sokulmuştu. Fatih, bütün güçlerini seferber ederek Uzun Hasan'ın üzerine yürümüş ve Otlukbeli mevkiinde Uzun Hasan'ı bozguna uğratmıştı (1472).²⁵

Osmanlı ülkesinin doğusunda ortaya çıkan başka bir tehdit Safevî Devleti idi. Safevî Devleti, adını merkezi Erdebil'de bulunan Safevîyye tarikatının pîri Şeyh Safiyyüddin'den almıştır. Erdebil'de kurulmuş olan bu tekke kısa sürede şöhrete kavuşmuş, yandaşları çoğalmıştı. Bu tarikatta Safevî devletinin kurucusu olan Şah İsmail'in büyükbabası Şeyh Cüneyd-i Safevî de bulunuyordu.²⁶ Şeyh Cüneyd, Uzun Hasan'ın kızıyla evlilik yapmıştı. Bu evliliğinden olan Haydar vârisi idi. Cüneyd, Şîî'lik faaliyetlerini sürdürmüş, vârisi Haydar ise kendi yandaşlarına giymelerini emrettiği kırmızı başlıktan dolayı, kendisi ve taraftarları "Kızılbaş" olarak anılmaya başlanmıştı.²⁷

Safevîlerin iktidar talepleri, Şah İsmail'in büyükbabası Cüneyd'in (1447-1460) zamanında belirmeye başlamıştı. Cüneyd, Anadolu'nun ve Suriye'nin bir bölümünü içine alan geniş bir

²¹ İnalçık, *age*, s.105-107.

²² Feridun M. Emecen, *Fatih ve Kıyamet 1453*, Timaş Yayınları, İstanbul 2012, s.341-349.

²³ Nicolae Jorga, *Fatih ve Dönemi Büyük Türk*, Çev: N. Epçeli, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2007, s.126.

²⁴ Erhan Afyoncu, "Otlukbeli Savaşı", *DİA*, C: 34 (2007), s.6

²⁵ Şerafettin Turan, "Fatih Mehmed-Uzun Hasan Mücadelesi ve Venedik", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, Sayı 5-6 (1966), s.63-118.

²⁶ Tufan Gündüz, "Safevîler", *DİA*, C: 35 (2008), s.451.

²⁷ M. Serkan Taflıoğlu, "İran Türk Safevî Devleti'nin Kuruluşu ve Türk Tarihine Stratejik Etkisi", *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*, C: 4/13 (Kış 2012), s.109.

alandaki yerleşmiş olan Türkmenlerin çoğunluğunu oluşturduğu bir ordunun desteğine sahipti. Şah İsmail iktidara geldiğinde Oniki İmam Şîî doktrinini İran'da devlet dini olarak benimsemişti.²⁸ Bununla beraber, Şîîliğin İran'da kurumsallaşması İslâm dünyasında yeni sıkıntıların doğmasına yol açmıştı.²⁹ Sûfi tarikatının geleneksel lideri olan Şah İsmail hem devlet başkanı hem de dinî lider konumundaydı. Kendisine kutsiyet atfedilmekte hatta hakkında ilahilik söylemleri yapılmaktaydı.³⁰ Böylece Safevî sûfi tarikatının Cüneyd'le resmen başlayan güçlü bir siyasî organizasyona dönüşme süreci, Şah İsmail'le ve onun 1501'de Safevî hanedanlığını kurmasıyla birlikte zirveye ulaşmıştı. Bu başarının ardındaki asıl faktör, şüphesiz Cüneyd'in ve Doğu Anadolu ve Kuzey Suriye'deki konar-göçer Türkmenlerin Şîî inancını benimsemeleridir.³¹

1.1. Osmanlı-İran İlişkilerinde 1639'a Kadar Olan Dönem

İran'da hâkimiyetini kesinleştiren Şah İsmail, Anadolu ve Türkistan cephesinde Şîîlik faaliyetlerine devam ediyordu. O sıralarda Osmanlı padişahı olan II. Bayezid, kısa sürede genişleyen ve imparatorluk haline gelen Osmanlı Devleti'nin yeni fetihleri hazmetmesini sağlamak için ılımlı bir siyaset takip ediyordu. II. Bayezid'dan sonra Osmanlı Devleti'nin başına Selim geçmişti (1512). Selim, Trabzon'da şehzade olarak yaklaşık 24 yıl bulunduğu³² Safevîlerin Osmanlı topraklarındaki emellerinden haberdardı ve Kızılbaşların Şîî propagandalarının devam etmesinden rahatsızlık duymaktaydı.³³ Bunun üzerine Kızılbaşlara harp açılması hakkında zamanın din âlimlerinin başında gelen Müftü Hamza Efendi'den fetva alınmıştı. Gerekli hazırlıkları yapan Yavuz, Şah İsmail'e bir mektup yollamış ve hesaplaşmaya hazır olmasını bildirmişti. Telaşa kapılan Şah İsmail kendine müttefik bulmak için Venedik'e elçi yollamış, buna mukabil Osmanlılar da Özbeklere elçi yollamıştı. İki taraf müttefiklerle fiili bir yardımlaşmaya girmeden Çaldıran'da karşı karşıya gelmişti.³⁴ 23 Ağustos 1514 Çarşamba sabahı Osmanlı ordusu savaş düzeni tertibini almış,

²⁸ Süreç hakkında bkz. Tufan Gündüz, *Son Kızılbaş Şah İsmail*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2016, s.68.

²⁹ Safevî İran'ı Şîîlerin yönettiği bir sığınma yeri olurken, Maverâünnehir'de Özbekler, Anadolu ve Balkanlar'da Osmanlılar ve Suriye ile Mısır'da Memlûklerin yönettiği Sünnî hükümdarlıklarla çevrilmişti. Bu üç güçten sadece Osmanlılar ve Özbekler, yeni doğmuş olan bu hânedanlığın varlığına karşı tehdit oluşturuyordu. Bkz. Adel Allouche, *Osmanlı-Safevî İlişkileri Kökenleri ve Gelişimi*, Çev: Ahmet Emin Dağ, Anka Yayınları, İstanbul 2001, s.40.

³⁰ Taflıoğlu, agm, s.108.

³¹ Allouche, *age*, s.72-73.

³² Feridun M. Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, Yitik Hazine Yayınları, İzmir 2012, s.33.

³³ Safevîlerin Anadolu'daki faaliyetleri bir hayli köklüdür. Öyle ki, Yavuz'un kardeşi şehzâde Ahmed dahi Kızılbaşlarla içli dışlı idi. Oğlu Murad'ı Şah I. İsmail'in kızıyla evlendirmişti. Bkz. Sadık Müfit Bilge, *Osmanlı Çağında Kafkasya (1454-1829)*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2012, s.43.

³⁴ Mehmet Saray, *Türk İran İlişkileri*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1999, s. 22-27.

şiddetli çatışmalar ile geçen bu savaşı Osmanlı kazanmıştı. Çaldıran zaferinden on beş gün sonra (16 Eylül) Yavuz, Tebriz'e girmişti.³⁵

Yavuz Sultan Selim'in asıl gayesi Safevî Devleti'ni ortadan kaldırmaktı. Ancak Selim genç yaşta, 1520'de vefat edince bu gayesini gerçekleştiremedi. Selim'in vefatıyla oğlu Süleyman tahta geçmişti. Şîlik faaliyetleri Anadolu'da tekrar hızlanmıştı.³⁶ Sultan Süleyman'ın Belgrad ve Rodos seferleriyle meşgul olmasını fırsat bilen Şah İsmail, Doğu Anadolu'da Osmanlı sınırlarına yönelik akınlarda bulunmakta ve bölgedeki aşiretler üstünde nüfuz kurmaya çalışmaktaydı. 1524'de Şah İsmail'in ölümüyle yerine çocuk yaştaki oğlu I. Tahmasb geçmişti. Mohaç seferi sırasında Anadolu'nun orta ve doğu bölümünde Safevî tehlikesi ile karşı karşıya kalınması, Anadolu'nun güvenliği için İran'a sefer açmayı zorunlu hale getirmişti. 1533'te Habsburglarla yapılan barışın akabinde Osmanlı yönünü İran'a çevirebilmişti.

1534'te başlayan İrakeyn seferinin siyasi amacı, Doğu Anadolu'yu hâkimiyet altına almak, Irak-ı Arab'ı feth ederek devletin sınırlarını Basra Körfezi'ne kadar genişletmek; iktisadî amacı ise Şirvan ve Geylan gibi ipek üretim ve dağıtım merkezlerini ele geçirmek, İran'ı Doğu Anadolu ve Gürcistan'a bağlayan güzergâha hâkim olmaktı.³⁷ Veziriazam İbrahim Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu 28 Eylül 1534'de Tebriz'e girmiş, iki ordu Ucân'da karşı karşıya gelmişti. Tahmasb'ın aklına Çaldıran'daki yenilgi gelince geri çekilmişti. Kanunî, 5 Ekim 1534'te Bağdat'a gitmek üzere Tebriz'den ayrıldığında ise Tahmasb'ın ordusu Tebriz'i geri almıştı. Dolayısıyla Kanunî ikinci defa Tebriz'e yürümüş (1 Nisan 1535), fakat Tahmasb Osmanlı ordusunun karşısına çıkmaktan çekindiğinden Tebriz'i boşaltmıştı. Haziran 1535'te şehir ele geçmiş, yıllardır kapalı olan Sünnî camileri açılmış, akabinde Kanunî 8 Ocak 1536'da İstanbul'a geri dönmüştü.³⁸ 30.000 şehidin verildiği İrakeyn seferinin en önemli sonucu, Van dışında bütün Doğu ve Güneydoğu Anadolu ile Irak'ın Osmanlı idaresine girmesinin yanı sıra, bundan sonra Güney Kafkasya seferleri için merkez rolü üstlenecek olan Erzurum Eyaleti'nin kurulması olmuştur.

---

³⁵ Safevîlerin savaşı kalıcı şekilde sürdürebilecek piyade güçleri yoktu. Ordularında top da bulunmuyordu. Bu silahın önemini biliyorlardı ve tedarik etmişlerdi. Ancak tıpkı Memlükler gibi onlar da bu silahın nasıl kullanılacağını bilmiyorlardı. Topu sadece kale muhasaralarında kullanılan etkili bir silah olarak görüyorlardı. Asıl bilmedikleri tüfektir. Tüfekli askerleri bulunmadığı gibi bu hafif silahın askerî mücadelelerde ne işe yaradığı hakkında da bir bilgileri yoktu. Bkz. Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, s.122-149.

³⁶ Saray, *age*, s.29.

³⁷ Bilge, *age*, s.47.

³⁸ Bu sefer sonucu İran topraklarındaki hâkimiyetin geçici olacağı, Safevîlerin ortadan kaldırılamayacağı anlaşılmıştır. Bundan sonraki seferlerin ana hedefi onları belirli bir bölgenin dışında tutmak olmuştur. Bkz. Feridun M. Emecen, *Osmanlı Klasik Çağında Savaş*, Timaş Yayınları, İstanbul 2011, s.217-222.

Kanunî batı cephesinde Avusturya ile meşgul iken, İran Şahı tekrar Tebriz'e girmişti. Kanunî, Avusturya ile sulh eder etmez 1548'de Tebriz'e doğru yola çıkmıştır. Kanunî'nin komuta ettiği Osmanlı ordusu Nahçıvan'a kadar ilerlemişti. Osmanlı ordusunun kararlı tutumu ve başarısından dolayı İran Şahı sulh istemek zorunda kaldı. Neticede, 1555 yılında Amasya'da ilk Osmanlı-Safevî siyasî antlaşması olan Amasya Antlaşması imzalanmıştır.

Ancak Safevîlerin, 1577 yazında Zencan'da bir Osmanlı kervanını basarak tâcirleri öldürmeleri sulhun bozulmasına neden olmuştu. Safevîlerin Anadolu'daki Alevi göçebelere ve köylere Şah'a bağlılık propagandası yapan halifeler göndermesi, Osmanlı Kürtlerini kendine bağlamak için sınır boylarındaki Kürt kale ve oymaklarına saldırması, Dağıstan ve Şirvan'daki Sünnî Müslümanlar ile Kafkasya'daki Hristiyan Gürcü krallıkların Safevî baskısından bunalarak Osmanlı'dan yardım istemeleri³⁹ çatışmayı zorunlu hâle getiriyordu. Tam bu sırada Şah II. İsmail'in müfrit Şiflerce öldürülmesi, Osmanlı Devleti'nin harekete geçmesine yol açmıştı. Bu sırada Muhammed Hüddâbende Kazvin'de İran'ın yeni Şah'ı olmuştu.

Şartlar oluşmasına rağmen, deneyimli Sadrazam Sokullu Mehmed Paşa Safevîler ile savaşa girilmesi taraftarı değildi. O, "Sultan Süleyman'ın İran seferlerinde çok sıkıntı çektiğini, Safevîlere karşı düzenlenecek seferin çok masraflı ve yıpratıcı olacağını, elde edilecek kazançların barışı bozmaya değmeyeceğini, reâyânın tekâliften ve tecâvüz-i askerden peymâl olacağını, diyâr-ı Acem meftuh olsa dahi reâyâsının raiyyet olmağı kabul etmeyeceğini" ifade etmişti.⁴⁰ Bununla beraber üçüncü vezir Lâlâ Mustafa ve dördüncü vezir Sinan Paşaların savaş taraftarı olması nedeniyle savaşa girme kararı alınmıştı. Bu tarihten yaklaşık iki yüzyıl sonra, 1746'da sona eren Osmanlı-İran savaşlarının sonuçları dikkate alındığında, Sokullu Mehmed Paşa'nın, sarf ettiği bu sözler ile sadece 1500'lü yılları değil, aslında 200 yıl daha ileriye görece kadar derin ve kuvvetli bir bakış açısına, muhakemeye sahip olduğu ortaya çıkmaktadır.

İlk askerî harekâtın Şirvan üzerine yapılmasına karar verilmişti. Çünkü Şirvanlılar Sünnîliğe bağlı oldukları için Safevîlerle uzun süredir mücadele ediyorlardı. Şirvanlılar, İran'daki karışıklığı fırsat bilerek İstanbul'dan yardım istedi. Bu münasebetle serdarlığa getirilen Lala Mustafa Paşa 27 Nisan 1578'de doğuya doğru sefere çıkmıştı. Böylelikle 11 yıl, 11 ay, 16 gün sürecek olan Osmanlı-Safevî savaşları başlamıştı. Kafkasya seferi kolay bir görev değildi; nitekim ordunun Erzurum'a ulaşması yaklaşık üç ay almıştı. Erzurum'dan Çıldır Ovasına

---

³⁹ Bilge, *age*, s.89.

⁴⁰ *Peçevi Tarihi*'nden naklen Bilge, *age*, s.90.

yürüyen Osmanlı ordusunu durdurmak için Safevî birlikleri yollanmış, ancak Osmanlı Ordusu burada Safevîleri ağır bir yenilgiye uğratmıştı. Tiflis'e giren Lala Mustafa Paşa şehre hâkim olmuştu.⁴¹ Tiflis'ten hareket eden Osmanlı ordusu Şirvan'a girmiş, Kür nehri üzerindeki Koyungeçidi denilen yerde Safevîleri bozguna uğratmıştı. 16 Eylül 1578'de yapılan ikinci muharebeyi de Osmanlı ordusu kazandığından Şirvan'da Türk hâkimiyeti kurulmuş oldu. Harbin ilk safhasını bitiren Osmanlı Devleti böylece Gürcistan ve Dağıstan üzerinde hâkimiyet kurmaya muvaffak olmuştu.⁴²

Osmanlı ordusunun Erzurum'da kışlağa çekildiğini haber alan Safevî Şahı, hemen harekete geçmiş, Şah ordusunun bir kısmını, Özdemiroğlu Osman Paşa'nın müdafaa ettiği Şirvan bölgesine, diğer bir kısmını ise Kars ve Erzurum'a göndermişti. Bu çatışmalarda Şah Şirvan'ı tekrar ele geçirmiş olduğundan, Osmanlı Devleti Lala Mustafa Paşa'nın yerine Şark Seraskerliğine Koca Sinan Paşa'yı tayin etmişti. Sinan Paşa ordusuyla Erzurum'a hareket etmesinin akabinde bunu haber alan Şah, Osmanlı'ya sulh çağrısında bulunmuştu. Koca Sinan da Şah'ın sulh teklifini kabul etmişti. Safevîlerin bu sulh teklifinde samimi olmadıkları Gürcü liderlerle anlaşarak Tiflis'e kadar olan bölgeyi tekrar işgale kalkışmalarından anlaşılmaktadır. Kırım Hanı II. Mehmed Giray'ın da mevcut olduğu Özdemiroğlu Osman Paşa'nın komutasındaki Osmanlı ordusu, 1580 yılı Ekim ayında İranlıları yenerek Şirvan'dan Tiflis'e kadar olan bölgeyi ele geçirmişti. Böylece Özdemiroğlu, Şirvan üzerinde Türk hâkimiyetini tesis etmiş oluyordu.⁴³

Safevî hanedanına hizmet eden bazı Şîî Türkmen beylerinin kendi başına buyruk hareket ediyor olmaları iddiasıyla hükümet tarafından öldürülmeleri, Safevî hanedanına karşı hoşnutsuzluk doğmasına sebep olmuştu. Bundan yararlanan Özdemiroğlu Osman Paşa Tebriz'i işgal ederek burayı hâkimiyeti altına almıştı. Ferhat Paşa'nın da Gence'ye girerek hâkimiyeti ele almasıyla İran Şahı I. Abbas telâşa kapılıp, Osmanlı Devleti'nden sulh istemişti.⁴⁴ Sonuçta 1590'da Ferhat Paşa Antlaşması imzalamış, Tebriz başta olmak üzere Gürcistan, Dağıstan ve Şirvan Osmanlı hâkimiyetine girmişti.⁴⁵ Bu sınırlar, Osmanlı'nın doğuda ulaştığı en geniş sınırları ifade etmekteydi. 11 yılı aşkın süren İran harpleri toprak bakımından Osmanlı'yı ziyadesiyle tatmin etmiş olmakla beraber, askerî masraflar devletin

⁴¹ Cornell H. Fleischer, *Tarihçi Mustafa Âli Bir Osmanlı Aydın ve Bürokratı*, Çev: A. Ortaç, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2013, s.81-82.

⁴² İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C: III/I, Türk tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1983, s.57-63.

⁴³ Bu savaşlar esnasında ordunun ikmal ve iâşesi büyük oranda Trabzon-Erzurum kara yolu güzergâhı ile Batum-Ardanuç-Ardahan-Kars güzergâhından gerçekleşmişti. Eylül 1579'da, sadece bir seferde Trabzon'a 40 kadırğa yükü mühimmat, top ve kereste sevk edilmişti. Bkz. Bilge, *age*, s.98.

⁴⁴ Saray, *age*, s.36-43.

⁴⁵ Uzunçarşılı, *age*, s.63.

mâlî yapısını sıkıntıya soktuğu gibi bu süreçte halktan aynî (erzak, yük hayvanı vb.) ve nakdî olarak talep edilen ihtiyaçlar toplumsal düzeni de sıkıntıya sokmuştu.

Şah Abbas, Osmanlı'nın uzun ve yorucu Avusturya harpleri ve Celâlî isyanlarıyla uğraşmasından faydalanarak sulhu bozup Azerbaycan'ı işgal etmişti. İstanbul'a bu haber ulaştığı zaman Osmanlı Devleti hâlâ Avusturya ile harp halinde idi. Doğu cephesi komutanlığına Cağalazâde Sinan getirilerek cepheye hareket etmesi emredilmişti. Ancak Şah Abbas er meydanına çıkıp savaşmamıştır. 1604 sonbaharında Sinan Paşa kışlamak için Van'a dönmüş olduğundan Şah Abbas casusları vasıtasıyla bu durumu öğrenmiş ve Van'a ani bir baskın yapınca Sinan Paşa Van kalesinde mahsur kalmıştı. 1605 Mayısında Sinan Paşa Tebriz'e yürümüştür. Ancak öncü birliklerin kumandanlarından Celâlî asıllı Erzurum Beylerbeyi Sefer Paşa'nın söz dinlemeden hızla ilerlemesi yüzünden pusuya düşürülmüştü.⁴⁶ Bu olumsuzluklar yüzünden Sinan Paşa, morali bozuk askerlerle harp edilemeyeceğini anlamış ve dönmeye karar vermiştir. Osmanlı ordusunun çekilmesiyle İranlılar, Gürcistan ve Azerbaycan'da kalan son Osmanlı kalelerini de ele geçirmek için harekete geçmişlerdi. Avusturya ile yapılan harbin sona ermesiyle İran meselesine geri dönülmüştü.⁴⁷ Nasuh Paşa, Osmanlı ordusuyla İran'a yöneldiğinde Şah Abbas'ın barış yapma isteğini kabul etmiş ve İstanbul'da 1613 yılında Nasuh Paşa Antlaşması adıyla yeni bir anlaşma imzalanmıştı. Bu anlaşma ile III. Murad ve III. Mehmed zamanındaki sınırlara geri dönülmüştü. Bunun yanında Şah, Tebriz, Revan ve Şirvan'ın karşılığında vergi olarak her yıl iki yüz yük ipek vermeyi kabul etmişti. Bununla beraber II. Osman döneminde, İran'ın Nasuh Paşa Antlaşmasındaki sorumluluklarını yerine getirmemesi nedeniyle 1615'te iki ülke arasında tekrar savaş başlamıştır. Sadrazam Halil Paşa ile Şah Abbas'ın elçisi arasında, Nasuh Paşa Antlaşması esaslarına dayanan yeni bir barış antlaşması imzalanmıştı (26 Eylül 1618).⁴⁸

IV. Murad'ın, saltanatının ilk yıllarında İstanbul'daki otorite boşluğu taşradaki idarecilerin kendi başlarına hareket etmesine yol açmıştı. Katledilen Sultan Osman'ın kanını dava etmesiyle Erzurum ve civarını hâkimiyeti altına alan Abaza Mehmed Paşa ile Bağdat'taki Bekir Subaşı'nın faaliyetleri ciddi problemler oluşturmuştur. Bağdat, gelişen bu olaylar sonucunda Safevîlerin eline geçmişti (1624). Bu sırada Gürcistan'da da olaylar çıkmıştı (1625). Ancak IV. Murad Bağdat'ın geri alınması işine öncelik vermiştir. IV. Murad, Hâfız

---

⁴⁶ Uzunçarşılı, *age*, s.66.

⁴⁷ Saray, *age*, s.46-50.

⁴⁸ Uzunçarşılı, *age*, s.68.

Ahmed Paşa'yı Bağdat'a göndermiş, ancak netice alınamamıştı (1626). Diğer taraftan Abaza Mehmed Paşa teslim olarak padişahıtan aman dilemişti.⁴⁹

1623'ten beri devletin en büyük sorunu, Şah Abbas'ın Revan ve Bağdat işgalleriydi. Revan, İran ipek kervanlarının Bağdat-Hind ticaret yolu üzerinde olup, Osmanlı ekonomisinin can damarlarından birini oluşturmaktaydı.⁵⁰ Devletin idaresini tamamıyla kendi eline alan Sultan Murad, İran üstüne iki büyük sefere çıkmıştı. İlk sefer Revan üzerineydi. Erzurum Beylerbeyi Halil Paşa'yı mühimmat tedarikinde yetersiz kaldığı için, Sivas Beylerbeyi Bosnalı Ali Paşa'yı da Samsun ve Trabzon'dan topları getirmede gecikmesinden dolayı idam ettiren Murad⁵¹, İran serhaddi olan Kars'a (17 Temmuz 1635) ulaşmış, oradan da 26 Temmuz'da İran topraklarına girmişti.⁵² Sultan Murad, Revan kalesinin alınması için Trabzon'a 25 büyük top getirtmişti. Revan kuşatması ile kale teslim alınmıştı (8 Ağustos 1635). Revan seferinden sonra Sultan Murad, 1635 Aralık sonunda İstanbul'a varmış olduğundan, birkaç ay sonra İranlılar tarafından Revan ve Tebriz geri alınmıştı (1 Nisan 1636).⁵³ Bu çatışmada Revan'ı savunan, Revan Beylerbeyi Murteza Paşa ile yaklaşık 10.000 Osmanlı askeri Safevîler tarafından tamamen şehit edilmişti.⁵⁴

Murad, ikinci kez İran'a hareket ederek Musul'a ulaşmıştı (6 Kasım 1638). Bağdat 24 Aralık 1638'de teslim alınmıştır.⁵⁵ Murad İstanbul'a dönerken, Vezir-i Azam Kemankeş Kara Mustafa Paşa'yı İran'da bırakarak meselenin sonunu ve İran ile sulhu sonuca bağlamasını istemiştir.⁵⁶ Barış görüşmeleri Kasrışîrin civarındaki Zühâb mevkiinde yapılmıştır. Görüşmeler sonucunda Kasrışîrin Antlaşması imzalanmıştır (17 Mayıs 1639).⁵⁷ Bu antlaşmaya göre sınırlar şu şekilde belirlenmişti: Bağdat tarafından sınır Bedre Hassan, Hanikin, Mendeli, Derne ve Dertenk'ten Sermemel bölgesine kadar arada olan yerler. Ayrıca, Zincir Kalesi'nin batısındaki köyler ve Şehrizaro yakınındaki Zalim Ali Kalesi çevresi Osmanlı Devleti'nde kalacaktı. Diğer taraftan İran, kuzey sınırındaki Kars, Ahışa, Van ile Şehrizaro,

---

⁴⁹ IV. Murad'ın huzuruna getirilen Abaza Paşa Bosna beylerbeyliğine tayin edilmişti. Bkz. Ziya Yılmaz, "IV. Murad", *DİA*, C: 12 (2006), s.178.

⁵⁰ Halil İnalçık, *Devlet-i 'Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmaları-II*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2014, s.222-223.

⁵¹ Bilge, *age*, s.120.

⁵² Yılmaz, *agm*, s.180.

⁵³ İnalçık, *Devlet-i 'Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmaları-II*, s.223-224.

⁵⁴ Bilge, *age*, s.121.

⁵⁵ Yılmaz, *agm*, s.181.

⁵⁶ Saray, *age*, s.56.

⁵⁷ Yılmaz, *agm*, s.181.

Bağdat ve Basra sınırlarına kesinlikle taarruz etmemeyi taahhüt etmişti. Böylece, iki ülkenin 1623-1639 yılları arasındaki savaşları da son bulmuştur.⁵⁸

1.2. Osmanlı-İran İlişkilerinde 1723-1746 Dönemi

XVIII. yüzyılın başlarında Osmanlı Devleti'nin batıda yaptığı savaşlarda başarılı olamaması neticesinde 1718'de Pasarofça Antlaşmasını imzalamış ve bir barış dönemine girilmiştir. Aynı dönemde ise Safevî hanedanlığı zor günler geçirmekte idi. Osmanlı Devleti, İran'daki gelişmeleri yakından takip edebilmek ve İran'ın iç durumunu öğrenmek için Damad İbrahim Paşa tarafından İran'a elçi olarak Şikk-ı Sâni Defterdârı Ahmed Dürrî Efendi gönderilmişti (Ağustos 1720). Ahmed Dürrî Efendi III. Ahmed'e sunduğu raporda, İran Devleti'nin idarî, askerî, siyasî, ekonomik, dinî ve kültürel yapısı hakkında bilgiler yer almaktaydı (5 Aralık 1721). İdarî zaafiyetin varlığı, ülkede top ve tüfek üretilmediği, askerî komutanın kötü olduğu, Sünnîlerin zulme uğramakta oldukları gibi bilgilere yer verilen bu rapor ile Osmanlı, İran'a karşı izleyeceği yeni politikasını belirlemiştir.⁵⁹

Osmanlı Devleti için diğer bir tehlike ise kuzeyden Güney Kafkasya'ya inmekte olan Rusya idi. Rusya, 1711'deki Prut yenilgisiyle Karadeniz ve Boğazlara açılmayacağını anlamış, Osmanlı'nın etkinliğinin zayıf olduğu Terek Nehri boyları ile Hazar Denizi kıyılarını işgal etmeye yönelmişti. Çar I. Petro, öncelikle bölgeyi tanımak için 1716'dan itibaren Kafkasya'ya uzman kimseler göndermiş, yer altı ve yer üstü kaynaklarını, Hazar Denizi'ndeki limanlar ve akıntıları vb. inceletmiş, gelen raporlara göre de harekât planları yapmıştır.⁶⁰ Akabinde Rusya, Lezki aşireti tarafından bazı Rus tüccarları ile Prens Çerkaski'nin öldürülmesini bahane ederek 15 Haziran 1722'de İran'a savaş açmıştı. Rusya, 3 Eylül 1722'de Derbend'i işgâl ile İran istilasına başlamış ve akabinde Bakü'yü işgal etmişti (25 Haziran 1723).⁶¹

Doğuda İran ve Afganlar'la olan münasebetler, saltanatının son yıllarında olan III. Ahmed'i meşgul eden siyasî meselelerdendir. Şirvan ve Dağıstan bölgesindeki Müslümanların Rus

⁵⁸ Uzunçarşılı, *age*, s.205. Doğuya doğru yapılan seferlerin güzergâhının çok uzun olması, arazinin elverişsizliği, iklim şartlarının ağırlığı vb. ordunun ikmal ve iaşesinin çok güç şartlarda yerine getirilmesine yol açtığı gibi çok masraflı olmasına da sebep oluyordu. 1604-1605'te Sadrazam Çağaloğlu Sinan Paşa'ya şark seferi için tahsis edilen ordu hazinesi 45.684.010 akçe, savaş için yapılan toplam harcama ise 74.753.179 akçe idi. Sadrazam Nasuh Paşa'nın 1611-12'deki şark seferi için kendisine tahsis edilen ordu hazinesi 116.616.306 akçe iken, savaşın genel harcaması ise 115.707.263 akçeyi bulmuştu. Bkz. Bilge, *age*, s.124.

⁵⁹ Ayhan Ürkündağ, *Ahmed Dürrî Efendi'nin İran Sefaretnamesi*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon 2006, s.17-58.

⁶⁰ Bilge, *age*, s.170.

⁶¹ İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, C: IV, Ankara 1982, s.187. Bakü daha sonra, 1735'te imzalanan Gence Antlaşmasıyla İran'a bırakılmıştır. Bkz. Bilge, *age*, s.221.

baskısı karşısında III. Ahmed'den himaye talebinde bulunması, Rusya'nın Hristiyan Gürcü krallıklarına nüfuz etmeye çalışması, İran'da iç karışıklıkların yaşanması gibi sebeplerden dolayı Osmanlı ordusu doğu sınırında emniyeti sağlamak zorunda kalmıştır. Hatta Derbent ve Bakü meselelerinden dolayı Osmanlılarla Ruslar Kafkasların doğusunda karşı karşıya gelmişlerdi. Ancak Fransız elçisi Marquis de Bonnac'ın aracılığı ile 23 Haziran 1724'te İstanbul'da İran Mukasemenâmesi adı verilen antlaşma imzalanmıştı. Bu antlaşma ile Osmanlılar ve Ruslar bir kısım İran şehirlerini aralarında paylaşmışlardı.⁶²

İstanbul'da yapılan bu antlaşma, 1722'de Şah Hüseyin'in yerine geçen Şah II. Tahmasb tarafından kabul edilmemişti.⁶³ Buna karşın Osmanlı ordusu harekete geçerek Gence, Nahçıvan, Hoy, Revan, Merend, Selmas, Sîne, Kirmanşah, Nihâvend ve Hemedan'ı ele geçirmişti. Bu mücadele sonucunda yenik düşen II. Tahmasb, İran Mukasemenamesi'nin şartlarını kabul etmek zorunda kalmıştı. Ancak antlaşma formalitesi tamamlanmadan İran'ın doğusunda ortaya çıkan Mir Üveysoğulları, II. Tahmasb'ı tahttan indirerek idareyi ele geçirmişti. Antlaşma şartlarını kabul etmeyen yeni İran hâkimi Eşref Han, İran'ın batı şehirlerinin kendine bırakılmasını istemişti. Bunun üzerine, Kasım 1726'da Nihâvend civarında Osmanlı ordusu ile İran-Afgan güçleri karşı karşıya gelmiş ve Osmanlı ordusu bu savaşta mağlup olmuştu. Akabinde Osmanlılar ile Eşref Han arasında 4 Ekim 1727 tarihli Hemedan Antlaşması imzalanmıştır.⁶⁴

Bu gelişmelerin üzerine yeniden tahta çıkan Safevî Şahı II. Tahmasb telâşa kapılarak İran'daki Türkmen aşiretlerinden Afganların reisi Nadir Kulu Han'a başvurarak yardım istemişti. İran Şahı'nın hizmetine girerek Tahmasb-Kulu unvanını alan Nadir, önce Eşref Şahı yenerek Türk asıllı Afganları İran'dan çıkarmıştır. Bundan sonra Osmanlı Devleti üzerine yürüyen Şah Kulu Nadir az miktardaki Osmanlı kuvvetlerini yenerek Hemedan, Tebriz ve Kirmanşah'ı geri almıştı (Ağustos-Eylül 1730).⁶⁵ Böylece İran'da Safevî saltanatı yeniden dirilmişti.

---

⁶² Münir Aktepe, "III. Ahmed", *DİA*, C: 2 (1989), s.36. İki devlet arasında Kür Nehri sınır kabul edilmişti. Kür Nehri'nden Hazar Denizi'ne kadar uzanan saha ise İran'a bırakılmıştı. Hazar Denizi'nin güneyindeki Geylan, Mazanderan ve Astarabat Rusya'ya; Doğu Gürcistan, Şirvan, Gence, Revan, Karabağ, Nahçıvan, Azerbaycan ve Irak-ı Acem Osmanlı'ya kalıyordu. Bkz. Bilge, *age*, s.185.

⁶³ Safevî hanedanı hem Osmanlı, hem de Rusya ile mücadele edebilecek durumda değildi. Ayrıca ülkenin önemli bir kısmı da Türk asıllı Afganların işgali altında bulunuyordu. Bkz. Saray, *age*, s.67.

⁶⁴ Aktepe, *agm*, s.36.

⁶⁵ Saray, *age*, s.67.

Doğudaki kanlı savaşlar, III. Ahmed ve bilhassa Sadrazam İbrahim Paşa'ya karşı düşmanlarının artmasına neden olmuştu.⁶⁶ Bir kabile reisinin önderliğindeki İran'ın kazandığı bu başarı İstanbul'da padişah değişikliğine neden olmuş, III. Ahmed'in yerine I. Mahmud tahta çıkmıştı.⁶⁷ I. Mahmud, iç meseleleri hallederek devlet idaresini eline aldıktan sonra dış meselelerle ilgilenmeye başlamıştır. Özellikle Osmanlı-İran mücadelesi giderek tırmanma eğilimi göstermekteydi. Mahmud, Bağdat Valisi Ahmed Paşa'yı 15 Eylül 1731'de şark seraskerliğine getirmişti.⁶⁸ I. Mahmud, Bağdat Valisi Ahmed Paşa emrindeki kuvvetleri takviye ettirerek İran üzerine yürünmesi emrini vermiş, Osmanlı ordusu rakibini yenerek Kirmanşah, Urumiye, Tebriz ve Hemedan'ı geri almıştı (Eylül-Aralık 1731). Kazanılan bu zaferin ardından 1732 tarihli Ahmed Paşa Antlaşması imzalanmıştır. Antlaşmaya göre, Osmanlı Devleti Revan, Gence, Nahçıvan, Tiflis, Şirvan, Şemahi ve Dağıstan'ı; İran ise Tebriz, Kirmanşah ve Hemedan'ı hâkimiyetinde bulunduracaktı.⁶⁹ Bu antlaşma sonucunda Tebriz ve Kirmanşah gibi askerî çatışmalar ile Osmanlı idaresine giren yerlerin, Güney Kafkasya'yı elde tutmak bahasına İran'a bırakılması, uzun süren savaşların yarattığı siyasî ve ekonomik yorgunluğun bir sonucu olmalıdır. Böylece 1723-1746 Osmanlı-İran savaşlarının ilk safhası sona ermiş oluyordu.

Ahmed Paşa Antlaşması iki tarafı da tatmin etmemişti. Bu muahede Osmanlıların mağlup duruma düşmesine neden olmuştu. Çünkü Osmanlıların elinde bulunan Kirmanşah, Hemedan, Erdelan, Luristan, Huveyze ve Tebriz İran'a terkedilmişti. Bu antlaşma sırasında sadaret makamında olan Topal Osman Paşa azlolunarak yerine Revan seraskeri ve Tebriz fatihi Hekimoğlu Ali Paşa atanmıştı.

İran'ı Afganlardan kurtarıp Safeviye saltanatını Şah Tahmasb'a temin etmiş olan Nadir Han, Afganlılar ile harp etmekte olup Herat taraflarında bulunmakta idi. Tahmasb'ın antlaşma yaptığı haberini alan Nadir Şah, Osmanlı ile yapılan Ahmed Paşa Antlaşmasını kabul etmediğini Bağdat Valisi Ahmed Paşa'ya bildirmişti. Nadir Han bizzat Erbil üzerine yürüyerek orasını aldıktan sonra Kerkük tarafına gelip oradan da Bağdat üzerine yürümek istemiştir. Osmanlı hükümeti bunun üzerine Bağdat, Van, Revan, Gence, Tiflis taraflarına acele kuvvet sevk ettiği gibi vaziyetin ciddiyetini de hudut komutanlarına bildirmişti. Bağdat

---

⁶⁶ Seferler dolayısıyla yeni vergilerin konulması, taşradaki asayişsizlik, bilhassa levent eşkıyası ve doğudaki aşiretlerin soygunculuğu, İstanbul'da işsizliğin yaygınlaşması, İstanbul esnafının içinde bulunduğu zorluklar gibi bazı sebepler, devlet idarecilerine karşı umumi bir hoşnutsuzluk doğurmuştu Bkz. Aktepe, agm, s.36.

⁶⁷ Saray, age, s.67.

⁶⁸ Abdülkadir Özcan, "I. Mahmud, *DİA*, C: 27 (2003), s.349.

⁶⁹ Uzunçarşılı, age, C: IV, s.222.

Valisi Ahmed Paşa'nın muhasara altında kalması üzerine Erzurum Valisi Vezir-i Azam Topal Osman Paşa yardıma giderek Bağdat'ı tehlikeden kurtarmıştı (20 Temmuz 1733).⁷⁰

Buna karşın Nadir Şah, Osmanlı ordusunun ilkbaharda büyük bir kısmının terhis edilmesi ve kış münasebetiyle ordunun dağınık halde bulunmasını fırsat bilerek Kerkük'e girip, Osmanlı güçlerini yenilgiye uğratmıştı. Topal Osman Paşa bu sırada vefat etmişti (1733 Kasım). Bu muharebe Kerkük'e beş saat mesafe olan Leylan mevkiinde yapılmıştı. Bu galibiyetten sonra padişah harbe kuvvetle devam etmek için Hekimoğlu Ali Paşa'yı göndermeye karar verip, Osman Paşa'nın yerine Köprülüzade Abdullah Paşa'yı tayin etmişti. Bunun yanı sıra Kerkük mağlubiyetinden dolayı Kafkasya'da Osmanlı nüfuzuna takviye için Kırım Hanı Kaplan Giray'a Kafkasya'ya geçmesi emredilmişti. Bu süreçte Nadir Han, Aras Nehrinin sağ tarafında kalan memleketleri Osmanlı'dan almak için gayret göstermekteydi. Nadir Han, 28 Ağustos 1734 tarihinde, şehirdeki Kızılbaşların yardımlarıyla Şemahi'yi zabtetmişti. Böylelikle İran ve Dağıstan taraflarını ele geçirmiş oluyordu (Ağustos 1734).⁷¹ Bu sıralarda Gence ve Revan hâlen Osmanlı Devleti'nin elinde olmakla birlikte, Nadir Han'ın bu kaleler üzerindeki tazyiki devam etmekteydi. Nitekim üç aydan beri kuşatma altında olan Gence Kalesi 1734 Ekiminde ancak kurtarılabilmişti. Gence kuşatmasında İran toplarının yetersiz kaldığını gören Rusya, İran'a ağır toplar ve mühimmat göndermiş, Rusya ise bu yardım sayesinde İran'dan bazı ticarî imtiyazlar elde etmişti. Nadir Han, akabinde Kars Kalesine saldırmak üzere harekete geçmiş ise de, Şark Seraskeri Abdullah Paşa ile beş saat süren bir çarpışmadan sonra Arpaçayı'nın ötesine çekilmek zorunda kalmıştı.⁷²

Abdullah Paşa'ya Nadir Han'ı takip etme emri verilmişti. Abdullah Paşa, komutasındaki askerlerin üstünde disiplin temin edememekteydi. Buna rağmen aldığı şiddetli emir üzerine mecburen harekete geçmişti. Öyle ki, Osmanlı ordusu muharebe tertibatı bile alamadan karşısında 70 bin kişilik Nadir Han'ın ordusunu bulmuştu. Nadir Han, Bagaverd civarında vuku bulan muharebede Osmanlı ordusunu mağlup etmişti. Savaşta Abdullah Paşa ile yaklaşık 50 bin Osmanlı askeri şehit düşmüştü (14 Haziran 1735). Bozulan Osmanlı kuvvetleri Kars'a çekilmişti. Haberi duyan Gence Beylerbeyi Genç Ali Paşa, 9 Temmuz 1735'te Gence Kalesini teslim ederek Kars'a çekilmişti.⁷³ İran, Revan ve Arpaçayı galibiyetleri üzerine Gence ile Tiflis'i (Erivan) işgal etmenin verdiği güven neticesinde Gence Muhafızı Genç Ali Paşa vasıtasıyla sulh yapmak istediğini Osmanlı hükümetine bildirmişti.

---

⁷⁰ Uzunçarşılı, *age*, C: IV, s.224.

⁷¹ Uzunçarşılı, *age*, C: IV, s.228.

⁷² Bilge, *age*, s.197.

⁷³ Bilge, *age*, s.198.

Osmanlı Devleti, Nadir Hanla yapılan başarısız savaşlar sonrasında barışa razı olmuştu. Nadir'in bu kadar cesur ve başarılı olmasının arkasında Rusların aniden Osmanlılara karşı taarruza geçmiş olması da belirleyici olmuştur. Abdullah Paşa'nın ölümü nedeniyle Şark Seraskerliğine Rakka valiliğinde bulunmakta olan Ahmed Paşa getirilmiştir.⁷⁴

1735 yılı baharında, Osmanlı'nın kuzey sınırlarında da hareketlilik söz konusuydu. 15 Mayıs 1735'te Petersburg'a ulaşan bir habere göre, Kırım Hanı Kaplan Giray Han komutasındaki 70 bin kişilik⁷⁵ bir Tatar ordusu Osmanlı'nın İran seferlerine iştirak etmek için Rus toprakları (Kabardey) üzerinden geçerek Kuban Nehri kıyılarına kadar ulaşmış, akabinde de Dağıstan'a, Güney Kafkasya'ya inmişti. Rusya, hem bu haber ve hem de Osmanlı Devleti ile İran'ın savaş içinde olmasını fırsat bilerek Osmanlı topraklarına saldırmanın planlarını yapmakta, Kırım arazisi sınırlarında keşif faaliyetlerinde bulunmaktaydı.⁷⁶ Oysa Kabardey, bu tarihte Rus toprağı değil Kırım Hanlığı arazisi idi. Rus askerî kuvvetlerinin Kırım'da Orkapı, Azak yakınındaki İki Kardeşler denilen yerde toplanmakta oldukları haberi Aralık 1735'te İstanbul'a ulaşmıştı. Sadrazam Hekimoğlu Ali Paşa bu durum karşısında İstanbul'daki Rus elçisi Vesnyakov'u 10 Aralık 1735'te huzuruna çağırarak bilgi istemiş, Rus elçisi ise bu faaliyetlerin Kırım Hanı'nın Kafkaslardan Dağıstan'a geçmesine önlem olduğunu söyleyerek⁷⁷, Rusya'nın asıl niyetini gizlemeye çalışmıştı.

Osmanlı Devleti, İran ile savaş içinde olduğundan bütün bu olup bitenlere yeterince karşılık veremiyordu. Ayrıca İran ile yıllardan beri savaş içinde olan devletin yeni bir harbi kaldıracak hâli de yoktu. Bununla beraber bu dönemde Osmanlı dış siyaseti üzerinde Fransızların etkinliği bulunmaktaydı.⁷⁸ Fransa elçisi Marki dö Vilmöv, kendi devletinin çıkarları için Osmanlı Devleti'ni, Fransa'nın savaş hâlinde olduğu Ruslarla muharebeye teşvik ediyordu. Gelişmeler üzerine Osmanlı Devleti 2-6 Mayıs 1736'da Rusya'ya savaş ilan etmişti. Rusların saldırı hazırlığında olmalarının da etkisiyle İran ile Mart 1736'da başlayan sulh müzakereleri, Kasr-ı Şirin Antlaşması'nda belirtilen hudutlar geçerli olmak üzere Eylül-Ekim 1736'da nihayetlendirilmiş ve böylece İran savaşlarının ikinci safhasına son verilmişti.⁷⁹

---

⁷⁴ Uzunçarşılı, *age*, C: IV, s.230.

⁷⁵ Şirokorad'a rağmen doğrusu 53.3000 kişi olmalıdır. Kırım 8000 kişi, Nogaylar 30.000 kişi, Çerkesler 6000 kişi, Bucak Eyaleti 400 kişi, Taman Kazası 400 kişi, Abazalar 4000 kişi, Kuban 500 kişi ve Büyük Kabardey 4000 kişi sağlıyordu. Bu da 53.300 kişiye karşılık geliyordu. Bkz. Bilge, *age*, s.200.

⁷⁶ A. B. Şirokorad, *Osmanlı-Rus Savaşları*, Selenge Yayınları, İstanbul 2009, s.93-97.

⁷⁷ Bilge, *age*, s.201-202.

⁷⁸ Uzunçarşılı, *age*, C: IV, s.237.

⁷⁹ Nadir Şah'ın müzakere heyeti İstanbul'a ulaşmış, bu heyet ile sekiz farklı toplantı yapılmıştı. Son toplantıda Osmanlı hükümdarı, Nadir'i İran Şahı olarak tanımıştır (Eylül-Ekim 1736). Bundan sonra Nadir Hind seferine, Osmanlar ise Rus savaşlarına yönelmiştir. Bkz. Uzunçarşılı, *age*, C: IV, s.233-234.

Rusların, Osmanlı egemenliğindeki sahalara saldırma hazırlıkları karşısında devlet, 1736 yılı baharıyla birlikte Kefe taraflarına kuvvet sevk etmeye başlamış, ayrıntısı II. Bölümde verileceği üzere Trabzon Valisi Yahya Paşa Özi Kalesinin muhafazası için görevlendirilmişti. Ayrıca Vezir-i Azam Mehmed Paşa sefere memur edilmiş, Balkanlardaki Osmanlı kuvvetleri de Kırım taraflarına sevk edilmeye başlanmıştı.⁸⁰ Bununla birlikte, Ruslar 1735'ten beri hazırlık yapmakta olduklarından, Osmanlı Devleti kuzeydeki sınırlarında gerekli askerî ve idarî tertibatı alamadan Rus saldırılarıyla karşı karşıya kalmıştı.

Rusya Lehistan, Ukrayna, Azak ve Kafkasya üzerinden elini çekmiyor, Gürcistan'a kadar olan sahada menfaat elde etmeye çalışıyordu. 1735 yılını muhkem hazırlık ve keşif faaliyetleri ile geçiren Rus ordusunun bir kolu 1736 baharında Don Nehri üzerinden Azak'a yönelmiş, Mart ayında Azak Kalesini hem karadan ve hem de nehirden kuşatmıştı. Diğer bir Rus ordusu da aynı anda Kırım'ı kuşattığı için, Kırım'dan Azak'a yardım ulaştırılamıyordu. Karşılıklı top atışları ve şiddetli çatışmalar akabinde Azak Kalesi 19 Temmuz 1736'da, kuşatmadan 96 gün sonra, Ruslar tarafından teslim alınabilmiştir.⁸¹ Bu süreçte Don Nehrinde donanma bulunduran Rusya, İran seferi dolayısıyla Osmanlı kuvvetlerine yardım için Kabartay arazisinden geçmeye niyetlenen Kırım kuvvetlerine izin vermemekteydi.⁸²

Ukrayna Kazaklarının da mevcut olduğu diğer bir Rus birliği, yine 1736 baharında, yaklaşık 54 bin kişilik bir ordu ile Dinyeper Nehrinin sağ tarafından ilerleyerek Kırım üzerine hareket etmişti. 22 Mayıs'ta Perekop (Ur Kapısı), 29 Mayıs'ta ise Kılburnu kaleleri Rusların eline geçmişti. Haziran'da Gözleve'yi elde eden Rus ordusu Bahçesaray'a yönelmişti. 19 Haziran'da Bahçesaray kuşatılmış ve ele geçirilmişti. Şehir önce yağmalanmış ve daha sonra da ateşe verilmişti. Hacı Selim Giray'ın tesis ve vakfettiği zengin kütüphane, Kırım Hanlık Sarayı ve Cizvitlerin kütüphanesi yağmalanmış, yakılmıştı.⁸³ Ruslar karşısında vur-kaç taktiği ile mücadele eden Tatar askeri ise yetersiz kalarak neticede dağlara çekilmek zorunda kalmıştı. Rus ordusu da yorgun düşmüş, hastalıklar orduyu zor duruma sokmuştu. Neticede istediğini elde eden, ancak 30 bin kadar da neferini kaybeden Rus ordusu Kırım'ı terk ile Perekop'a ve oradan da Ukrayna'ya geri çekilmişti.⁸⁴ Kafkaslarda da Çerkes birlikleri takip,

---

⁸⁰ Uzunçarşılı, *age*, C: IV, s.264.

⁸¹ Şirokorad, *age*, s.93-97.

⁸² Osman Köse, "XVIII. Yüzyıl Osmanlı-Rus Münasebetleri", *Osmanlı*, C: 1 (1999), s.541.

⁸³ Uzunçarşılı, *age*, C: IV, s.256.

⁸⁴ Şirokorad, *age*, s.97-106. Özü (Oçakov) ve Bender Muhafızı Yahya Paşa'nın yaklaşık 100 bin kişiyle yaklaşan Rus ordusu karşısında İstanbul'dan takviye istemesine rağmen, İstanbul'dan karşılık verilememiştir. Yahya Paşa, kaleden üç gün üst üste çıkış (huruç) yaparak 30 bin kadar düşmanı yok etmiş ise de gayretlerine rağmen esir düşmekten kurtulamamış, akabinde Özi Kalesi 13 Temmuz 1737'de Rusların eline geçmiştir. Ruslar ise daha sonra kaledeki işe yarar malzemeyi alıp geri çekildiklerinden 1738 yılı Ekim ayında Özü ve Kılburnu kaleleri yeniden Osmanlı denetimine girmiştir. Benzer şekilde 1738'de Kırım'a girmeye teşebbüs eden Ruslar, hem

pusu ve baskınlardan oluşan vur kaç taktiği ile Ruslara ağır zayıat verdirmişlerdi. Belgrad Antlaşmasıyla (1739) Ruslar, bu dönemde ele geçirdikleri Osmanlı topraklarını, Azak hariç geri iade etmişti. Yine bu antlaşma ile Osmanlılar, Ruslar ve Kırım Hanları, Kabardey arazisinin kimseye bağlı olmadan müstakil konumda kalmasını kabul etmişlerdi.⁸⁵

Nadir Han, 1737'de devletin sınırlarını doğu tarafında Afganistan ve Hindistan'ı içerecek şekilde İndus'a kadar genişletmişti. Dört yıl süren bu başarılı seferler Nadir'e cesaret vermişti. Nitekim O, Caferî mezhebinin Osmanlılar tarafından kabulünü tekrar gündeme getirmiş, aksi takdirde Osmanlılara savaş açacağını bildirmişti. Bunun üzerine Osmanlı Devleti de Nadir Şah'a karşı Safevîyye hanedanından olduğunu iddia eden şehzade Safi'yi İran Şah'ı olarak tayin etmiş ve akabinde 23 Eylül 1743'te İran'a savaş ilan edilmişti. Gelişmeler üzerine Nadir Han, harekete geçerek Bağdat civarındaki ekinleri talan ettikten sonra Kerkük üzerine yürüyüp şehri işgal etmişti. Nadir, daha sonra Musul'u muhasara etmiş, fakat başarısız olunca Bağdat tarafına dönmüştür. Devamında Nadir Şah, 1744 Temmuzunda Kars Kalesi önüne gelerek 70-80 gün boyunca kaleyi muhasara altında tutmuş, fakat şiddetli mukabele karşısında geri çekilmek zorunda kalmıştı.⁸⁶

Şark Seraskeri Yeğen Mehmed Paşa, emrindeki kuvvetlere güvenerek 26 Haziran 1745'de Erzurum'dan İran tarafına hareket etmiş, Temmuzun on birinde Revan'ın kuzeyindeki Yagorvat sahasına inmişti. Yoğun çatışmalar devam ederken, savaşmakta zaten isteksiz olan bir kısım askerin, hasta olan Yeğen Mehmed Paşa'nın vefat etmesini bahane ederek harp sahasını bırakması, 20 binden fazla zayıat verilmesine yol açtığından, ordu Kars'a dönmek mecburiyetinde kalmıştı (21 Ağustos 1745). Neticede 4 Eylül 1746 tarihinde İran ile Kerden Antlaşması imzalanarak⁸⁷, aralıklar ile devam eden 1723-1746 Osmanlı-İran savaşları sona ermiştir. Bu antlaşmaya göre iki ülke arasındaki sınırlar IV. Murad dönemindeki Kasr-ı Şirin Antlaşması esas alınarak belirlenmişti. Fasılalarla 23 yıl süren bu savaşlarda taraflar binlerce asker ile onlarca deneyimli komutanı kaybetmiş, birbirlerinden ilave toprak parçası koparamamışlardı. Siyasî ve iktisadî hiçbir getirisi olmayan bu savaşlar, sonucu itibariyle Sokullu Mehmed Paşa'yı bir kez daha haklı çıkarmıştır.

Kırım Hanı Mengli Giray ve hem de Kırım Seraskeri Mehmed Paşa'nın gayretleriyle mağlup edilerek geri püskürtülmüşlerdi. Ayrıntısı için bkz. Uzunçarşılı, *age*, C: IV, s.254-264.

⁸⁵ Bilge, *age*, s.205.

⁸⁶ Uzunçarşılı, *age*, C: IV, s.309.

⁸⁷ Bilge, *age*, s.211.

1.3. Osmanlı-İran İlişkilerinde XIX. Yüzyılın İlk Yarısı

Bu yüzyılın ilk yarısı Rusya'nın Kafkasya'ya neredeyse tamamen hâkim olduğu bir döneme karşılık gelmektedir. Dolayısıyla bu gelişme öncelikle Osmanlı, daha sonra da İran'ı her anlamda derinden etkilemiştir. Kafkasya, çeşitli medeniyetlerin etkisi altında kalmış ve tarih boyunca stratejik önemini korumuş bir bölgedir.⁸⁸ Kafkasya, Rusya'nın sıcak denizlere inme politikasında, elinde bulundurması gereken önemli bir coğrafi bölgeydi.

1801 yılında Rusya'nın Gürcistan'ı topraklarına katmasıyla başlayan gelişmeler, Rusların Kafkasya'ya yayılmasında önemli bir dönüm noktasıdır. Kafkasya'daki Rus komutanı General P. Tsitsionov, Şubat 1803'de Güney Kafkasya'ya yönelik başlatılacak sefer için görevlendirilmişti. O, ordusuyla Gürcistan'a doğru ilerlemeye koyulmuş, karşısına çıkan hanlıkları da kendine bağlamıştı. Tiflis 1803 yazında Rusya'nın idaresi altına girmişti. Tsitsionov, stratejik öneminden dolayı yönünü Gence'ye çevirmiş ve 2-3 Ocak 1804'de Gence Kalesini ele geçirmişti.⁸⁹

Diğer taraftan, Rusya ile Fransa arasındaki münasebetler birden bire dostane bir havaya girmişti. Napolyon ile Rus Çarı 1807'de Tilsit Antlaşmasını imzaladılar. Bu iki büyük gücün amacı İngilizleri Hindistan'dan çıkarmaktı. Bunu duyan İngiltere, Şah Feth Ali ile bir anlaşma yapmış, buna mukabil Şah da Rusya'ya ve onun koruduğu Hıristiyan Ermeni ve Gürcülere savaş açmış, ancak kışın bastırmasıyla seferini tamamlayamadan Tahran'a dönmüştür.⁹⁰

Böylece 1810 yılına doğru Dağıstan ile Kuzeybatı Kafkasya dışında kalan yerler tamamen Rus hâkimiyetine girmiştir.⁹¹ Bu gelişme, 1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşını Rusların kazanmasıyla devam etti.⁹² Her ne kadar bu savaş Kafkasya bölgesinde olmasa da, Osmanlı Devleti'nin yıpranan kuvvetleri artık Rus ilerleyişini durduramayacak hâldedir.⁹³ 1812 yılına gelindiğinde Rusya, İran'ın nüfuz sahasında yer alan Dağıstan ve Azerbaycan havzasını ele geçirmek için İran'a savaş açmıştı.⁹⁴ İran ağır bir yenilgiye uğrayarak Ruslar ile 1813

---

⁸⁸ Bölgeyi ikiye ayıran büyük Kafkas dağları yaklaşık 1200 km. uzunluğunda ve 110-180 km. genişliğindedir. En yüksek yerleri orta kesimdeki Elbruz (5642 m) ve Kazbek (5033 m) doruklarıdır. Büyük Kafkas dağlarındaki en önemli iki geçit güney-kuzey doğrultusundaki Daryal ve Derbent'dir. Bkz. Davut Dursun, "Kafkasya", *DİA*, C: 24 (2001), s.157.

⁸⁹ Zekeriya Türkmen, *Sekizinci Askerî Tarih Semineri Bildirileri I*, Genelkurmay Başkanlığı Basım Evi, Ankara 2003, s.21-26.

⁹⁰ Saray, *age*, s.77.

⁹¹ Abdullah Saydam, *Kırım ve Kafkas Göçleri (1856-1876)*, TTK Basımevi, Ankara 1997, s.42.

⁹² 1806-1812 Osmanlı-Rus savaşı sonucunda Bükreş Antlaşması yapıldı. Sırlara kısmî özerklik verildi. Ayrıntısı için bkz. Mehmet Hacısalihoglu, "Sırbistan", *DİA*, C: 37 (2009), s.123.

⁹³ Saydam, *age*, s.42.

⁹⁴ Rusya 1814 yılında tüm Azerbaycan havzasını ele geçirmişti. Osmanlı Devleti ise bu gelişmeler karşısında Anapa ve Faş kalelerini güçlendirmiş. Osmanlı bunun yanında bazı Dağıstan ve Çeçen beylerinin yardım taleplerine karşılık onlara top ve top döküm ustaları ile hediye ve unvanlar vererek mücadeleyi devam ettirmek

Gülistan Antlaşmasını imzalamak zorunda kalmıştı.⁹⁵ Bu antlaşmaya göre Rusya Gence, Karabağ ve Kafkasların tamamını ele geçirdiği gibi Hazar Denizi'nde donanması olan tek devlet haline gelmişti. Yine bu anlaşmayla çok büyük toprak kaybına uğrayan İran, daha hazırlanmadan Ruslarla yeni bir mücadeleye girmiş ve 1828'de daha ağır şartları bulunan yeni bir anlaşma imzalamak mecburiyetine düşmüştü.⁹⁶ Ruslar ile İran arasında Şubat 1828 tarihli Türkmençay Antlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre İran, Kars'ın ötesinde ve Aras nehrinin kuzeyinde kalan Güney Kafkasya havzasını Ruslara bırakmak zorunda kalmıştı. Güney Kafkasya'da İran engelini aşan Ruslar, bundan sonra tüm gücünü Anadolu'yu ele geçirmek için harcayacaktır.⁹⁷

Bu dönemde İran, Osmanlı topraklarına da saldırmıştır. 1821'de Yunan İsyanı'nın başlamasının yanı sıra Rusya'nın Balkanlar ve Kafkasya'da Osmanlı'yı sıkıştırmasını fırsat bilen İran, İngiliz uzmanlar tarafından eğitilmiş ve İngiltere'den alınan toplarla takviye edilmiş ordularını 15 Kasım 1821'de iki koldan Doğu Anadolu ve Irak'a sevk etmişti. Muş, Bitlis, Kars vb. yağma edilmişti. Bununla birlikte, orduda kolera baş göstermesi nedeniyle İran geri çekilmiş ve 28 Temmuz 1823'te yapılan antlaşma ile savaş öncesindeki sınırlara dönmüştür.⁹⁸

1826 yılında yeniçeri ordusunu kaldırarak kara gücünden yoksun kalan Osmanlılar; donanmanın yakılmasıyla da deniz gücünden yoksun kalınca⁹⁹ Rusya fırsatı değerlendirerek Nisan 1828 tarihinde Osmanlı devletine savaş açmıştı. Dikkate değer bir direniş gösterilmesine rağmen Anapa, Kars, Faş ve Ahıska 1828 yazında; Erzurum, Bayburt ve Muş ise 1829 yazında Ruslar tarafından işgal edilmiştir. Rusların Kars ve çevresindeki saldırılarında asker sayısının 10 bin civarında olmasına karşın çoğu disiplinden uzak toplama/gönüllü askerden müteşekkil 30 bin kadar Osmanlı askerini etkisiz hâle getirmesi ve pek çok çatışmada Osmanlı askerinin “emare-i gayret ve hamiyetten uzak” görünmesi devletin içinde bulunduğu kötü vaziyetin göstergesiydi.¹⁰⁰ Rusya'nın, Kars ve çevresini ele

---

istemiştir. Ayrıntısı için bkz. Necmettin Aygün “Kafkasya'da Rus-Osmanlı Mücadelesi ve Kars Dolaylarında Sınır İhlalleri, *CTAD*, Sayı 6 (Güz 2007), s.96.

⁹⁵ Saray, *age*, s.24.

⁹⁶ İsmail Sefa Üstün, “İran”, *DİA*, C: 22 (2000), s.401.

⁹⁷ Aygün, *agm*, s.96.

⁹⁸ Bilge, *age*, s.339.

⁹⁹ 1821 yılında başlayan Yunan isyanının 1827 yılında Osmanlılar tarafından bütünüyle bastırılması İngiltere, Fransa ve Rusya'nın çıkarlarına ters düştüğünden, 1827 yılında bu devletler Nevarin'de dostlarından saldırı beklemeyen Osmanlı donanmasını yok etmişlerdi.

¹⁰⁰ 1828-29 Osmanlı-Rus savaşında İstanbul halkından 80 bin gönüllü yazımını bekleyen II. Mahmud, aksi durum ortaya çıkınca hayal kırıklığına uğramıştı, “ne çare bizim halkımızda min tarafillah din ve iman gayreti yok ki ittifak ile toplanıp da din ve devletleri uğruna can ve baş feda etsinler”. Bkz. Süleyman Kocabaş, *Tarihte Türk-Rus Mücadelesi*, İstanbul 1989, s.218'den naklen Aygün, *agm*, s.96.

geçirmesinde başta Ermeniler olmak üzere yerel halktan casuslar elde ederek Osmanlı savaş gücü hakkında bilgi edinmesi önemlidir. 15 Eylül 1829 tarihinde imzalanan Edirne Antlaşması'yla Balkanlarda Tuna deltası Rusya'ya kalırken Anapa'dan Batum'a kadar olan sahil şeridiyle birlikte tüm Kafkasya Rus idaresine girmişti. Böylece dört yüz yıla yakın bir süre Osmanlı devletine bağlı kalan Kafkas halklarının kaderi Rusya'ya terk ediliyordu. Bu antlaşma ile Anadolu toprakları Rus tehlikesine açık hâle geldiği gibi Kafkasya'da 1830'lardan sonra uzun yıllar devam edecek olan direniş hareketleri de çember içine alınarak Kafkas halklarının Türkler, İranlılar ve Avrupalılar ile olan ikmalleri zorlaşacaktır.¹⁰¹

Neticede, bilhassa Yavuz Sultan Selim döneminde yoğunlaşan Osmanlı-İran ilişkileri Anadolu'nun doğusu, Kafkasya'nın güneyi ve Ortadoğu'nun doğusu merkezli olmak üzere bir çatışma alanına sahne olmuştur. Aralıklarla devam eden bu savaşlar Osmanlı ve İran'ın siyasî ve ekonomik anlamda tükenmesine yol açarken, Rusya'nın güneye inmesine, Güney Kafkasya ve Hazar'ı bütünüyle ele geçirmesine ve yine Rusya'nın Balkanlar'a kadar inmesine önemli oranda katkı sağlamıştır. Osmanlı-İran savaşları müddetince Osmanlı Devleti'nin Kuzey Kafkasya'daki dağlı topluluklar ile yeterince ilgilenilememesi, bu toplulukların Rusya'nın himayesine girmeleri sürecine katkı sağlamıştır. Ayrıca Güney Kafkasya'daki Ermeni ve Gürcü Hristiyan krallıklar da Osmanlı ile İran'ın baskıları karşısında Rusya'ya yaklaşmışlardır.¹⁰² İran, sadece siyasî anlamda değil, iktisadî anlamda da Osmanlı ile bir olmak yerine Rusya ve İngilizler ile işbirliği içine girerek elindeki "ipek" kozunu Osmanlı Devleti'nin aleyhine kullanmakta başarılı olmuştur.¹⁰³ Tüm bu gelişmeler ise bilhassa Rusya'nın önemli bir siyasî ve askerî güç olarak tarih sahnesinde yer almasına neden olduğu gibi, Rusya'nın Sibiryaya ve Orta Avrupa'yı işgal etmesine giden yolun açılmasına, dolayısıyla da Türk-İslâm birliğinin tesis edilememesine muhkem katkı sağlamıştır.

---

¹⁰¹ Aygün, agm, s.97.

¹⁰² İran, Rusya ve Osmanlı devletleri arasında tampon konumunda bulunan Gürcü krallıklarının durumu bu açıdan iyi bir örnektir. Gürcistan'da İran Nadir Han idaresinde kalan Kartli ve Kahet halkı, 1735-1747 arasında büyük sıkıntı çekmişlerdi. "Vergiler 200-300 kat yükselmişti. Çocuklar, hayvanlar, her şey vergilendiriliyordu. Bahçeler, harabelerine varıncaya kadar her türden binalar, değirmenler yüksek oranlarda vergilendirilmişti. Bu toprakların hâkimi oldukları zamanlarda Türkler de vergi almaktaydı ama asla İranlılar gibi değildi. İnsanların çoğu göç etmiş, ülke aşırı derecede ıssızlaşmıştı" deniyordu çağdaş bir Gürcü vakayinamesinde. Oysa aynı dönemde Osmanlı egemenliğindeki diğer Gürcü toplulukları (İmeret, Megrel ve Gürel) baskı ve korkudan uzak, kendi hayatlarını yaşamaktaydılar. Bkz. Bilge, *age*, s.199.

¹⁰³ Daha Şah I. İsmail zamanı gibi erken bir zamanda bile Safevî Devleti, şüphesiz kendi çıkarları bağlamında, Batı devletleriyle haberleşip onlara bazı cazip teklifler sunarak Osmanlı tehlikesini savuşturmak için gayret göstermiştir. Meselâ Şah I. İsmail, Ekim 1518'de Almanya İmparatoru V. Karl'a mektup yazarak, Osmanlılara karşı birlikte hareket edilmesini ve Nisan 1519'da Osmanlı topraklarına hücum edilmesini teklif etmişti. Yine O, 1521'de Moskova Büyük Dukalığı'na bir elçi göndererek ateşli silahlar ve bunları yapacak ustalar istemişti. Bkz. Bilge, *age*, s.46.

İKİNCİ BÖLÜM

1723-1746 OSMANLI-İRAN SAVAŞLARINDA TRABZON

Trabzon, Anadolu'nun kuzey doğusunda yer almakta olup, doğal bir limana sahiptir. Şehir, Osmanlı Devleti zamanında, Anapa'dan Batum'a Batum'dan Nahçıvan ve Erivan taraflarına kadar olan Osmanlı'nın askerî seferlerinde hem askerin hem de askeri mühimmatın ilgili bölgelere dağıtılmasını sağlayan önemli bir üs konumundadır. Kent aynı zamanda Güney Kafkasya, İran, Anadolu ve İstanbul arasında bir bağlantı mahallidir.¹⁰⁴ Stratejik konumu nedeniyle 1723-1746 arasındaki Osmanlı-İran savaşlarında şehrin önemi daha da artmıştı.¹⁰⁵

2.1. Tarihte Trabzon

Roma ve Bizans dönemlerinde doğuya düzenlenen askerî seferlerin üslerinden biri olan Trabzon, Osmanlı Devleti'nin idarî taksimatında bu özelliğinden dolayı Samsun'dan Kafkasya'ya kadar olan geniş bir bölgeyi içine alacak şekilde bir eyaletin merkezi olarak örgütlenmiştir. Yavuz Sultan Selim'in (1512-1520) yaklaşık 24 yıl Trabzon'da şehzadelik yapması ve oğlu Kanunî Sultan Süleyman'ın çocukluğunun bu şehirde geçmesi Trabzon'un önemini artırmıştır. Şehrin Osmanlı Devleti açısından önemi ticaretten daha çok siyasî ve askerî öncelikler üzerine kuruluydu. Özellikle Anapa'dan Batum'a ve Batum'dan Nahçıvan ile Erivan taraflarına kadar olan Osmanlı askerî seferlerinde Trabzon limanı ve dolayısıyla Trabzon şehri hem askerin hem de askeri malzemeleri ilgili bölgelere dağıtılmasını sağlayan önemli bir transit merkez konumunda olmuştur. Diğer bir ifadeyle Trabzon, Güney Kafkasya, İran ve Anadolu ile İstanbul arasında bağlantı kurmakta ve yine İran, Anadolu ile Kırım ve çevresindeki liman şehirleri arasındaki ulaşımın merkez rolünü üstlenmekteydi.

¹⁰⁴ Necmettin Aygün, *Onsekizinci Yüzyılda Trabzon'da Ticaret*, Serander Yayınları, İstanbul 2005, s.1.

¹⁰⁵ Temel Öztürk, *Osmanlıların Kuzey ve Doğu Seferlerinde Savaş ve Trabzon*, Serander Yayınları, Trabzon 2011, s.22-43.

Trabzon, yalnız XIX. yüzyılda Batılıların Doğu ülkelerini keşfetme duygularının iyi bir ifadesini bulduğu yayınlar olan seyahatnâmelerde¹⁰⁶ geçmekle kalmayıp, XV. yüzyıldan itibaren Avrupa’da kaleme alınan birçok tiyatro eseri ile romanında, gidip görülmediği halde gezip görülecek, ilgi duyulması gereken egzotik bir şehir olarak belleklerde yer etmiştir.¹⁰⁷ Antikçağda Karadeniz ticarî değeri yüksek bal ve balmumu, şifalı otları, parfümleri, hoş kokulu sakızları, zehirleri ve panzehirleriyle ün kazanmıştı. Avrupalı aydınlar, “Karanfilleri bir yana bırakacak olursak, Doğu’dan gelmeyen tek bir güzel çiçeğimiz bile yoktur” demektedirler. Anadolu coğrafyasında yetişen bitki ve çiçeklerin Avrupa’ya nakledilerek ıslah edilmesinin hız kazandığı XVIII. yüzyılda, 1702’de bölgeyi ziyaret edenlerden biri de Fransız botanikçi Tournefort olmuştur.¹⁰⁸ İlerleyen süreçte Fransızların bölgeye olan bu ilgisi artarak devam etmiştir. Eşsiz coğrafyası nedeniyle Trabzon, Avrupalı bilim adamları tarafından kendi ülkelerinde bulunmayan nebâtât, eşcâr ve hayvânât-ı nâdire için Osmanlı Devletinde araştırma yapılacak bölgelerden biri olarak görülmüştür. Çok eski bir tarih ve kültüre sahip olması Trabzon’u ülkemizin önemli şehirlerinden biri haline getirmiştir. Eski ve renkli tarihi, canlı bir ekonomiye dayanan gelişmiş sosyal yapısı şehirde eski tarihlerden itibaren büyük bir kültür birikiminin oluşmasına yol açmıştır. Bu kültür, başkent İstanbul ile her anlamda bütünleşmiş bir kültürdü. Edebiyat, şiir, resim, tiyatro gibi çeşitli sanat faaliyetleri ve folklorik değerler bu güv kaynaktan yüzyıllar boyu esinlenerek önemli bir sanat ve kültür hayatının doğmasına yardımcı olmuştur.¹⁰⁹

Şüphesiz, tarihte Trabzon’u önemli bir şehir haline getiren limanı ve onu Doğu Anadolu’ya bağlayan tarihî Trabzon-Erzurum-Tebriz yoludur. Trabzon limanı sadece İran üzerinden gelen ticaret yollarını Karadeniz limanlarına bağlamakla kalmayıp, aynı zamanda Anadolu ve Balkanlardan gelen yolları da birbirine bağlayan önemli bir merkez konumundadır. Trabzon halkı sahip olduğu ticaret ve gemicilik kültürü ile Karadeniz’de önemli bir mevki elde etmiş, eskiden beri Anadolu’dan gelen tüccar ve sâir girişimciler Trabzon tüccarlarıyla işbirliği yaparak mallarını İstanbul ve Balkanlarda satma imkânına sahip olmuşlardır. Osmanlı Devletinin iâşe politikası çerçevesinde Başkent İstanbul’da toplanan her çeşit mal, Trabzon iskelesi ve çoğunlukla Trabzon tüccar ve gemicileri vasıtasıyla Trabzon, Giresun,

---

¹⁰⁶ Kudret Emiroğlu, “Trabzon Seyahatnâmeleri Bibliyografyası”, *Trabzon Kültür Sanat Yıllığı 1988-89*, İstanbul 1989, s.189-219.

¹⁰⁷ Seyyahların bölge hakkındaki gözlemleri için bkz. Kudret Emiroğlu, “Dünyadan Bakınca Trabzon”, *Bir Tutkudur Trabzon*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1997, s.231-244.

¹⁰⁸ Joseph de Tournefort, *Tournefort Seyahatnamesi*, Çev: Ali Berktaş. Ed: S. Yerasimos, Cilt: II, Kitap Yayınevi, İstanbul 2008, s.48.

¹⁰⁹ Necmettin Aygün, *Karadeniz’den Osmanlı Ekonomisine Bakış*, Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Cilt: I, Ankara 2016, s.3-4.

Gümüşhane, Rize, Hopa, Batum, Sohum, Anapa taraflarına ve Doğu Anadolu'ya ulaşma imkânına sahip olmuştur. Bundan dolayı Trabzon, sadece kendisi ve çevresi açısından değil, aynı zamanda kara ve deniz yollarıyla bağlantı halinde olduğu çevresindeki tüm yerleşim birimleri açısından da önemli bir şehirdir. Şehir, savaşlar ve yeni yolların keşfi gibi çeşitli nedenlerle azalan veya artan ticarî önemine rağmen, Osmanlı Devleti'nin tüm zamanlarında Acem'in, Doğu Karadeniz'in, Anadolu'nun, Abaza ve Gürcü vilayetlerinin önemli bir merkezi olmaya devam etmiştir.¹¹⁰

2.1.1. Nüfus ve İdarî Teşkilat

Trabzon, 1461'de Osmanlılar tarafından fethedilmeden önce çoğunluğunu Rumların, daha az miktarını ise Ermeni, Ceneviz ve Venediklilerin oluşturduğu 4-5 bin kişilik nüfusa sahipti.¹¹¹ Fetihten sonra şehirde-mesela 1486'da-7575 kişiden oluşan bir nüfus bulunmaktaydı. 1583 yılında ise Trabzon'da 11.000 kişiden oluşan bir nüfus sâkin olup, bunun %55'ini (6100 kişi) Müslümanlar, %45'ini de (4900 kişi) Hıristiyanlar oluşturmaktaydı.¹¹² XVIII. yüzyılda Trabzon'un şehir nüfusunun üçte ikisi Müslüman, üçte biri gayrimüslim olmak üzere yaklaşık 10 bin kişi kadar olduğu tahmin olunmaktadır.¹¹³ 1797 ve 1818 yıllarında bölgede dolaşan seyyahlar yaklaşık 15.000 kişilik nüfusa işaret etmektedirler.¹¹⁴ 1834-35 yılı nüfus sayımına göre, şehir merkezinde 13.190'ı Müslüman ve 5 bini gayrimüslim olmak üzere yaklaşık 18-19 bin nüfus bulunmaktaydı. Gayrimüslimlerin %57'si Rum, %32'si Ermeni ve %11'i de Katolik idi.¹¹⁵ Trabzon sancağının nüfusu ise 72.175 kişi olup bunların 11.431'i Hıristiyan'dı. Trabzon Eyaleti'nin toplam nüfusu ise 136.552 kişiydi.

Bölgedeki idarî örgütlenme ise şu şekilde bir tarihî seyir izlemiştir: Fetihten sonra sancak haline getirilen Trabzon, bir müddet Kazım Bey ve Şehzade Selim gibi komutan veya şehzadelerce yönetilmiştir. Sancak, 1514'te Erzincan-Bayburt, 1520'de Rum (Sivas) ve

¹¹⁰ Aygün, *Karadeniz'den Osmanlı Ekonomisine Bakış*, Cilt: I, s.5.

¹¹¹ Heath W. Lowry, *Trabzon Şehrinin İslamlaşma ve Türkleşmesi*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005, s.7-24. Lowry, fetihten önce nüfus hakkındaki bu tahminlerini şehri 1436-38 yıllarında gezen İspanyol seyyahı Pero Tafur'a dayandırmakta ve şehirde Türk ve Müslümanların varlığından bahsetmemektedir. Oysa Shukurov, Trabzon Rum İmparatorluğu Kilise Kayıtlarını kullanarak yapmış olduğu bir çalışmada, gerek Müslüman Türk veya Müslüman olmayan Türkler ile Müslüman Arap ve Farsilerin fetihten önce şehirde önemli bir yer tuttıklarını ifade etmektedir. Bkz. Rustam Shukurov, "Doğu Karadeniz Bölgesinde Türkçe Konuşan Bizanslılar", *Trabzon Tarihi Sempozyumu Bildirileri Kitabı*, Trabzon 1999, s.111-121.

¹¹² Hanefi Bostan, *XV-XVI. Asırlarda Trabzon Sancağında Sosyal ve İktisadî Hayat*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2002, s.157-173.

¹¹³ Miraç Tosun, *XVIII. Yüzyıl Trabzon'unda Cemaatlerarası İlişkiler*, İstanbul Üniversitesi Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2013, s.34.

¹¹⁴ Stefanos Yerasimos, "XIX. Yüzyılda Trabzon Rum Cemaati", *Bir Tutkudur Trabzon*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1997, s.283.

¹¹⁵ Tosun, *agt*, s.38.

1535'te Erzurum Beylerbeyliklerine bağlanmıştır. 1632-1641 yıllarında Trabzon, Eyâlet-i Batum nâmı diğer Trabzon şeklinde kayıtlarda yer almakta olup, eyalete bağlı tek sancak ise Gönne'dir. Trabzon Beylerbeyliği 1650'lerden sonra müstakil hale gelerek sadece Trabzon Eyâleti olarak anılmıştır. 1701-1702 tarihlerinde Batum ve Trabzon paşa sancağı, Gönne ise eyalete bağlı olan tek sancaktır. 1722-1740 yıllarında eyaletin paşa sancağı Trabzon'dur. Gönne, Batum ve Soğucak Kalesi ise eyalete bağlı sancaklardır. 1732-1740 yıllarında eyaletin paşa sancağı Trabzon, diğer sancaklar ise Gönne ve Batum'dur.¹¹⁶ XVIII. yüzyıl ortalarında Batum'dan Anapa'ya kadar olan Faş, Sohum ve Soğucak gibi iskele ve kalelerin Batum sancağına bağlı oldukları ve Osmanlıya bağlı kale muhafızları tarafından idare edildikleri anlaşılmaktadır. 1740'larda Gönne sancağına, sancakbeyi olarak atananlar, aynı zamanda Faş kalesini muhafaza etmek ve Faş kalesinde oturmak şartıyla atanmaktaydılar. Canik sancağının Trabzon ile birlikte bir idarî ünite teşkil etmesi ise gerçekte XIX. yüzyılın ortalarına doğrudur. XIX. yüzyılda Tanzimat hareketlerinin getirmiş olduğu yenilikler neticesinde idarî taksimatta bazı değişiklikler olmuş, Trabzon vilâyetinin sınırları genişlemiştir. Bu bağlamda Samsun Sancağı 1846-47'deki idarî taksimatta ilk kez gerçek anlamda Trabzon Eyaletine bağlı görünmektedir. 1860 yılında Trabzon vilayeti, Rize'nin de bağlı olduğu Trabzon merkez sancağı, Giresun'un bağlı olduğu Ordu Sancağı, Karahisar Sancağı, Batum ve Acara kazalarının bağlı olduğu Lazistan Sancağı ve Gümüşhane Sancağından oluşmaktaydı.¹¹⁷

2.2. Dönemin Tarihî Arka Planı: 18. Yüzyılın İlk Yarısında Osmanlı Devletinin Siyasî, Ekonomik ve Sosyal Durumu

Fatih ve Yavuz devirlerinde yapılan fetihler ile devlet hazinesi zenginleşmiş, padişahın otoritesi devletin her kesiminde etkili bir şekilde hissedilmiş, devlet yönetimi ve kurumlarında ise eski Türk geleneğine göre İslâmî motifler daha ön plana çıkmıştır. Kanunî Sultan Süleyman (1520-1566) dönemi ise tarihinin en geniş sınırlarına ulaşan ve bir dünya imparatorluğu olan Osmanlıların idarî, askerî, sosyal ve hukukî alanlarda çıkarılan kanunlarla devletin teşkilat ve kurumlarının en gelişmiş bir seviyeye ulaştığı dönem olmuştur.¹¹⁸ Rodos seferi Kanunî'nin Akdeniz'de Osmanlı hâkimiyetini kurmak için giriştiği ilk sefer, Malta seferi ise son seferdir. Saltanatının ikinci yılında Rodos ve ona bağlı bulunan adaların ele

---

¹¹⁶ XVIII. yüzyılın başlarında Gönne sancakbeyliği olup bir de Yeniçeri Zabiti bulunmaktaydı. 1720'li yıllarda Batum sancak statüsünde olup bir "mutasarrıf" tarafından idare edilmekteydi, bkz. Aygün, *Karadeniz'den Osmanlı Ekonomisine Bakış*, Cilt: I, s.12.

¹¹⁷ Aygün, *age*, Cilt: I, s.14.

¹¹⁸ Armağan, *agm*, s.154.

geçirilmesi, Doğu Akdeniz’de Osmanlı hâkimiyetinin yerleşmesini sağladığı gibi Orta ve Batı Akdeniz’e sefer yapılmasını kolaylaştırmıştı.¹¹⁹ Kanunî’nin Preveze Deniz Zaferi (1538) ve akabinde II. Selim’in Kıbrıs’ı alması (1571), Osmanlı’nın karada olduğu gibi denizlerde de önemli bir askerî güç olmasını sağlamıştır.¹²⁰

Fâtih Sultan Mehmed devrinden Kanunî Sultan Süleyman’ın¹²¹ vefatına kadar devam eden süreçte (1451-1566) gerçekleşen yoğun fetih hareketleri Osmanlıları 1,5 milyona ulaşan devasa bir araziye hükmeder gale getirmiştir. Ancak bu genişleme siyasî, idarî ve ekonomik bazı olumsuzlukları beraberinde getirmiştir. Ayrıca Avrupa’nın Coğrafi Keşifler ile başlattığı sömürü merkezli dünyaya açılma faaliyetleri¹²² ucuz hammadde ve işgücü kaynağına ulaşmasının önünü açarken, tarihî ipek ve baharat yollarının ortasında yer alan Osmanlı’nın bu yollardan elde ettiği geliri zamanla kaybetmesine, fiyat ve nüfus artışı gibi bazı olumsuzluklar ile de karşı karşıya kalmasına neden olmuştur. Bu münasebetle XV. yüzyılın ortaları ile XVI. yüzyılın ortaları arasındaki süreçte en belirgin dönemini yaşayan “klasik” Osmanlı devlet-millet yapısı değişmeye yüz tutmuştur. Padişahların yetişme tarzından taşra idaresine kadar önemli değişiklikler vuku bulmuştur. Osmanlı yönetim sisteminde padişahın işgal ettiği merkezî mevkiin öneminden hareketle, padişahların yetişme tarzında önemli bir fonksiyon üstlenen şehzadelerin sancağa çıkma usulünün terk edilmesi ve buna bağlı olarak haremın öne çıkması idarî alandaki en büyük eksiklik olarak görülmektedir.¹²³

Devletin içinde bulunduğu duruma çözüm bulabilmek amacıyla XVII. yüzyılda devlet adamları çeşitli teşebbüslerde bulunmuşlar, özellikle malî ve askerî konular üstüne çalışmışlardı. Ancak başvurdukları tedbirler özelde kalarak sorunların kökenine inilmemişti. Üstelik Avrupa’nın içerisinde bulunduğu durum ve kalkınma hamleleri de göz ardı edilmişti. Merkezde vezirler vb. üst yöneticilerle kapıkullarının ve yine taşrada ümerânın etkinliğinin artması, bunların gelirlerini arttırmak için vergilendirme düzeninde iltizam usulünün¹²⁴

---

¹¹⁹ Tunç Akıncı, *1560 Cerbe Deniz Savaşının Türk ve İspanyol Tarihindeki Yeri*, Ankara Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008, s.43.

¹²⁰ Ayrıntısı için bkz. İdris Bostan, *Osmanlı Denizciliği*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2006.

¹²¹ Kanunî devrinin genel bir değerlendirmesi için bkz. Feridun Emecen, *Osmanlı Klasik Çağında Siyaset*, Timaş Yayınları, İstanbul 2009.

¹²² Gümüş akçenin yüzde yüzden fazla değer kaybettiği bu dönemin şartları için bkz. Halil İnalçık, “Osmanlı Para ve Ekonomi Tarihine Toplu Bir Bakış”, *Halil İnalçık Makaleler I*, Doğu Batı, Ankara 2005, s.164-196.

¹²³ Halil İnalçık, *Devlet-i ‘Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar II*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2014, s.3-4.

¹²⁴ İltizam, “özel bir şahsın devlete ait herhangi bir vergi gelirini toplamayı ekseriya müzayede ile tespit edilen ve bir bölümü peşin ödenmesi istenen belirli bir yıllık bedel karşılığında, güvenilir bir kefil göstermesi şartıyla üzerine almasıdır”. Bu işi yapan kişiye mültezim denir. İltizamla eş anlamlı olarak deruhde, tevcih, fûruht, ihale ve taahhüd tabirleri de kullanılmıştır. İltizam sistemini bir tür özelleştirilme şeklinde nitelemek mümkündür. Devletin giderek daha fazla miktarda peşin paraya ihtiyaç duyması nedeniyle tımarların zamanla merkeze

yaygınlaşması bu gelişmelerin önemli bir boyutunu teşkil eder. Değişimin iç ve dış ve dinamiklerinin beraberce etkilediği bir alan olarak askerî sistemi zikredebiliriz. Avrupa artık daha kaliteli çelik ve barut üretebilir hâle gelmişti. Çelik zırhı dahi delebilen uzun menzilli yivli tüfek kullanan Cermen süvarisi karşısında genelde kılıç, ok, yay kullanan Osmanlı süvarisi savaşlarda başarı elde edemez hâle gelmişti. Bu gibi nedenlerle tüfekli yeniçeri sayısının arttırılmasına girişilmiştir.¹²⁵ Böylece bir yandan Yeniçeri Ocağı güçlenirken diğer taraftan da devşirme usulüne aykırı olarak ocağa Türk soyundan gelenler de alınmaya başlanmıştı. Bu gelişmelerin yanında idarî anlamdaki otorite boşluğu ve mâlî bunalımın yanı sıra 1593-1606 Osmanlı-Avusturya savaşları ve 1645-1669 Girit Kuşatması gibi yıllarca devam eden savaşlar XVII. yüzyılda Osmanlı Devleti'ni hasımları Avrupalılar karşısında güçsüz hâle getirmişti. Bu sürece paralel olarak, özellikle nüfus artışının da tesiriyle çift-bozanlık hızla artmaya başlamış, köylerini terk eden gençlerin teşkil ettiği sekban-sarıca (levend) grupları sosyal ve idarî düzeni tehdit etmeye başlamıştı.¹²⁶

Nüfus artışı ve ekonomik kriz, Osmanlı imparatorluğunda sosyal patlamaların yaşanmasına yol açmıştır. Mustafa Akdağ, Celâlî isyanlarının bu patlamaların doruk noktalarından biri olduğunu ileri sürmektedir. Ona göre, XVI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren suhte adı verilen medrese talebelerinin yanı sıra levend denilen ve doğrudan doğruya köyünü terk eden delikanlılar özellikle Celâlîliğin başlangıcında önemli rol oynamışlardır. Tarlalarını ve mallarını satmak mecburiyetinde kalan ve geçim derdine düşen levendlerin iş bulmak için müracaat ettikleri yerlerin başında ümeraya kapu halkı olarak yazılmak gelmekteydi. Akdağ, köylerini terk edenlerin bu dönemde sayıları oldukça fazla olduğunu, İstanbul, Bursa ve

---

çekilerek iltizama verilmesi iltizam sisteminin yaygınlaşmasına, tımar beklentisinde olan devlet bürokratinin ise aleyhine olmuştur. Bkz. Mehmet Genç, "İltizam", *DİA*, Cilt: 22 (2000), s.154-158.

¹²⁵ İnalçık, *Devlet-i 'Aliyye-II*, s.5.

¹²⁶ Mehmet Öz, *Kanun-ı Kadîmin Peşinde Osmanlı'da "Çözülme" ve Gelenekçi Yorumları*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2010, s.49-50. Artan nüfusun toprak üzerindeki baskısı, özellikle kırsal bölgelerdeki nüfus/toprak dengesini değiştirmiş, nüfus artışı, ekilen alanlardaki artıştan daha hızlı gerçekleşmiş ve bu durum da köylülerin tarımsal işletmelerinin parçalanmasına, çiftin bütünlüğünün korunamamasına; yani toprakların parçalanmasına, bu ise, köylülerin topraksız kalmasına yol açmış ve sonuçta göçlerin başlamasına neden olmuştur. Başka faktörler de etkili olmakla beraber, tımar sisteminin bozulması ve dolayısıyla çift-bozanların artmasında en önemli sebep, toprakların parçalanmasıdır. Kırsal kesimdeki sosyal-ekonomik şartların bozulması ve ağırlaşmasından toplumun her kesimi etkilenmişse de, en fazla etkiyi kırsal kesimde toprağı azalan veya topraksız kalanlar görmüş, böylece göç hareketlerinin önemli unsurlarından biri de çift-bozanlar olmuştur. Çift-bozanlığın artmasının diğer temel sebeplerinden biri ise, XVI. yüzyılın sonlarından itibaren kendini iyice hissettiren ekonomik krizdir. Altın ve gümüş darlığı yüzünden devletin para rejiminde görülen bozulma hadisesi ile birlikte, eşya fiyatlarında yükselme görülmüştür. Bir taraftan para darlığı, diğer taraftan pahalılık, akçe değerinin küçülmesi, değeri düşük olan akçelerin ortaya çıkması gibi bir takım hususlar, devletin ekonomisini ciddi anlamda sarsmıştır. Ekonominin kötüye gidişi ile birlikte vergilerin artması ve köylünün büyük bir yoksulluk içine düşmesi, çiftçinin toprağında ayrılarak kendisine geçim kaynağı bulabilecek başka yerlere göç etmelerine sebep olmuştur. Ayrıntısı için bkz. Emine Erdoğan Özünlü ve Osman Gümüşşü, "Osmanlı İmparatorluğu'nda İç Göç Aktörleri Olarak Çift-Bozanlar", *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt: 49, Sayı: 1 (Mart 2016), s.47-49.

Edirne'nin bu türden kimselerle dolup taşıdığını, işsiz ve kalabalık olan bu kimselerin ise asayişsizliğe bulaşmalarının kaçınılmaz olduğunu ileri sürer ve bu grupları da Celâli hareketinin başlatan gruplar içerisine dâhil eder. Nitekim yine ona göre, Celâli bölükleri, 'levend' denilen 'çift-bozan' unsur ile resmî hüviyet sahibi kimselerin birleşmesiyle teşekkül etmiştir. Ancak Celâliler, suhtelerin birer medreseye bağlı kalarak belli bölgelerde gruplaşmalarının aksine, bir yere bağlı olmamışlar, sürekli yer değiştirmişler ve dâima uzak mesafeler içinde dolaşmışlardır. Bu türden kimselerin artışı, köylerde yaşayanları olumsuz etkilemiştir.¹²⁷

Kâtip Çelebi, Celâlilerin ortaya çıkışı ile birlikte reyanın güçsüzleşerek bölgelerini terk ettiklerini, köylerden şehre kaçtıklarını ve İstanbul ve çevresinin bu gibi göç edenlerle dolu olduğunu belirtmektedir. Bu dönemde sadece Celâlilerin değil, yönetici kesimin de halka zulüm ettiği bilinmektedir. Eserini 1631 yılında hazırlayan ve IV. Murad'a rapor olarak sunan Koçi Bey, meşhur risalesinde, ulûfeli kul taifesinin fazla olduğunu, kul fazla olunca masrafın çok fazlalaştığını, masrafın fazla olmasının da vergilerin, dolayısıyla bu masrafın alınmasının halka zulüm yapılmasına yol açtığını ve sonuçta devletin düzeninin bozulduğunu ileri sürmüştür. Koçi Bey, bu dönemde reâyâyâ yapılan zulmün hiçbir tarihte, ülkede ve padişah döneminde olmadığını da belirtmektedir.¹²⁸

Şehzadelerin sancağa çıkma usulünden vazgeçilmesi ve padişahların askerî seferlere bizzat katılmaktan uzak durması gibi esaslı gelişmeler devlet idaresinde saray veya haremın öne çıkmasına neden olmuştur. Kadınlar Saltanatı¹²⁹ olarak adlandırılan bu dönemin en önemli figürleri Kösem Sultan ile Hatice Turhan Sultandır.¹³⁰ Kösem'in ölümünden sonra Turhan Sultan, 9 yaşındaki oğlu padişah IV. Mehmed'in validesi sıfatıyla devlet işlerinde son söz sahibi durumuna erişmişti; 1651-1656 döneminde haremağalarıyla birlikte devlet işlerini yürütmeye çalışıyordu. Bu dönemde bütçe bunalımına çare bulması için tam yetkiyle iktidara getirilen Tarhuncu Ahmed Paşa idam olunmuş, devleti kalkındırarak güç ve iktidarda bir

¹²⁷ Mustafa Akdağ, *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası Celali İsyanları*, Cem Yayınları, İstanbul 1995.

¹²⁸ Yukarıda izah edilen sebeplerin yanında devletin asker ihtiyacının da çift-bozanlığı arttırdığını söylemek yanlış olmaz. Zira İnalçık'a göre, XVI. yüzyılın sonları ile XVII. yüzyılın başlarında köylüleri tarımdan uzaklaştıran en etkili faktör, tımarlı sipahilerin önemini ve fonksiyonlarını kaybetmelerıyla birlikte merkezî yönetimin paralı askerlere yönelmesidir. Bu dönemde tımarlı sipahilerin çağdışı kalması, ateşli silahlarla donatılmış yeni askerlere olan gereksinimi arttırmış ve reyanın da orduya girmesine izin verilmeye başlanmıştır. Bu durum çift sahibi olan ancak durumundan memnun olmayan genç köylülere cazip gelmiştir, bkz. Erdoğan Özünlü ve Gümüştü, *agm*, s.49-50. Ücretli askerlerin önem kazanması nakdî gelirlerin çoğaltılmasını gerektiriyordu. Merkezî hazinenin gelirlerinin arttırılması zarureti karşısında tımar sisteminden iltizam sistemine doğru bir kayma meydana gelmişti, bkz. Öz, *age*, s.51.

¹²⁹ Ahmet Refik Altınay, *Kadınlar Saltanatı*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2005.

¹³⁰ Hatice Turhan hakkındaki son bir çalışma için bkz. L. Thys-Şenocak, *Hatice Turhan Sultan*, Çev: A. Ortaç, Kitap Yayınevi, İstanbul 2009.

adam olduğu düşünölen Veziriâzam Murad Paşa ise sorumsuz idaresiyle istifasını verip kaçmış, halefi Süleyman ve Boynuyaralı Mehmed paşalar ise devletin düştüğü iflasa Harem ve askerinin müdahaleleri karşısında bir çare bulamadan görevlerinden ayrılmışlardı.¹³¹ Venedik karşısında yaşanan deniz felaketi (1656) ve pâyitahtın tehlike altına düşmesi üzerine, vâlide sultan son çare olarak, çoktan beri kendisine tavsiye edilen Köprölü Mehmed Paşa'ya başvurmak zorunda kaldı.¹³² Köprölü Mehmed Paşa'nın 1656 yılında vezir-i azâmlığa atanması, hem bu makamın siyasal iktidar alanı, hem de devletin siyasal gelişim tarihi bakımından bir dönüm noktası olmuştur. Zira Mehmed Paşa'nın bu görevi, örneğine daha önce rastlanmayan şekilde bazı şartlar ileri sürerek kabul etmesi, vezir-i azâmlık makamının ve Babîali'nin devlet içindeki etkinliğinin padişaha ve saraya karşı yükselmesini sağlamıştır.¹³³

XVII. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde, devletin bütün kurumlarında bir çözüme veya değişim yaşanmaktaydı. Bu değişime genelde devlet ve toplum ilişkiler açısından bakanlar, yaşanan değişimi olumsuz olarak görmek yerine, toplumda birbirleriyle rekabet eden grupların, önceki dönemlere oranla, sahne almış olmasına bağlamaktadır. Şüphesiz Osmanlı Devleti'nde 1500'lerin son çeyreğinden beri nüfus artışı yaşanmakta, özel mülkiyetin olmaması kırsal kesimdeki nüfus hareketliliğini tetiklemekte, enflasyon etkisini göstermekte ve batı eskisine göre daha güçlü bir düşman hâline gelmekteydi.¹³⁴ Osmanlı Devleti, XVII. yüzyılda batıda Almanlar, doğuda ise İran ile uzun ve yorucu savaşlarla karşı karşıya kalmış¹³⁵, XVIII. yüzyılda bu savaşlara Rusya da eklenmiştir. İkinci Viyana Muhâsarası'nın başarısızlığa

¹³¹ Bu konuda İnalçık şu ilavelerde bulunmaktadır: "Tarihin bir cilvesi olarak bu dönemde tahta çıkan sultanlar ya çocuk yaşta (I. Ahmed, IV Murad, IV. Mehmed) yahud akıl ve iradesi zayıf (I. Mustafa, I. İbrahim) yahud genç ve deneyimsiz (II. Osman) kişiliğe sahiptirler. Bu durumun sonucu olarak haremın hâkimi olan valide sultanlar ile darüssaâde ağaları gerçek otoriteyi ellerine geçirmiş bulunmaktadır. Veziriâzamlar padişahın mutlak vekili olmaktan uzak kalmışlar, sonuçta bir otorite zaafi, boşluğu ve kararsızlığı ortaya çıkmıştır. Bu koşullarda, büyük sayılara ulaşan asker ocakları, yeniçeriler ve sipahiler devletin yüksek otoritesine ortak durumuna gelme fırsatını elde etmişler, aşırı ulûfe ve bağışlarla (talepleriyle) devletin iflasına yol açmışlardır. Zaman zaman gelen ıslahatçı veziriâzamlar (Kara Mustafa, Sofu Mehmed, İbşir, Tarhoncu Ahmed paşalar) asker ocakları ve harem karşısında başarısız kalmışlardır". Bkz. İnalçık, *Devlet-i 'Aliyye-II*, s.3-4.

¹³² İnalçık, *Devlet-i 'Aliyye-II*, s.341.

¹³³ Köprölü'nün ilk icraatı Kadızâdelileri Kıbrıs'a sürmek oldu. Mehmed Paşa, askerî ve mülkî görevliler arasında bir ayıklamaya girişti. Ayrıca Celâlılere ve resmi bir sıfat taşımadan haksız yere görevde bulunanlara karşı olanca sertlikle davrandı. Mülkî ve askerî düzenlemelerdeki sertliği, malî alanda da kendini gösterdi. Aşırı giderleri sınırlandırdı, tımar ve zeamet sahiplerini de bir harç karşılığında beratlarını yenilemekle yükümlü tuttu. Yapılan çalışmalarla, Köprölü Mehmed Paşa zamanında vergiler düzenli ödenmeye başlandı. Büyük servet sahiplerinden zorla ödünç para alınarak; askerlerin ücretleri ödenmeye başlandı, devlet bütçesi de hemen hemen dengeye kavuştu. Sultan IV. Murad'ın ölümünden beri gerileyen Osmanlı Devleti'ne, beş yıllık iktidarı devresinde, âdeta yeniden hayat vermiştir, Ayrıntısı için bkz. Necdet Hayta ve Uğur Ünal, *Osmanlı Devleti'nde Yenileşme Hareketleri (XVII. yy. Başlarından Yıkılışına Kadar)*, Gazi Kitabevi, Ankara 2010, s.18-19.

¹³⁴ XVII. yüzyılın değişen koşulları hakkında genel bir değerlendirmeye için bkz. Karen Barkey, *Eşkiyalar Ve Devlet, Tarih Vakfı Yurt Yayınları*, İstanbul 1999, s.25-56.

¹³⁵ 1578'den sonra Güney Kafkasya'da yaşanan siyasî ve askerî gelişmelerin seyri için bkz. Sadık Müfit Bilge, *Osmanlı Çağı'nda Kafkasya 1454-1829*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2012, s.89 ve diğerleri.

uğraması ve akabinde devam eden savaş, haçlı müttefiklerinin taarruzlarına cesaret vermiş ve Türkleri ağır kayıplara uğratarak Karlofça Antlaşması'nı imzalamaya mecbur etmiştir. Sadrazam Amcazade Hüseyin, Sultan II. Mustafa'ya, savaşa devam edip yeni zararlara uğramaktansa önce barış yapılması, sonra da terkedilen yerlerin geri alınmasını teklif etmesi üzerine Karlofça Antlaşması (1699) yapılmıştır.¹³⁶ Özellikle on altı yıl süren savaşlarda asker ve kumanda heyeti bakımından uğranılan kayıplar, malî ve idarî sahalarda baş gösteren sıkıntılar ile Zenta'da ordu mevcudunun sekizde birinin kaybedilmesi gibi sebeplerden ötürü daha sonra önüne geçilemeyecek bir bozgunun çekinildiği anlaşılmaktadır.¹³⁷ Karlofça Antlaşması, Osmanlı tarihinde ilk kez savaşılan devletler ile savaş akabinde müzakere edilerek yapılan bir anlaşma özelliğine sahiptir. Ayrıca bu antlaşma ile Osmanlı Devleti Avusturya merkezli Avrupa için gerçek bir tehdit olmaktan çıkmaya başlamış, onun yerini Fransa almıştır. Yine bu antlaşmadan sonra Osmanlı devlet adamları diplomatik ilişkileri savaşa tercih etmeye başlayacaktır.¹³⁸

XVII. yüzyılın son çeyreğinde yoğunlaşan savaşların malî yapıyı derinden etkileyen yönleri vardır. Bu savaşlar giderleri büyük ölçüde arttırmış, gelirleri ise-toprakların bir bölümü elden çıktığı için-azaltmıştı. Bütçede büyüyen açıkları kapamak üzere hazine mukataaları vaktinden önce, artan oranda peşin ödeme şartıyla ve tahvil sürelerini bir yıla, hatta daha kısa dönemlere indirerek iltizama vermeye başlanmıştı. Sıkça değişen ve verdikleri peşini faizleriyle birlikte bir an önce mükelleflerden çıkarmak isteyen mültezimler ise reâyâ (sivil halk) üzerindeki vergi yükünü üretim kapasitesini daraltacak ölçüde ağırlaştırıyordu. Üretim kapasitesi daraldıkça vergi gelirleri düşüyordu. Gelirler azaldıkça hazinenin ihtiyacı ve talebi de artıyordu. İltizam sisteminde vergilendirme ile üretim kapasitesi arasında birbirini engelleyen

---

¹³⁶1687 yılında cephede çıkan bir isyanla IV. Mehmet tahtan indirilip yerine II. Süleyman (1687-1691) geçirildi. Belgrad 1688'de düştü. Bozgunların devam etmesi üzerine Köprülüzâde Fazıl Mustafa Paşa sadaret makamına getirildi (1689). Belgrad geri alındı ama Fazıl Mustafa Paşa, Salankamen yenilgisinde şehit düştü (1691). II. Ahmed'in (1691-95) tahta geçişinden iki ay sonra olan bu olayı büyük toprak kayıpları ve savunma savaşları izledi. II. Mustafa'nın saltanatında (1695-1703), saltanatının ilk yıllarında durumu düzeltir gibi görünse de Sultan'ın 1697'deki Nemçe Seferi'nde Zenta Bozgunu yaşanmıştır. Bu durum, Osmanlıların barıştan başka bir çaresi olmadığı gösteriyordu. Ayrıntısı için bkz. Öz, *age*, s.169-171.

¹³⁷ Antlaşmaya göre; Temeşvar Eyaleti ile Belgrad'ın karşısındaki Sirem kıtasının Tuna kavşağıyla Bava-Bossut kavşağı arasındaki kısmı Osmanlı Devleti'nde kalacak, Sava ve Unna nehirleri tabii hudut olacaktır. Erdel ile Macaristan'dan zapt ettiği topraklar Avusturya'ya terkedilmiştir. Mora ve Dalmaçya ile Aya-Mavri adası Venediklilere bırakılmış, Dalmaçya'da birçok toprak şeridiyle İnebahtı ve Preveze kaleleri, Venedikliler tarafından tahribi şartıyla Osmanlı Devleti'nde kalmıştır. Kamaniçe kalesi ile Podolya ve Ukrayna eyaletleri Lehistan'a verilmiştir. Avusturya, Venedik ve Lehistan devletlerinin haraç veya hediye olarak Türk hazinesine verebildikleri bütün pişkeşler kaldırılmıştır. Bu anlaşmaya Rusya bir elçi göndererek üç yıllık bir mütareke imzalanmış, bir yıl sonra yapılan antlaşma ile Azak kalesi Rusya'ya bırakılmıştır, Ayrıntısı için bkz. Mustafa Turan, *II. Viyana Muhâsarası: Osmanlı Devleti'nde Siyasî, İdarî ve Askerî Çözümle*, OTAM, Sayı: 9 (1998), s.404-405.

¹³⁸ Alaaddin Yalçınkaya, "Osmanlı Devleti'nin Batı Politikası-Zitvatorok'tan Küçük Kaynarca'ya", *Türk Dış Politikası*, Ed: M. Bıyıklı, Cilt: II, İstanbul 2010, s.47.

bir kısır döngünün yerleşmesi Osmanlı maliyesinin XVII. yüzyılın sonlarında karşılaştığı temel paradokstu. Mâlikâne sistemi ise bu paradoksu aşmayı sağlayacak bir kurum olarak düşünülmüştü.¹³⁹ XVII. yy. başlarında Doğu ve Güney Doğu Anadolu ile Suriye’de denenmiş olan bu sistem, Karlofça Antlaşmasıyla sonuçlanan Osmanlı-Avusturya savaşı esnasında (1695) devletin malî politikası haline gelmiştir. Sistemin gayesi, nakit darlığını gidermek önceliğinde, sık sık değişen mültezimlerin mümkün olduğu kadar fazla kâr sağlamak uğruna tahrip ettiği vergi kaynağını ihya ve idame etmek üzere bir mültezimin yaşadığı müddetçe (kayd-ı hayat) tasarrufuna bağlamaktı.¹⁴⁰ Bu sistem sayesinde, mesela mültezimlerden alınan ve “muaccele” adı verilen peşin para ile askerî harcamaların finanse edilmesi mümkün olmuştur.¹⁴¹

Karlofça Antlaşması ile Osmanlı İmparatorluğu harpten hem maddî hem manevî pek büyük bir kayıp ile çıkmıştır. Nitekim savaşın olumsuz etkileri köylüleri de etkilemiştir. Köylülerin üstündeki ağır vergi, angaryalar, yer yer şekavet ve soygunculuklar yüzünden topraklarını terk ederek şehre ve kasabalara kaçmışlardır.¹⁴² II. Viyana Kuşatmasından sonra Osmanlı İmparatorluğu’nun Balkanlar’daki eyaletleri ilk anda bir kargaşalık, iktisadî çöküntü ve asayişsizlik içinde kalmıştı. Savaşlardaki başarısızlık ve geri çekilme, şehirlerde asayiş sağlamaya görevli organizasyonların erimesi, iktisadî çöküntü, yol güvenliğinin azalması eyaletlerde merkezî idarenin kontrolünü yok etmişti.¹⁴³ Bu gelişmelere bağlı olarak 1730’lardan sonra, bilhassa Osmanlı taşrasının idaresi, taşra menşeli ayân ve eşrafının yönetimine geçmeye başlayacaktır.¹⁴⁴

XVIII. yüzyılın ilk yarısı, Osmanlı Devleti’nin dış ilişkileri açısından nispeten huzurlu bir döneme karşılık gelmektedir. XVIII. yüzyılın ilk yarısındaki savaşlar, ciddi sayılabilecek bir yenilgi göstermez. Hatta çoğunluğu başarıyla sonuçlanmıştır. Devlet, bu dönemde 16 yıl süren uzun ve yorucu bir savaşın (1683-1699) sonucunda uğradığı toprak kayıplarından bir kısmını geri almayı başarabilmiştir.¹⁴⁵ Buna rağmen 1718’de Osmanlı, Venedik ve Avusturya

¹³⁹ Mehmet Genç, “Mâlikâne”, *DİA*, Cilt: 27 (2003), s.516. Ayrıntısı için bkz. Genç, *age*, s.101-155.

¹⁴⁰ Genç, *age*, s.107. Bu sistemde mukâtaalar açık arttırma yoluyla satışa çıkarılır, en yüksek fiyatı verene satılırdı. Satışa başlama fiyatı ise mültezime getireceği düşünülen kârın 2-10 katı başlama fiyatı ise mültezime getireceği düşünülen kârın 2-10 katı arasında bir rakama tekabül ederdi. Bkz. Genç, *age*, s.106.

¹⁴¹ Erol Özvar, *Osmanlı Maliyesinde Malikâne Uygulaması*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2003, s.91-92.

¹⁴² İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C: IV, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1995, s.1.

¹⁴³ İlber Ortaylı, “İkinci Viyana Kuşatmasının İktisadî Sonuçları Üzerine”, *Osmanlı Araştırmaları II*, İstanbul 1981, s.200.

¹⁴⁴ Bir örnek için bkz. Necmettin Aygün, “Gümülcine Ayânı Tokadçıklı Süleyman 1761 (?) -1804”, *Belleten*, Sayı 171, (2010), s.706-767.

¹⁴⁵ Buna karşılık, yüzyılın ikinci yarısında yer alan savaşlarda kaydedilen yenilgi, açık ve kesin olmuştu. Bu iki döneme ait savaşın, ekonomideki benzer şekilde birbirinden kesin çizgilerle ayrılmıştır. Zira yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı ekonomisinde daralma veya durağanlaşma başlamıştır. Bkz. Genç, *age*, s.213.

ile Pasarofça Antlaşması imzalamak zorunda kalmıştır. Osmanlı Devleti bu antlaşma neticesinde uğradığı toprak kayıpları ile Orta Avrupa'dan çekilmekle kalmamış, Avrupa için artık güçlü bir devlet olmaktan çıkmaya başlamıştır.¹⁴⁶ Bu tarihten sonra kaybedilen toprakların, bilhassa Prut Savaşında (1711) elde edilen başarıya istinaden geri alınması bir hedef olarak belirlenmiş olsa da, Osmanlı devlet adamlarının yoğun askerî seferlere kalkışmak yerine mümkün mertebe diplomasiyi kullanarak rakipleriyle barış içerisinde kalmaya çalıştığı, dış ilişkilerde bir yumuşama dönemine girdiği görülmektedir. Bu münasebetle Karlofça Antlaşmasında Osmanlı Devleti adına murahhas olarak Avrupalı mevkidaşlarıyla başarılı bir mücadele veren Reisülküttab Mehmed Râmi Efendi'nin Karlofça'dan hemen sonra Sadrazamlığa getirilmesi, bürokrasideki zihinsel dönüşüme işaret etmektedir. Anlaşılan Batı'dan üstün olduğu düşüncesinden kendini kurtaran Osmanlı, Batı'nın kullandığı araç ve kurumları referans alarak bünyesini geliştirmeye başlamıştır.¹⁴⁷ Devlet adamları artık devletin istikbali için yeni ve kalıcı tedbirler almak mecburiyetinde idiler. Lâle Devri'ni (1718-1730) bu açıdan değerlendirmek gerekmektedir.

Lale Devri, III. Ahmet'in 1718-1730 tarihleri arasındaki saltanatı ve Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın sadareti arasındaki geçen dönemin adıdır. Osmanlı tarihinde Avrupa tarzında ilk yenileşme hareketleri Lale Devrinde gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde Osmanlı Devleti askerî, idarî ve ekonomik sistemin düzeltilmesi hususunda gayret göstermiş ve Batı'yı takip edebilmek için Avrupa'ya elçiler göndermiştir.¹⁴⁸ Osmanlı, bu devirde askerî ıslahatların yanında, imar, ilim, fikir ve sanat alanlarında da yenilikler yapmıştır. Lale Devri, bir taraftan yeniliklerin yapıldığı, diğer taraftan ise eğlence, israf ve lüksün yaşandığı bir devir halini almıştır. İstanbul'da zevk, eğlence ve şatafat hüküm sürerken; halk ise 1723'te başlayıp 1746'da sona eren İran seferlerinden kaynaklı yeni vergilerin konmasıyla perişan hâle düşmüştür. Bu süreçte taşrada iktisadî ve sosyal sıkıntılar artış göstermiş, bu ise ahalinin devlet idarecilerine karşı genel bir hoşnutsuzluğuna sebep olmuştu. Yüksek makamlara genelde sadrazam ve şeyhülislamın yakınları veya akrabalarının getirilmesi ise başka bir hoşnutsuzluk kaynağı idi.¹⁴⁹

Lale Devri'nin sona ermesinde Sadrazam Damat İbrahim Paşanın devlet katında elde ettiği parlak pozisyonunun rakiplerince kıskanılmasının yanında¹⁵⁰ İran ile olan savaşlarda beklenen

¹⁴⁶ Abdülkadir Özcan, "Pasarofça Antlaşması", *DİA*, Cilt: 34 (2007), s.180.

¹⁴⁷ Yalçınkaya, *agm*, s.46.

¹⁴⁸ H. Mustafa Eravcı-İlker Kiremit, "Lale Dönemi ve Patrona Halil İsyanı Üzerine Yeni Değerlendirmeler", *Tarih Okulu*, Sayı: VIII (2010), s.80-83.

¹⁴⁹ Münir Aktepe, "III. Ahmed", *DİA*, Cilt: 2 (1989), s.36.

¹⁵⁰ Ahmet Refik Altınay, *Lâle Devri (1718-1730)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2010, s.82.

başarıların elde edilememesinin de büyük etkisi vardır. İran Şahı Nadir'in elde ettiği başarılarla karşın III. Ahmed'in yeni bir sefere taraftar olmamasının yanı sıra Sadrazam İbrahim Paşa'nın da sefer işini ağırdan alması Patrona İsyanı'nın patlak vermesine neden olmuştu. Zira 1729'da III. Ahmed'in başında bulunacağı bir ordunun İran üzerine yürütmesine karar verilmiş, ancak padişah son anda sefere gitmekten vazgeçmişti. Tebriz Kalesi'nin İran'a terkedildiği haberinin alınması ise isyancılara aradıkları fırsatı vermişti. İsyanı idare eden Patrona Halil idi (29 Eylül 1730). Bu isyan sonucunda pek çok devlet adamı idam edilmişti. III. Ahmed tahtını bırakmak zorunda kalmış, yerine ise II. Mustafa'nın oğlu I. Mahmud getirilmişti.¹⁵¹ Lale Devri'nden sonra tahta geçen I. Mahmut, amcası III. Ahmed'in başlattığı yeniliklerden, bilhassa askerî alanlardaki ıslahatlara yenilerini ekleyerek Osmanlı ordusunu ıslah etmeye gayret göstermiştir.¹⁵²

XVIII. yüzyılın ilk yarısında Osmanlı ekonomisinin nispeten istikrarlı olduğu söylenebilir. 1774 Küçük Kaynarca Antlaşmasına kadar olan süreçte sanayi ve ticaret alanlarındaki bütün sektörlerde bir genişlemeden bahsetmek mümkündür. Nitekim İstanbul, Tokat, Halep, Bursa, Edirne ve Selânik gibi merkezlerde endüstri imalâtı artmıştır. Özellikle dokuma sanayisinde üretim artışı belirgin bir şekilde görülmektedir. Bunun yanında imparatorluğun başlıca demir üretim merkezlerinin başında gelen Sofya-Samakov bölgesinde 1720'ye doğru 80 kadar demir fırını faaliyet sürdürmektedir. Gelişmeler sadece sınaî imalâtle sınırlı kalmamıştır. Ziraî üretim ve ihracatta da hissedilebilir bir artış söz konusudur. Bunların yanında boya, basma, yelkenbezi, tütün, çini ve şişe imalâtı sahasında fizikî kapitali devletçe sağlanmış birçok işletme tesis edilmiştir.¹⁵³ Aşağıda ayrıntısı belirtileceği gibi, Osmanlı-İran savaşlarında gerek zahire ve gerekse asker sevkinde görev alan veya bir sebeple devlete hizmet eden kimselere, işlerini tamamlamalarının akabinde ücretlerinin devlet tarafından zaman geçirmeden ve

---

¹⁵¹ Aktepe, agm, s.37.

¹⁵² Yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı Devleti hem siyâsî ve hem de iktisadî anlamda birçok sıkıntı ile karşılaşmıştır. Bilhassa Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya karşı kaybettiği savaşın akabinde imzalanan 1774 tarihli Küçük Kaynarca Antlaşması şartları en ağır antlaşmadır. Rusya bu antlaşmayla Osmanlı Devleti'nden büyük tavizler koparmıştır. Bu antlaşmayla Rus tüccarlara ilk kez Karadeniz ve Akdeniz'de kendi gemileriyle ticaret yapma hakkı verilmiş, Rus tüccarlara her türlü mallarını, Avrupalı tüccar gibi, Osmanlı topraklarında satabilme hakkı verilmişti. Bkz. Serhat Kuzucu, "Rusya Ahidname Defterine Göre XVIII. Yüzyılda Osmanlı-Rus Ticari İlişkilerinin Seyri", *TAD*, Sayı: 59 (2016), s.68. Altı yıl süren savaşlar devlet otoritesini zedelemiş ve ülkenin değişik yerlerinde isyanlar çıkmasına neden olmuştur. Halk, bu süre zarfında ekonomik ve sosyal yönden büyük sıkıntılar içerisinde düşmüştür. Devlet otoritesinin zayıflamasıyla ayân ve eşrafın halk üzerindeki etkisi de artmaya başlamıştır. Bkz. Osman Köse, "XVIII. Yüzyıl Osmanlı-Rus Münasebetleri", *Osmanlı Ansiklopedisi*, C: 1 (1999-2014), s.545.

¹⁵³XVIII. yüzyılın başlarına kadar, hububat ihracı prensip olarak yasaklanır ve sadece arızî olarak izin verilirken, bu tarihlerden itibaren ihracat serbestisi süreklilik kazanır ve yasaklar geçici ve arızî olmaya başlar. Daha önce ihracı zaman zaman yasaklanan pamuk, iplik, yün, deri gibi malların ihracı, resm-i mirî adı ile ek ihracat vergileri konarak serbest bırakılır. Bu malların ihracat miktarında önemli bir genişleme olduğu, yeni konan ihraç resimlerinin hâsılatında kaydedilen belirgin artışlardan anlaşılmaktadır. Bkz. Genç, *age*, s.214-215.

eksiksiz olarak ödenmesi söz konusudur. Tüm bu verilere göre tez konumuzun dönemi olan 1730'ların hem siyasî ve hem de iktisadî açıdan, bilhassa aynı yüzyılın ikinci yarısı ile XVII. yüzyılın sonlarına kıyasla, istikrarlı olduğu¹⁵⁴ rahatlıkla söylenebilir.

2.3. 1723-1746 Dönemi Osmanlı-İran Savaşlarının Organizasyonu ve Lojistiği

Ordunun ikmal ve iaşesinde yaşanabilecek en küçük bir sıkıntı şüphesiz asker üzerinde olumsuz etki bırakmakta, seferin disiplinini bozmaktaydı. Mesela 1516 Çaldıran Savaşı öncesinde, Safevî ordusunun Osmanlı ordusu karşısına çıkmaması nedeniyle uzayan (birkaç ayı bulan) sefer yürüyüşü esnasında, askerin bir kısmı artık geri dönülmesi gerektiği hususunda padişaha tepki gösterirlerken, erzak sıkıntısının da baş göstermesi ordunun disiplinini daha da bozmuştu. Durum üzerine erzak temini için İstanbul'a ve Trabzon'a haber gönderilmiş; esnafa üretim yapma ve mal stoklamaları hakkında talimat verilmişti.¹⁵⁵

Osmanlı Devleti üç kıtaya yayılmasını ve bu topraklara yüzyıllarca hâkim olabilmesini, şüphesiz, aynı zamanda başarılı bir lojistik organizasyonuna sahip olmasına borçludur. Araştırmalar, Osmanlı'nın XVI-XVII. yüzyıllardaki sefer organizasyonlarının, çağdaşı olan Avrupa ülkelerinden daha disiplinli, deneyimli ve iyi işleyen bir lojistik birikimine sahip olduğunu göstermektedir. Osmanlı askerî tarih çalışmalarıyla bilinen Ágoston bu durumu, "rakip kabul etmez bir ikmal ve iâşe sistemi" olarak ifade etmiştir.¹⁵⁶ "Lojistik" ifadesi istihkâm, gıda, yiyecek, silah, mühimmat, sağlık, nakliyat vb. destek hizmetlerinin teminini kapsayan ve bir ölçüde Osmanlı klasik dönemindeki "menzil teşkilatı" adıyla bilinen sistemi hatırlatmaktadır. Devletin depolama ya da nakliyat imkânlarının sağlamlığı, orduların dayanıklılığını ve uzun mesafelerde savaşabilme kapasitesine büyük oranda etki etmektedir. Dolayısıyla ordunun savaşlarda başarılı olabilmesi önemli oranda lojistik sisteminin iyi işlemesine bağlıdır.

Fasılalarla devam eden İran savaşlarında asker, erzak ve mühimmatın savaşın cereyan ettiği bölgeye zamanında ve eksiksiz olarak ulaşması, devletin en küçük bir aksamayı dahi görmek istemeyeceği kadar önemli bir konudur. Bu dönemde deniz yoluyla gelen veya giden askerî lojistiğin üssü ise Trabzon'dur. Anadolu'dan Rumeli'den ve İmparatorluğun çeşitli yerlerinden deniz yoluyla gelen asker, mühimmat ve zahire Trabzon limanına indiriliyor,

¹⁵⁴ Genç, *age*, s.155, 170.

¹⁵⁵ Feridun Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, Yitik Hazine Yayınları, İstanbul 2010, s.108.

¹⁵⁶ Gábor Ágoston, *Osmanlı'da Ateşli Silahlar*, Haz: K. Şakul, İş Bankası Yayınları, İstanbul 2017, s.XVI.

depolarda muhafaza edilmesi gerekiyorsa depolanıyor, yeri ve zamanı geldiğinde ise buradan Erzurum'a, Erzurum'dan ise cepheye naklediliyordu.¹⁵⁷

Osmanlı lojistik sisteminin en önemli kısmını şüphesiz, ordunun beslenmesi ve erzak temini oluşturuyordu. Devlet'in bu konuda titiz ve disiplinli bir çalışma gösterdiğini yapılan çalışmalarda görmekteyiz. Beslenme, en temel ihtiyacı oluşturmasının yanı sıra askerlerin moralinin yüksek tutulması konusunda esaslı rol oynamaktaydı.¹⁵⁸ Ordunun başlıca besin maddeleri hububat, nan (ekmek), peksimet, koyun eti oluşturmaktaydı.

Hububat, Osmanlı ordusunun temel besin maddesidir. Kayıtlarda çoğunlukla zahire olarak geçen hububat; arpa, buğday, pirinç ve un gibi tahıl ürünlerinden oluşmaktaydı. Arpa, Osmanlı ordusunda çok tüketilen bir besin kaynağı olup sindirimi güç bir tahıldır. Yumuşak ekmek yapımında tercih edilmediğinden çoğunlukla hayvan yemi olarak kullanılmaktadır. Buğday ise, Osmanlı Devleti'nin ekmek yapımında çoğunlukla tercih ettiği bir zahiredir. Bunun yanında buğday peksimet yapımında da kullanılmıştır.¹⁵⁹ Peksimet, Osmanlı ordusunun temel yiyecek maddelerinden biridir. Ordunun taze ekmek bulamayacağı seferlerde peksimet büyük önem taşımaktadır. Çünkü uzun süre bozulmayan bir yiyecek maddesidir.¹⁶⁰ Bir diğer tahıl ürünü ise pirinçtir. Pirincin Osmanlı ordusunun beslenmesindeki yeri buğdaya kıyasla daha düşüktür.¹⁶¹ Osmanlı'nın seferlerde tüketilen en önemli temel gıda ürünlerinden biri de et idi. Ordunun ihtiyacı olan et, genelde Rumeli'den büyükbaş ve küçükbaş hayvan alınarak sağlanıyordu. Ordunun gıda ihtiyaçları için çeşitli havyaların etleri kullanılmış olmakla birlikte çoğunlukla koyun eti kullanılmıştır.¹⁶² 1899 numaralı Trabzon kadı sicilindeki kayıtlara göre cepheye giden veya cepheden dönen askere tayinat olarak verilen et koyun etidir ve bu etin Balkanlardan temin edildiğine dair her hangi bir kayıt mevcut değildir. Dolayısıyla bu etin Karadeniz ve Anadolu'nun doğu kısmından temin edildiği anlaşılmaktadır.

---

¹⁵⁷ Öztürk, *age*, s.75.

¹⁵⁸ Zira seferdeki askerlerin beslenmesinde ortaya çıkacak problemler askerlerin firarına hatta isyanına dahi neden olabilirdi. Dolayısıyla askerlerin karnının doyurulması çok önem arz etmektedir. Tüm bunların bilincinde olan devlet, seferdeki askerlere yiyecek sıkıntısı yaşatmamak amacıyla ordunun beslenme organizasyonunu sağlamak üzere devlet tarafından her cephe için bir nüzul emini görevlendirilmiştir. Bkz. Serdar Genç, *Lale Devrinde Savaş İran Seferlerinde Organizasyon ve Lojistik*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2013, s.77.

¹⁵⁹ Mehmet Yaşar Ertaş, *Sultanın Ordusu*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2007, s.147-154.

¹⁶⁰ Deniz seferleri için her zaman ihtiyaç duyulan besin maddesi olan peksimet, pişirilme süreci sonunda olabildiğince nemi alındığından dolayı dayanıklı ve sert bir hale gelmekte, bu şekilde çorba veya su ile ıslatılarak yenilebilmekteydi. Ayrıntısı için bkz. Yusuf Alperen Aydın, *Müteşebbis ve Devlet*, Kitapevi Yayınları, İstanbul 2016, s.13.

¹⁶¹ Ordunun iaşesinin sağlanması konusunda Anadolu'dan ve Rumeli'den buğday alımı yapılırken pirinç satın alındığına dair bir iz rastlanmamıştır. Ayrıntısı için bkz. Genç, *age*, s.92.

¹⁶² Hakan Yıldız, *Haydi Osmanlı Seferi! Prut Seferi'nde Organizasyon ve Lojistik*, Kültür Yayınları, İstanbul 2006, s.175.

Osmanlı Devleti orduya gerekli olan besin maddelerini, nüzul, sürsat ve mübayaa (iştirâ, satın alma) adlı üç yöntemle toplanmakta idi. Aynî bir vergi olarak nüzul, savaşta orduya gereken ihtiyaç maddelerinin genellikle erzak olarak toplanması şeklinde tahsil edilirdi. Sefer yürüyüş güzergâhı üzerinde bulunan kazalarda yaşayan köylü ve çiftçiler, miktarları devletçe önceden belirlenmiş arpa, un, odun vb. temel gıda ve ihtiyaç maddelerini, ordunun geçeceği yol kenarlarındaki ikmal noktaları olan menzillere getirmekten sorumlu idiler. Taşrada şer'î hukukun temsilcisi olan kadı nezaretinde toplanan hububat, yük hayvanları ve nakil araçlarıyla menzillere ve erzak ambarlarına naklettirilmekteydi. Ordu, genelde yolu üzerindeki ambarlarda depolanmış bu erzak maddelerini alarak yoluna devam ederdi.¹⁶³

Sürsat, devletin belirlediği belli bir fiyat üzerinden zahirenin istenilen yere ulaştırılmasına denir. Sürsat, nüzul gibi zaman içerisinde nakdî bir vergi haline gelmiştir. Sürsat, nüzulden farklı olarak un ve arpanın yanında diğer iâşe maddelerini de içine alıyordu.¹⁶⁴ Ordu iâşesini temin amacıyla uygulanan diğer bir yöntem mübayaa (satın alma) veya iştirâ idi. Nüzul ve sürsat yöntemiyle ordunun ihtiyacının karşılanamaması durumunda mübayaa yöntemine başvurulurdu. Ordu için gereken erzakın büyük çoğunluğu genellikle devletin belirlediği fiyatlarla üreticilerden ve tüccarlardan satın alınma yöntemiyle karşılanırdı. Ayrıca, sefer yürüyüşü sırasında, bakkal, aşçı, kasap, bozacı, arpacı, ekmekçi, helvacı vd. mesleklere mensup ordular, sefer yürüyüşü sırasında, belirli bir ücret karşılığında askerlerin eksik kalan beslenme ihtiyaçlarını, özel gıda taleplerini ve diğer ihtiyaçlarını karşılardı.¹⁶⁵

Osmanlı askeri, özellikle de yeniçeriler gibi elit alaylardan birisine mensup ise günlük temel ihtiyaçlar açısından Avrupalı çağdaşlarının kıskanacağı bir kişiydi. Sultanın dâimi ordusuna mensup askerlere, sefere çıkmadan önce, sefer hazırlıklarını tamamlamak için istenen ödenek cömertçe verilirdi. Osmanlı askerî siteminin aksamaması için de yeterli yedek kapasite sağlayan merkezî bir sistem geliştirmişlerdi.¹⁶⁶

Silah ve mühimmat ordunun teknik donanımını ve taarruz gücünü oluşturan en büyük unsurdur. Dolayısıyla asker ve zahire kadar büyük önem taşımaktadır. Zira silah ve

---

¹⁶³ Nüzul vergisi olarak menzillere yığılması gereken erzak, genellikle tek bir köy ya da kazanın üretim kapasitesini aşardı. Bu nedenle sorumluluklar paylaşılır ve menzillerde bulunması gereken ihtiyaç maddeleri, civardaki birkaç köy ya da kazanın üretiminden karşılanırdı. Ayrıca nüzul miktarını halkın “fakir”, “orta halli”, “iyi” durumunda olmasına göre adaletli bir şekilde bölüştürülürdü. Bkz. Yıldız, *age*, s.59-61.

¹⁶⁴ İsmail Güntan, *Osmanlı Neferi ve Savaş (1593-1699)*, Pamukkale Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Denizli 2015, s.89.

¹⁶⁵ Bazen çok büyük miktarlarda gerçekleşen bu gıda alımları, büyük yetkilerle görevlendirilen mübayaacılar tarafından yapılmaktaydı. Bu kişiler, seferin yapılacağı bölge üzerindeki (Anadolu veya Rumeli) belli tarımsal üretim birimlerini görev alanı olarak paylaşırlardı. Daha sonra bölgedeki köy, kasaba, kaza ve şehirlere giderek, üreticiler ile toptancıların elindeki gıda maddelerini satın alırlardı. Bkz. Yıldız, *age*, s.62-63.

¹⁶⁶ Rhoads Murphey, *Osmanlı'da Ordu ve Savaş*, Çev: M. T. Akad, Homer Kitabevi, İstanbul 2007, s.108-113.

mühimmat tamamlanmadan ordunun sefere çıkması mümkün değildi. Osmanlı Devleti'nde silah ve mühimmat İstanbul'da Cebehâne-i Âmire ile Tophâne-i Âmire'de imal edilmekteydi. Ordu sefer yürüyüşüne başlamadan üretim faaliyetlerine hız vererek cepheye sevk edilecek silah ve mühimmatın tedarikini sağlamak bir zorunluluktur. Osmanlı'nın, seferlerde kullandığı başlıca silahlar top, tüfek, kılıç, ok ve yaydır.¹⁶⁷

Bu silahlar içinde yüksek ateş gücüyle düşmana en ağır kayıplar verdirecek olanı toptu. Bu nedenle Osmanlı ordusunda, top dökümüne büyük önem verilmişti. Ordu ile birlikte götürülen ve sınır kalelerine nakledilen topların büyük bölümü, bizzat padişahın denetiminde İstanbul'daki Tophane ile Galata, Kasımpaşa ve Üsküdar'daki demirci ocaklarında, çeşitli cins ve ebatlarda dökülmek suretiyle temin edilmekteydi. Bir diğer ateşli silah tüfektir. Tüfek, 15. yüzyılın ilk yarısından itibaren Osmanlı ordusunda kullanılmaya başlamıştır. Seferlerde kullanılan tüfeklerle kurşunlar yeniçerilere cebeci ocağı tarafından dağıtılmaktaydı.¹⁶⁸ Ateşli silahların icadına kadar savaşçılar tarafından tercih edilen silah türü kılıçtır. Kılıç, merç, yatağan, pala, kama, bıçak, hançer, teber ve balta gibi türleri bulunan kesici bir alettir. Bunlar arasında en çok tercih edileni kılıçtır. Bu kesici silahların arasında da çok sayıda alt türleri bulunmaktadır.¹⁶⁹ Ok ve yay da ateşsiz silahlar arasında yer almaktadır. Osmanlı ordusunda genellikle piyade ve süvariler tarafından kullanılmıştır.

Osmanlı'da zahire ve mühimmatın temini kadar bunların cepheye eksiksiz ve zamanında ulaştırılması da savaşın kaderini belirlemede çok önemlidir. Bu nedenle tüm ulaşım imkânlarından faydalanılırdı. Rumeli ve Anadolu'nun çeşitli yerlerinden Trabzon İskelesine kalyonlarla gelen askerî mühimmat ile zahire Trabzon İskelesi'ne indirilip depolara yerleştirilir; oradan da Erzurum'a yük hayvanları vasıtasıyla nakiller gerçekleştirilirdi. Anadolu'nun diğer kısımlarında ise ek olarak göller ve nehirlerden de faydalanılırdı. Bunlar Dicle, Fırat, Van Gölü ve Tatvan iskelesidir. Bu nehir ve göller üzerinde kelekler vb. sallarla zahire ve mühimmat nakliyesi yapılmıştır. 1723-46 Osmanlı-İran savaşlarında Trabzon İskelesi'nin yanında Anadolu'nun Güney kısmında bulunan İskenderun'daki Payas İskelesi'nden de İran seferlerine nakliyatlar yapılmıştır.¹⁷⁰ Devlet sefer nakliyesinde gemi ihtiyacını iki kaynaktan karşılamıştır. Birincisi devlete ait olan gemiler ve donanma kalyonları, ikincisi ise kira karşılığı istihdam edilen tüccar gemileriydi.¹⁷¹ Ayrıntısı ileride

---

¹⁶⁷ Genç, *age*, s.114-117.

¹⁶⁸ Genç, *age*, s.119.

¹⁶⁹ Salim Aydüz, "Osmanlı Silahları, Silah Üretim Merkezleri Ve Literatürü Tarihi", *Tarih Okulu*, Sayı: X (Ağustos 2011), s.6

¹⁷⁰ Genç, *age*, s.31-121.

¹⁷¹ Ertaş, *age*, s.107.

gösterileceği üzere 1899 numaralı kadı sicilindeki kayıtlara göre, asker, zahire ve mühimmat taşınmasında kullanılan gemiler bütünüyle sivillerden kiralama yöntemiyle temin edilmiştir. Kara yolu ile erzak ve mühimmat sevk ederken genelde deve, at ve katır gibi yük hayvanları kullanılırdı. Ancak bu denizden yapılan nakliyyeye göre pahalı idi.¹⁷²

Ambarların varlığı önemlidir. Ambarlar sayesinde ordu, erzak ve mühimmatın tümünü savaş boyunca yanında taşıyarak rahatça hareket edebiliyordu. Ambarlar genellikle ordunun geçeceği güzergâhlara inşa edilirdi. Böylece ordu, kolay şekilde beklemeden erzak veya mühimmatını alıp yoluna devam edebiliyordu.¹⁷³

2.4. 1899 Numaralı Trabzon Kadı Siciline Göre Osmanlı-İran Savaşlarının Organizasyonu ve Lojistiğinde Trabzon'un Rolü

Trabzon, doğu ile batı; kuzey ile güney arasında stratejik bir konumda bulunmaktadır. Trabzon, tarihî ulaşım güzergâhlarının üzerinde olup, İpek Yolu'nun Karadeniz'e çıkan en kısa hattını oluşturmaktadır. Şehrin bu stratejik konumu, Roma ve Bizans imparatorluklarının şehre yatırım yapmasına neden olmuştur. İmparator Hadrianus (117-138) imparatorluk filosu için buraya bir liman inşa ettirmiş, İmparator İustinianus (527-565) ise altıncı yüzyılda Trabzon'u Pers savaşları için bir üs ve ikmal limanı olarak kullanmış, şehrin binalarında ve burçlarında ciddi yenilemeler yapmıştır.¹⁷⁴ Osmanlı döneminde ise, Çaldıran Savaşı öncesindeki uzun sefer yürüyüşünde, Yassıçemen mevkiinde, ordu için erzak temin edilmeye teşebbüs edilmesi dışarıda bırakılacak olur ise¹⁷⁵, Karadeniz üzerinden Trabzon vasıtasıyla doğudaki orduya erzak temin edilme işinin ilk defa 1578'de Lâla Mustafa Paşa'nın serdarlığında başlayan İran seferleri sırasında Rumeli'den Trabzon'a zahire nakledilmesi ile gerçekleşmiştir.¹⁷⁶

1899 numaralı Trabzon Kadı Sicili'nde yer alan kayıtların Osmanlı-İran savaşlarıyla ilgili olduğu daha önce ifade edilmişti. Bu sicilde yer alan kayıtlar miladî 1733-1737 / hicrî 1146-1149 yılları arasını kapsamakta olduğundan, konumuz savaşın 1733-1737 yılları ile sınırlıdır.

---

¹⁷² Ömer İşbilir, *XVII. Yüzyıl Başlarında Şark Seferlerinin İâşe, İkmâl ve Lojistik Meseleleri*, İstanbul Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1996, s.65.

¹⁷³ Yıldız, *age*, s.75-76.

¹⁷⁴ Antony Eastmond, *Byzantium's Other Empire: Trebizond*, İstanbul 2016'dan naklen *Trabzon Seyahatnâmesi*, Haz: H. Alşan-Z. Duran, Heyamola Yayınları, İstanbul 2017, s.24.

¹⁷⁵ Emecen, *age*, s.108.

¹⁷⁶ Bu sevkியatta Tuna kıyılarından ve Memleketeyn'den zahire yükleyen 15 gemi Trabzon'a varmıştır. Devam eden süreçte, mesela 1609'da Boğdan'dan 50.000 kile zahire gemiler ile Trabzon'a aktarılmıştır. 1615'te yine İran seferi için Vidin, Niğbolu ve Silistre başta olmak üzere Rumeli'den temin edilen 170.000 kile un ve arpa gemilerle Trabzon'a aktarılmıştır. Bkz. İşbilir, *agm*, s.22.

Bahsi geçen 1733 yılı Kasım ayından Şubat 1737'ye (sicildeki son kayıt Şubat başları 1737 tarihli bir hüccettir) kadar geçen yaklaşık üç yıl üç ayda (39 ayda) devlet merkezinden Trabzon'a gönderilen 13 fermanın 7'si (neredeyse yarısı) 1735'e tarihlidir. Benzer şekilde 1899 numaralı sicilde yer alan toplam 113 farklı kaydın dâhilinde yer alan muhtelif tarihlendirmelerin büyük bir kısmı 1735 tarihlidir.¹⁷⁷ Bahsi geçen sicildeki kayıtların çok azı ise 1734 veya 1736 tarihlidir. Kısacası 1899 numaralı kadı sicilinden Osmanlı-İran savaşlarının bilhassa 1735 yılını bütünüyle takip etmek, bunun yanında 1734-1736 yılları arasında ait olan evresi hakkında da genel bir bilgi edinilebilmek mümkündür. Bununla beraber 1899 numaralı sicildeki kayıtlar sadece 1733-1737 tarihleri arasındaki 13 fermana istinaden taşrada yerine getirilen faaliyetlerden ibaret değildir. Zira 1733'ten önce gönderilip de daha önceki sicillerde kaydı bulunan emirlerin/hükümlerin yerine getirilmesi ile ilgili kayıtların varlığına 1899 numaralı sicilde atıflar vardır. Dolayısıyla 1899 numaralı sicilin, Osmanlı-İran savaşlarına dair önemli oranda bilgi tedarik etmeye müsait yapıda olduğu söylenebilir.

Osmanlı-İran savaşlarının 1733-1737 evresinde Trabzon merkezli olarak gerçekleşen ikmal ve iaşe faaliyetlerinde merkez ile taşra arasındaki en önemli öznenin Trabzon Ambar Emîni Ömer Ağa olduğu söylenebilir. Bu dönemde konusu ikmal ve iaşe olup da Ömer Ağa'nın adının geçmediği her hangi bir kayıt yok gibidir. Bu nedenle olsa gerek merkezden Trabzon'a gönderilen en eski tarihli emir/ferman 30 Aralık 1733 tarihli olup¹⁷⁸, konusu Dergâh-ı Muallâ gediklilerinden Ömer Ağa'dır. Bu emir Trabzon Ambâr Emîni Ömer Ağa'ya hizmeti müddetinde sarf etmesine müsaade edilen günlük tayinatı konu edinmektedir.¹⁷⁹ İran cephesine gönderilmek üzere veya Rusların Kafkaslarda ilerlemekte olmasına istinaden bazı kalelerin zahire ve cephaneye açısından tahkim edilmesi ile ilgili her türden kiralama, satın alma, depolama, nakletme ve sair askerî hizmetlere işaret eden ikmal ve iaşede, vali ve kadı hariç tutulduğunda, devletin muhatap aldığı ilk kişi Ömer Ağa'dır. Ömer Ağa bu göreve 10 Aralık 1733'te başlamış ve senesi 354 gün üzerinden 1128 gün, yani yaklaşık 3 yıl 20 gün görev yapmıştır. Bu süreçte devlet, ambar emaneti hizmetine karşılık günlük yiyecek-içecek masrafı için kendisine, ambardan kullandığı un ve arpa haricinde toplam 1843 kuruş 28 akçe tayinat (et, pirinç ve sadeyağ) bedeli ödemiştir.¹⁸⁰ Ömer Ağa'nın ikmal ve iaşesine gayret gösterdiği Şark cephesi seraskerleri ilkin Köprülüzâde Abdullah Paşa, sonra da Vezir Ahmed

¹⁷⁷ 1899 numaralı kadı sicilinde yer alan 113 belgede geçen tarihlerin 163'ü 1735'e; 49'u 1736'ya; 14'ü 1734'e, 4'ü 1737'ye ve 6'sı 1733'e tarihlidir.

¹⁷⁸ Trabzon'a gelen emirlerin/hükümlerin tarihleri şu şekildedir: 30 Aralık 1733, 15 Kasım 1734, 14 Aralık 1734, 1 Mart 1735, 5 Nisan 1735, 13 Mayıs 1735, 28 Temmuz 1735, 4 Ağustos 1735, 17 Eylül 1735, 14 Ekim 1735, 21 Şubat 1736, 29 Mayıs 1736 ve tarihsiz bir diğer emir.

¹⁷⁹ *Trabzon Şer'iyye Sicilleri 1899, 17a.*

¹⁸⁰ *TŞS 1899, 23b*, hüccetin kayıt tarihi 1 Şubat 1737.

Paşa'dır. Trabzon'da cephane depolanması ve muhafazası işinden sorumlu olan kişi Cebecibaşı Vekili Hacı Ahmed Ağa¹⁸¹, Erzurum valisi ise 1734'te, aynı zamanda Kars Kalesinin muhafazasıyla da görevli olan Vezir Ahmed Paşa¹⁸², 1735'te ise Vezir Yahya Paşadır.¹⁸³ Yahya Paşa, 1736'da Trabzon valisi olmuştur.¹⁸⁴ Yahya Paşadan önceki Trabzon valisi Vezir Mustafa Paşa'dır.

Trabzon ambar emniyetine görevlendirilen Ömer Ağa'ya, Osmanlı-İran savaşı sürecinde devlet adına yapacağı her türden masraf için gerek nakit olarak hazineden, İstanbul'dan ve gerekse devletin taşradaki bazı gelir kalemlerinden tahsisat sağlanmıştı. Ömer Ağa'nın gelir ve giderini gösteren masraf defteri 1899 numaralı sicilde kayıtlıdır. Bu irâd ve masraf defteri Ömer Ağa'nın görev yaptığı sürede gerçekleştirdiği faaliyetleri özetlemekte olduğu gibi 1899 numaralı kadı sicilinde yer alan kayıtların da icmali gibidir. Bahsi geçen irâd ve masraf defteri aşağıdaki giriş ile başlamaktadır,¹⁸⁵

“Defter oldur ki, İran seferi takrîbiyle hâlâ Trabzon'da bâ-fermân anbâr emânetine me'mur kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Ömer Ağa'nın müddet-i emânetinden bu vakte gelince Rumili cânibinde İsakça anbârından ifrâz ve Trabzon'a sefâyin ile gelüb mevcûd-ı anbâr olan zehâyir-i mütenevvi'anın beksimâddan mâ'adâ zehâyiri si'r-i vâkı'ı üzere Trabzon ve civârı kazâlara fûrûht olunduktan sonra senedâtlarıyla hesâbına faysal¹⁸⁶ virilmek için Âsitâne-i sa'âdet'e ihzâr olunması bâbında bu fakîre ve Trabzon mütesellimine ve dergâh-ı âlî gedüklü ağalarından 'umdetü'l-emâcid ve'l-a'yân İsmail Ağa kullarına hitâben sâdır olan bir kıt'a emri âlînin mantûkı üzere mûmâ-ileyh İsmail Ağa mübâşeretini ve ma'rifet-i şer'le ve emîn-i mûmâ-ileyh ma'rifetleriye zehâyir-i mezkûreyi fûrûht ve ba'de'l-itmâm emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa kullarına bâ-fermân-ı âlî emâneti gününden târîh-i deftere gelince yedinden an-nakd ve gerek havâle ve gerek sâ'ir mahallerden şimdiye dek makbûzu olan mîrî akçelerden Trabzon vâlîleri vezîr-i â'zam ve kabucubaşı ağa ve gedüklü zü'amâ ve ocak zâbitânı ma'rifet ve mübâşeretleriyle sâdır olan mûte'addid evâmîr-i aliyyelerin mantûk-i âlîleri mücebince Trabzon'dan Erzurum'a nakl olunan mühimmât-ı cebehâne ve tobhâne ve şâhî toblar ve tob araba ve mühimmâtları ve zehâyirden şa'ir ve yeniçeri ortaları vesâyir cüz'î ve küllî ru'yet eylediği umûr-ı mühimme masârıfı evvelen sahîh-i şer'iyeye ve temesükât-ı mübâşirîn müciblerince vâkı' olan irâd ve masârıfın defter-i müfredâtıdır ki ber-vech-i âtî 'aynile zikr olunur. Hurrîre fî selhi Şa'bani'l-muazzam li-sene tis'a ve erba'in ve mi'ete ve elf [29 Şaban 1149/2 Ocak 1737]

Yukarıdaki girişten sonra Ömer Ağa'nın gelir ve giderleri tek tek belirtilmiştir. Ömer Ağa'ya görev yaptığı 3 yıl 20 günde 50.490 kuruş nakit akçe aktarılmış; ağanın harcaması ise 61.815

¹⁸¹ TŞS 1899, 54a-3.

¹⁸² TŞS 1899, 50a, 15 Kasım 1734 tarihli ferman.

¹⁸³ TŞS 1899, 44a.

¹⁸⁴ TŞS 1899, 40b-1.

¹⁸⁵ TŞS 1899, 25b-28a.

¹⁸⁶ Faysal: Hüküm

kuruş 72 akçe tutmuştu.¹⁸⁷ İstanbul'dan, hazineden sadece 15.000 kuruş gönderilmişti. Ömer Ağa'ya tahsis edilen taşradaki gelir kalemleri arasında ise Trabzon Eyaleti Ketenbezi Damga Mukataası'ndan 166,5 kuruş, 1736 yılı Trabzon Cizyesinden 2900 kuruş, Kiği Avarız Bedeli'nden 800 kuruş, Mahlasi ve Ağderiç Memlahasının 1735 gelirinden 1300 kuruş, Rize Kazası'nın nezr akçesinden 10.575 kuruş, Görele Yaylakları Malikânesi muaccesinden 1000 kuruş, 1732-1736 yıllarına ait olmak üzere toplam 98 nefer cebelü bedeliyesinden 3920 kuruş, Trabzon'da depolanan ancak bozulmaya yüz tutmuş devlete ait arpa ve buğdayın Trabzon'da satılmasından 4822,5 kuruş, Erzurum'da vefat eden Ömer Efendi'nin devlete olan borcundan dolayı gelen 5000 kuruş ile yine Ömer Efendi'nin devlet tarafından zapt olunan eşyasından dört adet esirin bedeli olan 420 kuruş esas kısmı oluşturmaktaydı. Ömer Ağa'nın giderleri ise 1899 numaralı sicilin 25b-28a sayfalarında en ince ayrıntısına kadar belirtilmiştir. Bunlar şu şekildedir.¹⁸⁸

Trabzon'dan Musul cânibine bâ-fermân-ı âlî me'mûr on dokuz cemâ'atin orta neferâtlarının ber-mûceb hüccet-i zahriyye-baha ve zâbitânî temessükü kaftan-bahâ ve ücret-i mekârîleri 152.5 guruş, 20 meblâğ [akçe]

Vezîr-i mükerrer devletlü Şahin Mehmed Paşa hazretleri Faş muhâfızı oldukda Faş ve civârî kal'alarının 'arz ve mahzarları mûcebince Trabzon cebehânesinden matlûb eylemeleriyle müşârun-ileyh hazretlerinin buyuruldu-yı şerîfleriyle ifrâz olunan cebehâneye tutulan bir kıt'a sefinenin bâ-buyuruldu ücret-i navlı 250 guruş

Gence Kal'ası muhâfazasına ta'yîn olunan iki yüz neferlü cebeci ortası Trabzon'dan Erzurum'a varınca bâ-emr-i şerîf ve hüccet-i şer'iyye ta'yînât-bahâ ve ücret-i mekârîleri 272 guruş 12.5 para

Cebehâne hıfzı için Erzurum Kal'asına ta'yîn buyurulan cebeci ortasının Trabzon'dan Erzurum'a varınca bâ-emr-i şerîf ve hüccet-i şer'iyye mûcebince ta'yînât-bahâ ve ücret-i mekârîleri 13 guruş 12 para

Dergâh-ı âlî gedüklülerinden Karaçengelzâde Mehmed Ağa mübâşeretiyle Trabzon cebehânesinden bâ-fermân-ı âlî Erzurum'a nakl olunan cebehânenin üç kıt'a hüccet-i şer'iyye ve temessük mûcebince 1017 re's mekârî 5085 guruş

Bayrambey Mahallesinde Ahmed Ağa'nın hânesinde Anbâr Emîni Ömer Ağa sâkin ve beş aylık icâre-i menzili ber-mûceb-i hüccet-i şer'iyye 50 guruş

Yedi bâb cebehânenin icâreleri ashâbına edâ olunduğunu müş'îr ber-mûceb-i hüccet-i şer'iyye 52.5 guruş

Vezîr-i mükerrer Şahin Mehmed Paşa hazretlerinin develeriyle Erzurum'a nakl olunan cebehâne develerinden yedi resm hâvî deve tağda helâk olub yükleri on dört bârgîr ile Erzurum'a nakl olmağla ber-mûceb-i hüccet-i şer'iyye 70 guruş

[26b] Umûr-ı mühimme hizmetinde Kâtib Ali Efendi'nin beş aylık ücreti bâ-hüccet-i şer'iyye 50 guruş

¹⁸⁷ TŞS 1899, 25b-28a. Masraf defteri 2 Ocak 1737 tarihidir. Bu durumda Ömer Ağa'nın ambar emînliği göre 1736 yılı Aralık ayının sonunda bitmiştir.

¹⁸⁸ TŞS 1899, 25b-28a.

Barut-ı siyah varullarının ta'mîr ve termîmi ve iştirâ olunan sebet-bahâ ve ba'zı hammaliye ber-mûceb-i hüccet-i şer'iyeye 111 guruş

Âsitâne'den İsmail Ağa kabudân ve Hacıoğlu Mehmed Re'is sefneleriyle gelen cebehâne iskeleden cebehâneye vaz' için Trabzon'da virilen ücret-i hammaliye üç kıt'a hüccet-i şer'iyeye mûcebince 279 guruş

Trabzon'da zehâyir vaz' için evvel emirde cümle ma'rifetiyle ba'de'l-keşf ta'mîr ve termîm olunan hâne ve mehâzin ve kârhâne masârıfı ber-mûceb hüccet-i şer'iyeye 9785 guruş

Rumili asâkirinin Anbârlu Menzili'ne ta'yinâtları için ta'yîn olunan kileci bir kıt'a hüccet-i şer'iyeye mûcebince 23 guruş 46 meblâğ

Rumili asâkirinin ta'yînâtı üzere ta'yîn Anbârlu Menzili'ne kâtib ve mu'temed ücretleri bâ-hüccet-i şer'iyeye 59 guruş 4 para

Anbârlu Menzili'ne müceddeden binâ olunan anbârın masârıfı bâ-hüccet-i şer'iyeye 150 guruş

Yüke sâlih olmak için kesdirilen çibık-ı timurun ücreti bir kıt'a hüccet-i şer'iyeye mûcebince 28.5 guruş

Cebahâneye vaz' olunan mahallin hasbe'l-iktizâ ta'mîr olunan hânenin masârıfı bâ-hüccet-i şer'iyeye 83 guruş

Bir kıt'a hüccet-i şer'iyeye mûcebince ücret-i kâtib 100 guruş

Faş ve Sohum ve Soğucak kal'alarına giden zehâyirin ve beksimâdın ücret-i hammaliyeleri bâ-hüccet-i şer'iyeye 285 guruş

Faş ve Sohum kal'alarına giden zehâyirin kayıklarına tahta ve sütûn ve zehâyir fenâ bulmamak için bâ-hüccet-i şer'iyeye 34.5 guruş

Emîn-i mûmâ-ileyhin sâkin bulunduğu hânenin bir kıt'a bâ-hüccet-i şer'iyeye mûcebince 100 guruş

Faş ve Sohum ve Soğucak kal'alarına bâ-fermân-ı âlî nakl olunan zehâyire ta'yîn olunan kantâr ve cebehâne bâ-hüccet-i şer'iyeye ta'yînât ve ücret 277 guruş 1 rub'

Zehâyir-i mezkûr için müceddeden mübâyâ'a olunan çuval bâ-hüccet-i şer'iyeye 91 guruş

Vezn ve kantâra muhtâç olan mühimmât-ı cebehânenin vezniçün ber-mûceb-i hüccet-i şer'iyeye ücret-i kantârcı 39.5 guruş

Trabzon İskelesine ihrâç olunan iki kıt'a sefîne cebehânesine ücret-i hammaliye bâ-hüccet-i şer'iyeye mûcebince 155.5 guruş

Cebahâneye vaz' olunan yedi bâb menzillerin bâ-hüccet-i şer'iyeye 105 guruş

Kabucubaşı Ömer Ağa'nın nakl eylediği fermân-ı âlî cebehâne mühimmâtının iki kıt'a hüccet-i şer'iyeye ve bir kıt'a temessük mûcebince; mekârî re's 2397, 11.990 guruş, beher mekârî beşer guruşdan

Kabucubaşı Ömer Ağa'nın hasbe'l-iktizâ mühimmât-ı cedîdden ve mühimmât-ı tobhâne üç kıt'a temessük ve bir kıt'a hüccet-i şer'iyeye mûcebince; mekârî re's 259, 1295 guruş

Rumili cânibinden gelen on dört 'aded serdâr bayraklarına bi'l-iktizâ Trabzon vâlîsi Mustafa Paşa hazretlerinin buyuruldu-yı şerîfleriyle ber-mûceb-i hüccet-i şer'iyeye virilen bârgîr; mekârî re's 200, ücret 1000 guruş

[27a] Kırk 'aded şâhî davarların Gümüşhane hududuna varınca masârıfı ve sevk u tesyîrde tarafeynin tathîr masârıfı ve iki emr-i şerîf ve iki defter ve hüccet-i şer'iyeler 5946 guruş

Za'ım Mahmud Ağa mübâşeretiyile Revan Kal'ası için Erzurum'a nakl olunan mühimmât-ı cebehânenin bâ-hüccet-i şer'iyeye mekârî re's 51, 255 guruş

Araba mühimmâtlarının sûret-i defter ve temessük ve bâ-hüccet-i şer'iyeye mekârî 96, 345 guruş

Kabucubaşı Ömer Ağa Çıldır mübâya'asına me'mûr olub Trabzon'da me'mûr olduğu mühimmâtı tahmîl etmeyüb nakl eylediğinden mâ'adâ bakîyye kalan mühimmât-ı cebehâne ve tobhânenin nakline Trabzon vâlisi Mustafa Paşa hazretlerinin buyuruldu-yı şerifleri sâdir olub nakl olunan mühimmât-ı cebehâne üç kit'a hüccet-i şer'iyeye mekârî re's 965, 4825 guruş

Kırk 'aded şâhî tob arabaları ve mühimmâtları ve yedekleri bi'l-cümle mekârî davarlarıyla Erzurum'a nakl olub ber-müceb-i temessük ve hüccet ve zahriyye mücebince mekârî re's 291, 1455 guruş

Yirmi altı guruşdan yeniçeri serdengeçdi bayraklarına iştirâ olunan saka bârgîri bâ-emr-i şerîf ve hüccet-i şer'iyeye bârgîr re's 26, 1206.5 guruş

Tiflis muhafazası için Sürmene ve Rize câniblerinden Küçük Hüseyin mübâşeretiyile küşâd olunan on serdengeçdi bayraklarının tahrîr oldukları mahallerden Erzurum'a varınca ücret-i mekârî mübâşir temessükü ve bâ-hüccet-i şer'iyeye 952 guruş

Kırk 'aded şâhî arabalarının mühimmâtı Erzurum'a nakl olunub emr-i şerîf ve hüccet-i şer'iyeye mekârî re's 49, 245 guruş

Erzurum'da mühimmât-ı cebehâne hıfzı için Âsitâne'den sefine ile gelen cebeci ortası elli neferâtıyla Erzurum'a varınca ta'yînât-bahâ ücret-i mekârî bâ-temessük ve hüccet-i şer'iyeye 50.5 guruş

Erzurum'a nakl olunan otuz 'aded şâhî tob ve kırk araba sevk ve tesyîrleri husûsunda iktizâ idüb masârifâtı hâvî defter ve hüccet-i şer'iyeye 2549 guruş 20 meblâğ

Dokuz 'aded yeniçeri ortalarının Trabzon İskelesinden Rumili cânibine gitmeleriçün emr-i şerîfler ve hüccet-i şer'iyeye mücebince Trabzon'dan sefâyin 6 kıta'ât, 2017 guruş

Yeniçeri ortalarından olub Bayburt'dan Trabzon'a ve Trabzon'dan Babadağı cânibine me'mûr elli dokuz cemâ't ortası ta'yînât ve ücret-i mekârî ve Trabzon'dan Köstence İskelesine varınca navl-ı sefine 322 guruş

On bayrak Kars'a ve on bayrak Tiflis'e Trabzon'dan ve Rize'den bâ-fermân-ı âlî küşâd ve ta'yînât-bahâ ve ücret-i mekârîleri bâ-emr-i şerîf ve hüccet-i şer'iyeye 2080 guruş

Ve mühimmât-ı tobhâne ve yuvarlak Erzurum'a değin ber-müceb hüccet-i şer'iyeye mekârî re's 398, 1990 guruş

Asâkir-i merkûmenin Kırım cânibine ta'yîn olduklarında iktizâ iden sefinelerine bâ-hüccet-i şer'iyeye virilen navl 1404 guruş

Ve Van Kal'ası için Erzurum'a nakl olunan kurşunun bâ-fermân-ı âlî ve hüccet mücebince mekârî re's 756, 1280 guruş

[27b] Selâtin-i Tatar'dan Fetih Giray Han-ı İslâm Giray-ı Selâtinü'l-a'zamın ma'iyetlerinde olan asâkir-i Tatar'ın Trabzon'dan Kırım İskelesine nakilleri için bâ-fermân-ı âlî isticâr olunan iki sefâyînin navlları 960 guruş

Otuz sekiz cemâ't Bayburt'dan Trabzon İskelesine gelince ta'yînât-bahâ ve ücret-i mekârîleri ve Trabzon'dan Temrük Kal'sına varınca navl-ı sefine ve yetmiş dört cemâ't ortası Trabzon'dan Rabat Kal'ası iskelesine varınca navl-ı sefine ve ta'yînât-bahâ ve ücret-i mekârî 502 guruş

Gümüşhane'den Trabzon'a gelüb Trabzon'dan sefine ile Âsitâne'ye gönderilen darbhânenin mühimmâtı ve amelesi isticâr olunan navl-ı sefine 355 guruş

Tiflis Kal'ası için Trabzon vâlisi Mustafa Paşanın buyuruldulara nakl olunan mühimmât-ı cebehâne bâ-hüccet-i şer'iyeye mekârî 70 re's 350 guruş

Bâ-fermân-ı âlî Âsitâne-i sa'âdet'den Kaplan Giray Han hazretlerine gönderilen birinc ve kahve Trabzon'dan Erzurum'a varınca bâ-hüccet-i şer'iyeye mekârî 59 re's 295 guruş

İran seferi seraskeri Abdullah Paşa hazretlerinin ma'iyetlerine me'mûr tob arabacı ortası atık ve cedîd neferâtıyla emr-i şerîf zahrına ve hüccet-i şer'iyeye mücebince ta'yînât ücret-i mekârî 256 buçuk guruş 12 meblâğ

Emîn-i mûmâ-ileyhin müddet-i emânetiyle yedinde olan nişânlu ve mühürlü sûret-i defter mücebince mübâya'a eylediği ta'yînât bâ-hüccet-i şer'iyeye 1843 guruş 28 akçe

İki nefer kâtiplerin bir kıt'a hüccet mücebince 160 guruş

Altı nefer şinikci bâ-hüccet-i şer'iyeye ücretleri 503 guruş 1 rub'

Yedi bâb mühimmât-ı cebehânenin vaz' olunan hânelerinin bâ-hüccet-i şer'iyeleri mücebince icâre 105 guruş

Emîn-i mûmâ-ileyhin menzil icâresi 130 guruş

İki nefer kâtiplerinin bâ-hüccet-i şer'iyeye ücretleri 260 guruş

Fürûht olunan zehâyirin mu'temedleri bâ-hüccet-i şer'iyeye ücretleri 419 guruş 45 akçe

Yine emîn-i mûmâ-ileyhin menzil icâresi bâ-hüccet 80 guruş

Yine yedi bâb mühimmât-ı cebehânin bâ-hüccet-i şer'iyeye ücreti 220.5 guruş

Zehâyir-i mütenevvi'a vaz' olunan mahzen [ve] megazi ve menâzil ve kârhâne ber-müceb-i defter ve hüccet-i şer'iyeye ücretleri 1538 guruş 1 rub'

Kantârcı ve kileci bâ-hüccet-i şer'iyeye 249.5 guruş

Mu'temedler bâ-hüccet-i şer'iyeye 160 guruş ve 15 para

İran seraskeri Ahmed Paşa hazretlerine Trabzon vâlisi Mustafa Paşa hazretleri buyuruldularıyla Erzurum'a nakl olunan piriñ ve sâ'ir me'kûlât bâ-hüccet-i şer'iyeye mekârî 140 re's 700 guruş

[28a] Selefimiz Ahmed Efendi tarafından Sürmene Kazâsından şa'ir-bahâsından bâlâda mestûr çuval ile üzerimize îrâd olan yedi yüz guruşdan kazâ-i mezbûrda meblâğ-ı mezbûrun tahsîli mümkün olmayub bâkî kalub i'lâm olunan 114 guruş

Bâlâda üzerimize îrâd olub makbûzumuz olan cebelü bedeliyyeleri malından birkaç sebab-i tahrîr mücebince mahallerine virilüb masraf olan 2510 guruş 42 meblâğ [akçe]

Cem'an yekûn 61.815 guruş 72 meblâğ (akçe)

Trabzon Ambar Emîni Ömer Ağa'nın yukarıdaki harcamaları çok geniş bir coğrafyayı kapsayan faaliyetlerin hülasası olup, ülkenin sadece bir yönündeki savaşın ikmal ve iaşesinin ne denli külfetli bir çaba neticesinde yerine getirilebildiğini göstermekte olduğu gibi, Trabzon'un Balkanlardan Tiflis ve Revan'a; Kırım'dan Musul'a kadar olan geniş bir coğrafya

için merkezî bir konumda yer aldığını da göstermekte; böylelikle şehrin üstlendiği tarihî misyonu ortaya koymaktadır.

1899 numaralı kadı sicilinin Osmanlı-İran savaşlarında Trabzon'un rolüne olan katkısı üç ana konu üzerinden değerlendirilecektir. Bunlardan ilki sevkiyatta kullanılan kara ulaşım hattı; ikincisi mühimmat-asker temini ve cepheye nakledilmesi; sonuncusu da zahire temini, depolanması ve cepheye nakledilmesidir. Ele alınacak olan bu üç ana konuyu, aynı zamanda ambar emininin "masraf" olarak gösterdiği faaliyetlerin ayrıntısı olarak görmek mümkündür.

2.4.1. Sevkiyatta Kullanılan Kara Ulaşım Hattı (Trabzon-Erzurum Kervan Yolu)

Herhangi bir harp vukuunda Osmanlı Devleti'ni en çok meşgul eden meselelerden biri iâşe malzemeleri temin etmenin yanı sıra, yiyecek maddelerinin savaşın cereyan ettiği hudut bölgelerine ve ordunun geçeceği menzillere nakli olmuştur.

1723-1746 dönemi Osmanlı-İran savaşlarında İstanbul ve Balkanlar'dan İran yönüne olan askerî nakliyatın çoğunlukla Trabzon üzerinden gerçekleştirildiğinden bahsedilmişti. Trabzon Limanı'na ulaşan deniz yolu, kara yolundan daha güvenilir, ekonomik ve kısa olduğundan gerek devlet tarafından seferlerde, gerekse tüccar ve diğer yolcular tarafından seyahatlerde kullanılmaktaydı.¹⁸⁹ Osmanlı-İran savaşlarında deniz yolunun kullanıldığı ikinci ana arter İstanbul-İskenderun hattıdır. Bu hat üzerinden Cebhane-i Âmire ve Tophane-i Âmire'de hazırlanan mühimmat ve silahlar gerek Bağdat Kalesi'ne gerekse Kirmanşah ve Hemedan'a ulaştırılmak üzere kalyonlarla İskenderun İskelesi'ne indirilmekteydi.¹⁹⁰

Anadolu'da kara yolu ile nakliyata imkân veren birçok ana yol mevcut olup bu yollar aynı zamanda tarihî ipek ve baharat yollarının uzantılarıydı.¹⁹¹ Trabzon'a çıkarılan askerî malzemenin cepheye aktarıldığı tek kara yolu, aynı zamanda tarihî ipek yolunun Karadeniz'e çıkan en kestirme güzergâhı olan Trabzon-Gümüşhane-Bayburt-Erzurum yoludur. Bu kervan

¹⁸⁹ Öztürk, *age*, s.44.

¹⁹⁰ Savaş başlamadan sınır boylarındaki kalelerin tahkimi kapsamında Osmanlı Devleti'nin Bağdat Kalesi'ne 20 gemi ile mühimmat taşıdığına dair kayıtlar mevcuttur. Bkz. Genç, *age*, s.55.

¹⁹¹ İran seferlerinde Anadolu'dan karayolu ile yapılan sevkiyat menzil güzergâhları takip edilerek sağlanmıştır. Bu süreçte genellikle orta ve sol kol kullanılmıştır. Yollar, İstanbul'dan Anadolu ve Rumeli'ye sağ kol, orta kol ve sol kol olmak üzere üçer kol halinde yayılmaktaydı. Orta kol; Üsküdar, Gebze, İznikmid, Sapanca, Hendek, Düzce, Bolu, Gerede, Bayındır, Karacalar, Karaca, Viran, Koçhisar, Tosya, Hacı Hamza, Osmancık, Hacıköyü, Merzifon, Amasya, Turhal, Tokat, Sivas, Hınıs, Deliklitaş, Kangal, Hasan Çelebi, Hasan Patrik, Malatya, İzoli, Harput, Ergani, Biretü'l-Fırat, Diyarbakır, Mardin, Nusaybin, Musul, Karakuş, Erbil, Altunköprü, Kerkük, Dakuk, Tuz Hurmatı, Ban, Yenice ve Bağdat'a ulaşır. Sol kol ise; orta kol gibi Merzifon'a kadar aynı güzergâhı takip edip buradan sonra Ladik, Sonisa, Tilemse, Hacı Murad, Niksar, Karahisar-ı Şarkî, Şiran, Kelkit, Karakulak, Aşkale ve Erzurum'a ulaşmaktaydı. Ayrıntısı için bkz. İsmet Miroğlu, "Osmanlı Yol Sistemine Dair", *Tarih Enstitüsü Dergisi (İstanbul Üniversitesi)*, Sayı: 15 (1997), s.241-251.

yolunun izlediği hatlar ve muhtelif zamanlarda bu yol üzerinde gerçekleştirilen tamir ve inşa faaliyetleri hakkında S. Tozlu¹⁹², N. Aygün¹⁹³ ve T. Öztürk'ün¹⁹⁴ malum çalışmalarında ayrıntılı bilgi mevcuttur. Bu çalışmalar ve sair çalışmalar ekseninde gerçekleştirilen son bir çalışma yine Aygün tarafından 2016'da tamamlanmıştır.¹⁹⁵ Bu son çalışma önceliğinde tarihî kervan yolunun hususiyetlerini kısaca şu şekilde tanıtmak mümkündür.

Trabzon-Erzurum yolunun nakliyedeki kullanımı mevsim şartlarına göre değişiklik göstermektedir. Bir hayvan yükü ile birlikte, Trabzon ile Erzurum arasını Kış mevsiminde 10, diğer mevsimlerde ise 8 günde alabilmekteydi.¹⁹⁶ Yol güzergâhı çevre ve iklim şartlarına bağlı olarak değişmekteydi. Bu raddede karşılaşılabilecek ilk çevre faktörü dağlardı. Trabzon-Erzurum arasındaki Zigana, Soğanlı, Kostan, Salmankas, Kemer, Vavuk ve Kop gibi büyük dağlar, bu civardaki tabii yönlendiricilerdi. Zorunlu olarak yolların böyle dağlardan geçirilmesi mesafenin uzamasına neden oluyordu. Yol güzergâhının tayin ve tespiti sırasında dikkat edilen hususlardan birisi, o hat üzerinde zarurî ihtiyaçların karşılanabilir olması meselesiydi. Bu açıdan güvenlik, konaklama, her türlü ihtiyaçların giderilmesi, hayvanlara ot temin edilmesi ile su ihtiyacı gibi konular önemlidir. Bu gibi etkenlere bağlı olarak ordu sefere giderken veya orduya askerî malzeme sevk edilirken belirli menziller takip edilmekte; bu menzillerden çıkılarak daha ara veya kestirme yollar takip edilmemekteydi. Zira önemli geçit yollarında muhtelif derbent noktaları bulunmaktaydı. Bu noktalar, bilhassa güvenlik sağlamakta olduklarından devlet tarafından öncelikli olarak tercih edilirdi.¹⁹⁷

Trabzon, hem kara yolu hem de deniz yolu vasıtasıyla çevresiyle askerî ve ticarî bağlantısını sağlayan bir kapı durumundadır. Trabzon'u Doğu Bayezid üzerinden İran'ın gümrük kapısı olan bazergân yolu ile Tebriz'e bağlayan yaklaşık 953 kilometrelik yola Trabzon-İran transit yolu adı verilmekteydi. Bu yol, çok eski çağlardan beri kullanılan ve hemen hemen eski devirlerden beri güzergâhı değişmeden, zaman zaman artan veya azalan askerî ve ticarî ehemmiyeti ile günümüze kadar gelmiştir. Trabzon'dan başlayan bu yol Maçka'dan devam edip Gümüşhane-Bayburt ve Aşkale'yi aşarak Erzurum'da ana yol (Anadolu'nun sol kolu) ile birleşmekteydi. Doğu Karadeniz'de kuzeydeki yerleşim yerlerini daha güneydeki yerleşim yerlerine bağlayan yollar arazinin dağlık ve engebeli olmasından dolayı genellikle aynı doğrultudaki vadileri takip etmek zorunda kalmıştır.

¹⁹² Selahattin Tozlu, *Trabzon-Erzurum-Bayezid Yolu 1850-1900*, Atatürk Üniversitesi Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum 1997.

¹⁹³ Aygün, *age*.

¹⁹⁴ Öztürk, *age*.

¹⁹⁵ Aygün, *Karadeniz'den Osmanlı Ekonomisine Bakış*, Cilt I.

¹⁹⁶ *TŞS 1899, 49a-1*, 13 Kasım 1734.

¹⁹⁷ Cengiz Orhonlu, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Derbent Teşkilatı*, Eren Yayınları, İstanbul 1990.

Trabzon'u iç kesimlere bağlayan, üzerinde birçok han ve bac merkezi bulunan ana ticarî ve askerî yol Trabzon-Erzurum yoludur. Bu yolun kaderi bölgedeki diğer yollar gibi doğal çevre şartları tarafından belirlenmiştir. Bu yolun, Gümüşhane sınırına kadar olan kısmı Değirmendere yolu olarak bilinirken, Gümüşhane ve Gümüşhane'den Erzurum'a kadar olan kısımları Gümüşhane Dereyolu olarak ifade edilmekteydi.¹⁹⁸ Trabzon-Erzurum yolu, bazen aynı vadiyi izleyen bazen de birbirinden tamamen ayrılan iki ayrı hat izlemekteydi. İlk hat, XIX. yüzyılın ikinci yarısında önem kazanan yeni yoldur. Bu hat aynı zamanda Değirmenderesi vadisini takip etmekte olup, Trabzon'da Çömlekçi limanının doğu kısmından başlamakta, (günümüzdeki Erzurum caddesini takip ederek) on-on beş dakikalık bir yürüyüşten sonra Değirmenderesi vadisine girmektedir. Kuzeyden güneye doğru Değirmenderesi vadisini izleyerek devam eden bu yol kavşak noktası olan Cevizlik'e (Maçka) ulaştıktan sonra buradan ikiye ayrılarak iki ayrı vadiyi izlemekteydi. Sağ taraftan Maçka vadisini izleyip Zigana dağı (2025 m) aşarak Ardasa (Torul) üzerinden Gümüşhane'ye giden yol kış yolu (günümüzde Trabzon-Erzurum karayolu bu hattı takip etmektedir); sol taraftan Cevizlik vadisinden (Meryemana Deresi/Altındere Vadisi) devam eden ve sırasıyla Karakaban, Taşköprü ve Bayburt'a ulaşan yol ise yaz yolu olarak bilinmektedir. Roma imparatoru Hadrian Perslere karşı gerçekleştirdiği Doğu seferlerinde bu yolu kullanmıştı.

Burada hakkında bilgi verilen yol, daha çok eski yol diye bilinen hat ile ilgilidir. Zira bu yol sadece XVIII. yüzyıl ve öncesinde değil, Fallmerayer'in seyahatnâmesinden de anlaşılacağı gibi 1840'larda Trabzon'dan Erzurum taraflarına ulaşmada kullanılan tek ve en önemli hat idi.¹⁹⁹ Bu eski hattın, Değirmenderesi vadisini takip eden ve 1871 yılında tamamlanan yeni yol inşa olunana kadar önemini koruduğu anlaşılmaktadır. Trabzon-Erzurum kervan yolu yapım çalışmaları, daha doğrusu var olan tarihî yolun iyileştirilmesi ile ilgili ilk bilgiler Romalılar dönemine aittir. I. yüzyıl ortalarından sonra Trabzon'da Roma hâkimiyetinin başlamasıyla, Vaspasianus Devrinde (MS. 69-79) Trabzon'u yukarı Kelkit havzası üzerinden Anadolu'ya bağlayacak askerî yol ile sahil yolu inşa edilmişti. Bizans İmparatoru Justinianus devrinde (MS. 705-711) ise Bayburt ile Trabzon arasındaki dağlık kesimde ulaşım engel olan ormanlarda ağaçlar kesilerek yollar açılmış, engebeli yerler düzeltilerek yollar atların ilerleyebilmesi için uygun hale getirilmişti.²⁰⁰

---

¹⁹⁸ TŞS, 1910/131a'dan naklen Aygün, *Karadeniz'den Osmanlı Ekonomisine Bakış*, s.56

¹⁹⁹ J. F. Fallmerayer, *Doğu'dan Fragmanlar*, Çev: H. Salihoğlu, İmge Kitabevi, Ankara 2002, s.103-118.

²⁰⁰ Zehiroğlu, *Antik Çağlarda Doğu Karadeniz*, s.101-107'den naklen Aygün, *age*, s.57.

Trabzon Osmanlı hâkimiyetine girmeden önce Trabzon-Erzurum yolunun oldukça bakımsız olduğu Trabzon'un fethine görgü şahidi olan ve o esnada Osmanlı ordusundaki yeniçerilere hizmet veren bir mevkide olduğu anlaşılan Mihailoviç'in hatıratında açıkça görülmektedir:

“Trabzon toprakları büyük ve dağlıktır (...) buralarda yağmur her gün yağar. Bu nedenle yol atların bellerine kadar çıkan çamurla kaplanmıştı. Biz bu şekilde Trabzon bölgesinde bir dağa ulaştık. Bu dağdan aşağıya (Trabzon şehri yönüne) inen yol oldukça bozulmuş ve düşen ağaçlar tarafından kapatılmıştı. Sultan'ın kendisine ait yüz adet arabası vardı. Yol şartlarının kötülüğünden ve çamurdan dolayı Sultan'ın arabaları çamura saplandı ve bunların yüzünden ordu hareket edemez hale geldi. Sultan emir vererek bu arabaları kestirtti ve yaktırdı (...) bu arabaların yüklerini develere yükledi (...) ve bir yere gelindiğinde hazineleri taşıyan develerden bir tanesi yoldan aşağıya üzerindeki sandıkla beraber yuvarlandı (...) bu hadise yüzünden bütün ordu durmak zorunda kaldı. Çünkü o anda başka bir yol olmadığı gibi çok şiddetli bir yağmur yağıyordu (...) toprak sanki lapa gibi yapışkandı. Yeniçeriler, Sultanı kollarına alarak aşağıya ovaya kadar taşımak zorunda kaldılar. Hazineleri taşıyan develer ise dağda kaldı (...) bütün gece develerle uğraşarak onları aşağıya indirmeyi başardık...”²⁰¹

Daha sonraki dönemlerde bahsi geçen bu tarihî yol özellikle araba kullanımına uygun olmamasından dolayı sürekli olarak tamir edilmiştir. Osmanlılar, bilhassa Çaldıran Savaşı ile birlikte İstanbul ile Erzurum ve ötesi arasındaki ulaşım için Trabzon'u bir üs olarak kullanmaya başlamıştır. XVI. yüzyıl sonlarında (1578-1590) Osmanlı-İran savaşları müddetince Trabzon, askerî ikmal üssü olarak önem kazanmıştır. Bu süreçte şark seferi için gemi ile Trabzon'a gönderilen cephanenin (top, top arabaları ve darbzenlerin) Erzurum'a ulaştırılabilmesi için yolların bozuk yerlerinin tamiri ve temizlenmesi ile ilgili olarak Erzurum beylerbeyine, Trabzon, Ardahan ve Ardanoç sancakbeylerine birer hüküm gönderilmişti. Yine bu sefer için un, arpa, yağ, bal ve sair zahire temin edilip Trabzon ve Batum iskeleleri üzerinden Erzurum'a aktarılmıştı.²⁰²

Osmanlı Devletinde kale, sur, istihkâm, tersane, tophane ve sair askerî tesisler ile yol, köprü gibi askerî binaların inşa faaliyetleri genellikle devlet tarafından gerçekleştirilmekteydi. Han, hamam, arasta, bedesten, cami, kütüphane, hastahane, zaviye, imarethane, kervansaray gibi dinî, kültürel, ticarî ve sosyal nitelikli yapılar ise *hayır işleme* ve öldükten sonra *kendi soyundan gelenlere değişmez bir gelir bırakma* düşüncelerinden hareketle genelde bireyler tarafından bir vakfa bağlı olarak inşa edilmekteydi. Trabzon'a atanan valiler eskiden beri aynı zamanda Anapa ve Faş gibi Osmanlı Devleti'nin doğu ve kuzeydoğuda yer alan

²⁰¹ Kenan İnan, “Trabzon'un Fethi”, *Trabzon Tarihi Sempozyumu*, Trabzon 1999, s.146-148'den naklen Aygün, *age*, s.56.

²⁰² Bostan, *age*, s.387.

sınırlarını koruma vazifesiyle görevlendirildiklerinden, Trabzon'da oturmak yerine genelde Anapa, Faş ve Erzurum'da bulunmakta olduklarından, Ali Paşa gibi Trabzon'da imar faaliyetlerinde bulunanlar oldukça azdır. Bu açıdan 1751 yılında Trabzon valiliğine atanan Vidin Kalesi Muhafızı Hekimoğlu Ali Paşa'nın imar faaliyetleri dikkate değerdir. İlk olarak, bu yüzyılda Trabzon'da önlenemez bir hal alan eşkıyalık hareketlerini bastıran Hekimoğlu, halkın da desteğiyle şehir içindeki yolların açılmasına ve yapılmasına el attı ve daha sonra ise Trabzon-Erzurum yolunun ele alınarak onarılıp düzeltilmesini sağladı. Ali Paşa'dan önce, 1741 yılında Trabzon valiliğine getirilen Torullu Üçüncüzâde Ömer Paşa'nın kamu yararına birçok eser yaptırdığı (veya onardığı), Harşit vadisinde bir yol açtırdığı ifade edilmekte ise de bu faaliyet, daha önce var olan yolun onarılması ile ilgili olmalıdır. Zira Gümüşhane madenlerinin yüzyıllarca tarihi Trabzon-Erzurum yolu ve Harşit Vadisi yoluyla sahil iskelelerine nakledilerek İstanbul'a ulaştırıldığı bilinmektedir.

XVIII. yüzyılda, Trabzon-Erzurum kervan yolundaki imar faaliyetleri devlet tarafından yaptırılmakta ve bölgedeki devlet gelirlerinden finanse edilmekteydi. 1840'larda dahi araba ulaşımına imkân vermeyen bu yolda Erzurum taraflarına giden veya buralardan gelen mallar yük hayvanlarının sırtında taşınmakta, bu amaçla uzun kervanlar oluşmaktaydı. Trabzon-Erzurum yolunun düzeltilmesiyle ilgili tespit edilebilen ilk kayıt, İstanbul'dan gönderilerek Trabzon'da Değirmenderesi Yalısı'na çıkarılan ve Ahıska tarafına irsali ferman olan şahî toplar ve diğer cephanenin nakli ile ilgilidir. Bu kayıta, Değirmenderesi Yalısı'ndan Maçka dolaylarında yer alan Karakaban'a giden "eski yol" kullanılmakta ve yolun üzerindeki ulaşım engel teşkil eden taşların kırdırılması ve ağaçların kesilmesi için Maçka ve çevresindeki ahalinin göreve çağrılması yer almaktadır.²⁰³ Trabzon yolunun tamiri ile ilgili ve daha ayrıntılı olan diğer bir kayıt, Trabzon şehrinin içerisinden başlayarak Boztepe'den Maçka'ya inen ve oradan yazlık yola girerek Hoca Mezarı ve Karakaban'dan Bayburt'a devam eden "eski yol" ile ilgilidir.²⁰⁴ 26 Mayıs 1723 tarihli bu kayıt, İstanbul'dan Trabzon'a gönderilen ve Erzurum-Kars tarafına gitmesi gereken üç adet havan topunun nakledilmesi ile ilgili emr-i padişahîden hareketle Trabzon-Tebriz kervan yolunda yapılan tamiratlar hakkındadır. Bu kayıt, kervan yolunda çalıştıktan sonra hemen hepsi gayrimüslim olan taşçı ustaları ile işçilerin mahkemede, askerî malzemenin İstanbul'dan Kars'a kadar naklinden sorumlu olan Gümüşhane Emîni Keskin es-Seyyid İsmail Ağa huzurunda ücretlerini tamamen teslim aldıklarını ifade eden bir hüccettir. Taşçı ustaları, "yollar gâyetü'l-gâye (en ziyade; çok çok) sarp olup araba işlemek mümkün olmamakla yolların taşların kırılmak

²⁰³ TŞS, 1867/96a'dan naklen Aygün, age, s.62.

²⁰⁴ TŞS, 1882/57b-58a'dan naklen Aygün, age, s.62.

lâzım gelmeğın” diyerek, yolda taş kırmaya veya dereleri geçmek için ağaçtan köprü yapmaya dayalı gerçekleştirilmiş olan tesviye hakkında bilgi vermişlerdir. Bu tamiratta Trabzon-Erzurum kervan yolunun Trabzon’da kalan kısmının yanı sıra Kars’a kadar olan kısımlarında da onarımlar gerçekleştirilmiştir. Belgenin konumuzla ilgili kısmı özetle şu şekildedir:

“Yalıdan Kaymaklı isimli mahalle kadar yevmiye birer süls ücret ve ikişer para etmek akçesiyle 8 nefer 6 gün işleyüp (çalışıp) 6 günde ücretleri 350,5 kuruş 5 para; Yalıdan Kaymaklı’ya kadar 112 nefer ırgad işleyüp (çalışıp) ücretleri 370 kuruş; ırgadların üzerine mu’temed (:işçibaşı) 16 nefer 11 günlük ücretleri altmışer akçeden 96,5 kuruş; Kaymaklı menziline Gölçayırı menziline varınca 13 gün 70 nefer taşçı işleyüp ücretleri 348,5 kuruş bir süls, menzil-i mezburda kazmacı ve kürekçi ve ırgad 13 gün 95 nefer işleyüp ücretleri 70,5 kuruş ve Gölçayırı’ndan Hoşoğlan nâm mahalle değin 64 nefer taşçı 16 gün işleyüp ücretleri 392,5 kuruş, menzil-i mezburda baltacı ve kazmacı ve ırgad 60 nefer 16 gün işleyüp 30’ar akçe yevmiyyeleri ile ikişer para etmek akçesi 288 kuruş ve bunlara 15 nefer mu’temed yevmî (günlük) 60’ar akçeden 132 kuruş; Hoşoğlan (nâm) mahalden Karakaban (nâm) mahalle varınca kar küremek için 16 gün 200 nefer taşçı işleyüp ücretleri 1226 kuruş, menzil-i mezkûr Karakaban’da 15 nefer ırgad 7 gün işleyüp 30 akçe 40 kuruş; def’a Trabzon’dan Kars’a varınca 15 nefer 5 kuruşdan şehriyesi (aylığı beş kuruştan) 2 ayda 450 kuruş, neferatının üzerlerine mu’temed 4 nefer 50’şer kuruştan 200 kuruş; def’a mahall-i merkuma 35 taşçı 21 gün işleyüp yevmiyyeleri 46’şer akçeden 270 kuruş 5 para, mezkûrlara ırgad 48 nefer 25 gün işleyüp ücretleri 360 kuruş; def’a 15’er nefer taşçı 21 gün işleyüp yevmiye 46’şer akçeden 165 kuruş; def’a 62 nefer taşçı işleyüp 37 günde yevmiye 46’şer akçeden 860 kuruş; Karakaban’a değin üç def’a su (dere) geçmeye ağaç köprü yapılması ve mismarı ve kerestesi ve üstadiyyesi 397 kuruş, min haysi’l-mecmu’ (toplamda) 6530,5 kuruş ağa-yı mumâ-ileyh biz ve bizim râ’iyyetimiz ile işleyen ashabına bi’t-tamam def’ ü teslim bizler ve anlar ahz ü kabz edüp bir akçe ve bir habbemiz baki kalmadı dediklerinde...”, kayıt tarihi 20 Şaban 1135 (26 Mayıs 1723).

Onarılan yolun Trabzon coğrafyasında kalan kısmı sahilden Kaymaklı menziline, Kaymaklı menziline Gölçayırı menziline, Gölçayırı menziline Hoşoğlan’a ve Hoşoğlan’dan (Sumela dere yoluyla) Karakaban’a varan yoldan oluşmaktaydı. *Karakaban, Maçka’nın güney eteklerinde Ağursa (Bakımlı) köyünün bulunduğu 2300 metre rakımlı bir dağdır. Bu hat devam edildiğinde Hoca Mezarı, Turnagöl ve 2550 metre rakımlı Kulat Boğazından (Hanlarından) aşır, muhtemelen İstavri deresini takip ederek, Krom ve Anzarya hanlarından bazılarına uğranarak (Gümüşhane şehir merkezine hiç uğranmadan) kestirmeden Kovans veya Vavuk Geçidine ulaşıp Satala mevkiinde ana kervan yoluna çıkılırdı.*²⁰⁵ Böylece neredeyse Bayburt’a yaklaşılmış olunurdu. Karakaban mevki (dağı) sahilden Bayburt’a

²⁰⁵ İlyas Karagöz, *Trabzon Yer Adları*, Algi Yayınları, Ankara 2004, s.152.

giderken en yüksek muntıkayı muhtevi olmalı ki, kervan yolunun sadece bu kısmında kar küremek için işçiler tutulmuştu. Bu ayrıntı, yol onarım işinin henüz kış vakti sona ermekte iken gerçekleştirildiğine işaret etmektedir. İlgili kayıt dikkatlice incelendiğinde onarımın muhtelif muntıkalarda iki ay devam ettiği, dolayısıyla mahkemenin kaydı olan 26 Mayıs'tan iki ay geriye gelindiğinde yoldaki tamiratın Mart ayında başlamış olduğu anlaşılmaktadır. Bu kayıt, 1723'te başlayıp aralıklarla devam eden ve 1746'da sona eren Osmanlı-İran savaşlarının başlamasından birkaç ay öncesine ait olmasıyla da önemlidir. Bu esnada Rusya Güney Kafkasya'da Bakü gibi yerleşimler üzerinde hâkimiyet kurmakta olduğu gibi Afganlılar da İran'ın bazı kısımlarını ele geçirmiş durumdaydı. Osmanlı Devleti, Güney Kafkasya, İran ve Irak coğrafyasında askerî seferlere girişme kararlılığında olduğundan, bu arşiv kaydında da görüldüğü gibi askerî sevkiyatın kolayca gerçekleşebilmesi için, daha kış henüz çıkmaktayken, devlet kara yollarını onararak sınırlarına askerî malzeme yığma gayretindedir.

Kara ulaşımının zorluğu yabancı seyyahların anlatılarında da yerini almıştır. İngiliz coğrafyacısı William John Hamilton 29 Haziran 1838'de Gümüşhâne taraflarından Trabzon'a gelişini şöyle anlatmaktadır, *“Saat 9'u geçiyordu ki, yeşil ve işlenmiş topraklarla karşılaştık. Bulut perdesi biraz aralandığında, altımızda kayın ve çam ağaçları gördük. Karataban'da (Karakaban) yağmur diner umuduyla, 1 saat dinlendik. Oradan ayrıldıktan sonra karşımıza muhteşem ve bereketli ormanlar çıktı. Dik ve çamurlu bir yoldan inerken büyük bir kervanla karşılaştık. En az 250 eşek, Trabzon'dan Erzurum'a demir taşıyordu. Saat 2.30'da Cevizlik'e (Maçka) vardık. Atlarımızın dinlenmesi için geceyi orada geçirmeye karar verdim”*. Hamilton'un takip ederek Maçka'ya indiği yol Sümela manastırının bulunduğu Sümela dere yoludur.²⁰⁶

Trabzon ile Erzurum arasındaki yolların yapımı ve onarımında gerekli olan finansman Trabzon ve çevresindeki devlet gelirlerinden karşılanmaktaydı. Trabzon cizyesi, Trabzon gümrük mukataası ve Trabzon ambar eminliği sorumlu tutulan belli başlı devlet gelirleriydi.²⁰⁷ Trabzon yolunun bazı kesimlerinin kayalık, uçurum ve bataklık olması Trabzon üzerinden Osmanlı Devleti'nin doğu sınırlarına ulaştırılacak cephanenin ulaşımına engel teşkil etmekte olduğundan, devlet bu amaçla sık sık taşçı ustaları kiralayarak yolun düzeltilmesine çaba göstermekteydi. Ancak, bu tamir ve bakım girişimler yeterli olmadığından dolayı olsa gerek, aynı yolun (aynı menziller arasının) defalarca tamir edildiği

²⁰⁶ Aygün, *age*, s.64.

²⁰⁷ TŞS, 1906/90b'den naklen Aygün, *age*, s.64.

görülmektedir.²⁰⁸ 1742’de, yine askerî gereksinimlerin bir sonucu olarak İstanbul’dan Trabzon iskelesine gönderilen 110 adet şahî top ve arabaları ile sâir mühimmat Trabzon hâricindeki Değirmenderesi Yalısı’na çıkarılmıştı. Ancak bu malzemenin sevki için sahilden Trabzon-Gümüşhane sınırı diye tabir olunan Hâce (Hoca) Mezarlığı’na (Hoca Mezarı Yaylasına) kadar olan 13 saatlik yolun tamirinin zarurî olduğu anlaşılmıştır. Bu amaçla Trabzon Valisi Hacı Veli Paşa emri ve Trabzon Ambar Emîni marifeti ve Topçubaşı vekili iltimaslarıyla Trabzon kadılığı tarafından bir keşşâf tayin olunmuştur. Ayrıca mimarbaşı, taşçıbaşı ustaları vesair konuya vâkıf Trabzon’un ileri gelenlerinden bir grup görevli de keşşâf ile birlikte mahalline giderek keşif yapmışlardır. Keşif ile bahsi geçen mahaller arasındaki yolun bazı kısımlarının kayalık ve zayıyık (dar) olduğu, bazı kısımlarının da bataklık ve uçurum olduğu görülmüş, yolun taşçı ustalarıyla tamir edilmesi gerektiği kanaati hâsıl olmuştur. Neticede yolun tamirinin usta ve amele ücretleriyle birlikte 9200 kuruşa mal olacağı hesaplanmış ve durum İstanbul’a bildirilmiştir. Bundan sonra mahallindeki adı geçen görevlilerin teşebbüsü ile yolun tamirine başlanmış ve 51 günde tamir işlemi tamamlanmıştır. Bu sürede yolun tamirine Trabzon Ambar Emîni tarafından 4120 kuruşluk harcama yapılmıştır. Bu harcamalar hususunda ileride bir sıkıntı yaşanmaması için kişi ve hizmetlere yapılan ödemeler Trabzon mahkemesinde taraflar huzurunda kayda alınmış, defter edilmiştir. 1742 yılındaki bu kayda göre Değirmenderesi sahilinden Gümüşhane sınırına kadar olan yerleşim yerlerinin birbirlerine olan uzaklıkları ile sâir ahvali şu şekildeydi: Değirmenderesi’nden Hoşoğlan’a 2,5 saat olup ekseri mevzileri kayalık ve uçurumdur; bu kısımda 31 taşçı istihdam olunmuştur. Hoşoğlan hanından Cevizliğe (Maçka’ya) 4,5 saat olup ekseri harab ve kabandır (dik yokuş, uçurum), bu kısımda 75 taşçı ustası istihdam olunmuştur. Cevizlik yakınındaki Hortokob’dan²⁰⁹ Trabzon-Gümüşhane sınırındaki Hâce Mezarlığı’na 6 saat olup sengistan (taşlık) ve kabandır, bu kısımda 91 nefer taşçı istihdam olunmuştur.²¹⁰ Yolların tamiriyle nakliyat mümkün olsa da arazinin büyük oranda dik olması nedeniyle İstanbul’dan Trabzon iskelesine gelen cephanenin halkın yardımıyla ancak el ile çekilerek Gümüşhane taraflarına aktarılabilirdi.²¹¹

Devlet, askerî önemi olan yolların bakımlarına büyük önem vermekteydi. Trabzon kadısına Mayıs 1688’de gelen bir emr-i şerife göre Maçka kazasındaki 17 köy, tarihî Trabzon-Erzurum

²⁰⁸ 1733-1737 yılları arasındaki tamiratlarla, 1899 numaralı sicildeki kayıtlara göre ileride yer verilecektir.

²⁰⁹ Burası Aşağı Hortokop olmalı, günümüzdeki Maçka ilçesine bağlı Kozağaç köyü.

²¹⁰ Harcanan kireç, kum, taş, ağaç, demir, taşçıların kırılan aletlerinin tamiri için gerekli olan demir ocakları için yapılan masraflar vb. hakkında bkz. *TŞS 1908, 37b-38a*, kayıt tarihi 4 Temmuz 1742. Trabzon iskelesine 12 saat uzaklıkta bulunan Turnagözü denilen mahal ile sahil arasındaki yerlerin tamiri ile ilgili başka bir kayıt daha bulunmaktadır. Bkz. *TŞS, 1906/90b*, kayıt tarihi, 2 Şaban 1154/13.10.1741’den naklen Aygün, *age*, s.65.

²¹¹ Aygün, *age*, s.65.

kervan yolunun bakım ve güvenliği için h. 1094/m. 1683'deki yeni tahrirde devlet tarafından derbentçi (derbendciyan ve köbrücüyan) olarak tayin edilmişlerdi. Bu 17 köy hizmetleri karşılığında şer'i vergiler dışında kalan avarız ve bedel-i nüzul gibi örfi vergilerden muaf sayılmışlardı.²¹² 1899 numaralı sicildeki kayıtlara göre 1733-1737 yılları arasında cepheye erzak, mühimmat ve asker nakli bu ikinci yol üzerinden gerçekleşmiştir.²¹³

Karayolunda ulaşım çoğunlukla deve, beygir, katır ve öküzle sağlanıyordu. Osmanlı seferlerinde nakliyatın sağlanmasında develer önemli yer tutuyordu. İran seferi esnasında Anadolu ve Rumeli'deki birçok yerden deve temin edilmiştir. Beygirler ve katırlar da nakliyede yardımcı olan yük hayvanlarıdır. Beygir ve katırların sarp arazilerde yük taşıyabilmeleri onların daha çok rağbet görmelerinde etkili olmuştur. Örneğin bir şahî topun çekilmesinde altı beygir koşulurken bir beygir de yedek tutulmuştur. Öküz ve mandalar ise diğer hayvanlar gibi seferberlik sırasında mühimmat ve erzak naklinde kullanılmıştı. Bunlar genellikle arabalara koşulmuşlardır. Yolda telef olma ihtimaline karşı da her on hayvana bir yedek tutulmuştur. Bunların yanında arabalar da nakliye için kullanılıyordu. Arabaların yük taşıma kapasiteleri hayvanlara göre daha fazlaydı. Bir araba 600-1000 kg arası yük taşıyabiliyordu. İran seferlerinde cephe gerisi olan Doğu Anadolu'nun engebeli ve yükseltisinin fazla olması arabaların kullanımının kısıtlanmasına neden oluyordu. Trabzon'dan Bayburt'a kadar olan kısım dağlık, kayalık uçurum ve bataklık olduğundan araba kullanılmadığı için genelde yük hayvanları kullanılmıştır. Bayburt veya Erzurum'a ulaştıktan sonra yük hayvanları devreye sokulabiliyordu.²¹⁴

Sonuç olarak, Osmanlı Devleti, şartlar ne olursa olsun askerin ikmal ve iâşesinde ne gerekiyorsa yerine getirmede aşırı hassas ve duyarlı olmuş; ikmal ve iâşeye görevlendirilenler de bu hassasiyet altında gerekeni yapmıştır.

2.4.2. Mühimmat-Asker Temini ve Cepheye Sevkiyatı

Sefer hazırlıkları, 1734 yılı sonlarında hızlanmış görünmektedir. Bu bağlamda 1899 numaralı kadı siciline göre, Erzurum Kalesinde mühimmat muhafazasını sevk ve idare etmek üzere 51

---

²¹² TŞS, 1861/127b.

²¹³ TŞS 1899, 3b-4a-4b.

²¹⁴ Hayvanlar arpa ve samanla doyurulmuş ve yollardaki hanlar ve ahırlarda dinlendirilmiştir. Bu kapsamda yapılan tüm masraflar mübaşir tarafından karşılanmıştır. Seferlerde ulaşım hizmetlerinde kullanılan hayvanlar özellikle iskelelerde zahire ve mühimmat hacminin çok fazla olması dolayısıyla bir defa yük taşıdıktan sonra hemen salverilmemiştir. Örneğin Trabzon ve Erzurum'dan Revan'a zahire nakleden hayvanlar yüklerini boşaltır boşaltmaz bırakılmamış ve yeniden zahire yüklenmek üzere Erzurum'a yönlendirilmiştir. Ayrıntısı için bkz. Genç, *age*, s.33-54.

nefer dergâh-ı âlî cebeci neferatı çorbacıları İsmail Ağa ile birlikte İstanbul'dan Trabzon'a gelmiş durumdaydı. Trabzon'da yedi gün kalan cebeci neferatının²¹⁵, muhtemel bu süreçte yol için gerekli olan ihtiyaçları giderilmiş; sonrasında da yola koyulmuşlar ve sekiz günde Erzurum'a varmışlardı. Cebeci neferatının günlük tayinatları (ekmek ve et) ile eşyalarının tahmili için her on neferine bir yük hayvanı olmak üzere ihtiyaçları Trabzon Ambar Emini Ömer Ağa tarafından, 1734 yılının Kasım ayı itibariyle karşılanmış durumdaydı.²¹⁶ Benzer şekilde, İstanbul'dan gönderilen ve Gence Kalesi muhafazasına memur edilen 200 nefer cebeci ortası Trabzon'dan Erzurum'a aktarılmıştı.²¹⁷ Bu örnekler, İstanbul'dan cepheye daha mühimmat gönderilmeden, taşrada mühimmatı sevk ve idare edecek memurların İstanbul'dan görevlendirilmekte ve gönderilmekte olduğunu göstermektedir.

Benzer şekilde 10 Ocak 1735'te Trabzon'a ulaşan 14 Aralık 1734 tarihli bir başka ferman ile yeri geldiğinde Revan, Gence ve Tiflis ve sair kalelere göndermek amacıyla Gümüşhane emini marifetiyle Gümüşhane havalisinden kurşun satın alınıp, yük hayvanlarıyla Trabzon'a aktarılacak cephaneye depolanması emredilmişti.²¹⁸ Başka bir ferman siyah barut ile ilgilidir. Tarihsiz olan, ancak 1734 yılı sonlarına ait olduğu tahmin olunan bu ferman, Trabzon'dan Erzurum yönüne doğru gerçekleşen nakliyatın zorluğuna da işaret etmektedir. Emirde 3000 kantar siyah barut, 100 kantar Mısır fitili, ham demir ve sair mühimmatın Trabzon'dan alınarak Erzurum'a nakledilmesi istenmekteydi. Fermana göre cepheye aktarılması nedeniyle Erzurum'da yeterli mühimmat kalmadığından buraya yeteri kadar mühimmatın gönderilmesinin elzem olduğu belirtilmekte, nakliyat için gerekli olan yük hayvanlarının acele Trabzon ve civarından temin edilmesi için gayret gösterilmesi istenmektedir. Yine bu fermanla, mevsimin kış olması nedeniyle mühimmatı eğer mekâripler ile nakletmek mümkün değil ise eski senelerde olduğu gibi kızaklar yaptırılıp, bazısının kızaklar ve bazısının da mekâripler ile acele nakl ettirilmesi, işin ağırdan alınmasından sakınılması vurgulanmaktaydı. Devlet, *“hâsıl-ı kelâm bu mühimmâtın nakli ne tarîkle olur ise olsun tedârîki görüleb bir sâ'at evvel mahâlline nakl ve tesyîr itdirilmesi”* ve *“mevsim-i şîta olmak takribîyle bu işte*

²¹⁵ “Silah, zırh” anlamına gelen Moğolca “cebe” kelimesinden Türkçe + ci ekiyle türetilen Cebeci Yeniçeri Ocağı neferlerine ok, yay, kılıç, zırh, tüfek, barut, kurşun, kazma, kürek gibi silah ve savaş malzemesi temini, bunların yapımı, tamiri ve korunması ile uğraşan ocağın adıdır. Yeniçerilere silah sağlamak ve bunları muhafaza etmek Kapıkulu neferatından olan Cebecilerin görevleri arasındaydı. Sefer sırasında silahları nakletmek, bozulanları onarmak görevleriydi. İstanbul'da Cebehane denilen büyük silah deposundan başka hudut kalelerinde de depolar ve bunları sevk ve idare eden Cebeciler vardı. Cebeciler kendi içinde silah yapan, tamir eden ve barut ıslah eden gibi bazı gruplara ayrılmışlardı. İnsan kaynağı, Yeniçerilerde olduğu gibi Acemi Oğlanları arasından olurdu. Bkz. *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*, Ed: E. İhsanoğlu, Cilt: I, İslâm Tarih Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi Yayınları, İstanbul 1994, s.343.

²¹⁶ *TŞS 1899, 49a-1*, kayıt tarihi 13 Kasım 1734.

²¹⁷ *TŞS 1899, 25b*.

²¹⁸ *TŞS 1899, 47a-1*

usret vardır deyu tedârik görülmeyüb def^c kaydıyla te'hir ve tevakkuf bâdi olmak ihtimâliniz olur ise siz ki kâdılırsız fimâ ba'd sizlere taklîd-i kazâ olmamak üzere esâmileriniz cânib-i hükümetden fekk ve bilâd-ı bâideye nefy ve ta'zîb ile te'dîb olunmaklığınızı..." denilerek gerekli uyarılar yapılmaktaydı. Daha önceki senelerde Trabzon Kalesi'nde depolanan siyah baruttan bir kısmı cephaneden alınarak 484 adet mekâri ile 2420 kuruş taşıma ücreti karşılığında Kasım 1734'te Erzurum'a nakledilmiş durumdaydı.²¹⁹

1735 yılında, daha bahar mevsimi başlamadan Trabzon cephanesinde depolanmış olan cephaneden Şark cephesine mühimmat aktarılmaya başlanmıştır. Mühimmat, daha ziyade 1735'te henüz Osmanlı'nın elinde olan Revan, Tiflis ve Gence kalelerine aktarılmak üzere gönderilmektedir. Bu münasebetle 25 Ocak 1735'te Trabzon'dan Erzurum'a nakline başlanılan, peyder pey devam ederek 5 Haziran 1735'te sona eren bir mühimmat nakliyatı gerçekleşmiştir.²²⁰ Dergâh-ı Âlî Kapıcıbaşı Ömer Ağa mübaşeretıyla gerçekleşen bu sevkiyatta 2392 yük hayvanı kullanılmıştı. Benzer şekilde yine Kış mevsiminde merkezden, İstanbul'dan gemiler ile Trabzon'a cephaneye aktarılmasına başlanmıştır. Mesela 6 Şubat 1735 tarihli bir mühimmat listesinde yarımşar vukıyye atar 40 kıta şahî top için İstanbul'dan Kefken Feneri'nde sâkin Mustafa Reis gemisiyle Trabzon'a gönderilen güller bulunmaktadır.²²¹ 15 Şubat 1735 tarihli başka bir mühimmat defterinde ise kınaptan baltaya, mismardan burguya kadar onlarca farklı tophâne mühimmatı Fındıklılı Mustafa Reis gemisiyle İstanbul'dan Trabzon'a aktarılmıştı.²²² Diğer bir seferde İstanbul'dan Dergâh-ı Âlî Arabacıyan Neferâtının Zâbiti Mehmet Ağa ile 100 adamı 50 kıta şahî top arabası ve sair mühimmat arabası ile 5 Nisan 1735'te gemi ile Trabzon'a varmış durumdaydı.²²³ Diğerinde iki farklı gemi İstanbul'dan Trabzon'a mühimmat getirmiş, bu mühimmat Trabzon'da cephaneye hıfzına memur Cebecibaşı Vekili Hacı Ahmed Ağa mübaşeretıyla ve 47 hamal ile 13 gün süren bir taşıma işlemi sonucunda iskeleden cephaneye götürülerek depolanmıştı.²²⁴

²¹⁹ Bu taşıma işinde yer alan mekâribaşları şu şekildedir: "Erzurum'da ser-mekâri Mustafa bin Mehmed ve Maçoğlu diğer Mustafa ve Moş Karyesi'nden Danil veled-i Kesbar ve Kirkor veled-i Arvatin ve Simyon veled-i Bogos ve Çiftlik Karyesi'nden Sogomon veled-i Kirkor ve Savan veled-i Arvatin ve Avel Karyesi'nden İstakor veled-i Markos ve Liyo veled-i Arangel ve Şakav Karyesi'nden Madik veled-i Bogos ve Kân Karyesi'nden Manik veled-i Bogos ve Musul Kazâsı'ndan Ali bin Ali ve Kugakis Kazâsı'nda Yağmurdere Karyesi'nden Hasan bin Süleyman ve Mehmed bin Mustafa ve Bayburt Kazâsı'nda Bilor Karyesi'nden Kirakos veled-i Bogos ve Dunabet veled-i Serkis ve Balahor Karyesi'nden Mikirdiç veled-i Arvatin" Bkz. *TŞS 1899, 54b-1*, kayıt tarihi 24 Kasım 1734.

²²⁰ *TŞS 1899, 15b, 16a, 16b.*

²²¹ *TŞS 1899, 13b-1.*

²²² *TŞS 1899, 14a.*

²²³ *TŞS 1899, 13a-2-13b.*

²²⁴ *TŞS 1899, 54a-3*, hamallara yapılan ödemeyi gösteren bu hüccet 14 Nisan 1735 tarihlidir.

İstanbul'dan gönderilen veya Trabzon ve civarından temin edilerek Trabzon cephanesine depolanan mühimmat, anlaşılan burada çok fazla bekletilemiyor; cepheden talep geldikçe, ihtiyaca binaen cepheye aktarılıyordu. Nitekim 8'i birer buçuk vukıyye ve otuz ikisi 300 dirhem atar toplam 40 top arabası mühimmatı (kirlilik, demirli dingil, uçurdem, kınnap, kayış, tekelti, kantarma vb.) 291 mekâri davarıyla ve 1455 kuruş karşılığında, şiddetli bir kışa denk gelmesine (şiddet-i şitaya musaddak olub) rağmen 29 Ocak 1735'te Erzurum'a aktarılmış durumdaydı.²²⁵

Benzer şekilde, Trabzon cephanesinden alınan 3000 kantar siyah barut, kısım kısım olacak şekilde 1113 mekâri ile Erzurum'a aktarılmış ve 12 Mart 1735 tarihi itibarıyla barutu taşıyanlara 5565 kuruş tutan ödemeleri yapılmış durumdaydı.²²⁶ Trabzon'dan Erzurum'a Trabzon cephanesinde mevcut olan eski ve yeni mühimmat 7 Mart 1734'te mekârilere yüklenmeye ve taşınmaya başlanmış, parça parça devam eden bu iş 23 Nisan 1735'te sona ermişti.²²⁷ Bir başka taşıma işi ise Trabzon Kalesi cephanesinde bulunan eski mühimmattan 3000 kantar siyah barut ile İstanbul'dan gelen yeni tophane mühimmatının Erzurum'a aktarılması ile ilgilidir. Bahsi geçen 3000 kantar siyah barutun bir kısmı parça parça gerçekleşen seferler ile toplam 1113 yük hayvanıyla 12 Mart 1735'te,²²⁸ diğer kısmı da yine aynı hayvanlar birkaç kez gidip gelecek şekilde 1285 yük hayvanıyla 1 Nisan 1735'te²²⁹ Erzurum'a aktarılmıştı. Bu mühimmattan çerge ve çadır gibi malzeme 367 adet mekâri ile 1835 kuruş taşıma ücreti karşılığında, Topçubaşı Vekili Ahmed Ağa ve Cebecibaşı Vekili diğer Ahmed Ağanın bilgisi dâhilinde 17 Mayıs 1735'te Erzurum'a aktarılmış durumdaydı.²³⁰ Yaz mevsimine girildiği bir zamanda, 6 Haziran 1735 tarihli bir kayda göre, 1 kıyyelik 6057 adet ve 300 kıyyelik 5686 adet gülle ile sair onlarca farkı özellikteki tophane mühimmatı İstanbul'dan Trabzon'a, buradan da peyder pey 147 mekâri ile Erzurum'a aktarıldığı ifade edilmektedir.²³¹ Bu şekilde, bilhassa 1735 yılı bahar aylarında Trabzon'dan Erzurum'a birçok cinsten askerî mühimmatın aktarılması söz konusudur.²³²

²²⁵ TŞS 1899, 48a-1, 48b.

²²⁶ Aktarma işini yapan mekâribaşları: “fi'l-asl Erzurum'da Çiftlik Karyesi'nden ser-Mekârî Karabet veled-i Angel ve Şakav Karyesi'nden Madik veled-i Boğos ve Ozni Karyesi'nden Simon veled-i Serkis ve Boğos veled-i Melkon ve eyâlet-i Sivas'da Gürün Kasabası ahâlisinden Karabet veled-i Panayot ve Gümüşhane'den İstefan veled-i Arab ve Bayburt'da Balahor'dan Mikirdiç veled-i Boğos ve Manuk veled-i Bedros ve Van Kazâsı'nda Moşt Karyesi'nden Toros [veled-i] Haçor ve Ohan veled-i Mikirdiç ve Urfa Kazâsı'ndan Ahmed Beşe bin Şaban ve Ömer Beşe bin Hamza...”. Bkz. TŞS 1899, 47a-2, 46b.

²²⁷ TŞS 1899, 53b-1, kayıt tarihi 23 Nisan 1735.

²²⁸ TŞS 1899, 47a-2, 46b.

²²⁹ TŞS 1899, 46a-45b.

²³⁰ TŞS 1899, 46b-1, 46a.

²³¹ TŞS 1899, 14b-1. Yine 6 Haziran 1735 tarihli bir mühimmat defterine göre demir maymuncuk, burgu, manivela, hartuç, burgu ve çuvaldız gibi onlarca miktar tophane mühimmatı 37 mekâri davarı ile Erzurum'a

Cepheye mühimmat taşımada kullanılan Trabzon-Erzurum kervân yolu, yük hayvanı ile dahi taşımaya pek müsait değildi. Bu bağlamda, Erzurum'a mühimmat taşıyan Şahin Mehmed Paşa Hazretlerinin 7 devesi “dağda” helâk olmuş, yükler ancak beygir tutularak Erzurum'a aktarılabildiği.²³³ Bahsi geçen dağın Hoca Mezarı veya Karakaban denilen mevki olma ihtimali pek yüksektir. Bu yol hayvanlar ile yük taşımaya nispeten müsait olmakla beraber, top veya top arabasının geçmesine uygun şartlarda değildi. Nitekim 5 Mart 1735 tarihli bir fermana²³⁴ istinaden İstanbul'dan mühimmat yükleyerek 5 Nisan 1735'te Trabzon İskelesine varan gemideki 40 adet şahi top, 50 adet top arabası ile sair tophane mühimmatının²³⁵ el ile sevki işinde bu yolun yetersiz kalacağı, yolda yapılan keşif²³⁶ neticesinde anlaşılmış olduğundan, yolda tamirata başlanmıştır. Bu yolda gerçekleşen ilk ciddi tamiratın, yine bir top sevkiyatı nedeniyle başlanılarak 26 Mayıs 1723'te tamamlandığından daha önce, “Sevkiyatta Kullanılan Kara Ulaşım Hattı (Trabzon-Erzurum Kervan Yolu)” kısmında bahsedilmişti. 1899 numaralı kadı siciline göre ise 1733-1737 yılları arasında, yukarıda bahsi geçen ilk büyük tamirata 7 Nisan 1735'te başlanmış ve tamirat 2 Mayıs 1735'te tamamlanmıştı. Bu da göstermektedir ki, daha önce yapılan tamirat yetersiz kalmıştı. Tamirata başlanması ile birlikte, anlaşılan yol ulaşımına uygun hale geldikçe 40 şahi top ile top arabalarının çekimine de başlanmıştır. Zira 11 Nisan 1735'te topların çekimine başlandığı ve 3 Mayıs'ta, yani yol tamirinin tamamlanmasından bir gün sonra top çekimi işinin de tamamlandığı kayıtlıdır.²³⁷ Bu durum cephanenin bir an önce cepheye aktarılmasını istenmesinin bir sonucu olup, işin âciliyetini göstermektedir. Velhâsıl bahsi geçen bu 25 günlük tamiratta yolun sahildeki Değirmenderesi'nden Gümüşhane sınırı olan Hoca Mezarı'na kadar olan 13 saatlik kısmında bozuk, kayalık, çamur, bataklık, uçurum ve dar olan kısımlar ele alınmıştı. Hoca Mezarı denilen

---

aktarılmış durumdaydı. Bkz. *TŞS 1899, 14b-2, 15a*. Çerge, çadır, çizme, su sakalarının elbiselerinden vb. oluşan ve 75 mekâri ile Erzurum'a aktarılan 6 Haziran 1735 tarihli bir başka vesika için bkz. *TŞS 1899, 15a*.

²³² Dergâh-ı Âli gediklilerinden Karaçengelzâde Mehmed Ağa mübaşeretıyla gerçekleştirilen bir başka sevkiyatta Trabzon cephanesinden Erzurum'a 1017 mekâri ile cephane aktarılmıştı. Bkz. *TŞS 1899, 25b*. Çerge, çadır, evanî-i nühas vb. için bkz. *TŞS 1899, 46b-1, 46a*, 1 Nisan 1735. 259 mekâri davarıyla gerçekleşen başka bir çerge, çadır, evanî-i nühas vb. sevki için bkz. *TŞS 1899, 36b-36a*, kayıt tarihi 25 Temmuz 1735. Trabzon cephanesinde kalan bir miktar siyah barut ise 1736 yılı Ocak ayında Erzurum'a aktarılmıştı. Bkz. *TŞS 1899, 40a, 39b*.

²³³ *TŞS 1899, 25b*.

²³⁴ *TŞS 1899, 43a-1*.

²³⁵ Bu tophane mühimmatı arasında tekelti, kantarma, kayış ve aşurma gibi onlarca parça tophane mühimmatı yer almaktaydı. Bu malzeme Gürün Kazâsı'ndan Mardiros veled-i Bogos, Diyarbekir'den Ohan veled-i Sahak, Balahor Karyesi'nden Mıkırđiç veled-i Arvatin ve Karabet veled-i Manuk nâm mekârîbaşlıların önderliğindeki 69 mekâri davarına yüklenmiş ve Erzurum'a aktarma işi 22 Temmuz 1735'te tamamlanmıştı. Bkz. *TŞS 1899, 36a*. Benzer bir tophane mühimmatı taşıma işi yine Temmuz ayında tamamlanmıştı. Bkz. *TŞS 1899, 35b*.

²³⁶ Trabzon Valisi Mustafa Paşa'nın emri, Trabzon'da Topçubaşı Vekili Ahmet ile sair ileri gelenlerin iltimaslarıyla Trabzon kadısından keşşâf talebinde bulunulmuş, keşşâf ile Trabzon'un neccarbaşı, taşçı ustaları ve sair bu işe vakıf olanlarla birlikte yol kontrol edilmişti. Neticede bir uçtan tamir yapılırken diğer uçtan mühimmatın sevki ve tesyirine mübaşeret edilmesine karar verilmişti. Bkz. *TŞS 1899 51a-1, 50b, 50a*.

²³⁷ *TŞS 1899, 52a-1, 51b-51a*, kayıt tarihi 4 Mayıs 1735.

kısmın hem çok yüksek irtifada, kar ile kaplı ve hem de dağlık bir alanda yer alması nedeniyle kar kürenmedikçe ve kayalar kırılmadıkça toprakların aktarılması mümkün değildi. Dolayısıyla bu mevkide hayli sıkıntı çekildiği anlaşılmaktadır; “Zikr olunan Cevizlik nâm mahalden Havâce Mezarlığı’na varınca altı sâ’at olub ekser mahalleri kaya ve uçurum ve bataklık olub kayaları kırmağa ve uçurumları kazıyub döşeme kaldırım ta’miri ve tathîri için ta’yîn olunan taşciyân”. Yolun tamirinde 496 nefer taşçı, ırgat, kürekçi, usta ve kalfa, 10 nefer demirci ustası, kömürcü, kâtib, mutemed vb. görev almış ve hak sahiplerine devlet tarafından toplam 1934 kuruş yevmiye ödenmiştir. Yol tamiratının tamamlanmasının hemen akabinde, yolda istihdam olunanlara ücretlerinin ödenmiş olması²³⁸, devletin bu yıllarda malî anlamda kendine yeterli olduğunun en önemli göstergelerinden biridir. Yolun tamiratında çalışanlar ve ücretleri ise şu şekildedir:

Dere-i mezkûreden Gölçayırı’na varınca 1 sâ’at
Gölçayırı’ndan Hoşoğlan Hanı’na varınca 1 sâ’at
Han-ı mezkûrdan Cevizlik nâm mahalle varınca 5 sâ’at
Cevizlik-i mezkûrdan Havâce Mezarlığı’na varınca 6 sâ’at, yekûn on üç sâ’atdır

[50b] Zikr olunan Değirmenderesi’nden Gölçayırı’na varınca bir sâ’at olub ekser mevzi’i çamur ve bataklık olduğundan kaldırım ta’mir ve tathîri için ta’yîn olunan taşciyân
19 nefer 3 eyyâm bi-hesâb 14 guruş 10 para
Fî beher nefer yevmiyye ücret 30 meblâğ [akçe]

Zikr olunan Değirmenderesi’nden Gölçayırı’na varınca taşciyân-ı merkûmânın yanlarına ta’yîn olunan ırgadân
38 nefer 3 eyyâm bi-hesâb 22 guruş 32 para
Fî beher nefer yevmiyye ücret 24 meblâğ

Zikr olunan Gölçayırı’ndan Hân-ı mezkûra varınca bir sâ’at olub ba’zı mahalleri çamur ve zayıy olduğundan kaldırım ta’miri ve tevsî’i ve tathîri için ta’yîn olunan taşciyân
23 nefer 6 eyyâm bi-hesâb 34.5 guruş
Fî beher nefer yevmiyye ücret 30 meblâğ

Zikr olunan Gölçayırı’ndan Hân-ı mezkûra varınca taşciyân-ı merkûmânın yanlarına ta’yîn olunan ırgadân
54 nefer 6 eyyâm bi-hesâb 64 guruş 32 para
Fî beher nefer yevmiyye ücret 24 meblâğ

Zikr olunan Hân-ı mezkûrdan Cevizlik nâm mahalle varınca beş sâ’at olub ba’zı mahalleri kaya ve bataklık olub kayaları kırmağa ve tevsî’ ve tathîri için ta’yîn olunan taşciyân
42 nefer 14 eyyâm bi-hesâb 147 guruş
Fî beher nefer yevmiyye ücret 30 meblâğ

²³⁸ TŞS 1899, 52b-52a, yolda görev alanlara yevmiyelerinin ödenmesini gösteren bu hüccet 9 Mayıs 1735 tarihlidir.

Zikr olunan Hân-ı mezkûrdan Cevizlik nâm mahalle varınca taşciyân-ı merkûmânın yanlarına ta'yîn olunan ırgadân
73 nefer 14 eyyâm bi-hesâb 204 guruş 16 para
Fî beher nefer yevmiyye ücret 24 meblâğ

Zikr olunan Cevizlik nâm mahalden Havâce Mezarlığı'na varınca altı sâ'at olub ekser mahalleri kaya ve uçurum ve bataklık olub kayaları kırmağa ve uçurumları kazıyub döşeme kaldırım ta'mîri ve tathîri için ta'yîn olunan taşciyân
56 nefer 19 eyyâm bi-hesâb 266 guruş
Fî beher nefer yevmiyye ücret 30 meblâğ

Zikr olunan Cevizlik nâm mahalden Havâce Mezarlığı'na varınca taşciyân-ı merkûmânın yanlarına ta'yîn olunan ırgadân ve Mezarlık-ı mekûmun kurbunda vâkı' berf-i kesrî kürek ile tarîkinden ref ve tathîr için ta'yîn olunan kürekciyân²³⁹
193 nefer 19 eyyâm bi-hesâb 625 guruş 16 para
Fî beher nefer yevmiyye ücret 24 meblâğ

Bâlâda zikr olunan taşciyân ve ırgadân eyyâm-ı mezkûrede istihdâm olundukda ba'del-hesâb altı bin dört yüz elli yedi nefere bâliğ ve beher nefere yevmiyye ikişer paralık nân virilüb kıymet-i nân bahâları
bi-hesâb 322, 34 para

Sâlifü'z-zikr Dere'den Havâce Mezarlığı'na varınca esnâ-i tarîkde zikr olunan taşciyânın beher mevzi'de şikest olan alâtların balçık ve suvarmak için yanlarına ta'yîn olunan beş ocak timurciyâna virilen ta'yînât ve ücret
10 nefer eyyâm bi-hesâb 93, 30 para
Fî beher nefer yevmiyye ücret 45 meblâğ

Zikr olunan taşciyânın şikest olan alâtlarını yabmak ve suvarmakda sarf olunan timur
13 yük bi-hesâb 19.5
Fî beher neferin 1.5 guruş

[50a] Eyyâm-ı mezkûrede istihdâm olunan taşciyân ve ırgadân neferâtının ta'yînât ve alât ve urûbalarını yükledüb yanlarına götürmesiçün ta'yîn olunan ücret-i bârgîrân
11 re's 25 eyyâm bi-hesâb 68 guruş 30 para
Fî beher bârgîre yevmiyye ücret 30 meblâğ

Zikr olunan taşciyân ve ırgadân neferâtının üzerlerine taraf-ı şer'den ta'yîn olunan kâtib ve me'mûrîn taraflarından ta'yîn olunan mu'temedlere virilen ücret
Kâtib 1 + mu'temed 3 = 4 nefer 25 eyyâm bi-hesâb 50 guruş
Fî beher neferine yevmiyye ücret 60 meblâğ

Cem'an yekûn 1934 guruş, yalnız bin dokuz yüz otuz dört guruşdur

Daha önce bahsedildiği üzere, 5 Nisan 1735'te 40 şahî top ile 50 top arabası, gülle ve sair tophane mühimmatını taşıyan gemi Trabzon İskelesine varmıştı. Bu tophane mühimmatının

²³⁹ "Berf", Farsça'da "kar".

çekilmesine 11 Nisan 1735'te başlanmış ve 22 gün sonra, 3 Mayıs 1735'te Gümüşhane sınırı olan Hoca Mezarı nihayetine kadar olan kısım kat edilmişti. Yolda top çekmek ve sair işler için 3300 nefer istihdam olunmuş, bu kimselerin ekmek, su, koyun eti, pirinç, sadeyağ gibi yiyeceklerine; hayvanlarının arpa ve samanına, demirci ve neccara toplamda 4012 kuruş 20 akçe ödenmişti. Top çekme işinde istihdam olunanlara, işleri bittikten bir gün sonra, yani 4 Mayıs 1735'te hak ettikleri ücretlerinin ödenmiş olduğunu gösteren hüccet Trabzon mahkemesinde tanzim edilmiş durumdaydı.²⁴⁰ Bu top çekme işini gerçekleştiren top çeken neferatın temsilcileri şunlardı: “Akcaabad tarafından Ahmed Ağa, Yemuhura'dan (Vakfikebir ve çevresinden) diğer Ahmed Beşe, Sürmene'den Hamza Ağa, Macuka'dan Uzun Mustafa Ağa, Vidin'den Osman Ağa, nefs-i Trabzon'dan el-Hâcc Ahmed Ağa, nefs-i şehrin keferesi tarafından kethüdâları Lefter veled-i Banayot ve Sahak veled-i Bedros.²⁴¹ Tuna Yalısında yer alan Vidin'den Osman Ağa ve adamlarının Trabzon'dan Erzurum'a top çekmek için görevlendirilmiş/gelmiş olması, ordunun ikmal ve iaşesindeki örgütlü yapıyı göstermekte olduğu gibi ikmal ve iaşenin sadece savaşın cereyan ettiği coğrafya ile ilgili olmadığını; farklı yöndeki coğrafyaları kapsamakta olduğunu da göstermektedir.

Bu arada Trabzon'a askerî mühimmat gelmeye devam etmekteydi. İstanbul'dan Trabzon'a aktarılan tophane mühimmatı ile ilgili diğer bir kapsamlı faaliyet Ağustos 1735 tarihlidir. İstanbul'dan gemilerle gönderilen 30 kıta şahi top, 40 kıta şahi top arabası, gülle ve sair mühimmat, Fındıklı'da sâkin Mustafa Reis'in gemisiyle 22 Ağustos 1735'te Trabzon iskelesine aktarılmıştı.²⁴² Bu sevkiyat, 5 Nisan 1735'te gelen top ve top arabalarından sonraki ilk top ve top arabası vb. sevkiyatıydı. Gemilerden çıkarılan tophane mühimmatı Trabzon'da bekletilmemiştir. Değirmenderesi Yalısı'na çıkarılan mühimmat arasında yer alan toplar burada arabalarına koşulmuş, sair malzeme de mekârilere yüklenmiştir. Mühimmat çekme işinin gerçekleştiği ve aynı zamanda ipek yolu görevi gören bu tarihî kervan yolundaki menziller ve mesafeleri ise şu şekildeydi. Değirmenderesi'nden Gölçayır'a 1 saat, Gölçayır'dan Hoşoğlan Hanı'na 1 saat, Hoşoğlan'dan Cevizlik'e (Maçka'ya) 5 saat ve Cevizlik'ten Hoca Mezarına kadar ise 6 saat. Mühimmatın, Değirmenderesi Yalısı'ndan Gümüşhâne sınır tabir olunan Hoca Mezarı'na kadar olan 13 saatlik mesafeye el ile çekilerek ancak 20 günde aktarılmış olması²⁴³, ikmal ve iaşenin ne kadar zor bir iş olduğunun açık

²⁴⁰ TŞS 1899, 52a-1, 51b-51a, kayıt tarihi 4 Mayıs 1735.

²⁴¹ TŞS 1899, 44b.

²⁴² Mesela, bu mühimmat arasında 1443 adet gülle ile 1914 adet 300 kıyyelik gülle ve bu güllerin konması için 270 adet küfenin yanı sıra yarım kıyyelik 20.000 adet gülle ve bunların konması için 180 adet küfe yer almaktaydı.

²⁴³ TŞS 1899, 3b-4a-4b.

delilidir. İş bu kadarla da kalmamıştır. Bu 13 saatlik yol boyunca bozulan arabaların tamiri için demirci ve neccar, mühimmatı çekmek için de top-keşan kiralanan ve bunların su ile yemek vb. ihtiyaçları da Ambar Emine Ömer Ağa tarafından kesintisiz karşılanmıştır. Söz konusu top-keşan neferatı Trabzon'un kaza ve nahiyelerinden (Trabzon merkez, Akçaabat, Yemuhura, Sürmene, Maçka ve Yomra) toplanmış, toplanan top-keşanın başına başbuğ olarak da ayân ve ihtiyar ve sair atlı kimseler görevlendirilmiştir. Top çeken neferatının temsilcileri veya başbuğları şunlardı:²⁴⁴ Akçaabat neferatı adına Mehmet oğlu Ahmet Ağa, Yemuhura adına Hasan oğlu Mehmet Beşe, Sürmene adına Ahmet Ağa oğlu Hamza Ağa, Maçka adına Süleyman oğlu Uzun Mustafa, Yomra adına Abdullah oğlu Osman Ağa, Trabzon merkezi adına Mehmet Ağa oğlu Hacı Ahmet Ağa ve şehrin keferesi adına Panayot oğlu Lefter ile Kakol oğlu Sahak.

Zikri geçen top-keşan neferatı 30 şahi top ile 40 top arabalarını çekmeye 26 Ağustos 1735'te başlamış, 20 gün süren bu iş 15 Eylül 1735'te tamamlanmıştır. Hizmet veren top-keşan neferatına günlük ekme (nan) bedeli olarak 9 akçe, her 50 kişiye çorbalık adı altında günlük beş vukiyye pirinç, beş vukiyye koyun eti, bir vukiyye sadeyağ verilmiştir. Her bir vukiyye koyun etinin fiyatı 4 para, bir vukiyye pirinç 5 para ve 1 vukiyye sadeyağ ise 40 akçe üzerinden hesaplanmıştı. Yine bu top çekme işinde yer alan demirci ve neccar ustalarının her bir neferine tayinat ve yevmiye ücreti birlikte 45 akçe, harcanan kömürün her bir yüküne 1,5 kuruş, hizmetlilerin veya görevlilerin elbisesini (uruba) taşıyan yük hayvanlarının her birine günlük 30 akçe, samanın her bir kantarına 90 akçe, su taşıyan her bir bargire günlük 60 akçe, arka ve sırtında su taşıyan kimselerin her birine günlük 30 akçe üzerinden hesap kitap yapılmıştı. Neticede 30 şahi top ile 40 top arabasının Gümüşhane sınırına kadar çekilmesinde istihdam edilen hizmetlilere toplamda 2549 kuruş 20 akçe Ambar Emine Ömer Ağa tarafından ödenmişti.²⁴⁵

Yolun nispeten daha ulaşılabilir alanlarında, mesela Değirmenderesi Yalısı'ndan Gölçayır'a kadar olan 1 saatlik mesafede, bir şahi topun el arabalarıyla çekilmesinde 50 kişi; 30 şahi topun çekilmesinde ise 1500 kişi görev almış iken; yol şartlarının gittikçe zorlaştığı Maçka'dan Hoca Mezarı'na kadar olan 6 saatlik kısımda bir şahi topun el arabalarıyla çekilmesinde 70 kişi; 30 şahi topun çekilmesinde ise 2100 kişi görev almıştır.

Şüphesiz İstanbul'dan gönderilen bahsi geçen mühimmatın Erzurum'a nakledilmesi belirtilen iş hacminden ibaret değildir. Cephaneyi (tophane mühimmatı ile gülleleri) Trabzon'dan

---

²⁴⁴ TŞS 1899, 7a-7b.

²⁴⁵ TŞS 1899, 3b, 4a-4b.

Erzurum'a nakletme işinde bir keresinde 398 adet yük hayvanı (mekâri) istihdam edilmiş; her bir hayvanına günlük 5 kuruş yevmiyeden toplam 1990 kuruş ödenmiştir.²⁴⁶ Diğer bir seferde ise 630 kuruş karşılığında 126 adet yük hayvanı kiralanmıştır.²⁴⁷ Aynı mühimmat başka bir seferde 49 adet yük hayvanına yüklenerak 245 kuruş taşıma ücreti karşılığında Erzurum'a nakledilmiştir.²⁴⁸ Bu mühimmatın geri kalanı ise 115 adet yük hayvanıyla 575 kuruş taşıma ücreti verilerek Erzurum'a aktarılıp, Erzurum tophanesine teslim edilmiştir.²⁴⁹ Bahsi geçen 398 yük hayvanı ile Erzurum'a aktarılan gülle ve sair tophane mühimmatının listesi aşağıdaki gibidir.²⁵⁰

Ahen maymuncuk	40 adet
Yaprak maymuncuk	150 adet
Manivela-i dest	100 adet
Sekil tob	120 adet
Kefçe-i tob	40 adet, yarım kıyyelik
Salkım-ı şâhî-i kebîr	400 adet
Alat-ı köhne	10 kantar
Mismâr-ı kefçe	2000 adet
Kâğıt hartuç	4 dirhem
Kalıb hartuç	4 adet
Tomar-ı tob	80 çift
Resen-i telli	40 çift
Sırık-ı gürgen, vasat	150 adet
Burgu-i seyfi (?)	30 çift
İğne-i tob	30 deste
Vezne-i tob	20 adet
Fital-i ağaç	35 adet
Mismâr-ı mütenevvi'a	50 kıyye
Kirpas-ı badban	10 tob
Polad keser	3 adet
Balta-i marangoz	2 adet
Çatal maça	2 adet
İkiyüzlü keser	2 adet

²⁴⁶ TŞS 1899, 4b.

²⁴⁷ TŞS 1899, 13a-1, 22 Temmuz 1735.

²⁴⁸ TŞS 1899, 8b-1

²⁴⁹ TŞS 1899, 5b-1.

²⁵⁰ TŞS 1899, 9a-1.

Keser-i dest	3 adet
Destere	3 adet
Burgu-yı mütenevvi'a	10 adet
Çiriş	5 kıyye
Kınnap	15 deste
Çuvaldız	3 deste
Kabza-i mütenevvi'a	15 adet
Sandık-i mühimmât	16 adet
Yuvarlak	1000 adet, 7 kıyye
Yuvarlak	1000 adet, 5 kıyye
Yuvarlak	1000 adet, 2 kıyye
Yuvarlak	1000 adet, 1.5 kıyye
Yuvarlak	1000 adet, 1 kıyye
Yuvarlak	30000 adet, yarım kıyye
Kûfe-i kebîr	550 adet
Garar-ı çalpara	4 çift

İstanbul'dan Trabzon'a kadar aktarılan cephanenin masrafları İstanbul'daki görevlilerin sorumluluğunda iken, Trabzon'da bulunan görevliler ise askerî malzemenin genelde Erzurum'a kadar nakledilmesinden sorumlu idiler. Erzurum'dan cepheye aynı malzemenin taşınması ise Erzurum'daki idarecilerin sorumluluğunda idi. Dolayısıyla, yukarıdaki tophane mühimmatının İstanbul'dan Güney Kafkasya'ya, görev paylaşımı açısından üç farklı aşamada aktarılması söz konusudur. Bu görev üç farklı sorumluluk bölgesi tarafından yerine getirilmiş olmakla beraber, bahsi geçen tophane mühimmatının İstanbul'dan cepheye kadar götürülüp Şark Seraskeri Abdullah Paşa'ya teslimine devlet tarafından sadece bir üst düzey devlet görevlisi (bahsi geçen görev için Dergâh-ı Âli Topçuları Ocağından Kullukçu Mustafa Çavuş ile Ali Çavuş görevlendirilmişti) görevlendirilirdi. Bu görevli nakliyatın her bir aşamasında yaşanabilecek olası olumsuzlukları gidermek mecburiyetinde olduğundan, onun yetkilerinin üst seviyede olduğu tahmin olunabilir.

Bu arada İran seferi nedeniyle şark cephesine veya şarktaki Osmanlı kalelerine aktarılan mühimmat arasında güllerin sayısal anlamda en önemli kısmı tuttuğu belirtmek gerekir. 1899 numaralı kadı siciline göre 1733-1737 yılları arasındaki 3 yıl 20 günlük süreçte Trabzon üzerinden cepheye toplam 70 şahi top gönderilmiş iken, buna mukabil çeşitli çapta olmak üzere 50.457 adet gülle gönderilmişti. Güllerin çoğu yarım kıyyelik idi. Bu durum, cepheye

gönderilen 40 şahî topun yarım kıyyelik gülle atan top türü olmasıyla alâkalı olmalıdır. Gönderilen diğer silahlar arasında 1000 adet tüfek, 950 adet kılıç, 1000 adet mükemmel mızrak, 300 adet harbe-i yeniçeriyân ile yaralı askerlerin tedavisi için olsa gerek 4 takım mükemmel cerrah aletleri dikkat çekmektedir. Bu arada siyah barut ile ham kurşunun miktar olarak güllelerden sonra ilk sırayı tuttuğu söylenebilir.²⁵¹

Trabzon'dan Erzurum'a askerî amaçlı yük taşıyan hayvanlara, hayvan başına genelde 5 kuruş taşıma ücreti ödenmekteydi ve taşıma işini yürütenler de genelde Bayburt ve Erzurum'un ahalisinden olurdu. Ancak, yük götüren hayvanlar geri dönmediği bir zamanda yeni bir taşıma işine ihtiyaç duyulduğunda, yani Trabzon'da yük hayvanı bulunamadığı zamanlarda bu miktar 40 kuruş ile 48 kuruş arasında değişebilmekteydi.²⁵²

1734 yılı sonlarında başlayan mühimmat nakliyatı 1735 yılı baharıyla birlikte giderek yoğunlaşmış, bu yoğunluk yaz mevsiminde de devam etmiştir. İstanbul'dan Trabzon İskelesine doğru gerçekleşen mühimmat nakli devam etmekteydi. Nitekim İran seferinin başlaması nedeniyle İstanbul'dan Cezayirlioğlu Seyit Mehmet Reis gemisine yüklenen 1000 kantar (x 56.44 kg = 56.440 kg) siyah barut ve sair eşyanın Trabzon'a nakledilmesi söz konusudur. Trabzon'a gelen barut 19 nefer hamal ile 80 kuruş taşıma ücreti karşılığında cephaneye depolanmıştı.²⁵³ Benzer bir başka kayıta İstanbul'dan Hacıoğlu Mehmet Reis gemisiyle Trabzon'a 1500 kantar (84,6 ton) siyah barut ile daha başka mühimmat gönderilmişti. Bu barut 36 adet hamal ile gemiden çıkarılarak 13 günde Trabzon cephanesine taşınabilmişti.²⁵⁴ Yine İstanbul'dan Boğazlı İsmail Kaptan'ın gemisiyle Trabzon'a 1000 kantar (56.5 ton) siyah barut ve sair mühimmat gönderilmiş, bu barut, Trabzon Ambar Emini Ömer Ağa tarafından kiralanan 28 hamal ile gemiden çıkarılarak 11 günde cephaneye taşınabilmişti.²⁵⁵ Her üç taşıma işine devlet tarafından toplamda yaklaşık 280 kuruş ödenmişti. Dahası, Trabzon Cephanesine aktarılan barut, ihtiyaç doğduğunda cephaneden çıkarılarak Erzurum'a aktarılmaktaydı. Nitekim 31 Temmuz 1735 tarihli bir hüccete göre Trabzon cephanesinden çıkarılarak 789 yük hayvanına yüklenen siyah barut ve sair malzeme 3945 kuruş taşıma ücreti karşılığında ancak Erzurum'a aktarılabilmiştir. Bu yıllarda Trabzon şehir

---

²⁵¹ TŞS 1899, 13b-1-17a.

²⁵² Ancak bu örnek, çok nadir rast gelinen bir durumu yansıtmaktadır. Bkz. TŞS 1899, 53a-2, 52b.

²⁵³ TŞS 1899, 6a-2-6b, kayıt tarihi 16 Eylül 1735.

²⁵⁴ TŞS 1899, 5a-2-5b, kayıt tarihi 19 Eylül 1735.

²⁵⁵ TŞS 1899, 5a-1, kayıt tarihi 30 Eylül 1735.

içinde bahçeli bir evin 100 kuruş ile 250 kuruş arasında alınıp satılması gerçeğinden hareket edilirse²⁵⁶, ordunun ikmal ve iaşesinin ne kadar masraflı bir iş olduğu ortaya çıkmaktadır.

Cepheye mühimmat ve asker tedariki ve sevki peyder pey devam etmekteydi. Nitekim daha önce Gümüşhane'den satın alınıp Trabzon'da depolanan kurşundan Revan Kalesi'nde bulunmak üzere 500 kantar kurşunun, 5 Nisan 1735 tarihinde İstanbul'dan Trabzon'a gönderilen emr-i âlîye istinaden²⁵⁷ Erzurum'a aktarılması emredilmişti. Neticede mühimmat toplam 256 adet yük hayvanıyla parça parça gerçekleşen taşımada, 1280 kuruş karşılığında 1735 yılı Nisan ayında Trabzon'dan Erzurum'a sevk edilmişti.²⁵⁸ Benzer şekilde 4 Ağustos 1735 tarihli bir ferman ile ihtiyaç duyulduğunda acele olarak şark tarafındaki kalelere aktarılması için Trabzon Cephanesi'nde saklanmak üzere 500 kantar kurşunun Gümüşhane'den, Gümüşhane emini tarafından satın alınarak mekâripler ile Trabzon'a aktarılması emredilmişti.²⁵⁹

Osmanlı-İran savaşları esnasında, 1736 baharında, şark serhaddindeki bazı kalelerin hem asker ve hem de mühimmat açısından güçlendirilmesine devam edilmiştir. Bu bağlamda Revan Valisi Hüseyin Paşa'nın mühürlü defter ile İstanbul'a gönderdiği talebine ve bu talebe karşılık veren 29 Mayıs 1736 tarihli bir fermana istinaden Revan Kalesi cephanesinde mevcut bulunmak üzere 50 kantar ham demir, 20 kantar çubuk kurşun, 10 kantar küçük çivi, 4000 adet kazma (kabzasıyla birlikte), 2 adet küçük kantar, 4 vukıyye kâfur, 17 adet çubuk kurşun kalıbı ve 4000 adet ağaç kürek gönderilmesi emredilmişti.²⁶⁰ Gönderilen malzemeye bakılırsa, Revan Kalesi duvarlarının vb. tahkim edilmesi planlanmıştır. Bu fermana göre taşradaki görev dağılımı ise şu şekilde olacaktı: Ağaç kürekler Erzurum Gümrük Emini İsmail tarafından Hasan Kalesi (Hasankale) dağlarından kesilerek karşılanacak, mühimmat ise Trabzon cephanesinde mevcut olan cephaneden karşılanacaktı. Bu mühimmat Trabzon Ambar Emini Ömer Ağanın Trabzon ve civarından kiraladığı yük hayvanlarıyla taşınacak, yol güvenliğinin sağlanması için de Trabzon Kalesi beşlüyan askerinden yeteri miktarda asker, askerî malzeme taşıyan kafîleye koşulacaktı. Nihayetinde Erzurum'da toplanan ağaç kürekler ile Trabzon'dan gelen askerî malzeme buradan Erzurum gümrük emini mübaşereti ile Revan Kalesine nakledilip Hüseyin Paşa'ya teslim edilecekti. Bahsi geçen emr-i şerîfe bağlı olarak, Trabzon cephanesinden alınan askerî malzeme ambar emini tarafından çoğunluğu Bayburtlu

²⁵⁶ Ayrıntısı için bkz. Turan Açık, *Şer'îye Sicillerine Göre Trabzon'da Mülk Satışları 1160-1170/1747-1757*, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon 2007.

²⁵⁷ *TŞS 1899, 44a.*

²⁵⁸ *TŞS 1899, 45b.*, bu teslim-tesellüm hüccetinin kayıt tarihi 23 Nisan 1735'tir.

²⁵⁹ *TŞS 1899, 10b.*

²⁶⁰ *TŞS 1899, 9b-2-10a.*

Ermenilere ait olan 51 adet yük hayvanı kiralanarak, 255 kuruş taşıma ücreti karşılığında Erzurum'a aktarılmıştır.²⁶¹ Devletin, ilgili mühimmatı sağ salim yerine teslim etmek için ne derecede temkinli olduğunu yukarıdaki fermanda Trabzon valisi, kadısı ve sair mahallin ileri gelenlerine olan hitap şekliyle anlamak mümkündür: "...mühimmâtın mu'accelen Revan Kal'asına iriştirilmesi gâyetü'l-gâye mühimm ve muktezâ olub mu'accelen îsâli mekârî davarları tedârikine mevkûf olmağla sen ki vezîr-i müşârun-ileyh ve siz ki kâdî ve anbâr emîni vesâyir mûmâ-ileyhimsiz ma'âzallahû Ta'âlâ luzûmu mertebede mekârî davarlarının tedârikinde ihmâl ve müsâmaha üzere hareket ile mühimmâtın nakli te'hîrine sebep olmak ihtimâliniz olur ise bir türlü cevâba kâdir olmayub mes'ûl ve mu'âteb olacaklarınız mukarrer olmağla ana göre cümleiniz intibâh üzere hareket...".

İstanbul'dan Trabzon'a gelen askerî mühimmat, Trabzon Kalesi'ndeki cephanede²⁶² depolanmaktaydı. Ancak burasının dolu olduğu zamanlarda özel mülkiyete ait bazı binalar mühimmat depolamada kullanılmaktaydı. Bu gibi özel mülkler, eğer tamire muhtaç ise tamir ve bakımı yine devlet tarafından yapılarak burası cephane hıfzı için kullanılırdı. Bu münasebetle Trabzon'un Aşağıhisar kısmında yer alan mülklerden İkizoğlu Hacı Ali Efendi ve Yahya Ağa menzili, eskiden beri cephane depolanan menzillerden olmakla beraber, yapılan keşif neticesinde tamire muhtaç olduğu tespit edilmiş ve bina temin edilen kereste, kireç, taş, ırgat ve ustalar ile 83 kuruşa, 1735 yılı Mart ayı sonlarında tamamlanmıştır.²⁶³ Benzer şekilde Trabzon sâkininden Ahmet Çavuşzade Mehmet Ağa, İkizzade Hacı Ali Ağa ve Kâşifkızı demekle meşhur Mustafa kızı Hâce Rukiyye Hatun'a ait 7 parça menzil ve mahzen 3 Temmuz 1734'ten 23 Nisan 1735'e kadar (10 ay süreyle) mühimmat depolamak için kullanılmış/kiralanmıştır. Bu faaliyet sona erdiğinde aylık 1.5 kuruş ücretten (bu ücret emr-i âlî ile belirlenmiştir) toplam 170 kuruş kira ücreti mülk sahiplerine Ambar Emîni Ömer Ağa tarafından ödenmişti.²⁶⁴ Bahsi geçen menzil ve mahzenler 24 Nisan 1735'ten başlayarak 2 Ocak 1737'ye kadar, 21 ay süreyle devlet tarafından kiralanarak kullanılmıştır.²⁶⁵

Cepheye asker temini diğer önemli bir husustu. Bilindiği gibi Osmanlı Devleti'nde ordu neferatı esasında kapıkulu askerlerinden ve tımarlı sipahilerden meydana geliyordu. Bunlardan kapıkulu askerleri devlet merkezindeki karargâhta olduklarından kısa sürede toparlanıp seferlere katılmaları mümkün olabiliyordu. Görevleri icabı ülkenin muhtelif

²⁶¹ TŞS 1899, 10a-1.

²⁶² TŞS 1899, 53b-2.

²⁶³ TŞS 1899, 53b-2, kayıt tarihi 3 Nisan 1735. Bu inşaatta adı geçen bazıları Neccârbaşı Mehmed bin Ali, Taşcıbaşı Agob veled-i Kırkor, Keresteci Hasan Beşe ibn-i Ebubekir ve Kireççi Nikola veled-i Dimitri.

²⁶⁴ TŞS 1899, 54a-2, kayıt tarihi 13 Nisan 1735.

²⁶⁵ TŞS 1899, 21b-1

yerlerine dağılmış olan tımarlı sipahilerin toplanıp merkez ordusuna katılımı ise yoğun bir çaba gerektiriyordu.²⁶⁶ Sefer zamanlarında eyalet askerlerinin süratli, disiplinli bir şekilde orduya katılması eyaletlerdeki beylerbeyi, sancakbeyi, alaybeyi gibi ehl-i örf tayfasının yetenekli, liyakatli bir idareci olmasıyla da ilintiliydi.

Kapıkulu askerleri, İstanbul'daki (merkezdeki) kapıkulu ocaklarından, sınır boylarındaki kalelerden ve Anadolu ve Rumeli'deki (taşradaki) kapıkullarından temin edilip İran seferlerinde görev alırlardı. İstanbul'daki kapıkulu ocakları kapıkullarının esas kaynağıydı. Buradaki yeniçeri, cebeci, humbaracı, topçu ve top arabacıları ocaklarından belirlenenler seferin başlamasıyla birlikte cepheye sevk edilirdi.²⁶⁷ Eyalet kuvvetleri ise İstanbul, Anadolu, Suriye, Mısır, Rumeli ve Balkanlardan temin ediliyordu. Kırım'dan da İran savaşları için asker sevkıyatı yapılmıştır.

Trabzon'un asker ve erzak sevkıyatında bir üs olması ise onun İran savaşındaki cephelere yakınlığıyla ilgilidir. Araştırmalar Trabzon'un bu tarihlerde üç aşamayla asker temin ettiğini göstermektedir. Birinci aşamayı Trabzon ve civarından temin edilip cepheye sürülen askerler oluşturmaktaydı. İkinci aşamayı ise imparatorluğun çeşitli yerlerinden temin edilip Trabzon'dan sevk yapılan askerler oluşturmaktaydı. Üçüncü aşamayı da sefer alanına gidecek mühimmat malzemesinin sevk ve idaresini yürüten cebeci ve topçu gibi İstanbul'dan görevlendirilen askerler oluşturmaktaydı.

1899 numaralı Trabzon kadı sicilinde asker temini ve cepheye sevki ile ilgili olan kayıtlar; mühimmat ve erzak temini ile ilgili olanlara oranla oldukça sınırlıdır. Bu durum, İran seferi için asker temininin savaşın başladığı 1723'ten beri temin ediliyor olmasıyla, yani artık cephede yeteri miktarda asker mevcut bulunmasıyla bağlantılı olduğu gibi mühimmat ve erzakın erken/hızlı tüketilebilir olmasıyla da ilgilidir. Trabzon üzerinden cepheye aktarılan malzeme içerisinde en önemli kısmı, daha önce belirtildiği üzere çeşitli çaplardaki güllerin tutması bu tespitin en iyi göstergelerindendir.

1899 numaralı sicilde asker temini ile ilgili olan birkaç kayıt mevcuttur. 1734 yılının ikinci yarısında gönderildiği anlaşılan bir hükme göre, Tiflis Kalesi muhafazası için 10 bayrak, Kars Kalesi muhafazası için de 10 bayrak ki, her bayrağı 120 nefer olmak üzere toplam 20 bayrak (2400 nefer) dergâh-ı mu'allâ yeniçeri serdengeçti neferatının Trabzon merkezden Rize Kazası nihayetine kadar olan bölgeden toplanması emredilmişti. Sürmene ve Rize taraflarından toplanan bu askerlerin toplanması işini Küçük Hüseyin yerine getirmişti. Buna

---

²⁶⁶ Ertaş, *age*, s.203.

²⁶⁷ Genç, *age*, s.145.

bağlı olarak 15 Kasım 1734'te, Trabzon'daki idarecilere gönderilen başka bir emir ile toplanan askerin Erzurum'a varıncaya kadar her neferine günlük bir çift ekmek, her beş neferine günlük bir vukıyye et ve ağırlıklarının taşınması için de her 10 neferine bir beygir temin edilerek verilmesi, Trabzon ambar eminine emredilmişti.²⁶⁸ Bu son hüküm 11 Aralıkta Trabzon'a ulaşmış, fermana istinaden valisinden ambar eminine varıncaya değin gerekli hazırlıklara başlanmıştır. Mevsimin kış olması ve kış şartları nedeniyle toplanan askerin en az 10 günde Erzurum'a varabileceği hesap edilmiş, bu hesaba binaen günlük 2400 çift ekmek (ekmeğin çifti 2 akçeden = 10 günde toplam 400 kuruş ekmek bedeli) ile yine günlük 480 vukıyye et (etin her vukıyyesi dört paradan = 10 günde toplam 480 kuruş et bedeli) tüketileceği hesaplanmıştı. Ayrıca yükleri taşımak için de 240 adet davar (toplam 280 kuruş taşıma ücreti belirlenmiş) temin edilmişti. Neticede iktiza eden 10 günlük tayinat ve mekârî ücreti olan toplam 2080 kuruş, ilgili askerin yazımına (toplanmasına) memur olan dergâh-ı âlî yeniçerilerinden beşinci bölükten İbrahim Çavuş ve Osman Çavuş ağalara, asker daha Erzurum'a yola çıkmadan evvel Trabzon ambar emini tarafından teslim edilmişti.²⁶⁹

Bâ'is-i berây-ı ta'yinât-ı nân ve küşt ü lahm ve ücret-i mekârî ve bahâ-yı mezkûrîn dergâh-ı âlî ihrâç ve eyâlet-i Trabzon nakl Kars ve Tiflis an Trabzon Erzurum in kadar ta'yinât-bahâ ve ücret-i mekârî ahz u kabz-kerden an yed-i Ömer Ağa emîn-i anbâr-ı Trabzon bâ-fermân-ı âlî el-vâkı' fi 6 Şa'ban sene 1147 [1 Ocak 1735]

Nefer 1200 + 1200= 2400 mevcûd

Berây-ı kıt'ât 10+10=20

Fî-muhafaza-i Tiflis nakli-şüd fermân-ı âlî, berây-ı kıta'ât 10

Muhâfaza-i Kars, berây-ı kıta'ât 10

Berây-ı ücret-i mekârî; yekûn mekârî 240, 1200 guruş

Yevm-i nân 2400²⁷⁰, eyyâm 10= yekûn 2400= 4800; yekûn 400 guruş

Lahm-ı ganem yevm 480 kıyye, eyyâm 10= lahm-ı ganem 4800 kıyye= yekûn 576; 480 guruş

Yalnız iki bin seksen guruşdur

Benzer şekilde, 1735 yılının Bahar mevsiminde Şark Seraskeri Abdullah Paşa'nın maiyetinde bulunmak üzere bu sefer 50 bayrak dergâh-ı muallâ yeniçeri ve serdengeçti askerinin²⁷¹

²⁶⁸ TŞS 1899, 50a.

²⁶⁹ TŞS 1899, 49b-1, kayıt tarihi 22 Ocak 1735. Bu nakliyatı sadece Tiflis Kalesi'ne gönderilen askerin maliyeti 952 kuruş idi bkz. TŞS 1899, 48a-3, 47b, 11 Kasım 1734.

²⁷⁰ 240 olması gerekir iken kâtip tarafından sehven 2400 yazılmıştır.

²⁷¹ Serdengeçti kavramı önceleri akıncılar, daha sonra yeniçeriler arasından düşman içine dalan veya kuşatma altındaki kaleye giren fedailer için kullanılırdı. XVI. yüzyıldan itibaren genellikle gönüllü yeniçerilerden oluşan serdengeçtiler "bayrak" adı altında 120'şer kişilik birlikler halinde teşkilatlanmıştır. En ön safta çarpıştıklarından "ölüm eri" sıfatıyla da anılıyorlardı. Meydan savaşları yanında özellikle muhasarası uzamış kalelere geceleyin merdivenlerle tırmandıkları, ölümüne savaştıkları ve kale kapılarını açarak asıl orduyu içeriye almaya çalıştıkları

Trabzon Eyaleti'nden toplanmasına başlanmıştır. Toplanan askerin çadır ve çerge gibi ağırlıklarının da Trabzon cebehanesinden verilmesi, mahallindeki idarecilere 1 Mart 1735 tarihli bir fermandan bildirilmiştir.²⁷² Bahsi geçen yeniçeri serdengeçti ağalarının listesi şu şekilde idi:²⁷³

Bayrak 64'üncü cema'ât Pulathaneli ağa-yı serdengeçdi Kazgancızâde el-Hâcc Hüseyin Ağa bârgîr-i saka re's 1

Bayrak 64'üncü cema'ât Pulathaneli ağa-yı serdengeçdiyân Kazgancızâde Hüseyin Ağazâde bârgîr-i saka re's 1

Bayrak 100'üncü cema'ât Trabzonlu ağa-yı serdengeçdiyân Uzun Hüseyin Ağa bârgîr-i saka re's 1

Bayrak 100'üncü cema'ât Trabzonlu ağa-yı serdengeçdiyân (...) Hasan Ağa'ya bârgîr-i saka re's 1

Bayrak 100'üncü cema'ât Trabzonlu ağa-yı serdengeçdi Hasan Ağa bârgîr-i saka re's 1

Bayrak 100'üncü cema'ât Trabzonlu ağa-yı serdengeçdiyân Derviş Ağa'ya teslim bârgîr-i saka re's 1

Bayrak 25'inci bölüm Trabzonlu ağa-yı serdengeçdiyân Uzun (...) Ağa'ya bârgîr-i saka re's 1

Bayrak 25'inci bölüm Trabzonlu ağa-yı serdengeçdiyân saka el-Hâcc Osman Ağa'ya bârgîr-i saka re's 1

Bayrak 25'inci bölüm Trabzonlu ağa-yı serdengeçdiyân Sarı Ahmedoğlu Hasan Ağa bârgîr-i saka re's 1

Bayrak 25'inci bölüm Trabzonlu ağa-yı serdengeçdiyân Azebân Ömer Ağa bârgîr-i saka re's 1

Bayrak 1'inci cema'ât Trabzonlu ağa-yı serdengeçdiyân Kara Kel Ağa teslim bârgîr-i saka re's 1

Bayrak 48'inci cema'ât Trabzonlu ağa-yı serdengeçdiyân Lüleci Ahmed Ağa bârgîr-i saka re's 1

Bayrak 25'inci bölüm Sürmeneli ağa-yı serdengeçdiyân Hasan Ağa bârgîr-i saka re's 1

Bayrak 48'inci cema'ât Sürmeneli ağa-yı serdengeçdiyân Yanık Ağa bârgîr-i saka re's 1

Bayrak 14'üncü cema'ât Rizeli ağa-yı serdengeçdi Ali Ağa bârgîr-i saka re's 1

---

belirtilmektedir. İhtiyaç zamanında serdengeçti bayrağı açılır, isteyen yeniçeriler bu bayrak altında toplanır ve savaşa katılırdı. XVI. yüzyıl sonlarından itibaren ocak düzeninin bozulması ve savaşların uzaması askere olan ihtiyacı arttırmış, yeniçeriler arasından serdengeçti alınması yanında dışarıdan ve taşrada eyalet ve sancaklarda tımarlılardan da serdengeçti alınmaya başlanmıştır. Ocaktan görevlendirilen kişiler gittikleri yerlerde serdengeçti bayrakları açarlar ve talip olanların kayıtlarını yaparlardı. Kaynaklarda yeniçerilerden başka kuloğullarından, cebeci ve topçulardan, garip yiğitlerinden, atlı kapıkulu bölüklerinden de serdengeçti yazıldığı belirtilmektedir. Aslında birkaç yıllığına alınan, ayrı defterlere kaydedilen ve seferde ayrı bir sınıf sayılan bu askerler daha sonra ulufe defterlerine yazılarak kalıcı şekilde ocağa dâhil edilir, çoğu zaman da bu şartla serdengeçti yazılırlardı. Bkz. Abdülkadir Özcan, "Serdengeçti", *DİA*, Cilt: 36 (2009), s.554-55. Bu askerden bir kısmının aslen kuloğlu olmadıkları da söylenebilir: "Anadolu için vilayetlere yeniçeri ocağından bir subay bir bayrakla gönderiliyor, bayrakdar yevmiye vadiyle bayrağı etrafına işsiz gençlerden (levend) 50-100 kişilik bir sekban-sarıca bölümü örgütüyor, bu tüfekli bölükler hemen cepheye sevk ediliyordu". Bkz. İnalçık, *Devlet-i 'Alîyye-II*, s.6.

²⁷² *TŞS 1899, 43a-2, 42b*

²⁷³ *TŞS 1899, 42a.*

Bayrak 60'ıncı bölük Rizeli ağa-yı serdengeçdiyân Oğuzzâde bârgîr re's 1
Bayrak 64'üncü cema'ât Rizeli ağa-yı serdengeçdiyân Karakaş Ağa bârgîr re's 1
Bayrak 25'inci bölük Rizeli ağa-yı serdengeçdiyân Solak Osman bârgîr re's 1
Bayrak 25'inci bölük Sekban Rizeli ağa-yı serdengeçdiyân Celeb Osman bârgîr re's 1
Bayrak 25'inci bölük Rizeli ağa-yı serdengeçdiyân Çavuşzâde Ağa bârgîr re's 1
Bayrak 64'üncü cema'ât Atinalı ağa-yı serdengeçdiyân Veyis İbrahim Ağa bârgîr re's 1
Bayrak 64'üncü Atinalı ağa-yı serdengeçdiyân Fotoğlu Ali Ağa bârgîr re's 1
Bayrak 25'incü bölük Atinalı ağa-yı serdengeçdiyân ve Veyis Ağa bârgîr re's 1
Bayrak 100'üncü cema'ât Viçeli ağa-yı serdengeçdiyân saka (...) Ağa'ya bârgîr-i saka re's 1
Bayrak 25'inci bölük Viçeli ağa-yı serdengeçdiyân Hasan Ağa'ya bârgîr re's 1
Bayrak 64 cema'ât Sumlalı ağa-yı serdengeçdiyân Baçohir Ağa'ya bârgîr-i saka re's 1

Osmanlı-İran seferleri için Balkanlardan da asker toplanmıştı. Bu münasebetle 1735 yılı bahar mevsiminde Balkanlardaki 14 farklı kazadan toplanan 3770 nefer dergâh-i âlî yeniçerisi Varna İskelesi'nden gemilere bindirilerek Trabzon İskelesine aktarılmıştı. Görev alan bu 14 kazanın yeniçeri serdarları şunlardı: Balçık Serdârı İbrahim Ağa, İsakça Serdârı Osman Ağa, Babadağı Serdârı Mustafa Ağa, İsmail Serdârı Hamza Ağa, Kırkkilisa Serdârı Vekîli Memiş Ağa, Mankalya Serdârı İsmail Ağa, Varna Serdârı ve Silistre Serdârı Mustafa Ağa, Köstence Serdârı Mahmud Ağa, Tuzluca Serdârı Vekîli Mustafa Ağa ve Berevadi Serdârı Ağa. Trabzon'a ulaşan bu yeniçeri askerine Trabzon Valisi Mustafa Paşanın emri ile her on askere bir mekâri olmak üzere 200 adet mekâri verilmişti. Mekârilerin taşıma ücretleri de Trabzon ambar emini tarafından karşılanmıştı.²⁷⁴ İran seferi nedeniyle Bahar mevsiminde Balkanlardan ikinci bir asker sevki daha gerçekleşmiştir. Bu askerin yazımına (tespit ve toplanmasına) Selanik Sancağından Mahmud Paşa görevlendirilmişti. Gelen asker Rumeli ve Bosna eyaletleri ile Ohri, İskenderiye, Dukakin ve Tuna sahillerinden toplanan gerek Arnavud ve gerek sair evlâd-ı Fatihân piyadelerinden oluşmaktaydı. Toplanan asker Varna İskelesi'nden Trabzon'a aktarılmıştı. Askerin gerek Trabzon'da kaldıkları süre içerisindeki harcamaları ve gerekse Erzurum'a kadar ihtiyaç duyacakları günlük yiyecekleri olan 2000 kile arpa ve 400 kile unun Trabzon'a 9 saat mesafedeki (Maçka dolaylarındaki) Ambarlar Menzili'nde hazır edilmesi emredilmişti. Bununla beraber, mahallin idarecileri bahsi geçen menzilde yaptıkları keşif neticesinde Ambarlar Menzili'nde bu kadar zahireyi alacak bir mahal olmadığı gibi, unu da pişirip peksimet yapacak bir fırınında bulunmadığı tespit edilmişti. Neticede bahsi geçen Ambarlar Menzili'nde ağaçtan bir ambar yapılmasına karar

²⁷⁴ TŞS 1899, 45.

verilmişti. Uzunlamasına 8, genişlemesine 10 zira uzunluğunda bir ambarın inşaatına 8 Nisan 1735'te başlanmış, çevre köylerden satın alınan kereste ve çivi ile ambar 15 günde inşa edilmişti.²⁷⁵ Bu ambar, anlaşılan cepheye askerin yoğun şekilde aktarıldığı Nisan ayı başlarından Haziran ayı başlarına kadar yoğun şekilde faaliyet göstermiştir.²⁷⁶

1735 yılı Güz mevsimine gelinirken Kırım Hanı Kaplan Giray Han Şark cephesine görevlendirilmişti. Kırım Hanının talebi üzerine devlet, Kırım Hanına kendi masrafları için 500 kile pirinç ile 400 vukıyye kahve verilmesini 17 Eylül 1735'te emredilmişti.²⁷⁷ Bu eşya dadığerleri gibi İstanbul'dan sefineye yüklenerak Trabzon'a gönderilmiş, iskeleden 59 mekâri davarına yüklenen pirinç ve kahve, 26 Ekim 1735 tarihi itibariyle Erzurum'a çoktan aktarılmış durumdaydı.²⁷⁸

1736 yılı Bahar mevsiminde, daha önce Osmanlı Devleti'nin muhtelif mahallerinden İran cephesine giden askerden bir kısmının Trabzon üzerinden memleketlerine dönmeye başlaması söz konusudur. Bu dönüşün esas sebebi Rusya'nın kuzeydeki Osmanlı topraklarına doğru askerî saldırılar başlatmış olmasıydı. Kalkay²⁷⁹ Fetih Giray Sultan ile İslam Mekray Sultan hazretlerinin maiyetinde olan Tatar askeri atları ve diğer ağırlıklarıyla cepheden dönerek Trabzon'a varmıştı. Tatar askeri, ağırlıkları ile birlikte Trabzon ambar emininin kiraladığı iki adet Karadeniz şaykasıyla²⁸⁰ Kırım Tatarını Gözleve ve Balıklava iskelelerine, Bucak Tatarını ise Akkerman İskelesine aktaracaktı. Bu sevkியatta Trabzon İskelesinden Gözleve ve Balıklava'ya gidecek olan gemiye 440 kuruş, Akkerman'a gidecek olana ise 520 kuruş ödenmişti. Şayka sahiplerinden biri Gönnye Sancağı'nda Arhavi Kazası'ndan Musaoğlu İbrahim Reis, diğeri ise Pulathane (Akçaabat) Kazası'ndan Mollaoğlu Hasan Reis idi.²⁸¹ Anlaşıldığı kadarıyla gemi sahipleri Tatar askerini daha memleketlerine sevk etmeden, gemi navlunlarını devletten, 17 Nisan 1736 tarihi itibariyle teslim almışlardı.

21 Şubat 1736 tarihli olup İstanbul'dan Trabzon'a gelen bir emre göre hâlen Bayburt'ta olan dergâh-ı mualla yeniçerileri ortalarından 59. Cemaat Ortası Babadağı Seraskeri Vezir Mehmed Paşa'nın maiyetine memur kılınmıştı. Trabzon valisi, kadısı ve sair ileri gelenlere gelen bu emre göre, Bayburt'tan Trabzon'a gelecek askerin yiyeceği ile ağırlıklarını taşımak

²⁷⁵ Ambar kereste, çivi ve ustalık masraflarıyla birlikte toplam 150 kuruşa mal olmuş, inşaatta çalışanlara gerekli olan ödemeleri de 1 Mayıs 1735 tarihi itibariyle ödenmiş durumdaydı. Bkz. *TŞS 1899, 7b-2, 8a.*

²⁷⁶ *TŞS 1899, 8b-2.*

²⁷⁷ *TŞS 1899, 35a.*

²⁷⁸ *TŞS 1899, 6b-2, 7a.*

²⁷⁹ Kırım Tatarlarının veraset usulünde birinci veliahta "Kalgay" denirdi.

²⁸⁰ Şayka ve melekse türü gemiler hakkında bkz. Aygün, *Karadeniz'den Osmanlı Ekonomisine Bakış*, Cilt II, s.355-386.

²⁸¹ Şayka sahiplerine alacaklarının ödendiğini gösteren bu teslim-tesellüm hücceti 17 Nisan 1736 tarihlidir.

için gereken mekâripler de ambar emini tarafından temin edilecek ve gereken ücretleri de ödenecekti. Trabzon'a varan bu asker, Trabzon İskelesi'nden Köstence İskelesi'ne aktarılacak, gemi navlunları ile gemideki askerin yiyeceği için gerekli olan peksimet de yine ambar emini tarafından karşılanacaktı.²⁸² İlgili emre binaen yeniçeri askeri Bayburt'tan Trabzon'a altı günde gelmişti. Köstence İskelesi'ne de 285 kuruş gemi navlunu karşılığında Gönnye Sancağı'nda, Sumla Kazası'ndan Hacı Şahinoğlu Mustafa Reis'in gemisiyle aktarılmış; gerekli olan masraflar da ambar emini tarafından karşılanmıştı.²⁸³

Yine Nisan ayında, 23 Nisan 1736 tarihli bir kayda göre, Bayburt'un muhafazasında bulunan dergâh-ı âlî yeniçerilerinden 38. Cemaat Ortasının Temrük Kalesi'nin muhafazası için, benzer şekilde Trabzon'da olan yeniçeri ortalarından 74. Cemaat Ortasının ise Rabat Kalesi'nin muhafazası için İstanbul'dan gelen iki adet emirle görevlendirilmeleri söz konusudur. Neticede iki adet yeniçeri ortasını Trabzon İskelesi'nden bir adet Karadeniz şaykasına bindirerek bir ortayı Kefe'ye, devamında diğerini de Taman İskelesi'ne götürmek üzere 465 kuruş gemi navlı karşılığında Gönnye Sancağı'nda, Atina (Pazar) Kazası ahalisinden Mehmetoğlu Hacı Ali Reis ile anlaşılmıştı. Bu sevkiyatta Bayburt'tan yola çıkarak altı günde Trabzon'a gelen yeniçerilerin yiyecekleri ile ağırlıklarının taşımak için gerekli olan mekâriplerin temini ve ücretlerinin ödenmesi de yine Trabzon ambar emini tarafından yerine getirilmişti.²⁸⁴ Bu şekilde toplam dokuz farklı yeniçeri ortası altı gemi ile Trabzon İskelesi'nden Rumeli tarafına aktarılmış, Tatar askeri haricindeki Kırım tarafına giden askeri taşıyan gemilere ise 1404 kuruş ödeme yapılmıştı.²⁸⁵

Kuzey seferlerine gönderilen bir diğer kimse Trabzon Valisi Yahya Paşadır. Dairesi halkıyla birlikte Özi muhafazasına görevlendirilen valiye, maiyetindeki halkı ve hayvanların tüketimi için Trabzon ambar eminden, devletin ambarından 2000 kile un, 2000 kile arpa ve 1000 kile

---

²⁸² "...ve sen ki Trabzon anbar emini mûmâ-ileyhsin zikr olunan orta neferâtına Bayburt'dan Trabzon İskelesine gelince esnâ-yı râhda külli yevm yetmiş çift nân ve on vukıyye küşt ta'yînât ile ağırlıkları tahmîli için altı re's mekârî davarların tedârik ve teslim ve gelüb Trabzon'a dâhil olduklarında Trabzon'dan Köstence İskelesi'ne nakl ve tesyîrleriçün münâsib sefine tedârik ve tahmîl eyleyüb ve sefinede me'külâtlariçün dahi mevcûd-ı anbar olan beksimâddan yalnız yirmi beş kantâr beksimâdların kabzına me'mûra teslim idüb Bayburt'dan Trabzon'a gelince kaç günlük ta'yînât ve mekârî ücreti ve Trabzon'dan Köstence İskelesi'ne varınca ne kadar navl-ı sefine virir isen eyyâm ve mikdârları tasrihi ile neferât-ı mezbûre zâbitânından memhûr temessük ahz idüb ve hîn-i hesâbda hesâbına mahsûb olmak için işbu emr-i âlîşânımın zahrına hüccet-i şer'iyye itdürüb yedinde hıfz ve neferât-ı mezbûreyi bir gün mukaddem savb-ı me'mûrelerine sevk ve tesyîrine ihtimâm idüb tevkiflerinden ziyâde ihtirâz ve ictinâb eylemeniz bâbında fermân-ı âlîşânım sâdir olmuştur buyurdum ki...". Bkz. *TŞS 1899, 39b*.

²⁸³ *TŞS 1899, 39a-1*. Ücretlerin hak sahiplerine ödendiğinin beyanını gösteren bu hüccet 27 Nisan 1736 tarihlidir. Ancak sevkiyatın en geç Nisan ayı başlarında gerçekleşmiş olması gerekir. Zira ilgili sevkiyatla alakalı emir 21 Şubat 1736 tarihlidir.

²⁸⁴ *TŞS 1899, 40b-2, 40a*, kayıt tarihi 23 Nisan 1736.

²⁸⁵ *TŞS 1899, 27a*.

buğday teslim almıştı.²⁸⁶ Asker sevkiyatı devam etmekteydi. Babadağı Seraskeri Vezir Mehmed Paşa'nın maiyetinde olan Mısır askerinin Trabzon üzerinden gemiler ile Kırım tarafından bulunan Kaptan Paşa'nın (Kaptan-ı Derya'nın) emrine girmek üzere, Temmuz 1736'da Kili İskelesi'ne aktarılması söz konusudur.²⁸⁷ Bu aktarma işinde istihdam edilen 9 adet gemi, her zaman olduğu gibi Ambar Emini Ömer Ağa tarafından kiralanmış ve gerekli olan navlunları da (her bir gemi için 312 kuruş üzerinden toplamda 2808 kuruş) hak sahiplerine ödenmişti. Gemi navlunlarının 1404 kuruşu Ambar Emini Ömer Ağa tarafından; geriye kalan 1404 kuruşu ise Trabzon Gümrük Emini Hacı İbrahim Ağa tarafından ödenmişti.²⁸⁸ Bu taşıma işini aslen Güney Karadeniz kıyıları menşeli olan gemiciler gerçekleştirmişti. Bunlar şunlardı: Yanko el-Hâcc Ali sâkin-i Atina, Mehmed Re'is sâkin-i kazâ-i Sumla, Tercemanoglu Mustafa Re'is sâkin-i Hoba, Şaloğlu Mustafa Re'is sâkin-i Hoba, Es-Seyyid Mehmed Re'is sâkin-i Giresun, Hüseyin Re'is Şileli, Seyyid el-Hâcc Mehmed Re'is sâkin-i Giresun, Sarı Ahmed Re'is sâkin-i Trabzon, Ömer Re'is Nimbiyıkzâde sâkin-i Trabzon.

Tüm bu bilgi ve belgeler neticesinde bir husus dikkat çekmektedir. İran seferi nedeniyle gerçekleşen ordunun ikmal ve iaşesinde hammadde ve insan kaynağı açısından Osmanlı Devleti'nin her hangi bir sıkıntı ile karşı karşıya kalmadığı, mâlî anlamda da kendine yeter derecede olduğu, 1899 numaralı kadı sicilindeki kayıtlardan hareketle rahatlıkla söylenebilir. Bilhassa askerî malzemenin bolluğu açısından bu durum açıktır. Mühimmat (silah, barut, kurşun vb.) imali için gerekli olan maden kaynakları açısından Osmanlı coğrafyası bir hayli zengindir. Nitekim çağdaş araştırmacılar, Osmanlı Devleti'nin rakipleri İspanyol ve Avusturya'ya nasip olmamış bollukta güherçile ve kükürt ile bakır ve demir cevherlerine sahip olduğu; mahzenlerinde istiflenmiş silah ve barut, hasımları olan Macar ve Habsburgların silah ve barut mevcutlarını XVII. yüzyıl sonuna kadar kat kat aşmakta olduğu yönünde ifadeye bulunmaktadır.²⁸⁹ Osmanlı'da mühimmat bolluğunun XVIII. yüzyılda da devam ettiğini söylememek için hiçbir sebep görünmemektedir.

2.4.3. Erzak Temini ve Cepheye Sevkiyatı

Ordunun beslenmesi, devletin çok önem verdiği bir husus idi. 1899 numaralı kadı defterinde yer alan ve 14 Ekim 1735 tarihli olup Trabzon ambarında mevcut olan arpadan 24.000 kile

²⁸⁶ TŞS 1899, 12a-3, teslimat tezkiresinin tarihi 16 Mayıs 1736'dır.

²⁸⁷ TŞS 1899, 11a-2, belgenin kayıt tarihi 23 Temmuz 1736.

²⁸⁸ TŞS 1899, 11b-1, ödemenin yapıldığını gösteren hüccet 23 Temmuz 1736 tarihlidir.

²⁸⁹ Ağoston, *age*, s.6.

arpanın cepheye sevk edilmesini emreden bir hükümde yer alan ifadeler, devletin ordunun beslenmesine gösterdiği ihtimamın özeti gibidir. Bu hükümde Trabzon ambar eminine hitaben sarf edilen ifadeler şu şekildeydi, “...bu husûs âhar husûsa kıyâs eylemeyüb asâkir mevcûdundan ta'yînât rûz-merreleri mücerred zikr olunan şa'îre mahzar olmağla ma'âzallahu Ta'âlâ seri'an ve âcilen nakl ve tesyîrinde tehâvûn ve taksîr makûleleri hareket ile asâkir-i İslâmın zahmet ve müzâyakalarına bâ'is olacak hâlde zuhûruna bâdî olur isen ber-vechile gadr ve illette ihfâ olmadığından mâ'adâ sâ'îre mûcib-i gayret olmak için muhkem hakkından geleceğini muhakkak bilüb ana göre basiret ve intibâh üzere hareket ve şa'îr-i mezbûr nakliçün gerek mekârî davarlarından ihrâç husûsuna ve gerek bir an akdem ordu-yı hümayûnuma nakl ve tesyîri emrinde dikkat ve ihtimâm ve sa'y ve ikdâm eyleyüb hilâf-ı emr-i âlîşânım vaz' ve hareket eylemeyesin...”.²⁹⁰

Trabzon üzerinden Güney Kafkasya'daki Osmanlı askerine gönderilen hububat, genelde Balkanlar ile Kuzeydoğu Avrupa'daki Osmanlı topraklarından satın alınıp, Tuna Nehri'nin ağzındaki İsakça depolarına konulan hububattı. İran seferleri için deniz yoluyla cepheye aktarılan zahire doğrudan Trabzon İskelesi'ne ulaştırılıyordu. Trabzon limanına gelen zahire genellikle ordunun temel besin maddelerini oluşturan buğday, arpa, un ve peksimetten oluşmaktaydı. 1899 numaralı kadı sicilindeki kayıtlara göre, 1733 yılı sonlarından 1737 başlarına kadar geçen yaklaşık üç yılda Trabzon üzerinden cephedeki Osmanlı askerine gönderilmek amacıyla Trabzon'a gönderilen en büyük hububat sevkiyatı 1735 yılının Temmuz ayında gerçekleşmiştir. Bu sevkiyat Tuna ağzında yer alan İsakça ile Varna İskelesi'nden gelen gemilerle yapılmıştı. Gemilerle Trabzon'a gelen zahirenin türü ve miktarı aşağıdaki gibidir:²⁹¹

-27.355 kile (701.655,75 kilogram) buğday,

-17.103,5 kile (438.704,775 kilogram) un,

-11.559 kile (296.488,35 kilogram) peksimet,

-68.937 kile (1.768.234,05 kilogram) arpa

Arpa'nın, diğer zahireye göre daha fazla miktarda olması, ordudaki hayvan sayısının yanı sıra, orduya asker ve cephaneye nakledilmesinde kullanılan arpanın yine devlet tarafından temin edilmesiyle ilgisi olmalıdır. Demekki arpa tüketimi daha fazla miktarda gerçekleşmekteydi.

²⁹⁰ TŞS 1899, 41b-2, 41a.

²⁹¹ TŞS 1899, 24b-25a-25b.

23 Temmuz 1735 tarihli yukarıdaki zahire defterine göre İsakça'dan Trabzon İskelesine getirilen hububatı nakleden gemi sahiplerinin defteri şu şekildeydi:

El-Hâcc Kasım sefinesiyle Kaptan Sağır Hasan Re'is

Kara Hacı Hüseyin Re'is sefinesiyle Kaptan Osman Re'is ma'rifetiyle

Kalyoncuzâde sefinesiyle Kaptan Mehmed Re'is ma'rifetiyle

El-Hâcc Abdi sefinesiyle Kaptan Mehmed Re'is ma'rifetiyle

Harbecioğlu sefinesiyle Kaptan Süleyman Re'is ma'rifetiyle

Kırımlızâde sefinesiyle Kaptan Dimitri Re'is ma'rifetiyle

Misisliyân Re'is ma'rifetiyle

Sagır Sava sefinesiyle Kaptan Kostantin Re'is

Mahmud Ağa sefinesiyle Kaptan Kara Ali Re'is

Kalyoncuoğlu sefinesi

Ünyeli Veliahmedoğlu Mustafa Re'is

Bogasicizâde İsmail'in sefinesiyle Kaptan Ahtabolulu Mavridi Re'is

Ünyeli Civelek Mehmed Re'is

Tüysüz Hacı Abdi sefinesiyle Kaptan Mehmed Re'is

Bıçakcızâde Ahmed Re'is sefinesiyle

Varnalı Hasan Re'is sefinesiyle

Sarı Mustafa Re'is sefinesiyle

Alaplılı Emir Çelebioğlu Ahmed Re'is sefinesiyle

Alaplılı Şebekoğlu Ahmed Re'is sefinesiyle

Kellecizâde Hacı Hüseyin sefinesiyle ve bâ-ma'rifet-i Mustafa Re'is Masalcızâde

Seyyid Ömer sefinesiyle Özi'den Kaptan Ali Re'is

Semidoğlu İsmail Re'is sefinesiyle

Tekelioğlu Ömer Re'is ve ortağı Mahmud Re'is sefinesiyle

Dedeoğlu Ömer ve ortağı Mehmed Re'is sefinesiyle

Arhavili Mustafa Re'is sefinesiyle

Mapavralı²⁹² Abdullah sefinesiyle

Trabzon'a zahire nakliyatı devam etmekteydi. Bu münasebetle 28 Temmuz 1735 tarihli bir fermanla, İstanbul'dan Varna Kazası kadısı ile dergâh-ı mualla gediklilerinden Hüseyin'e hitaben yazılan bir ferman söz konusudur. Ferman'a göre, Varna'da peksimet pişirme işine memur edilen Zaim Hüseyin'e sefere iştirak etmekte olan yeniçeri serdengeçtileri için, daha önce pişirilmesi emredilen 5666 kantar peksimetten geriye kalan 3281 kantar peksimetin Varna'da kalıp, çürüyüp zayi olması yerine İran tarafına ve sair kalelere gönderilmek üzere sefineler ile Trabzon'a aktarılması emredilmişti. Yine aynı fermana göre eğer bu miktar peksimet Varna'da mevcut değil ise bedelinin dört katının (ceza olarak) Zaim Hüseyin'den tahsil edilmesi istenmiştir.²⁹³ İlgili peksimeti Varna'dan alıp Trabzon'a aktarmak için de, bahsi geçen dergâh-ı mualla gediklilerinden Hüseyin gemilerle İstanbul'dan Varna'ya gönderilmişti. Hüseyin, bahsi geçen miktarda peksimetin Varna'da olup olmadığını teftiş edecek, mevcut ise kendisine tahsis edilen gemiler ile Trabzon'a aktaracaktı. Neticede bahsi geçen peksimet, iki adet gemi ile birlikte Trabzon'a aktarılmıştı. Trabzon'a gelen peksimet, mahallin ileri gelenlerince tartılmış, 793 kantarının çuval içinde ve 392 kantarının ise çuvalsız şekilde geldiği tespit edilmiş, ancak peksimetin küf bağladığı ve yenecek vaziyette olmadığı görülmüştür.²⁹⁴

Trabzon'a nakledilen bu zahire, Ömer Ağa tarafından Trabzon'da yer alan devletin ambarlarına depolanmakta, depoların ihtiyacı karşılayamaması durumunda ise ahaliden bazı kimselerin evleri, depoları, menzilleri ve sair mülkleri kiralanmaktaydı. Bu bağlamda, İsağa ve Varna'dan gelen bahsi geçen büyük miktardaki zahire ile daha önceleri Trabzon'a aktarılmış olan zahire ancak bazı özel mülklerin kiralanması ile depolanabilmişti. Bu mülkler genelde daha önceleri de devletin hububat depoladığı mahallerdendi. Bu mahallerin, gerekli bakım ve tamiratları yine devlet tarafından yapıldıktan sonra²⁹⁵ ancak içine hububat konulabilmekteydi. Trabzon'a gelen zahirenin 1735 yılı Nisan sonlarından Kasım ayı sonlarına kadar geçen yaklaşık 7 ayda Trabzon'da depolandığı özel mülkleri gösteren bir defter mevcuttur. Bu defter, 1 Aralık 1735 tarihli olup 7 ay boyunca, muhtelif aralıklarla hububat depolanan mülklerin sahipleri ile ne kadar ve ne türde hububat depolandığını

---

²⁹² Mapavri: Çayeli

²⁹³ TŞS 1899, 41b-1.

²⁹⁴ TŞS 1899, 7b-1.

²⁹⁵ Böyle bir tamirat işi Ağustos-Eylül 1735'te tamamlanmış durumdaydı. Bu tamirat 978,5 kuruşa mal olmuştu. Bkz. TŞS 1899, 8a.

göstermektedir. Bahsi geçen zahire Trabzon'da 88 farklı mahzende depolanmıştı.²⁹⁶ Bu mahzenlerin sahipleri ve mahzenlerin bulunduğu mahaller şu şekildeydi:

Mahzen-i Hürmüz sâkin-i mahalle-i Çömlekçi

Çömlekçi Mahallesinde Terzi Anderye hânesi

Çömlekçi Mahallesinde Babik zimmînin hânesi

Çömlekçi Betra zimmî hânesi

Çömlekçi'de Hristorma hânesi

Çömlekçi Mahallesinde Berberoğlu İbrahim Ağa kâr hânesi

Çömlekçi Mahallesinde İpekçi Zavir zimmî kâr hânesi

Çömlekçi Mahallesinde Sofya'nın hâneleri

Çömlekçi Mahallesinde İpekçi Yor'un hâneleri

Tuzluçeşme'de Kaba Andon hâneleri

Mahalle-i mezbûrda Terzi Nikola

Tuzluçeşme'de İstevarano zimmînin hânesi

Mahalle-i mezbûrede Boyacıoğlu hâneleri

Mahalle-i mezbûrede Taşcıoğlu hâneleri

Mahalle-i mezbûrede Kantazoğlu zimmî hânesi

Mahalle-i mezbûrede Zorma Keşiş hânesi

Kâr hâne-i Nimbıyıkzâde Ali Ağa

Mahzen-i Bünyad Ağa kızı

Mahzen-i Şişman el-Hâcc Mahmud Ağa hatunu

Mahzen-i Nimbıyıkzâde Ahmed Ağa

Mahzen-i Bünyad Ağazâde Ali Ağa

Londeroğlu'nun hatunu mahzeni

Mahzen-i el-Hâcc Tosun

Mahzen-i el-Hâcc Fazlullah

---

²⁹⁶ TŞS 1899, 17b-18a-18b-19a-19b.

Mahzen-i Bakkal Ömerzâde

Mahzen-i Ahmedçavuşzâde Mehmed Ağa

Kemerkaya Mahallesinde K r Hocanın hâneleri

Taşdirek Mahzeni

Çömlekçi'de Osman Bey kiremith nesi

Frenkhisar'da Abacı Yor Zimmînin mahzeni

Kayalıkbaşı'nda  ks zoğlu'nun hânesi

Çömlekçi'de câmi-i Şerife yakın Kuyumcu Yor'un hânesi

Hâne-i el-Hâcc Mahmud

El-Hâcc  mer hânesi

Kârhâne-i Bünyadzâde Hatunu

Mahzen-i Kuyumcubaşı

Tuzluçeşme'de K rk  Sava Zimmî

Bahsi geçen depolama alanları, genelde askerî malzeme çıkarılmakta kullanılan  mlekçi Limanı ile Şehir sahilinde yer alan Tuzluçeşme Mahallesi gibi sahilde yer alan muhtelif mahallerdi. Zira bu mahaller aynı zamanda ticarî faaliyetler için kullanılan mahallerdendi. Bu depoların sahiplerine, ferman ile belirlenen ücret olan aylık 1,5 kuruş üzerinden ödeme yapılmakta olup, bahsi geçen 7 aylık için toplamda 1559,5 kuruş kira  creti ödenmişti.²⁹⁷

İran seferi nedeniyle muhtelif zamanlarda mülkünü kiraya veren halk, ücretini Trabzon Ambar Emini Ömer Ağa'dan almaktaydı. Örneğin, 2 Ocak 1737 tarihli bir belgeye göre, Ahmed Ağa'nın Trabzon'da Zağnos Kapısı Mahallesi'nde olan m lk , ambar emini  mer Ağa tarafından 12 Mayıs 1736'dan itibaren olacak Şekilde sekiz ay süreyle kiralanmıŐtı. Kiralama s resi sona erdiğinde ücretler teslim edilmekte ve taraflar daha sonra Trabzon mahkemesine giderek, yapılan teslim-tesellümü Şahitler huzurunda kayıt altına

---

²⁹⁷ TŞS 1899, 19b-20a. Ücretlerin teslim alındığını mahkemede beyan eden mülk sahipleri Şunlardı: Trabzon ahâlisinden Murath nz de Osman Bey ve Nimbıyıkzâde Ali Ağa ve Bünyadzâde Ali Ağa ve İsmail Ağa ve Bakkal  merz de Mehmed Ağa ve Nasuh vuşz de Mahmud Ağa ve Hacı Tosun yeğeni Seyyid Mehmed Ağa vesâyîr defter-i mezkûrda mestûru'l-esâmî müslimîn ile zimmiy n t 'ifesinden Hürmüz Zimmî ve Andarye Zimmî ve Babik ve Hristo ve Sofya ve Kaba Andon ve Nikola ve Boyacıoğlu ve TaŐciođlu ve Kandar Zimmî ve Zorma Keşiş vesâyîr defter-i mezkûrda mekt b 'l-esâmî zimmiler.

aldırmaktaydılar.²⁹⁸ Başka bir kiralama işleminden kaynaklanan ödemelerin yapılmasıyla ilgili teslim-tesellüm hüccetinin tam metni ise aşağıdadır:²⁹⁹

Medîne-i Trabzon'da Orta Hisar'da vâkı' Bayram Bey Mahallesi sâkinlerinden Ahmed Ağa bin Mustafa Ağa nâm kimesne meclis-i şer'î hatîr-i lâzımü't-tevkîrde dergâh-ı âlî gedüklü ağalarından olub hâliyâ Trabzon İskelesinde bâ-fermân-ı âlî an bâr emîni olan 'umdetü'l-emâcid ve'l-a'yân işbu bâ'isü'l-vesîka Ömer Ağa ibn-i Hacı Mehmed Ağa mahzarında ikrâr ve takrîr-i kelâm idüb mahalle-i mezbûrede vâkı' hâriciyye ve dâhiliyyeli mülk menzili beher mâh onar guruşa olmak üzere bin yüz kırk yedi senesi Saferü'l-hayrî guresinden [3 Temmuz 1734] emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa'ya icâr ve teslîm ol dâhi ber-vech-i tahrîr isticâr idüb gurru-i merkûmeden sene-i mezbûre Zi'l-ka'desi gâyetine değîn on ayda müctemi' olan yüz guruş icâremi emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden ma'rîfet-i şer'le tamâmen bana def' u teslîm ve ben dâhi yedinden bi't-tamâm ve'l-kemâl ahz u kabz eyledim meblâğ-ı merkûm yüz guruş menzil icâremizden emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbe bâkî kalmadı didikde gibbe't-tasdikî'ş-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurrîre fi'l-yevmi'l-ısrîn min Zi'l-ka'deti'ş-şerîfe li-sene seb'a ve erba'în ve mi'ete ve elf [20 Zilkade 1147/13 Nisan 1735]

Şuhûdu'l-hâl
Çubukcuzâde el-Hâcc Ahmed Ağa
Şatırzâde el-Hâcc Mehmed Ağa
Cebecibaşı vekîli el-Hâcc Ahmed, kethüdâ
İsmail Efendi, kâtib-i cizye
Feyzullah Efendi, kâtib-i cebehane
Seyyid Ali
Halil bin Halil ve gayruhum

Birinci bölümde bahsi geçtiği üzere, 1735 yılı baharından itibaren Rusya, Kırım ve Azak'a saldırmak için gerekli hazırlıkları yapmış ve 1736 baharında Azak ile Kırım'a saldırmıştı. Rusya'nın hazırlıklarını 1735 yılı sonlarında öğrenen Osmanlı Devleti ise Mart 1736'da İran ile devam eden savaşa son vererek, 2-6 Mayıs 1736'da Rusya'ya savaş ilan etmişti. Dolayısıyla 1736 baharından başlayarak devletin ilgisi kuzey sınırlarına yönelmişti. Bu durumda, yani şark cephesi şimdilik kapandığı için şark askeri için Trabzon ambarlarında biriktirilen hububatın, şüphesiz İstanbul'dan gelen emre binaen, zayi olmaması için depolardan çıkarılmasına başlanmıştı. Bu münasebetle, ambarlardaki hububatın bir kısmı Karadeniz'in doğu sahillerindeki Faş, Sohum ve Soğucak kalelerine, Kefe Kalesine gemiler ile gönderilmiş, geriye kalandan bir kısmı Özi'ye görevlendirilmiş olan Trabzon Valisi Yahya Paşa'ya, bir kısmı da Trabzon ve civarı kazalara satılmıştı.³⁰⁰ Böylelikle 1736 yılının Aralık ayı sonlarına gelindiğinde ambarlardaki hububat neredeyse elden çıkarılmıştı.³⁰¹ Depolarda yapılan keşif neticesinde, bozulduğu görülen hububat ise kaydı tutulduktan sonra denize

²⁹⁸ TŞS 1899, 21b-2.

²⁹⁹ TŞS 1899, 54b-2.

³⁰⁰ Trabzon ve civarı kazalara satılan hububatın defteri için bkz. TŞS 1899, 23a.

³⁰¹ TŞS 1899, 20a-1, 20b, 21a.

dökülmekteydi.³⁰² Depolara konan hububatın bir kısmının eski mahsül olmasının yanı sıra mahzenlerin deniz kenarında olması, ayrıca şehrin havasının nemli olması hububatın muhafazasında sıkıntı yaratmaktaydı, “...defterlerde zikr olunan mehâzînin ekseri leb-i deryâda olub Trabzon’nun âb ve havâsından mahzen ve mağaza ve menâzil ve hâneler nemnâk ve hinta-i mezkûr mahsûl-i atîkden olmak takrîbiyle zikr olunan on yedi bâb mehazînlerin dâhilinde olan hinta masârîf vaktinde altından ve üstünden kararub ve çürüyüb ber-vechile ekle sâlih olmayan katî-i vâfir hinta kalub bir şeye yaramayub deryâyâ ilkâ olunmağa muhtâç olmağla”.³⁰³

Nadir Han’ın Osmanlı elinde olan Gence ve Tiflis gibi kaleleri ele geçirdiği, cephede Osmanlı ordusunun tel tel döküldüğü 1735 yılı yaz mevsimi sona ererken şark cephesine zahire aktarılmasına devam edilmekteydi. İstanbul’dan gelen 14 Ekim 1735 tarihli emre göre bu sefer Şark cephesine aktarılan 28.751 kile arpadır.³⁰⁴

Bâ-fermân-ı âlî dergâh-ı âlî gedüklülerinden Osman mübâşeretiyile ve ücret-i mekârîsi mûmâ-ileyh yediyle virilüb ceste ceste Erzurum’a nakl olunan şa’irdir. Gurre-i Şa’ban sene 1148 [17 Aralık 1735]

	Keyl-i İstanbulî
Gümüshane mekârîsi ve ekrâd davarlarıyla	3572
Karahisar ve Koyluhisar	1665
Revgân-ı sâde için gelen mekârîlere	196
Ser-mekârî-i Bayburt Hacıoğlu Ahmed yediyle	6700
Devletlü Yahya Paşa tarafından bir keresi gelen	4200
Yine devletlü Yahya Paşa hazretleri tarafından vusûlü gelen	6300
Yine devletlü Yahya Paşa hazretleri tarafından vusûlü gelen	2000
Yine müşârun-ileyh tarafından vusûlü gelen	1568
Devletlü Yahya Paşa hazretleri mekârîleriyle	1050
Yine devletlü Yahya Paşa develeriyle	1500
Yekûn	28.751

³⁰² 30 Temmuz 1736 tarihli böyle bir keşif hücceti için bkz. *TŞS 1899, 21a, 21b.*

³⁰³ *TŞS 1899, 21a, 21b.*

³⁰⁴ *TŞS 1899, 41b-2, 41a ve 2b.*

Cepheye aktarılan zahire türleri içinde en az kısmını pirinçin tutmakta olduğu belirtilmelidir. Pirinç mahsulünün zor şartlarda yetişmesi, onun pahalı ve lüks bir yiyecek olmasına sebep oluyor olmalıydı. Nitekim 1899 numaralı kadı sicilinde arpa, buğday, un ve peksimet sıklıkla ve büyük miktarlarda geçmekte iken Trabzon üzerinden cepheye pirinç nakline dair sadece birkaç kayıt mevcuttur. Bunlardan biri, daha önce bahsedildiği gibi Trabzon üzerinden Şark cephesine gitmekte olan Kırım Hanı Kaplan Giray Han ve maiyyeti içindir.³⁰⁵ Bir diğeri ise Şark Seraskeri Ahmed Paşa'nın tarafına gönderilmesi gereken 1000 kile (yaklaşık 25.6 ton) pirinç ve sâir yiyeceğin 140 mekârî tedarik edilerek nakledilmesi, nakliye ücretinin ambar emanetine mahsup olmak üzere ödenmesi, 27 Aralık 1735 tarihli bir belgede geçmektedir.³⁰⁶

Trabzon'a gemilerle gelen zahirenin iç bölgelere sevki meselesi görevlileri meşgul eden önemli konulardan bir diğeri. Osmanlı Devleti bu soruna çözümü yük hayvanlarıyla bulmuştur. Yük hayvanları, zahire daha iskeleye gelmeden hazır bulundurulmakta idi. Yük hayvanlarına yüklenen zahire İran savaşının cereyan ettiği yerlere aktarılmaktaydı. Sevkiyat için toplanan mekarilerin, bazen tellalbaşlar aracılığı ile toplandığı³⁰⁷ malumdur. Bununla beraber, uzak mesafelere taşıma yapacak yük hayvanı bulmak, öyle pek de kolay bir iş olmadığından, bu işle meşhur olan Gümüşhane, Bayburt ve Erzurum gibi cepheye nispeten yakın olan ahali zahire ve cephe taşıma işini üstlenmekteydi.

Devlet, ordunun iâşesi ve ikmalî için zahire ve cephe nakli esnasında gerçekleştirilen işlemlerde her hangi bir hata veya eksiklik yaşanmaması için kâtip, kantarcı, mutemet, şinikci ve sair görevliler kiralamaktaydı. Sevkiyat bittikten sonra bu kimselere kira ücretleri ödenmekte ve durum Trabzon mahkemesinde kadı ve şahitlerin huzurunda ikrar edilerek kayda alınmaktaydı. Mesela, 7 Mayıs 1736 tarihli hüccetde Trabzon İskelesi ambarlarında mevcut olan mirî zahirenin Faş, Sohum ve Soğucak kalelerine dağıtılması için 23 Haziran 1735 tarihinden 11 Mayıs 1736 tarihine kadar toplamda 11 ay boyunca kantarcı olarak görev yapan Kantarcı Arvatin veled-i Manik ve Angel veled-i Haçator nâm Ermeniler, ücretlerini Ambar Emîni Ömer Ağa'dan eksiksiz aldıklarını mahkemede şahitler huzurunda beyan etmişlerdi.³⁰⁸

---

³⁰⁵ TŞS 1899, 35a.

³⁰⁶ TŞS 1899, 9b-1.

³⁰⁷ Öztürk, age, s.123-125.

³⁰⁸ TŞS 1899, 38b-2, 38a.

Trabzon'da Şark Meydanı'nda bir deve kervanı, 1890'lar (üstte, Z. DURAN Arşivi)

Tarihi İpek yolunun başlangıcı veya bitişi, Tarih boyunca şark cephesine gönderilmek üzere askeri malzemenin çıkarıldığı Çömlekçi Limanı, 1930'lar (altta, A. BÖLÜKBAŞI Arşivi)

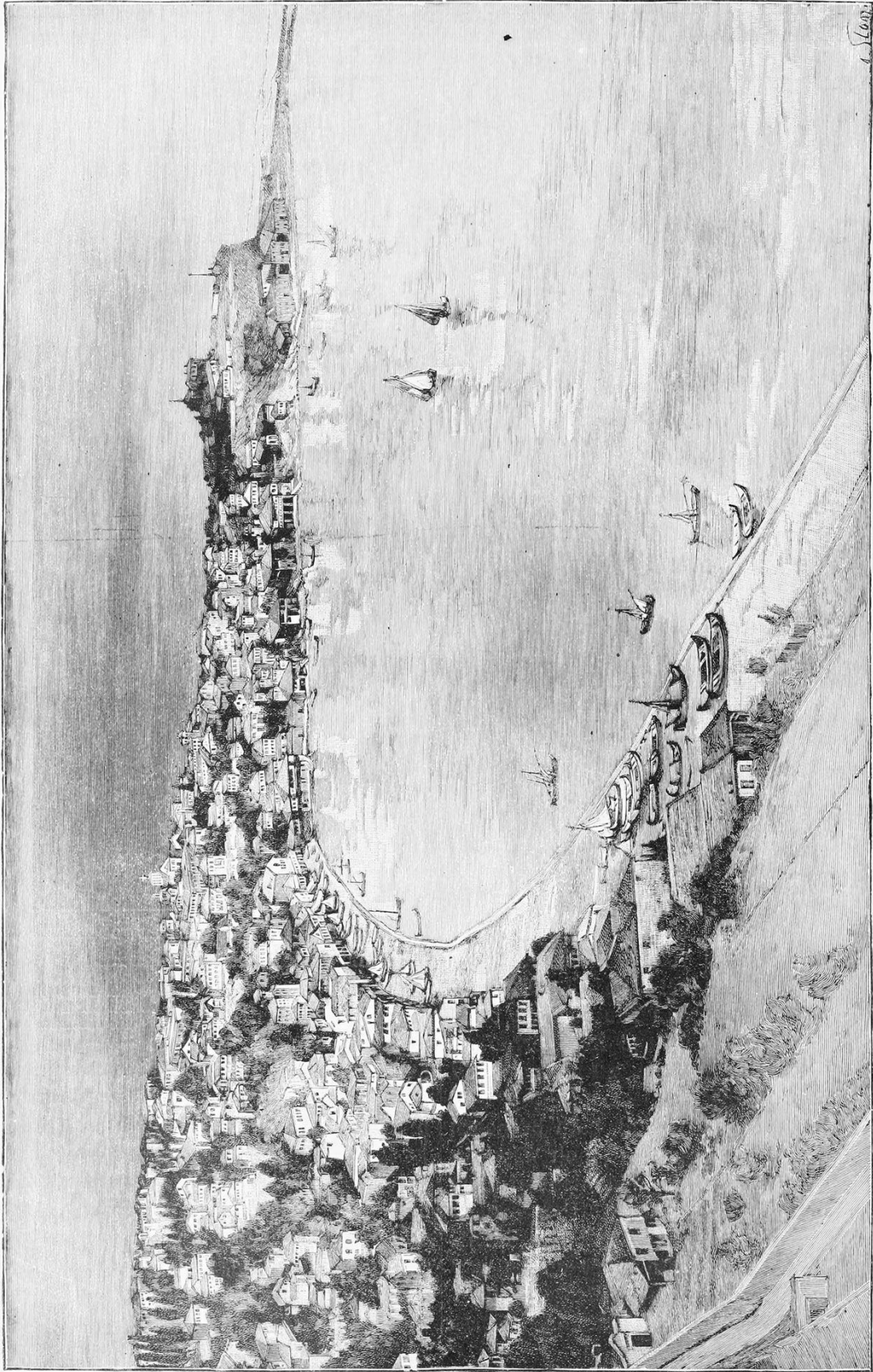

Karadeniz Sahili ile Kara Anadolu'sunun İpek Yolu üzerindeki tarihi buluşma noktası, Maçka
1930'lar (üstte, A. BÖLÜKBAŞI Arşivi)

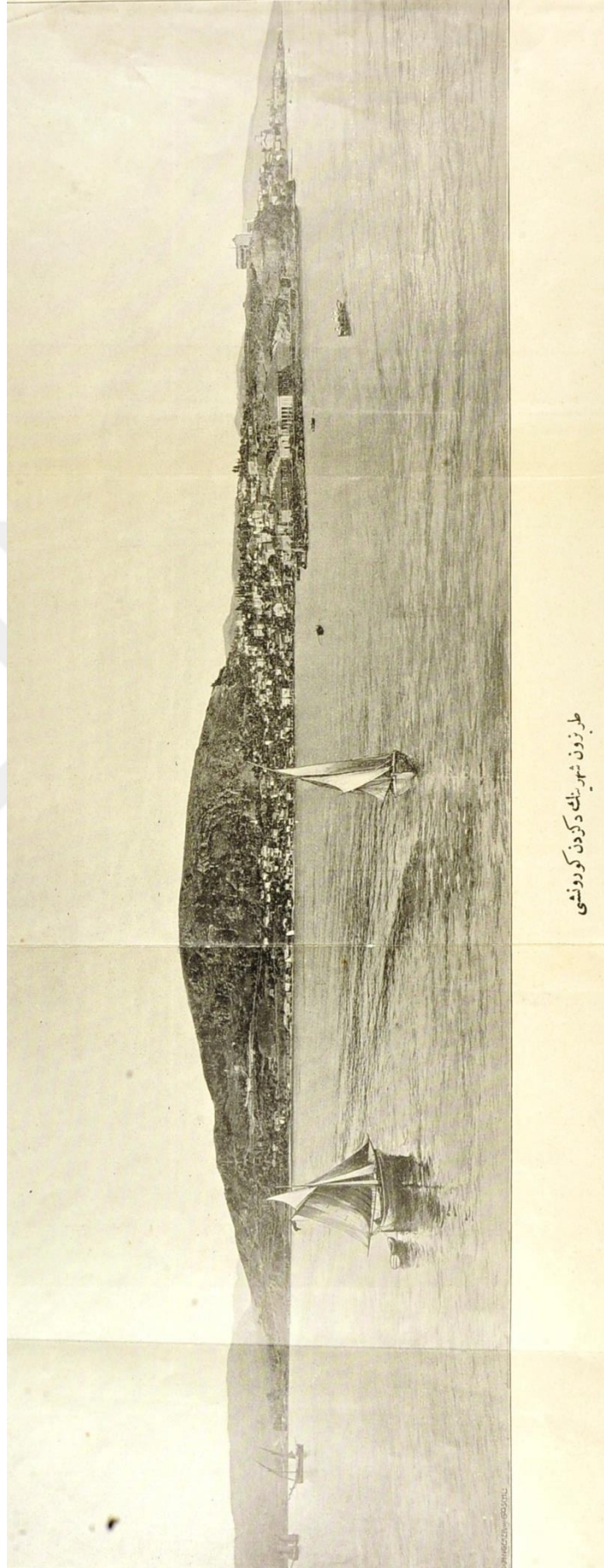
Erzurum ile Trabzon'un İpek Yolu üzerindeki bağlantı noktası Gümüşhane,
1900'ler (altta, Z. DURAN Arşivi)

VIEW OF TRÉBIZOND.—Drawn by A. Slom, from a photograph.

طبرزون شهرينك دكوند كورونشي

58: Trabzon. MOLOZ mevkii.

III. BÖLÜM

1899 NUMARALI

TRABZON KADI SİCİLİ'NİN ÇEVİRİMYAZISI

3.1. Kadı Sicillerinin Muhtevası ve Önemi

Osmanlı hukukunun yansıdığı en önemli kaynak ise şer'iyeye sicilleri, kadı sicilleri veya mahkeme defterleri adı ile bilinen defterlerdir.³⁰⁹ Türkiye sınırlarında kalan şehirlere ait mahkeme defterlerinin sayısının 20 bin civarında olduğu bilinmektedir.³¹⁰ Buna yakın bir sayının da Türkiye sınırları dışında kaldığı ifade edilmektedir.³¹¹

Şer'iyeye Sicilleri veya Kadı Sicilleri, Osmanlı İlmîye sınıfı ile irtibatlıdır. Osmanlı'da İslâm dininin kurallarının uygulanması ve yorumlanması ulemâ sınıfının alanına girmektedir. Ulemâ medreseden³¹² yetişmekte, üç ayrı alanda hizmet vermektedir. Bunlar öğretim (tedris), fetva (iftâ) ve yargı (kaza) idi.³¹³ Öğretim (tedris) görevi, genel olarak dinî ve aklî bilimleri öğretmek işidir ki, bu görevi yerine getirene müderris denmektedir. İftâ, sosyal hayatta karşılaşılan her türlü meseleyi, öncelikle şeriat açısından çözümlenmek ve böylelikle Müslüman kesimin hayatını kolaylaştırmak görevi olup müftüler tarafından yerine getirilmekteydi. Kazâ ise ahali arasında ortaya çıkan her türden anlaşmazlığı, davayı dinleyip öncelikle şeriatla, ancak yeri geldi mi gelenek ve göreneklere göre de çözüme kavuşturma veya hükme bağlama işi olup, bu görevi ise konumuz olan kadılar yerine getirmektedir.

---

³⁰⁹ Sicil: Sözlük anlamı okumak, kaydetmek, karar vermektir. Hukuki terim olarak ise kadıların verdikleri karar suretlerini, hüccetleri, yargıyı, ilgilendiren her türlü yazıyı kayda geçirmeleri anlamına gelir. Bütün sicil defterlerinin başında dibace, yani giriş kısmı bulunmaktadır. Dibacelerin dili genellikle Arapça'dır. Burada şer'î hükümlere, bunları vazedenden Allah'a ve Peygamberine saygı sunulmaktadır. Daha sonra bu sicili tutan hâkimin ismi, vazife unvanı kaydedilmektedir. Çoğunlukla kadının tayin berat veya buyuruldusu defterin başına yazılırdı. Siciller incelendiğinde, her kadı değişiminde bu dibacenin değiştiği görülmektedir. Sicil defterlerinde kadının mührü ve kazaskerin tayin emri de yer almaktadır. Kadıların mühürleri ve imzaları sakk kitaplarındaki örneklerine göre düzenlenirdi. Bunun sebebi düzenin bozulmaması içindi. Bkz. Halime Doğru, *Bir Kadı Defteri'nin Işığında Rumeli'de Yaşam*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2007, s.13-14.

³¹⁰ *İstanbul Kadı Sicilleri Üsküdar Mahkemesi 1 Numaralı Sicil*, Ed. C. Yılmaz, İSAM Yayınları, İstanbul 2010, s.11.

³¹¹ Mustafa Birol Ülker-Bilgin Aydın, "Türkiye Haricinde Bulunan Osmanlı Kadı Sicilleri", *Türklük Araştırmaları Dergisi*, Sayı 16 (2004), s.201-214.

³¹² Fahri Unan, "Osmanlılarda Medrese Eğitimi", *Osmanlı*, C: V (2014), s.149-160.

³¹³ Özer Ergenç, *XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2012, s.101.

Medreseyi bitiren bir kimse liyakati ve tecrübesi önceliğinde bu görevlerden birine atanabilirdi. Ulema mensuplarının medreseler ve mahkemeler aracılığıyla yapmaya çalıştığı şey, müminlerin dinsel görevlerini tanımlamak, insanî ilişkilerin normlarının çerçevesini saptamak, böylelikle dinsel ve kültürel birliği takviye etmektir.³¹⁴

Kadı, Osmanlı sosyal ve ekonomik sisteminde çok önemli işlevleri yerine getiren bir devlet görevlisidir. Bilhassa Osmanlı taşrasında; şehir ve kasabalarda şer'î ve örfî hukukun en önemli temsil makamındadır. Günümüz şehir hayatında adliyenin, noterlerin, belediyenin, valilik ve kaymakamlık kurumlarının yetki alanlarına giren ne varsa, Osmanlı devrinde kadılık kurumunun bu alanları veya yetkileri bütünüyle kapsamakta olduğu söylenebilir. Diğer bir ifadeyle ahalinin ahaliyle; ahalinin devletle, devletin ahaliyle olan her türden münasebetlerinde ortaya çıkan sorunun çözüme kavuşturulmasında kadı öncelikli yetki sahibi idi. Sancakbeyi ve beylerbeyi ise taşrada kadıya yardımcı olan, kadıyla birlikte padişahın taşradaki en yetkili temsilcileri olan örfî görevlilerdi. Bu olağanüstü konumu nedeniyle kadı padişah tarafından, “icrâ-yı ahkâm-ı şer'iyye ve infaz-ı kavanin-i mer'iyye eylemek”³¹⁵ ile görevlendirilmiştir. Ehl-i örfün (sancakbeyi, beylerbeyi vb.) her türlü tasarrufu kadı denetimi altında idi. Çeşitli nedenlere (savaşa katılma, görev azli vb.) bağlı olarak bir mahalde sancakbeyi ve beylerbeyi mevcut olmadığı zamanlarda kadı bu sefer, o mahallin şer'i ve örfî tüm işlerinde tek yetkili hâline gelirdi.

Osmanlı mahkemesinde³¹⁶ kadı huzurunda görülen davaların yanı sıra merkezden taşraya ulaşan padişahın emirlerinin ahaliye intikali, devlet haklarının korunması ve devlet sisteminin aksamadan işleyebilmesi için kadıya büyük görev düşmekteydi.³¹⁷ Bu anlamda yetenekli bir kadı Osmanlı taşrasında devlet aygıtının mükemmel bir şekilde işlemesini sağlayabilir, yetenek ve liyakatten uzak bir kadı ise Osmanlı taşrasında devlet sistemini tıkayıp içinden çıkılamaz hâle getirebilirdi. Dolayısıyla kadınların tayin ve azilleri hususuna ziyadesiyle ihtimam gösterilirdi.³¹⁸ Kadınların görevleri gereği mahkemede tutmak zorunda oldukları kayıtlar bir deftere tutulurdu. Bu defterlere kadı sicilleri, mahkeme kayıtları, sicillât-ı şer'iyye

³¹⁴ Madeline C. Zilfi, *Osmanlı Uleması*, Çev: M. F. Özçınar, Birleşik Yayınevi, Ankara 2008, s.5.

³¹⁵ Ergenç, *age*, s.107.

³¹⁶ Tanzimat Devri'ne kadar Osmanlı mahkemesine tahsis edilmiş özel/müstakil bir bina mevcut değildi. Sancakbeyinde olduğu gibi, kadının ikamet ettiği konağın/binanın bir kısmı mahkeme binası olarak hizmet vermekteydi. Ayrıntısı için bkz. Hülya Taş, *XVII. Yüzyılda Ankara*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014, s.151.

³¹⁷ Osmanlı'da kadınların görev ve yetki alanları çok kapsamlıydı. Osmanlı kadısı bir hâkim olmasının yanı sıra yerine göre bir belediye başkanı, yerine göre bir mülki âmir, bir noter ve yerine göre devletin toplamakta olduğu vergilerin narh ve tahsiline nezaret eden bir müfettiştir. Bkz. *İstanbul Kadı Sicilleri Üsküdar Mahkemesi 1 Numaralı Sicil*, s.11-12.

³¹⁸ Mehmet İpşirli, “Osmanlı Devleti'nde Kazaskerlik”, *Bellekten*, Sayı: 232, (1997), s.597-699.

veya yaygın kullanımıyla şer'iyeye sicilleri denilmektedir.³¹⁹ Bir bölgeye yeni atanan bir kadı, ortaya çıkacak durumlar ve olaylar için yeni bir defter açar ve defterin başına kadılığa tayin emrini yazardı. Kadı göreve başladığı andan itibaren mahkemeye intikal eden olayları kronolojik sıraya göre kaydederdi. İstanbul, Bursa, Edirne ve Şam gibi büyük nüfuslu şehirlerde belgeler türlerine göre ayrı ayrı defterlerde tutulmakta iken³²⁰, Trabzon da dâhil olmak üzere daha küçük kazalarda ise kadı defteri iki ayrı kısım olacak şekilde tutulmaktaydı. “Sicill-i mahfuz” denilen defterin birinci bölümüne mahkemede görülen davalara bağlı olarak taraflara verilen hüccet, i'lâm, ma'rûz, mürâsele ve tereke türü belgeler kaydedilirdi. “Sicill-i mahfuz defterlü” denilen ikinci kısımda ise merkezden gelen ferman, berat, buyuruldu ve temessükler kaydedilirdi.³²¹ Sicill-i mahfuz denilen birinci bölüm mahkeme kâtipleri tarafından kaleme alınır ve defterin başından yazılmaya başlanırdı. Sicill-i mahfuz defterlü denilen ikinci (sol) kısım ise merkezden gelen belgeleri göstermektedir ve defterin sonundan (arka ön yüzünden itibaren ortaya doğru olacak şekilde) yazılırdı.³²²

Şer'iyeye sicilleri her konunun araştırmacıları için birçok kayıt barındıran ve bu sebeple pek çok konuda araştırma yapanlar için önemli olan birinci el kaynak durumundadır. Bakış açılarına göre, onlara atfedilen önem konudan konuya değişiklik gösterebilmektedir. Örnek olarak bir sosyal tarih araştırmacıları da, bir hukuk tarihi araştırmacıları da onu kendi sahaları bakımından birincil öneme sahip kaynaklar olarak görebilmektedir. Onlar, askerî tarih, son yıllarda çok ilgi çeken yerel tarih yahut şehir tarihi, iktisat tarihi, yer adları ve kişi adları bilimleryi, tıp tarihi ve hatta diploması ile diploması tarihi bakımından da önemlidirler. Meselâ şer'iyeye sicillerinde kayıtlı olan vakfiyeler Bulgaristan, Kıbrıs ve Yunanistan vatandaşı olan Türklerin

³¹⁹ Yunus Uğur, “Şer'iyeye Sicilleri”, *DİA*, C: 39 (2010), s.9. “Şer'iyeye sicilleri fiziki olarak genelde dar ve uzun (15x45) defterlerdir. Sicil defterleri bir kadının cübbesinin cebine rahatlıkla sığabilecek boyuttadır. Tanzimat döneminde ise bu defterlerin daha büyük ve hacimli olduğu görülmüştür. Bunun en önemli nedeni bu dönemden itibaren sicil defterlerine şahitlerin isimlerinin yanında açık adreslerinin yazılması zorunluluğunun getirilmiş olmasıdır. Dava kayıtlarının önce müsvedde halinde yazılmış olup daha sonra sicil defterlerine geçirilmesi, İstanbul'dan gelen belgelerin hüccet ve i'lâm kayıtları arasına girmesi, bazı defterlerin sayfalarının yeniden ciltlenmesi sırasında kronolojik sırada karışıklıklar meydana gelmiştir. Sicil defterleri esasen bir yılın kayıtlarını içine almasına karşın dağınık haldeki sayfaların bir araya getirilmesiyle oluşturulan bazı defterler birkaç yılı hatta bazen de birkaç on yılı içerebilmektedir. Kayıtlarda kullanılan hattın ve kaydın tutulduğu filigranın değişmesi bu ikinci tür defterlerin varlığını ortaya koyabilmemizi sağlayan en büyük ipuçlarıdır”. Bkz. Uğur, *agm*, s.9.

³²⁰ Uğur, *agm*, s.9.

³²¹ Muhammed Ceyhan, “Tanzimat Dönemi Sonrası Şer'iyeye Sicil Defterlerinin Muhteva ve Diplomatik Açından Tahlili,” *OTAM*, Sayı: 29 (Bahar 2011), s.55.

³²² Şer'iyeye sicillerinde kullanılan dil, başlangıçta XVI. asır sonlarına kadar Arapça iken zamanla neredeyse tamamen Türkçeye inkişap etmiştir. Yine de birçok halde özellikle vakfiyeler, bazı tereke ve aile hukukuna ilişkin kayıtlar ve sicilleri tutan kadının göreve başlamasını gösteren kısımlar Arapça kaleme alınmışlardır. Ayrıca herhangi bir belge içinde de yer yer Arapça ibareler görülmektedir. Bazı sicillerin Rumca yazıldığı da vakidir. Bu sicillerde kullanılan yazı çeşitleri ise rika kırması, talik kırması, divanî gibi yazılardır. Bkz. Fethi Gedikli, “Osmanlı Hukuk Tarihi Kaynağı Olarak Şer'iyeye Sicilleri”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Cilt: 3/5 (2005), s.188.

ilgili devletlere karşı hak arayışlarında hukuki bir temel sağlamaktadırlar. Benzer örnekleri çoğaltmak mümkündür. Şer'iyeye sicillerinin merkez teşkilatı ile taşra teşkilatı arasındaki ilişkiler açısından da önemi vardır. Hatta divanda tutulan bazı defter dizileri eksik olduğundan, merkezden gelen kayıtların kaydolunduğu siciller, onların bıraktığı boşluğu doldurma işlevi de görebilirler. Merhum N. Göyünç'e göre, 1680-1699 arası, yani İkinci Viyana Kuşatmasının biraz öncesi ve biraz sonrasına ait Mühimme Defterleri arşivlerde mevcut olmadığından şer'iyeye sicillerinde kayıtlı bulunan bu devre ait fermanlar ve merkezden gönderilen kayıtlar sayesinde bu açığı bir ölçüde kapatabilmek mümkün olmaktadır. Böylece şer'iyeye sicilleri merkez kayıtlarının eksikliklerini giderici bir rol oynamaktadır. Diğer yandan, Tahrir ve Mühimme defterleriyle kıyaslandığında şer'iyeye sicilleri daha zengin içerikli olduğundan, araştırmacılar için daha cazip araştırma nesnelere olmaktadır.³²³

Kadı sicillerine kaydedilen belge türlerini-araştırma konumuz olan 1899 numaralı Trabzon kadı sicilinde yer alan belgelerin büyük bir çoğunlukla hüccet, temessük, ferman, tezkire ve buyuruldu türündeki belgelerden ibaret olması nedeniyle-bu beş belge türü hakkında bilgi vererek ifade etmek mümkündür.

Hüccet: Arapça asıllı bir kelime olan "hüccet" vesika, delil, senet anlamına gelmektedir. Osmanlı diplomatiğinde ise şer'î mahkemeler tarafından verilen, fakat i'lâmdan farklı olarak, hüküm içermeyen; sadece kadının huzurunda iki tarafın anlaşmaya vardıklarına dair kadının onayını içeren bir belgedir. Taraflardan birinin ikrarını ve diğerinin bu ikrarı onaylamasını içeren ve kadının mühür ve imzasını taşıyan yazılı belgeye hüccet denir. Alım-satım, kira, nafaka, vekâlet, vasiyet, kefalet, şahitlik, ferağ, borç, hibe, rüşdün ispatı, nezir, keşif, sulh, irsaliye, vs. konularında hüccetler bulunmaktadır.³²⁴ 1899 numaralı Trabzon kadı sicilinde yer alan hüccetler daha ziyade teslim-tesellüm türü hüccetlerdir. Bu hüccetler, doğu sınırlarında veya Güney Kafkasya'da savaşılan ordunun ikmal ve iaşesinde her hangi bir görevi yerine getiren şahsa veya şahıslara, hizmetleri karşılığında yapılan ödemeyi göstermek ve bu vesile ile borcun ödenmiş olduğu veya her hangi bir alacağın kalmadığının kadı ve şahitler huzurunda ikrar edilmesini bildiren/gösteren belgelerdir.

Temessük: Arapça'da "tutunmak, sarılmak, yapışmak" anlamına gelen temessük diplomatik dilinde borç verilmesi, borcun ödenmesi, bir şeyin teslim edilmesi veya teslim alınması gibi durumlarda karşı tarafa verilen belgeyi (teslimat belgesi) ifade eder. Temessük kelimesine eş

³²³ Ayrıntısı için bkz. Gedikli, agm, s.190 vd.

³²⁴ Mustafa Oğuz-Ahmet Akgündüz, "Hüccet", *DİA*, C: 18 (1998), s.446-450.

anlam tahvildir ve daha çok son devirlerde senet de kullanılmıştır.³²⁵ 1899 numaralı şer'iyeye sicilinde yer alan temessükler daha ziyade ordunun ikmal ve işesi için İstanbul'dan mübaşir olarak görevlendirilen bazı üst düzey devlet görevlilerinin (kapıcıbaşı, zaim, dergâh-ı âlî cebecisi/kullukçusu vb.) mahallinde bir hizmeti yerine getiren kimselere (mekari sahipleri, hamalbaşı, kantarcı, sefine sahipleri vb) yine aynı mahalde harcama yetkisi olan kimsenin/ödemede bulunan vazifelinin (bu kimse çoğunlukla Trabzon Ambar Emni Ömer Ağa'dır) gerekli olan aynî ve nakdî ödemeleri yapmış olduğu hususunda, ödemeyi yapanın hesabına mahsup olmak üzere/mahsup yapabilmesi amacıyla bir belge vermesi şeklinde gerçekleşmekteydi.

Tezkire: Arapça “zıkr” kökünden gelmektedir. Kelime anlamı “tezekküre vesile olan şey” demektir. Diplomatik olarak ise, aynı beldedeki resmi daireler veya şahıslar arasındaki haberleşmeleri temin eden belgeler için kullanılır. Tezkireler, çıktıkları daireye ve verilmiş sebeplerine göre çeşitlilik gösterir.³²⁶ 1899 numaralı kadı sicilinde yer alan tezkireler daha ziyade maliye tezkiresi (hazine tezkiresi, icmal tezkiresi, mühimmat tezkiresi, tayinat tezkiresi vb.) türünden tezkirelerdir.

Buyuruldu: Türkçede “buyurmak” mastarından yapılmış bir isim olan buyuruldu, Osmanlı diplomatiğinde sadrazam, vezir, defterdar, kadıasker, kapdan paşa, beylerbeyi vs. yüksek rütbeli vazifelilerin kendinden aşağı mevkilerde bulunan görevlilere gönderdikleri emirler için kullanılan bir tâbirdir.³²⁷

Emir ve Ferman: Merkezden gelen belgelerdendir. Divan-ı Hümayun veya Paşakapısı'ndaki divanlarda alınan kararlara uygun olarak yazılan ve üzerinde tuğra bulunan padişah emirlerinin genel adıdır.³²⁸ Genelde beylerbeyi, sancakbeyi, kadı, yeniçeri serdârı veya mahallin diğer ileri gelenlerine hitaben yazılırlardı. Bu belge türü şer'iyeye sicillerinde daha ziyade “emr-i âlî”, “emr-i şerîf”, “hüküm-i şerîf”, “fermân-ı âlîşân” ibareleriyle geçmektedir. Kazada bunlar için ayrı bir defter tutulmadığı zamanlarda, diğer kayıtlarla karışmaması için, defter ters çevrilerek, arka kısmına (sağ arka ilk sayfadan başlanarak) yazılırdı.

³²⁵ Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2013, s.281.

³²⁶ Kütükoğlu, *age*, s.262-274.

³²⁷ Kütükoğlu, *age*, s.124-197.

³²⁸ Mübahat S. Kütükoğlu, “Ferman”, *DİA*, C: 12 (1995), s.400-406.

3.2. 1899 Numaralı Trabzon Kadı Sicili'nin Tanıtımı; Konu Başlıkları ve Belge Türleri

Çalışmamıza konu olan 1899 Numaralı Trabzon Şer'iyye Sicilinde yer alan kayıtlar miladî 1733-1737 / hicrî 1146-1149 yılları arasını kapsamaktadır. Defter genelde talik, kısmen de rika kırması türü yazı ile yazılmıştır. Defterdeki bazı muhasebe kayıtları ise siyakat türü yazı ile tutulmuştur. Defter 57 varaktan oluşmaktadır. Bunlardan 29 ile 32. sayfalar arasında kalan dört varak (sekiz sayfa) ile 56. varak boştur. Defter sonradan numaralandırılmıştır. Defterin sağdan ilk ve soldan ilk sayfalarında olan birkaç kayıt hariç, defterdeki diğer kayıtlar bütünüyle Osmanlı-İran savaşlarının ikmal ve iaşesi; organizasyonu hakkındadır. Kayıtlar, ilgili deftere genelde tarih sıralamasına uyulmadan kaydedilmiştir. Bu durum sicilin sonradan bir düzenlemeye tâbi tutulmadığı/temize çekilmediği, ilk hâlini koruduğuna işaret olmalıdır. Defterin 1-28. varaklar arası, yani “sicill-i mahfuz” denilen ve daha çok hüccet kayıtlarını içermesi gereken birinci (sağ) kısmı ile 57-33 sayfalar arası, yani “sicill-i mahfuz-ı defterlü” denilen ve merkezden gönderilen emirleri içermesi gereken ikinci (sol) kısmı defterde şeklen mevcut olmakla birlikte, içeriğe bakıldığında durumun bu şekilde olmadığı görülmektedir. 1899 numaralı kadı sicilinin hem sağ ve hem de sol tarafında merkezden gelen fermanlar ile mahallinde, Trabzon mahkemesinde, kadı huzurunda görülen davalar neticesinde tutulan kayıtlar iç içe, art arda olacak şekilde kaydedilmişlerdir. Bu durum, 1899 numaralı kadı sicilinin Osmanlı-İran savaşlarının ikmal ve iaşesi ile ilgili olan yazışmalarından ibaret olmasından kaynaklanıyor olmalıdır. Mühimmat ve erzak listelerinde yer alan eşyanın, araç ve gereçlerin en ince ayrıntısı ile bütün hususiyetlerine varıncaya kadar kaydedilmiş olması ilgili sicildeki en dikkat çeken noktalardandır. Bu özellik, Osmanlı'nın kayıt tutmadaki titizliğini, bürokrasi geleneğinin derinliğini ortaya koymaktadır.

1899 numaralı Trabzon kadı sicilinde yer alan belgeler tasnife tâbi tutulduğunda, 113 müstakil kaydın/belgenin varlığı söz konusudur. Bu 113 belgenin/işlemin 13'ü (%11,50) merkezden yani İstanbul'dan gelen padişah emirlerinden oluşuyor iken, 60'ı hüccet (%53,10), 15'i temessük (%13,28) ve geriye kalan 25'i (%22,12) ise diğer belgelerden (buyuruldu, arzuhal, zahire, mühimmat ve tayinat defterleri ile tezkireler) müteşekkildir. Görüleceği üzere 1899 numaralı sicil önemli bir kısmı kadı huzurunda tutulan hüccet ağırlıklı belgelerden oluşmaktadır. Anlaşılan, Dersaadet'ten gönderilen bu 13 emir/ferman esas alınmak üzere, Trabzon'da yetki sahibi vazifelilerin ifâ ettikleri görevler neticesinde bir delil/senet olarak bahsi geçen onlarca hüccet, temessük ve sair belgenin hak sahiplerine verilmesi ve bu belgelerin suretlerinin kadı defterine kaydedilmesi vaki olmuştur. Trabzon'a gönderilen

emirlerden biri Erzurum'dan³²⁹, diğeri ise İstanbul'dan gönderilmiştir. Merkezden Trabzon'a gönderilen en eski tarihli emir/ferman 30 Aralık 1733 tarihlidir.³³⁰ Bu emir Trabzon Ambâr Emîni Ömer Ağa'ya hizmeti müddetinde sarf etmesine müsaade edilen günlük tayinatı (yevmî kırk çift nân ve beş keyl şa'îr mevcûd-ı anbârdan virilmek üzere ve yevmî on vukıyye küşt ve üç vukıyye erz ve bir vukıyye revgan-ı sâde kendü tarafından mübâya'a olunmak üzere) konu edinmektedir. Merkezden, 1734 yılına tarihli sadece iki emir gönderilmiştir. Bunlardan 15 Kasım 1734 tarihli olanı Trabzon'dan Rize'ye kadar olan kazalardan Tiflis Kalesi'nin muhafazası için 10 bayrak, Kars Kalesi'nin muhafazası için 10 bayrak ki, toplam 20 bayrak (2400 nefer) yeniçeri serdengeçtisinin toplanması ve Erzurum'a kadar aktarılması esnasında gereken ihtiyaçların karşılanmasından Trabzon Ambar Emîni Ömer Ağa'nın mesul olduğunu konu edinmektedir. 1734 yılına (14 Aralık 1734) ait olan son emir ise Revan, Gence ve Tiflis kalelerine gönderilmek üzere gerek İstanbul'dan sefineler ile Trabzon'a aktarılan ve gerekse Gümüşhane emîni tarafından satın alma yöntemiyle temin edilerek Trabzon'a gönderilen kurşunun Trabzon cephanesinde gereği gibi muhafaza edilmesini konu edinmektedir. Merkezden gönderilen emirlerin yedisi ise 1735 tarihlidir. Geriye kalan üç emirden ikisi 1736 Şubat ve Mayıs aylarına ait iken bir emir ise tarihsizdir. Dolayısıyla Osmanlı-İran savaşının ortaya çıkması nedeniyle 1733 yılının sonlarında gönderilen ilk emirden 1734 yılı sonuna kadar hiçbir emir gönderilmemiş; 1734 yılının son iki ayında başlayan emir/ferman silsilesi ise 1735 yılının Mart, Nisan ve Mayıs aylarında giderek hızlanarak yılsonuna kadar peyder pey devam etmiştir. 1736 yılına tarihli olan iki emrin varlığı söz konusudur. Bunlardan ilki 21 Şubat 1736, sonuncusu ise 29 Mayıs 1736 tarihli olup, sicilde yer alan bu son emir Revan Kalesi'nde mevcut bulunmak üzere Trabzon'dan temin edilen ham demir, çubuk kurşun ve sair eşyanın mekâripler ile Erzurum'a aktarılmasını konu edinmektedir. Neticede 1733 yılı Kasım ayından Şubat 1737'ye (sicildeki son kayıt Şubat başları 1737 tarihli bir hüccettir) kadar geçen yaklaşık üç yıl üç ayda (39 ayda) devlet merkezinden Trabzon'a gönderilen 13 fermanın 7'si (neredeyse yarısı) 1735'e tarihlidir. Benzer şekilde 1899 numaralı sicilde yer alan bahsi geçen 113 kaydın dâhilinde yer alan muhtelif tarihlendirmelerin büyük bir kısmı da 1735'e tarihlidir.³³¹ Bu veriler, Osmanlı-İran

³²⁹ Erzurum'dan Trabzon valisine ve ambar eminine hitaben gönderilen bu ferman 14 Ekim 1735 tarihli olup, şark taraflarındaki askerlerin günlük tedariki için Trabzon ambarlarında mevcut olan 24000 kile arpanın acele olarak orduya ulaştırılması için gereken mekârinin temin edilmesi ve ücretlerinin verilmesini konu edinmektedir. *TŞS 1899*, 41b-2, 41a.

³³⁰ Trabzon'a gelen emirlerin/hükümlerin tarihleri şu şekildedir: 30 Aralık 1733, 15 Kasım 1734, 14 Aralık 1734, 1 Mart 1735, 5 Nisan 1735, 13 Mayıs 1735, 28 Temmuz 1735, 4 Ağustos 1735, 17 Eylül 1735, 14 Ekim 1735, 21 Şubat 1736, 29 Mayıs 1736 ve tarihsiz bir diğeri emir.

³³¹ 1899 numaralı kadı sicilinde yer alan 113 belgede geçen tarihlerin 163'ü 1735'e; 49'u 1736'ya; 14'ü 1734'e, 4'ü 1737'ye ve 6'sı 1733'e tarihlidir.

savaşlarının bu merhalesinin bilhassa 1735'te şiddetlenmiş olduğu, dolayısıyla da Trabzon mahkemesindeki iş hacminin 1735'te arttığına işaret etmektedir.

İran seferi nedeniyle Trabzon kadısı huzurunda, mahkemede, kadı defterine kaydedilen ve her biri farklı bir durumu/gelişmeyi/sonucu ifade eden; bu sayede 1899 numaralı kadı sicilinin ortaya çıkmasına sebep olan kayıtların konu başlıkları ve belge türü açısından dökümü aşağıdaki gibidir.

1-(1b-1, 1b-2) Trabzon Eyaletindeki kaza ve nahiyelerde üretilen keten bezini vergilendiren keten bezi mukataasının 1734-35 senesindeki gelirini ve masrafını vb. beyan eden muhasebe icmalı tezkiresinin sureti.

2-(2a) Bölgedeki bazı mahallerde keten bezi üretiminin boyutları hakkında şerh.

3-(2b) Hacı Osman Ağa mübaşeretiyle Trabzon'dan Erzurum'a nakledilen arpanın kaydı.

4-(3a-4a) İstanbul'dan gönderilen ve 22 Ağustos 1835'te Trabzon İskelesine ulaşan 30 şahi top, 40 şahi top arabası, yuvarlak ve saire askeri mühimmatın Trabzon-Gümüşhane karayolu vasıtasıyla Şark seraskeri vezire ulaştırılması amacıyla 20 gün devam eden mühimmat naklinde iş gören mekâri ve topkeşan tayfasına yapılan harcamaları (ekmek, et, çorbalık Mısır pirinci, sadeyağ, bargir ücreti, neccar ve demirci ücretleri ile hayvanlara verilen saman ve arpa ücretini vb.) gösteren defterin sureti.

5-(4b) İstanbul'dan Trabzon'a sefine ile gelen ve şarktaki bazı kalelere nakledilmesi emr olunan tophane mühimmatının Mustafa Çavuş mübaşereti ile Erzurum'a nakledilmesi akabinde mekâribaşılara ödenen ücreti vb. hususlarda tarafların ikrarını konu edinen 26 Ağustos 1735 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sicile kaydedilen sureti.

6-(5a-1) İran seferi nedeniyle İstanbul'dan Trabzon'a sefine ile ulaşan siyah barut vb çeşitli mühimmatı sefinden çıkarıp Trabzon'daki cebehaneye nakleden hamalların vekiline ilgili nakliye ücretinin ödenmiş olduğu vb hususlarda tarafların ikrarını gösteren 30 Eylül 1735 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sicile kaydedilen sureti.

7-(5a-2-5b) İran seferi nedeniyle İstanbul'dan Trabzon'a sefine ile ulaşan siyah barut vb. mühimmatı sefinden çıkarıp Trabzon'daki cebehaneye 13 günde nakleden hamalların vekiline ilgili nakliye ücretinin ödendiğini gösteren 19 Eylül 1735 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sicile kaydedilen sureti.

8-(5b-1) Şark Seraskeri Köprülüzâde Abdullah Paşa'nın maiyetinde mevcut bulunmak üzere sefine ile İstanbul'dan Trabzon'a gönderilen tophane mühimmatını 115 mekâri davarıyla

Erzurum'a nakleden mekâribaşlarına gerekli olan ödemelerin yapıldığı, vb. hususlarda tarafların ikrarını hâvî 23 Temmuz 1735 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sicildeki sureti.

9-(6a-1) Trabzon cebehanesinde mevcut olan siyah barut vb. mühimmatın Ömer Ağa mübaşeretiyle 789 mekâriye yüklenerak Erzurum'a nakledilmesi akabinde gerekli olan nakliye ücretinin mekâri tayfasına ödendiği vb. hususları hâvî 31 Temmuz 1735 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sicile kaydedilen sureti.

10-(6a-2, 6b) İran seferi nedeniyle İstanbul'dan Trabzon'a sefine ile getirilen 1000 kantar siyah barut vb. mühimmatın 19 hamal ile sefinden çıkarılıp Trabzon cebehanesine hakledilmesi akabinde hamalların vekiline taşıma ücretlerinin ödendiği vb. hususlarda tarafların mahkemedeki ikrarını gösteren 16 Eylül 1735 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sicildeki sureti.

11-(6b-1) Rumeli tarafından Trabzon'a gelen askere verilen tayinatın vezn ve keyli için kileci olarak kiralanan ve 57 gün kilecilik hizmetinde bulunan Ermeni Avanis'in ücretinin ödendiği vb. hususlarda tarafların Trabzon mahkemesindeki ikrarını gösteren 24 Haziran 1735 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sicile kaydedilen sureti.

12-(6b-2, 7a) Şark tarafına görevlendirilen Kırım Hanı Kaplan Giray Han'ın kendi dairesi ihtiyaçları için İstanbul'dan Trabzon'a sefine ile gönderilen pirinç ve kahveyi sefinden çıkarıp 59 mekâri ile Erzurum'a nakleden mekâri tayfasına taşıma ücretlerinin ödendiği vb. hususlarda tarafların ikrarını gösteren 26 Ekim 1735 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sureti.

13-(7a-7b) İstanbul'dan Trabzon İskelesine gönderilen 30 şahi top ile 40 top arabasının Erzurum'a sevkini 20 gün boyunca gerçekleştiren Akçaabat ve Yemuhura, Sürmene, Maçka, Yomra ve nefsi Trabzon'un top-keşan neferatı temsilcilerine, hizmet veren esnafa ücretlerinin ödendiği vb. hususlarda tarafların mahkemedeki ikrarını gösteren 17 Eylül 1735 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sureti.

14-(7b-1) Varna İskelesinde pişirilen peksimetin İran tarafındaki kalelere gönderilmek üzere iki sefine ile Trabzon'a nakledildiği, ancak karaya çıkarılan peksimetin küf bağladığı ve yenecek vaziyette olmadığı keşf ve muayene olunduğu, durumun peksimet işinde görevli olanların talebi neticesinde Trabzon mahkemesinde kayda geçirildiği vb. hususları bildiren 8 Kasım 1735 tarihli hüccetin sicile kaydedilen sureti.

15-(7b-2, 8a) Şark Seraskeri Abdullah Paşa'nın maiyetinde bulunmak üzere Rumeli ve Tuna havalilerinden tertip olunan levetler ile kapıkullarının Varna İskelesinden Trabzon İskelesine nakilleri akabinde, bu askere tayinat olarak verilecek arpa ve unun Trabzon'a 9 saat

mesafedeki (Maçka yakınlarındaki) Anbarlar Mevkii'ne aktarılması emredilmiş olmakla birlikte, bu mevkide tayinat koyacak ambarın olmadığı, ağaçtan bir ambar yapılmasının gerektiği ilgililerce tespit edilmiş ve 15 günde 150 kuruşa bir ambar inşa olunmuştu. İnşaati gerçekleştiren ustalara, kereste ve mismar gibi malzeme ile birlikte 150 kuruşun ödendiği vb. hususlarda tarafların kadı huzurundaki ikrarını konu edinen 1 Mayıs 1735 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sicile kaydedilen sureti.

16-(8a) İsakça ambarlarından sefine ile Trabzon İskelesine gelen hububatın Trabzon'daki mahzenlere depolanabilmesi için bu mahzenlerden bazılarının tamirinin gerektiği, tamiri gerçekleştiren kimselere ücretlerinin ödendiği vb. hususlarda tarafların kadı huzurundaki ikrarını gösteren 17 Eylül 1735 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sicile kaydedilen sureti.

17-(8b-1) 30 şahi top ve 40 şahi top arabası ve sair mühimmatın Trabzon'dan Erzurum'a nakledilmesini 49 mekâri ile gerçekleştiren mekâri tayfasına ücretlerinin ödendiği vb. hususlarda tarafların kadı huzurundaki ikrarını gösteren 17 Eylül 1735 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sureti.

18-(8b-2) Anbarlar adındaki mahalde inşa olunan ambar ile askere dağıtılan tayinatın tahriri için görevlendirilen kâtip ve mutemete, hizmet ettikleri toplam 72 günlük ücretlerinin ödendiği vb. hususlarda tarafların mahkemedeki ikrarını gösteren 22 Haziran 1735 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sureti.

19-(9a-1) Trabzon tophanesi mevcudundan alınarak mekâri ile Erzurum'a nakledilen mühimmatın defteri.

20-(9a-2) Yukarıda bahsi geçen tophane mühimmatının Erzurum'a nakledilmesinden sorumlu Mustafa Çavuş'un, taşıma işini gerçekleştiren 398 mekâriye gerekli olan taşıma ücretinin Trabzon Ambar Emni Ömer Ağa tarafından ödendiğini beyan eden; ilgili çavuş tarafından Ömer Ağa'ya verilen 14 Eylül 1735 tarihli memhur (mühürlü) temessükün sureti.

21-(9b-1) Trabzon'daki görevini tamamlayamadan Çıldır tarafına memur edilen Kapıcıbaşı Ömer Ağa'dan geriye kalan cephane mühimmatının bir an evvel Trabzon'dan Erzurum'a nakledilmesi hususunda Trabzon valisinden Trabzon Ambar Emni Ömer Ağa'ya hitaben yazılan 6 Haziran 1735 tarihli buyuruldunun sicile kaydedilen sureti.

22-(9b2-10a) Trabzon valisine, kadısına ve sair mahallin ileri gelenlerine hitaben yazılan ve Revan Kalesinde mevcut bulunmak üzere Trabzon'dan temin edilerek Erzurum gümrük eminine teslim edilmesi emredilen ham demir, çubuk kurşun vb. eşyanın mekâri ile sağ

salim Erzurum'a aktarılmasında gayret gösterilmesi vb. hususları hâvî 29 Mayıs 1736 tarihli ferman-ı âlînin sicile kaydedilen sureti.

23-(10a-1) Yukarıdaki ferman-ı âlî gereğince Revan Kalesine gönderilen malzemeyi 51 mekâri ile Trabzon'dan Erzurum'a nakleden mekâribaşlarına gerekli olan taşıma ücretlerinin ödendiği vb. hususlarda tarafların kadı huzurundaki ikrarını hâvî 26 Ağustos 1735 tarihli teslim-tesellüm hüccetin sureti.

24-(10b) İstanbul'dan Trabzon valisine, kadısına ve sair mahallin ileri gelenlerine hitaben yazılan ve gerektiğinde icâleten şark serhatlerine gönderilmek amacıyla Trabzon Kalesi cebhanesinde saklanmak üzere İstanbul'dan gönderilen cebhane mühimmatının sefinden çıkarılıp Trabzon Kalesine konulması, ayrıca Gümüşhane emini tarafından 500 kantar kurşunun bölgeden satın alınarak Trabzon Kalesine konulması ile ilgili emrin de yerine getirilmesi; ne kadar mühimmat hıfz ettirilmiş ise görevlilerin bunları ayrıntısıyla defter ederek İstanbul'a, hazine-i âmireye göndermesi vb. hususlara dikkat edilmesi hakkında 4 Ağustos 1735 tarihli ferman-ı âlînin sicile kaydedilen sureti.

25-(11a-1) Trabzon valisinden Trabzon Ambar Emni Ömer Ağa'ya hitaben yazılan ve Şark Seraskeri Ahmet Paşa'nın tarafına gönderilmesi gereken 1000 kile pirinç ve sair yiyeceğin 140 mekâri tedarik edilerek nakledilmesi, nakliye ücretinin ambar emanetine mahsup olmak üzere ödenmesi hususunda 27 Aralık 1735 tarihli buyuruldunun sicile kaydedilen sureti.

26-(11a-2) Kırım tarafında olan kaptan paşanın maiyetinde bulunmak üzere Trabzon'dan gönderilmesi gereken askerin 9 adet Karadeniz şaykası kiralanarak nakledildiği, gerekli olan sefine navlunlarının da Trabzon ambar emini ile gümrük emini taraflarından ödendiğini gösteren, bu işe görevli dergâh-ı âlî kapucubaşlarından Mahmut tarafından hak sahiplerine verilen 23 Temmuz 1736 tarihli memhur temessükün sicile kaydedilen sureti.

27-(11b-1) Yukarıdaki sevkiyata istinaden Kırım'a asker sevk eden 9 şayka reisinin nakliye ücretlerini ilgili eminlerden teslim aldıklarını bildiren ve gemi sahipleri tarafından ilgili eminlerin hesaplarına mahsup olmak üzere taraflarına verilen 23 Temmuz 1736 tarihli temessükün sicile kaydedilen sureti.

28-(11b-2) Nüzul emini Mustafa tarafından Trabzon Ambar Emni Ömer Ağa'ya verilen; Trabzon zahire ambarından ordu-yı hümayuna 27.951 kile arpanın mekâri ile gönderilerek teslim edildiğini gösteren 12 Mayıs 1736 tarihli memhur temessükün sicildeki sureti.

29-(12a-1) Nüzul emini Mustafa tarafından Trabzon Ambar Emni Ömer Ağaya mirî hesabına mahsub olmak üzere verilen; Trabzon zahire ambarından ordu-yı hümayuna 12.782 kile

arpanın ordu-yı hümayun mekârisiyle gönderildiğini ve teslim alındığını bildiren 12 Mayıs 1736 tarihli memhur temessükün sicile kaydedilen sureti.

30-(12a-3) Trabzon Valisi Yahya Paşa'nın Özi muhafazasına memur olması nedeniyle Trabzon'daki mirî ambarlardan un, arpa ve buğday teslim aldığı beyan eden ve Trabzon Ambar Emini Ömer Ağa'nın hesabına mahsup olmak üzere Ömer Ağa'ya verilen 16 Mayıs 1736 tarihli tezkirenin sicile kaydedilen sureti.

31-(12b) Şark Seraskeri Abdullah Paşa'ya gönderilmek üzere İstanbul'dan sefine ile Trabzon İskelesine gönderilen şahî top arabaları, demir mühimmatı ve sair malzemeyi ayrıntısıyla gösteren defterin sureti.

31-(13a-1) Yukarıdaki defter haricinde top yuvarlakları ve sair tophane mühimmatını ayrıntısıyla gösteren defter suretinin yanı sıra, daha önce nakil emri verilmesine rağmen Trabzon cebehanesinde kalan bazı tophane mühimmatının da ayrıca nakledildiği, mekâri ücretlerinin ise Trabzon Ambar Emini Ömer Ağa yedinden verildiği hakkında bu işe görevli Topçubaşı İsmail'in, Ömer Ağa'ya verdiği 22 Temmuz 1735 tarihli memhur temessükün sureti.

32-(13a-2, 13b) Bahsi geçen 50 kıta top arabaları ve sair mühimmatın 69 mekâri ile Erzurum'a nakledildiği, nakliye ücretlerinin Trabzon Ambar Emini Ömer Ağa tarafından mekâri sahiplerine ödendiğini bildiren dergâh-ı âlî arabacıyân neferâtı zâbiti Mehmet Ağa tarafından Ömer Ağa'ya verilen 22 Nisan 1735 tarihli memhur temessükün sureti.

33-(13b-1) 6 Şubat 1735 tarihli ferman-ı âlî emri üzerine, Şark Canibi Seraskeri Abdullah Paşa'nın maiyetinde bulunmak üzere İstanbul'dan Trabzon'a sefine ile gönderilen tophane mühimmatının listesini gösteren defterin sicile kaydedilen sureti.

34-(13b-2) Yukarıdaki defterde kaydı olan tophane mühimmatının Abdullah Paşa Hazretlerine irsal ve teslimi için ferman- âlîye göre mübaşir tayin olunan ocak kullukçusu Ali Çavuş ile Mustafa Çavuş'a, Dergâh-ı Âlî Kapıcıbaşısı İsmail tarafından 6 Şubat 1735'te verilen tophane mühimmatının listesini havî memhur defterin teslim edildiği.

35-(14a) 15 Şubat 1735 tarihli ferman-ı âlî emri üzerine, Abdullah Paşa hazretlerine irsal ve teslimi için mübaşir tayin olunan ocak kullukçusu Ali Çavuş ile Mustafa Çavuş mübaşeretiyle Trabzon İskelesine gönderilen top yuvarlakları ve sair mühimmatı gösteren defterin suretinin yanı sıra, aynı mühimmatı Abdullah Paşa'ya irsal ve teslim etmek üzere mübaşir tayin olunan Ali Çavuş ile Mustafa Çavuş'a, Dergâh-ı Âlî Kapucubaşısı İsmail'in bahsi geçen mühimmatı

gösteren memhur mühimmat defterini 16 Şubat 1735'te teslim etmesiyle ilgili tutanağın sicile kaydedilen sureti.

36-(14b-1) 147 mekâri ile Erzurum'a nakledilen tophane mühimmatının listesini hâvî defterin sureti ile nakliye ücretlerinin Trabzon Ambar Emni Ömer Ağa tarafından mekâri sahiplerine ödendiğini bildiren, Dergâh-ı Âlî Kapıcıbaşı Ömer tarafından hesabına mahsub olmak üzere ambar eminine verilen 6 Haziran 1735 tarihli memhur defterin sicildeki sureti.

37-(14b-2, 15a) 37 mekâri davarıyla Erzurum'a nakledilen tophane mühimmatını ayrıntısıyla gösteren defter suretinin yanı sıra, Trabzon Ambar Emni Ömer Ağa tarafından nakliye ücretinin mekâri sahiplerine ödendiğini bildiren kapıcıbaşı Ömer tarafından hesabına mahsup olmak üzere ambar eminine verilen 6 Haziran 1735 tarihli memhur defterin sicile kaydedilen sureti.

38-(15a) İstanbul'dan iki kıta sefine ile Trabzon'a gelen yeni mühimmatın listesini gösteren defterin yanı sıra bu mühimmatın 75 mekâri davarıyla Erzurum'a nakledilmesi akabinde nakliye ücretinin Trabzon ambar emini tarafından mekâri sahiplerine ödendiğini bildiren ve Dergâh-ı Âlî Kapıcıbaşı Ömer tarafından ambar eminine verilen 6 Haziran 1735 tarihli memhur temessükün sicile kaydedilen sureti.

39-(15b-16a-16b) Kapıcıbaşı Ömer Ağa'nın baş muhasebeden verilen defter gereğince Trabzon cebehanesinden Erzurum cebehanesine nakl eylediği cebehane mühimmatını ayrıntısıyla gösteren temessük defterinin suretinin yanı sıra, aynı mühimmatın bir kısmınının 2392 mekâri davarı ile Erzurum'a nakledilmesinde mekâri sahiplerine gereken ücretin Trabzon Ambar Emni Ömer Ağa tarafından ödendiği hususunda Kapıcıbaşı Ömer'in, hesabına mahsup olmak üzere ambar emini Ömer'e verdiği 6 Haziran 1735 tarihli memhur temessükün sicile kaydedilen sureti.

40-(17a) İstanbul'dan Trabzon Ambar Emni Ömer'e hitaben yazılan/gelen ve çeşitli cinsten yiyeceğin satın alınması veya kullanılmasına müsaade eden 30 Aralık 1733 tarihli ta'yinat tezkiresinin sicile kaydedilen sureti.

41-(17b-18a-18b-19a-19b) İran seferi nedeniyle Trabzon ambarlarında mevcut bulunmak üzere Rumeli'den satın alınarak İsakça ambarlarına konan ve buradan Trabzon'a sefineler ile yedi ay boyunca aktarılan buğday, arpa, un ve peksimetin Trabzon'da 88 farklı mahzene depolanması, daha sonra aynı eşyanın ordu-yı hümayun için Erzurum, Faş, Sohum, Soğucak kalelerine ve Kefe tarafına aktarılması, kalan bir miktarının ise Trabzon ve kazalarına satılması, toplamda yaklaşık 20 ay devam eden bu faaliyet sürecinde hububat ve peksimetin

depolandığı mahzenlere gereken kira ödemelerinin Trabzon Ambar Emini Ömer Ağa tarafından yapılması ve benzeri hususları ayrıntısıyla gösteren 1 Aralık 1735 tarihli müfredat defterin sicile kaydedilen sureti.

42-(19b-20a) Yukarıdaki konu ile intisaplı 88 mahzen vb. mülk sahiplerine Trabzon Ambar Emini Ömer Ağa'nın gerekli olan kira ücretlerini ödediği vb. hususlarda tarafların ikrarını beyan eden 22 Kasım 1736 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sicile kaydedilen sureti.

43-(20a-1, 20b, 21a) 41. konu başlığı ile bağlantılı olarak, Trabzon Ambar Emini Ömer Ağa'nın ve sair görevli olan kimselerin ilgili hububatı, ilgili mahallere sevkinde yaptığı harcamaları hâvî makbuzları gösteren 19 Aralık 1736 tarihli defterin sicile kaydedilen sureti.

44-(21a-21b) 41. konu başlığı ile bağlantılı olarak, Trabzon'da depolanan buğdaydan 17 farklı mahzendekinin, Trabzon'un nemli havasından dolayı çürümeye yüz tuttuğu, yenemeyecek duruma geldiğinden vilâyet ileri gelenleriyle 17 mahzenin üzerine varılarak keşif yapıldığı, neticede 2000 kile buğdayın ekle sâlih olmadığı ve denize dökülmesi gerektiği tespit edilerek ambar emini Ömer'in talebi ve hesabına mahsup olmak üzere durumu tasrih eden vesikanın kendisine verildiği vb. hususları bildiren 30 Temmuz 1736 tarihli hüccetin sicile kaydedilen sureti.

45-(21b-1) Trabzon'da askerî mühimmat depolanmasında kullanılan 7 deponun mülk sahiplerine 21 aylık kira ücretinin ambar emini Ömer Ağa tarafından tamamen ödendiği vb. hususlarda tarafların mahkemedeki ikrarını beyan eden 2 Ocak 1737 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sicildeki sureti.

46-(21b-2) Trabzon sâkininden Emin Ahmet Ağa'nın bir mülk menziline sekiz ay boyunca Trabzon Ambar Emini Ömer Ağa'ya kiralaması akabinde, gerekli olan kira ücretini Ömer Ağa'dan tamamen aldığını bildiren 2 Ocak 1737 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sureti.

47-(22a-1) Trabzon'da mahzenlerin deniz kenarında olmasının yanı sıra mahsulün eski mahsul olmasından dolayı 12 farklı mahzene depolanan bazı un çuvallarının çürümüş olduğu, ekle sâlih olmadığı iddiası ve bu gelişmenin hüccet edilmesi talebine binaen vilayet ileri gelenleriyle 12 mahzen üzerine varılıp muayene yapıldıktan sonra mahzenlerdeki undan 1100 kilesinin bozulmuş olduğu vb. hususları tasrih eden 6 Ağustos 1736 tarihli hüccetin ambar emini Ömer Ağa'ya verildiğini gösteren hüccetin sicile kaydedilen sureti.

48-(22a-2, 22b) 41. konu başlığı ile bağlantılı olarak, hububat ve peksimetin ilgili mahallere lâyıkiyle dağıtılmasında devr ve keyl hizmetine nezaret etmek için Trabzon Ambar Emini Ömer Ağa tarafından kiralanan üç farklı şahsın yedi ay boyunca mutemetlik hizmetini yerine

getirdikleri ve bu hizmetin karşılığını Ömer Ağa'dan teslim aldıkları vb. hususlarda tarafların mahkemedeki ikrarını beyan eden 7 Aralık 1736 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sureti.

49-(22b-1) 41. konu başlığı ile bağlantılı olarak, hububat ve peksimetin sefinelerden çıkarılmasında ve gereken mahallere dağıtılmasında vezn ve kantarı ve devr ve keyli hizmetinde ambar emini Ömer Ağa tarafından kiralanan bir kantarcı ile üç şinikçiye yedi ay boyunca gerçekleştirdikleri hizmetlerinin karşılığının Ömer Ağa tarafından ödendiği vb. hususlarda tarafların mahkemedeki ikrarını bildiren 6 Aralık 1736 tarihli hüccetin sureti.

50-(23a) 41. konu başlığı ile bağlantılı olarak, gerekli mahallere irsali tamamlanan hububatın haricinde Trabzon'da depolarda kalan ancak bozulmaya yüz tutmuş olan hububatın Trabzon ve civarı kazalara dağıtılarak satılması hususundaki emr-i şerife binaen, satılan hububatın miktarı ve sair hususiyetlerini hâvî 14 Temmuz 1736 tarihli defterin sicile kaydedilen sureti.

51-(23b) İran seferinin ortaya çıkışı nedeniyle, 30 Aralık 1733 tarihli bir emr-i şerife bağlı olarak Trabzon Ambar Emini Ömer Ağa'nın 10 Aralık 1733'ten 1 Şubat 1737'ye kadar-beher senesi 354 gün üzerinden-geçen 1128 günde devlet adına satın alma yoluyla temin ettiği et, pirinç ve sadeyağın ücretlerini Trabzon esnafının mah be-mah Ömer Ağa'dan teslim aldıkları vb. hususlarda tarafların kadı huzurundaki ikrarını beyan eden 1 Şubat 1737 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sicile kaydedilen sureti.

52-(24a) Trabzon Ambar Emini Ömer Ağa Trabzon mahkemesine teşrif ederek, 41. konu başlığı ile bağlantılı olan hububatın orduya veya kalelere gerekli dağıtımının yapılması akabinde depolarda kalıp bozulmaya yüz tutan arpadan bir miktarının Trabzon ve civarı kazalara satıldığını belirtmesi, ancak geride kalanın da yemeye müsait olmaması nedeniyle muayene olunarak tarafına hüccet verilmesi talebinde bulunmasına binaen, vilayet ileri gelenleriyle 33 depo kontrol edilmiş, tahminen 2500 kile arpanın bozuk olduğu ve deryaya dökülmesi gerektiğine karar verilmiştir. Vaziyetin bu şekilde olduğunu bildiren ve ambar emini Ömer Ağa'ya verilen 19 Temmuz 1736 tarihli hüccetin sicile kaydedilen sureti.

53-(24b-25a-25b) 41 ve 43. konu ile irtibatlı olmak üzere, İsakça ambarından nakli ferman olan zahireyi Zaim Seyit Mehmet Ağa mübaşeretiyle getirip Trabzon ambarına teslim eden gemicileri ve yüklerini hâvî Zaim Mehmet Ağa'nın tarafına verilen 23 Temmuz 1735 tarihli defterin sicile kaydedilen sureti. Benzer şekilde, İsakça'dan gerçekleşen başka bir taşıma işi ile ilgili mübaşir Zaim Mehmet Ağa'nın tarafına verilen aynı tarihli memhur defterin sicile kaydedilen sureti. Aynı konu ile irtibatlı olarak bu sefer Varna İskelesinden Zaim Hüseyin

Ağa mübaşeretiyile Trabzon İskelesine aktarılan peksimeti taşıyan reisler ile yüklerini gösteren defterin sureti.

54-(25b-28a) Trabzon Ambar Emini Ömer Ağa'nın, İran seferinin ortaya çıkması akabinde ferman-ı âlî ile ambar eminliğine atandığı (30 Aralık 1733) günden 2 Ocak 1737'ye kadar geçen süreçte devlet adına yapmış olduğu harcamaları görmek amacıyla İstanbul'a getirtilmesi hususunda yayımlanan emr-i âlîye istinaden, Ömer Ağa'nın Trabzon'da ambar emini göreviyle cüz'î ve küllî gördüğü devlet işlerinin gelir ve giderini gösteren 2 Ocak 1737 tarihli müfredat defterinin sicile kaydedilen sureti.

55-(54b-1) Trabzon'da eski ambar emini Ahmet Efendi zamanında nakledilmeyip geriye kalan mühimmatın mekâri ile Erzurum'a nakledilmesi akabinde, taşıma ücretlerinin hâlen Trabzon ambar emini olan Ömer Ağa tarafından mekâri sahiplerine tamamen ödendiği vb. hususlarda tarafların kadı huzurundaki ikrarını beyan eden 24 Kasım 1734 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sicile kaydedilen sureti.

56-(54b-2) Trabzon sâkininden Ahmet Ağa'nın, Bayrambey Mahallesindeki bir adet mülk menziline ambar emini Ömer Ağa'ya kiralaması ve on ayda ortaya çıkan kira ücretini Ömer Ağa'dan tamamen teslim alması vb. hususlarda tarafların mahkemedeki ikrarını beyan eden 13 Nisan 1735 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sicile kaydedilen sureti.

57-(54a-1) Ambar Emini Ömer Ağa tarafından kâtip olarak kiralanın Ali Efendi'nin, 10 ay süren kâtiplik hizmeti mukabilinde ücretini Ömer Ağa'dan tamamen aldığını mahkemede ikrar etmesini gösteren 20 Nisan 1735 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sicildeki sureti.

58-(54a-2) Trabzon'da cephanesinin depolandığı 7 farklı binanın mülk sahipleri olan kimselerin, on ayda ortaya çıkan kira ücretlerini ambar eminden tamamen aldıklarını mahkemede ikrar etmelerini beyan eden 13 Nisan 1735 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sicile kaydedilen sureti.

59-(54a-3) İstanbul'dan iki sefine ile Trabzon İskelesine gelen ve burada 47 hamal ile sefinelerden çıkarılarak 13 günde Trabzon cebhanesine hıfz olunan cephanesinin, hamaliye ücretinin ambar emini Ömer Ağa tarafından, hamalların vekiline ödendiğini gösteren 14 Nisan 1735 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sicile kaydedilen sureti.

60-(53b-1) Trabzon'dan Erzurum'a nakledilen eski ve yeni mühimmatın nakli işinde 14 ay boyunca vezn-i kantar hizmetini edâ eden Trabzon çarşısının mîrî kantarcıbaşısı Şaban Beşe'nin, hizmeti ücretini ambar emini Ömer Ağa'dan teslim aldığı vb. hususlarda tarafların mahkemedeki ikrarını bildiren 23 Nisan 1735 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sureti.

61-(53b-2) İki sefine ile İstanbul'dan Trabzon cebehanesine gönderilen askerî mühimmatın cebehanede yer kalmadığından, eskiden beri mühimmat depolanan mahallerden olan Trabzon sâkininden bazı kimselerin mülk mahzenlerinin tamire muhtaç olması nedeniyle, yapılan tamirde ustalara, kireç ve kereste vb. bedelleri de dâhil olmak üzere 83 kuruşun ambar emini Ömer Ağa tarafından tamamen ödendiği vb. hususlarda tarafların mahkemedeki ikrarını bildiren 3 Nisan 1735 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sicile kaydedilen sureti.

62-(53a-1) Trabzon cebehanesinden Erzurum'a nakli emredilen ancak yüklemeye uygun olmamaları nedeniyle kesilerek kısaltılan demir çubukların 8 gün boyunca kesme işini yerine getiren demirci ve sair esnafa gerekli olan ödemelerin yapıldığı vb. hususlarda tarafların mahkemedeki ikrarını bildiren 13 Mayıs 1735 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sicildeki sureti.

63-(53a-2, 52b) Şark seraskeri vezirin maiyetinde bulunmak üzere Trabzon ve eyaletindeki kazalardan toplanan 50 bayrak dergâh-ı âlî serdengeçtilerinin ihtiyaçları olan 26 adet saka (su) bargiri, devam eden harpler nedeniyle Trabzon'da bargirin yokluğu söz konusu olduğundan Erzurum'dan kiralanmış, Trabzon mahkemesinde hazır olan Erzurumlu bargir sahiplerine kiralama ücreti olan 1206,5 kuruşun ambar emini Ömer Ağa tarafından tamamen ödendiği vb. hususlarda tarafların, kadı huzurundaki ikrarını gösteren 20 Mayıs 1735 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sicildeki sureti.

64-(52b-52a) Şark seraskeri vezirin maiyetinde bulunmak üzere Erzurum'a aktarılması gereken 40 şahî top ve 50 top arabaları ve sair mühimmatın Trabzon ile Gümüşhane arasındaki kara yolunun Gümüşhane sınırı olarak tarif olunan Hoca Mezarı'na kadar olan 13 saatlik kısmının bir hayli bozuk olması nedeniyle, yolun bu kısmında tamirat yapılması kararlaştırılmış; 25 gün süren tamiratta görev alan taşçı, ırgat, kürekçi, demirci vb. neferata vekilleri aracılığıyla hizmetlerinin karşılığı olan 1934 kuruşun ambar emini Ömer Ağa tarafından ödendiği vb. hususlarda tarafların mahkemedeki ikrarını gösteren 9 Mayıs 1735 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sureti.

65-(52a-1, 51b-51a) Şark seraskeri vezirin maiyetinde bulunmak üzere İstanbul'dan sefineler ile gönderilen ve 5 Nisan 1735'te Trabzon İskelesine varan, buradan da Erzurum'a aktarılması gereken 40 şahî top ve 50 top arabaları ve sair tophane mühimmatının Trabzon-Gümüşhane sınırı olan Hoca Mezarı nihayetine kadar 22 günde arabalar vasıtasıyla el ile çeken neferata ve sair hizmetlilere Trabzon Ambar Emini Ömer Ağa'nın yaptığı her türden masrafı gösteren 4 Mayıs 1735 tarihli defterinin sicile kaydedilen sureti.

66-(51a-1-50b-50a) 64. konu başlığı ile intisaplı olmak üzere, 7 Nisan 1735'te başlanılan ve 2 Mayıs 1735'te sona eren-25 gün süren-yol tamiratında iş gören taşçı, ırgat, kürekçi, demirci vb. neferata; yine bu neferat üzerine tayin olunan kâtip ve mutemete müstahak oldukları 25 günlük ücret ve sair ödemelerin ambar emini Ömer Ağa tarafından tamamen ödendiğini ifade eden girizgâhtan sonra, 25 gün boyunca yolda çalışan veya hizmet veren görevlilerin sayısı ile bunlara yapılan masrafı ayrıntısıyla gösteren 30 Nisan 1735 tarihli defterin sicile kaydedilen sureti.

67-(50a) İstanbul'dan Trabzon valisi, kadısı ve sair iş erlerine gönderilen, Trabzon'dan Rize'ye kadar olan kazalardan Tiflis Kalesinin muhafazası için 10 bayrak ve Kars Kalesi muhafazası için de 10 bayrak ki, her bir bayrağında 120 nefer olmak üzere 20 bayrak dergâh-ı muallam yeniçerileri serdengeçti neferatının tahrir olunup Erzurum'a varıncaya kadar lazım olan tayinatının verilmesi ve eşyalarını koymak için gereken mekârinin de temin edilmesinden Trabzon ambar emininin sorumlu olduğu vb. hususları hâvî 15 Kasım 1734 tarihli ferman-ı âlînin 11 Aralık 1734'te sicile kaydedilen sureti.

68-(49b-1) 67. konu başlığı ile bağlantılı olmak üzere, bahsi geçen 20 bayrak yeniçeri serdengeçti neferatını yazıma memur edilen beşinci bölükten İbrahim Çavuş ile Osman Çavuş'un, 2400 nefer yeniçerinin Trabzon'dan Erzurum'a 10 günde varacakları hesabı üzerinden gerekli olan tayinatı ve mekâri nakliye ücretini ki, toplamda 2080 kuruşu ambar emini Ömer Ağa yedinden teslim aldıkları vb. hususlarda tarafların mahkemedeki ikrarını bildiren 22 Ocak 1735 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sicile kaydedilen sureti.

69-(49b-2, 49b-3, 49a) Yukarıda bahsi geçen 2400 nefer yeniçeriye yapılan masrafı ayrıntısıyla gösteren ve ilgili ödemeleri gerçekleştiren ambar emini Ömer Ağa'nın sicile kaydedilen 1 Ocak 1735 tarihli tayinat tezkiresi suretinin yanı sıra, bahsi geçen 2400 nefer yeniçeriye yapılan masrafın (nan-baha, lahm ve ücret-i mekârî) ücretini ambar emini Ömer Ağa'dan tamamen teslim aldıklarını ikrar eden (bu işe mübaşeret eden) İbrahim ve Osman çavuşların, Ömer Ağa'nın hesabına mahsup olmak üzere, ağaya verdikleri 21 Ocak 1735 tarihli memhur temessükün sicile kaydedilen sureti.

70-(49a-1) Erzurum Kalesinde mühimmat hıfzına memur olan çorbacıyan ile 51. dergâh-ı âlî cebeci neferatının çorbacısı olan İsmail Ağa'nın, Trabzon'da yedi gün kaldıkları, Erzurum'a varmalarının da sekiz gün alacağı ki, toplamda 15 günlük tayinat-baha ve ücret-i mekârilerini ferman-ı âlî gereğince Trabzon Ambar Emini Ömer Ağa'dan tamamen teslim aldıkları ve bu teslimatı gösteren temessükü Ömer Ağa'ya verdikleri vb. hususlarda tarafların mahkemedeki ikrarını gösteren 13 Kasım 1734 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sureti.

71-(49a-2) Yukarıdaki konu; cebeci neferatının çorbacısı olan İsmail'in mahkemede, Erzurum'a varıncaya değin 15 günlük tayinat ve ücret-i mekârilerini Ömer Ağa'dan tamamen aldıkları, Ömer Ağa'nın zimmetinde bir akçe ve bir habbe kalmadığını bildiren ve Çorbacı İsmail tarafından Ömer Ağa'ya verilen 14 Kasım 1734 tarihli temessükün sureti.

72-(48b) Erzurum Kalesinde mevcut olması için İstanbul'dan Trabzon'a; Trabzon'dan da Erzurum'a nakledilen 40 kıta top arabaları ve sair tophane mühimmatını 291 adet mekâri ile Erzurum'a nakleden mekâri sahiplerinin, nakliye ücreti olan 1455 kuruşu ambar emini Ömer Ağa'dan tamamen aldıkları vb. hususlarda tarafların Trabzon kadısı huzurundaki ikrarını gösteren 29 Ocak 1735 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sicile kaydedilen sureti.

73-(48a-1) Trabzon'dan Erzurum'a nakledilen 40 adet şahi top arabaları ve sair yedek mühimmatı gösteren 27 Ocak 1735 tarihli defterin sureti.

74-(48a-2) Trabzon'dan Erzurum'a nakledilen 40 adet şahi top arabaları ve sair yedek mühimmatın nakliye ücretlerinin mekâri sahiplerine ambar emini Ömer Ağa tarafından ödendiğini hâvî Dergâh-ı Âlî Arabacıyan Çorbacısı İsmail'in, hesabına mahsub olmak üzere Ömer Ağa'ya verdiği 27 Ocak 1735 tarihli memhur temessükün sicile kaydedilen sureti.

75-(48a-3, 47b) Tiflis Kalesi muhafazasında bulunmak üzere Sürmene ve Rize taraflarından devşirilen 10 bayrak yeniçerinin yazımı ve naklinden sorumlu Mustafa Çavuş'un, 10 bayrak (1200 nefer) yeniçeri askerinin 8 günde Erzurum'a naklinde gereken tayinat kıymeti ve mekâri ücreti olan 950 kuruşu ambar emini Ömer Ağa'dan tamamen teslim aldığı, Ömer Ağa'ya hesabına mahsup olmak üzere memhur temessük verdiği vb. hususlarda tarafların ikrarını gösteren 11 Kasım 1734 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sicile kaydedilen sureti.

76-(47b) Tiflis Kalesi muhafazasında bulunmak üzere Sürmene ve Rize taraflarından devşirilen 10 bayrak yeniçerinin yazımı ve naklinden sorumlu Mustafa Çavuş'un 10 bayrak (1200) yeniçeri askerinin 8 günde Erzurum'a naklinde gereken tayinat ile mekâriyi ambar emini Ömer Ağa'dan teslim aldığı, Ömer Ağa'ya hesabına mahsup olmak için temessük verdiği vb. hususlarda tarafların mahkemede ikrarını bildiren 15 Haziran 1734 tarihli memhur temessükün sicile kaydedilen sureti.

77-(47a-1) İstanbul'dan Trabzon kadısına, mütesellimine ve ambar eminine hitaben gönderilen; gerektiğinde Revan, Gence, Tiflis vb. kalelere gönderilmek üzere İstanbul'dan sefine ile Trabzon'a aktarılan ve gerekse Gümüşhane emini tarafından Gümüşhane'den satın alınarak Trabzon cebehanesine gönderilen kurşunun, Trabzon cebehanesinde gereği gibi korunması vb. hususları hâvî 14 Aralık 1734 tarihli ferman-ı âlînin sicile kaydedilen sureti.

78-(47a-2, 46b) Trabzon Kalesi cebehanesinde mevcut olan siyah baruttan 3000 kantarının Erzurum'a nakledildiği, nakliyede kullanılan mekâri ile bunlara ödenen nakliye ücretlerinin Trabzon Ambar Emni Ömer Ağa tarafından karşılandığı, nakliyede kullanılan 1113 mekârinin taşıma ücretinin mekâri sahiplerine ödendiği vb. hususlarda tarafların Trabzon mahkemesindeki ikrarını gösteren 12 Mart 1735 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sureti.

79-(46b-1, 46a) Şark Seraskeri Abdullah Paşa'nın maiyetinde bulunmak üzere İstanbul'dan sefine ile Trabzon'a gönderilen 40 şahi top, yuvarlak (gülle) ve sair mühimmatın Erzurum'a nakledildiği, taşıma işinde kullanılan 367 davarın sahiplerine gerekli olan ücretlerin ambar emni Ömer Ağa tarafından ödendiği vb. hususlarda tarafların mahkemede ikrarını beyan eden 17 Mayıs 1735 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sicile kaydedilen sureti.

80-(46a-45b) Trabzon Kalesi cebehanesinde mevcut olan siyah baruttan 3000 kantar ile sair mühimmatın Erzurum'a nakledildiği, nakliyede kullanılan mekâri ile bunlara ödenen nakliye ücretlerinin Trabzon Ambar Emni Ömer Ağa tarafından karşılandığı, sevkiyatta iş gören 1285 mekâri sahibine gerekli olan taşıma ücretlerinin ödendiği, vb. hususlarda tarafların mahkemede ikrarını gösteren 1 Nisan 1735 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sureti.

81-(45b) Trabzon Kalesi cebehanesinde olan 500 kantar kurşunun Revan Kalesi cebehanesine aktarılacak üzere gerekli olan mekâri ile mekâri nakliye ücretinin ambar emni Ömer Ağa tarafından karşılanarak Erzurum Valisi Yahya Paşa'ya teslim edildiği, bu nakliyede iş gören 256 mekâri davarı sahibine gerekli olan ücretlerin ambar emni Ömer Ağa tarafından ödendiği vb. hususlarda tarafların Trabzon mahkemesindeki ikrarını bildiren 23 Nisan 1735 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sicile kaydedilen sureti.

82-(45a) Şark seraskerinin maiyetinde bulunmak üzere Rumeli'deki kazalardan asker toplayan 14 serdarın (Balçık, İsakça, Babadağı vb.) Trabzon mahkemesine teşrifleri, topladıkları 3770 nefer dergâh-ı âlî yeniçeri neferini bir an önce orduya iriştirmek zorunda oldukları, askerın ağırlıkları için her 10 nefere bir mekâri olacak şekilde mekâri ihtiyaçlarının olduğu, Trabzon Valisi Mustafa Paşa'ya durumu arz ettikleri, Mustafa Paşa'nın yardımıyla bu sorunun çözüldüğü, temin edilen 200 davarın sahiplerine gerekli olan ödemelerin yapıldığı vb. hususlarda tarafların mahkemede ikrarını içeren 2 Haziran 1735 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sicile kaydedilen sureti.

83-(44b) Akçaabat ve Yemuhura, Sürmene ve Maçka kazaları ile Yomra Nahiyesinden temin edilen topkeşân neferatıyla 40 adet şahi top ve elli adet top arabalarının Trabzon'dan, Gümüşhane sınırı kabul edilen Hoca Mezarı nihayetine kadar olan 13 saatlik mesafeye 22

günde çekildiği, mühimmatın sevki için icap eden bütün ihtiyaçların karşılandığı, topkeşan neferatına ve mekâri sahiplerine gerekli olan ödemelerinin yapıldığı vb. hususlarda tarafların mahkemedeki ikrarını konu edinen 4 Mayıs 1735 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sureti.

84-(44a) İstanbul'dan Trabzon valisi ve sair idarecilere gönderilen ve Trabzon Kalesi Cebehanesinde olan 500 kantar kurşunun Revan Kalesi Cebehanesine aktarılmak üzere gerekli olan mekâri ile mekâri nakliye ücretlerinin ambar emini Ömer Ağa tarafından karşılanarak Erzurum Valisi Yahya Paşa'ya teslim edilmesi ile ilgili daha önce yayımlanan ferman-ı âlîye istinaden, mekâri icâleten Trabzon ve civarından temin edilmesi, ücretlerinin ve sair ihtiyaçlarının ambar emini Ömer Ağa tarafından karşılanması, nakil esnasında gerekli olan güvenlik önlemlerinin alınması vb. hususları içeren 5 Nisan 1735 tarihli ferman-ı âlînin sicile kaydedilen sureti.

85-(43b-1) Trabzon Valisi Mustafa Paşa'nın, Rumeli'den asker toplayan 14 serdârın kendi tarafına yaptıkları arzı üzerine Trabzon Ambar Emini Ömer Ağa'ya yazdığı ve 200 mekârinin temin edilerek gerekli ihtiyaçlarının tarafından karşılanması vb. hususları hâvî 24 Mayıs 1735 tarihli buyuruldunun sicile kaydedilen sureti.

86-(43b-2) Rumeli'den asker toplayan 14 Rumeli yeniçeri serdârının, ağırlıklarının Trabzon'dan Erzurum'a taşınması için her 10 yeniçeri askerine bir mekâri olmak üzere Trabzon valisinden 200 mekâri davarı talep etmelerini konu edinen tarihsiz arzuhalin sicildeki sureti.

87-(43b-3) İstanbul'dan bu işe mübaşir olarak atanan Azak Ağası Haseki Ahmet Ağa'nın, Rumeli serdârlarının Rumeli'deki kazalardan topladıkları yeniçeri askerini Trabzon'dan Erzurum'a ve oradan da orduya ulaştırmak için Trabzon ambar emini tarafından kendilerine 200 kadar mekâri talep etmekte oldukları ile ilgili Trabzon valisine olan arzını bildiren tarihsiz arzuhalin sicile kaydedilen sureti.

88-(43a-1) İstanbul'dan Trabzon valisi, kadısı ve sair ileri gelenlere hitaben yazılan, Şark Seraskeri Köprülüzade Abdullah Paşa'nın maiyetinde bulunmak üzere İstanbul'dan Trabzon'a gönderilen ve Trabzon'dan da Erzurum'a irsal edilmesi gereken 40 şahî top, yuvarlak ve sair tophane mühimmatının nakliye ücretlerinin Trabzon ambar emini tarafından verilmesi, mühimmatın bir an önce Erzurum'a aktarılması için gerekli olan duyarlılığın gösterilmesi vb. hususlara dikkati çeken 13 Mayıs 1735 tarihli hük-m-i şerifin sicile kaydedilen sureti.

89-(43a-2, 42b) İstanbul'dan Trabzon kadısına ve sair ileri gelenlere yazılan, Şark Seraskeri Abdullah Paşa'nın maiyetinde bulunmak üzere Trabzon Eyaletinde olan kazalardan tertip

olunan 50 adet dergâh-ı muallam yeniçerileri askerine çadır, kazan, ibrik, çeşme, lenger ve benzeri mutad ihtiyaçlarının mevcut ise Trabzon'dan (Trabzon'daki depolardan) karşılanması, değil ise satın alma yoluyla temin edilerek zabitlerine verilmesi vb. hususları hâvî 1 Mart 1735 tarihli hükm-i şerifin sicile kaydedilen sureti.

90-(42a) Şark Seraskeri Abdullah Paşa'nın maiyetinde bulunmak üzere Trabzon Eyaletindeki kazalardan tertip olunan 50 adet dergâh-ı muallam yeniçerileri askerine verilen saka (su) bargirinin listesinin yanı sıra, ambar emini Ömer Ağa tarafından 26 adet su bargirinin beher bayrağa (cemaate) bir saka bargiri olmak üzere 26 adet bargirin ağalara teslim edildiğini beyan eden ve bu işten sorumlu eski Cebecibaşı Hacı İbrahim'in, Ömer Ağa'ya, hesabına mahsup olmak için verdiği 18 Nisan 1735 tarihli temessükün sicildeki sureti.

91-(41b-1) İstanbul'dan Varna Kazası kadısına, Varna'da peksimet pişirme işine memur dergâh-ı muallam gediklilerinden Hüseyin'e hitaben yazılan ve Varna'da hali hazırda mevcut olması gereken 3281 kantar peksimetin Varna'da kalıp, çürüyüp zayi olması yerine İran tarafına ve sair kalelere gönderilmek üzere sefineler ile Trabzon'a aktarılması, eğer bu miktar peksimet Varna'da mevcut değil ise bedelinin dört katının (ceza olarak) Hüseyin'den tahsil olunması, Trabzon'a aktarılan peksimetin Trabzon ambar eminine teslim edilmesi vb. hususları havî 28 Temmuz 1735'te sâdır olan ferman-ı âlînin 4 Eylül 1735'te sicile kaydedilen sureti.

92-(41b-2, 41a) Erzurum'dan Trabzon valisine ve ambar eminine hitaben gönderilen, şark taraflarında olan askerinin günlük tayinatının tedarikinin mühim bir konu olduğu, daha önce satın alınıp Trabzon ambarında saklanan zahireden 24000 kile arpanın " orduya ulaştırılması için gereken mekârinin tedariki ve ücretinin ambar emini tarafından ödenmesi, gereken ihtimamın gösterilmesi gibi hususları havî 14 Ekim 1735'te sâdır olan ferman-ı âlînin 7 Kasım 1735'te Trabzon'da sicile kaydedilen sureti.

93-(40b-1) İran seferi için ordu-yı hümayunda olan Kalkay (birinci veliaht) Fetih Giray Sultan ile İslâm Mekray Sultan hazeratının ve maiyetlerindeki Tatar askerinin, atları ve ağırlıklarıyla birlikte Trabzon'a döndükleri, Kırım Tatarının Gözleve ve Balıklava'ya; Bucak Tatarının ise Akkerman İskelesine götürülmesi için gerekli olan iki Karadeniz şaykasının ambar emini Ömer Ağa tarafından kiralandığı, Tatar askerinin memleketlerine aktarıldığı, şayka sahiplerine gerekli olan navlunların Ömer Ağa tarafından ödendiği vb. hususlarda tarafların ikrarını konu edinen 17 Nisan 1736 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sureti.

94-(40b-2, 40a) Bayburt muhafazasında olan 38. cemaat ortası yeniçeri neferatının Temrük Kalesinin muhafazası için Temrük'e ve Trabzon'da olan 74. cemaat ortası yeniçeri neferatının ise Rubat Kalesine nakli için Kefe'ye ve badehu Taman'a götüren bir Karadeniz şaykasının Trabzon Ambar Emini Ömer Ağa tarafından kiralandığı, navlunu olan 465 guruşun şayka sahibine ödendiği vb. hususlarda tarafların Trabzon kadısı huzurundaki ikrarını bildiren 23 Nisan 1736 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sicildeki sureti.

95-(40a-39b) Dergâh-ı âlî kapıcıbaşlarından Ömer Ağa'nın Trabzon'dan şark canibine aktarılması emredilen askerî mühimmatı bütünüyle aktarmadan Çıldır tarafına görevlendirilmesi akabinde Trabzon'da kalan mühimmatı, Trabzon Valisi Mustafa Paşa'nın buyuruldusu ile Erzurum'a nakletmeye yetkili kılınan ambar emini Ömer Ağa'nın bakıyye kalan mühimmatı Erzurum'a aktaran mekâri sahiplerine gerekli olan nakliye ücretlerini ödediği vb. hususlarda tarafların kadı huzurundaki ikrarını gösteren 19 Ocak 1736 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sureti.

96-(39b) İstanbul'dan Trabzon Valisi Yahya Paşa'ya, Trabzon kadısına, ambar eminine hitaben yazılan ve Bayburt'ta olan yeniçerilerin Babadağı'na tayin ve memur kılınması hususunda daha önce yayımlanan fermana istinaden ilgili askerinin Bayburt'tan Trabzon'a varıncaya dek gereken tayinat ve mekârinin karşılanması, Trabzon'a geldiklerinde Köstence İskelesine varmaları için iktiza eden sefine ve sefine navlunlarının karşılanması, bu hususlara gerekli ihtimamın gösterilmesi vb. konuları havî 21 Şubat 1736 tarihli fermanın sicile kaydedilen sureti.

97-(39a-1) 96. konu başlığı ilgili olarak, bahsi geçen yeniçeri askerinin Bayburt'tan Trabzon'a ve Trabzon'dan Köstence'ye aktarılması esnasında gerekli olan tayinatın ve nakliye ücretinin Trabzon ambar emini tarafından hak sahiplerine ödendiği, hak sahiplerinin de Ömer Ağa'ya hesabına mahsup olmak üzere memhur temessük verdikleri vb. hususlarda tarafların Trabzon kadısı huzurundaki ikrarını hâvî 27 Nisan 1736 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sicile kaydedilen sureti.

98-(39a-2, 38b) Trabzon sâkininden Ahmet Ağa'nın bir kıt'a menziline ambar emini Ömer Ağa'ya kiraladığı, ortaya çıkan 13 aylık kira ücretini Ömer Ağa'dan teslim aldığı vb. hususlarda tarafların ikrarını kapsayan 7 Mayıs 1736 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sureti.

99-(38b-1) İran seferi nedeniyle Trabzon İskelesi ambarlarında mevcut olan mirî zahirenin Faş, Sohüm ve Soğucak kalelerine dağıtılmasında kantarcı olarak görev yapan kimselerin, ambar emini Ömer Ağa'dan 11 aylık tayinat-baha ile yevmiyelerini aldıkları vb. hususlarda

Trabzon kadısı huzurundaki ikrarını bildiren 7 Mayıs 1736 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sicile kaydedilen sureti.

100-(38b-2, 38a) İran seferi nedeniyle Trabzon İskelesi ambarlarında mevcut olan miri zahirenin Faş, Sohum ve Soğucak kalelerine, Erzurum'a naklinde devr ve keyl hizmeti üzerine mutemet olarak kiralanan kimselerin ambar emini Ömer Ağa'dan 11 aylık tayinat-baha ile yevmiyelerini aldıkları vb. hususlarda tarafların mahkemedeki ikrarını gösteren 10 Mayıs 1736 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sicile kaydedilen sureti.

101-(38a-1) İran seferi nedeniyle Trabzon İskelesi ambarlarında mevcut olan miri zahirenin Faş, Sohum ve Soğucak kalelerine dağıtılmasında devr ve keyl hizmetinde şinikçi olarak kiralanan kimselerin, edâ ettikleri 11 aylık hizmetin karşılığını ambar eminden aldıkları vb. hususlarda tarafların ikrarını bildiren 10 Mayıs 1736 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sureti.

102-(38a-2) Trabzon İskelesine gelen zahirenin sefinelerden çıkarılıp ambarlara doldurulmasında; ayrıca Faş, Sohum ve Soğucak kalelerine nakledilmek üzere yeniden ambarlardan çıkarılıp sefinelere nakledilmesinde ve aynı zahirenin kantara sokulmasında (ölçülmesinde) 11 ay hizmet veren hamallara, ambar emini Ömer Ağa tarafından gerekli ödemelerin yapıldığı vb. hususlarda tarafların kadı huzurundaki ikrarını havî 11 Mayıs 1736 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sicile kaydedilen sureti.

103-(37b-1) İran seferi nedeniyle Trabzon'daki ambarlara depolanan zahireden bir kısmının çürümesi nedeniyle 91 çift çuvalın satın alınmasına ihtiyaç duyulduğu, akabinde satın alınan 91 çift çuvalın bedelinin ambar emini Ömer Ağa tarafından çuvalcı esnafına tamamen ödendiği vb. hususlarda tarafların mahkemedeki ikrarını gösteren 2 Mayıs 1736 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sureti.

104-(37b-2) İran seferi nedeniyle miri zahire veya askeri mühimmatın kaydını tutmak amacıyla ambar emini Ömer Ağa tarafından kâtip olarak tutulan iki şahsın, Trabzon mahkemesine teşrif ederek, 13 ay hizmet ettikleri ve 13 aylık hizmetlerinin karşılığını Ömer Ağa'dan tamamen teslim aldıkları vb. hususlarda tarafların kadı huzurundaki ikrarını bildiren 6 Mayıs 1736 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sureti.

105-(37b-3, 37a) İran seferi nedeniyle Trabzon'dan Faş, Sohum ve Soğucak kalelerine zahire nakleden sefinelerdeki zahirenin ıslanmaması için sefinelerin üzerlerinin 449 adet döşeme tahtası ile kaplanması akabinde, Trabzon'da kerestecibaşı olan zatın Trabzon mahkemesine gelerek 449 döşeme tahtasının ücreti olan 34,5 kuruşu Ömer Ağa'dan tamamen aldığı vb. hususları havî 11 Mayıs 1736 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sureti.

106-(37a-36b) Trabzon ambarından Soğucak, Sohum ve Faş kalelerinde mevcut olan asker için h.1149/m.1736 senesine ait olmak üzere gönderilen zahirenin (7243,5 kile un, 7300 kantar peksimet) miktarları ile bu zahireyi taşıyan sefine sahiplerini gösteren müfredat defterinin suretinin yanı sıra, bu nakil işine İstanbul'dan mübaşir olarak görevlendirilen dergâh-ı âlî gediklilerinden İsmail'in, 7243,5 kile un ve 7300 kantar peksimeti Ömer Ağa'dan tamamen aldığı ve hesabına mahsup olmak üzere Ömer Ağa'ya temessük verdiği vb. hususlarda tarafların mahkemedeki ikrarını gösteren 15 Temmuz 1736 tarihli memhur temessükün sureti.

107-(36b-36a) Trabzon'da mevcut yeni mühimmatı (çerge, çadır, bakır ev eşyası ile tophane mühimmatı vb.) Şark seraskerinin maiyetinde bulunmak üzere 259 adet mekâri davarıyla Erzurum'a nakleden mekâri sahiplerinin taşıma ücretleri olan 1295 kuruşu ambar emini Ömer Ağa'dan tamamen teslim aldıkları vb. hususlarda tarafların kadı huzurundaki ikrarını gösteren 25 Temmuz 1735 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sureti.

108-(36a) İstanbul'dan Mustafa Reis sefinesiyle Trabzon'a gelen ve buradan 59 adet mekâri ile Erzurum'a nakledilen 50 şahi top arabaları vesair tophane mühimmatını nakleden mekâri sahiplerine Trabzon Ambar Emini Ömer Ağa tarafından gerekli olan ödemelerin yapıldığı ve sair hususlarda tarafların mahkemedeki ikrarını gösteren Temmuz 1735 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sureti.

109-(35b) İstanbul'dan Trabzon'a gönderilen 40 şahi top ve sair tophane mühimmatının Erzurum'a nakli tamamlanmadan bu işe sorumlu kimsenin Çıldır'a görevlendirilmesi nedeniyle geride kalan mühimmatın Trabzon valisinin buyuruldusu ile Erzurum'a nakledilmesi akabinde, mühimmatı 126 mekâri ile nakleden mekâri sahiplerine gereken ödemelerin tamamen yapıldığı vb. hususlarda tarafların kadı huzurundaki ikrarını bildiren 29 Temmuz 1735 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sureti.

110-(35a) İstanbul'dan Trabzon valisine, kadısına, ambar eminine vb. hitaben yazılan ve Şark tarafına memur olan Kırım Hanı Kablan Giray Han'ın kendi dairesi masrafı için İstanbul'dan gönderilen pirinç ve kahvenin mekâriiler temin edilerek Trabzon'dan Erzurum'a aktarılması vb. hususlarına gerekli hassasiyetin gösterilmesi hakkında 17 Eylül 1735'te Trabzon'a ulaşan ferman'ı âlînin sicile kaydedilen sureti.

111-(34b-33b) İstanbul'dan Trabzon Valisi Mustafa Paşaya, Trabzon kadısına ve sair ileri gelenlere hitaben yazılan ve serhat kalelerine aktarılmasından dolayı Erzurum'da askerî mühimmatın azalmakta olmasına binaen Erzurum Kalesinde mühimmat mevcut ettirilmesinin

önemli bir husus olduğu, bu minval üzere Trabzon Kalesinde mevcut olan 3000 kantar siyah barut, 100 kantar Mısır fitili, ham demir ve sair mühimmatın Erzurum'a nakli için gerekli özenin gösterilmesi, mevsim kış olduğundan mühimmatın mekâri ile nakledilmesi mümkün olmaz ise eski senelerde olduğu gibi kızaklar yaptırılıp bazısının mekâri ve bazısının da kızaklar ile nakledilmesi, mevsim kış diye işin ağırdan alınmaması hususlarında bu işe memur olanlara tembih ile sona eren tarihsiz ferman'ı âlînin sicile kaydedilen sureti.

112-(34a) İstanbul'dan Trabzon'a, Trabzon'dan ise Şark seraskerinin maiyetinde bulunmak üzere gönderilen şahî top arabaları ve sair tophane mühimmatı defterinin 22 Temmuz 1735 tarihli sureti ile Toparabacıbaşı Hacı Mehmet'in bahsi geçen mühimmatı gösteren bu defteri, İstanbul'dan bu işe memur edilen ocak çavuşlarından Kullukçu Mustafa'ya verdiğini gösteren tezkirenin sureti, ayrıca mühimmatın Erzurum'a nakledilmesi için hazineden ambar emini Ömer Ağa'ya 15 kese akçe gönderildiğini bildiren 2 Şubat 1735 tarihli kaydın sureti.

113-(33a) Bundan sonra üretim yapmamak üzere faaliyetleri sonlandırılan Gümüşhane Darphanesinin, mevcut olan darphane mühimmatının münasib bir sefineyle İstanbul'a gönderilip darphane-i âmireye teslim edilmesi hususunda yayımlanan emre binaen, daphane mühimmatını bir mülk sefine ile İstanbul'a götüren Platanalı Ahmet Reis'in, ambar emini Ömer Ağa'dan nakliye ücretini tamamen aldığı vb. hususlarda tarafların kadî huzurundaki ikrarını gösteren 14 Nisan 1736 tarihli teslim-tesellüm hüccetinin sureti.

3.3. Çevrimyazı'da Takip Edilen İmlâ Esasları

-Sicilde Türkçe fiiller ile isimler imlâ bakımından çok farklı şekillerde yazılabilmektedir. Bu sebeple bu tür farklı imlâ ile yazılan fiiller için günümüz Türkçesi yerine Osmanlı Türkçesi esas alınmıştır. Yani “girüb” girip'e / “idüb” edip'e / “bakub” bakıp'a / “göriüb” görölüp'e / “dülbend” tülbent'e / “timur” demir'e dönüştürülmemiş, mümkün mertebe esas metindeki yazıma sâdık kalınmıştır.

-Türkçede kullanılan yaygın nispet -ye'leri şeddeli okunmuştur (şer'iyeye, evlâdiyyet gibi).

-Özel isimlerden önce gelen meslek isimleri büyük harfle başlatılmıştır (Terzi Ali, Kassâb Mustafa gibi).

-Arapça kelimelerde geçen hemze (') ile ayn harfi (') ile gösterilmiştir.

-Harf-i tarifile başlayan isimlerde harf-i tarif satır başında olmadıkça küçük harfle yazılmıştır (el-Hâc gibi).

-Metinde defterin fiziksel özelliklerinde dolayı okunamayan yırtık, kopuk, silik yerler (...) şeklinde gösterilmiştir.

-Okunuşu tereddütlü kelimeler (?) işareti ile gösterilmiştir.

-Metnin aslında kâtip tarafından boş bırakılmış yerler (boşluk) şeklinde gösterilmiştir.

-Metne sonradan, tarafımızdan eklenen açıklamalar [ ] ile gösterilmiştir.

-Kaf ve gayın ile başlayan uzun hecelerde a, ı, u üzerinde düz çizgi kullanılmıştır (kânûn, bâkî örneklerinde olduğu gibi).

3.4. 1899 Numaralı Trabzon Kadı Sicili'nin Çevrimyazısı

1b-1

Yâ Fettâh Yâ Rezzâk

Oldur ki bin yüz kırk yedi senesi Muharremi guresinden [03 Haziran 1734] sene-i mezbûre Zi'l-hiccesi gâyetine [23 Mayıs 1735] değin nefs-i Trabzon Eyâletinde vâkı' kazâ ve nevâhîlerinde kettân bezi damgasının irâdını beyân olunur

Nefs-i şehri Trabzon 3744 guruş, yalnız üç bin yedi yüz kırk dört guruşdur

Nefs-i Sürmene 759 guruş, yalnız yedi yüz elli dokuz guruşdur

Evkâf-ı Hatuniye'den Akcaabad ve Yemuhura 697 guruş, yalnız yedi yüz doksan yedi guruşdur

Karye-i Tonya 306 guruş, yalnız üç yüz altı guruşdur

Kazâ-yı Rize 50 guruş, yalnız üç nefer ücret alınan Hacı Yahya yediyle yalnız elli guruşdur

Kazâ-yı Görele'den 37 guruş, yalnız otuz yedi guruşdur

Cem'an yekûn 5593 guruş, yalnız beş bin beş yüz doksan üç guruşdur

Minhâ el-masârifât

Meblâğ-ı merkûmun cem'i husûsiçün bi'd-defâ'at alınan buyuruldu ve mürâseleler vesâyir kazâ ve nevâhîlerden vâkı' mahkeme harçları bi'l-cümle hesâb olundukda cem'an Erzurum ve Bayburt vesâyir havâililere gönderilen âdemlerin akzâsına göre masârifleri 215 guruş, yalnız iki yüz on beş guruşdur

Sahhu'l-bâkî 5378 guruş, yalnız beş bin üç yüz yetmiş sekiz guruşdur

1b-2

Vech-i meşrûh üzere mukâta'a-i mezbûrenin sene-i merkûme mahsûb rusûmâtı mâlikâne mutasarrıfları taraflarından ta'yîn olunan çukadâr el-Hacc Hüseyin Ağa ve İbrahim ma'rifetleriyle kazâ ve nevâhîden ve nefsi-i şehirden yedleriyle tahsil olunub anbâr emîni sa'âdetlü Ömer Ağa ile vesâyir vukûfu olan bezzastân tüccârı agâhlarıyla ve kettân dellâllarıyla hâzır oldukları hâlde ber-vech-i muharrer hesâbları görilüb işbu mahalle şerh virildi

2a

Sene-i mezbûre mahsûb mukâta'a-i mezbûrenin defter-i mestûr irâdı husûsu sene-i merkûmede Of ve Rize kazâları 'adem-i itâ'atlerinden nâşî virmeyüb ve ba'zı mahaller 'avâriz sebebiyle sâyir kazâ ve nevâhîler dahi üçer dörder ay mikdârı zamanda bir habbe hâsıl olmayub oldığı mikdârı dahi himmet-i 'azîm ile tahsîl olunduğı ve eyâlet-i mezbûrünün kazâlarından Tirebolu ve Keşab ve Giresun an-asl kettân bezi olmaz ve Görele'den dahi kettân bezi killet üzere olub cüz'ıyyât makûlesidir ve'l-hâsıl mecmu' olan rusûmât defterde mestûr oldığı vech üzere olmağla hakikat-i hâle vukûf-ı tâmmı olan bî-garaz müslimîn alâ tarîki's-şehâde haber virdikleri 'aynile mahalle şerh virildi. Hurrîre fî 17 Rebî'i'l-âhir sene 1148 [6 Eylül 1735]

2b

Bâ-fermân-ı âlî dergâh-ı âlî gedüklülerinden Osman mübâşeretiyile ve ücret-i mekârîsi mûmâ-ileyh yediyle virilüb ceste ceste Erzurum'a nakl olunan şa'irdir. Gurre-i Şa'ban sene 1148 [17 Aralık 1735]

	Keyl-i İstanbulî
Gümüştane mekârîsi ve ekrâd davarlarıyla	3572
Karahisar ve Koyluhisar	1665
Revgân-ı sâde için gelen mekârîlere	196
Ser-mekârî-i Bayburt Hacıoğlu Ahmed yediyle	6700
Devletlü Yahya Paşa tarafından bir keresi gelen	4200
Yine devletlü Yahya Paşa hazretleri tarafından vusûlü gelen	6300
Yine devletlü Yahya Paşa hazretleri tarafından vusûlü gelen	2000
Yine müşârun-ileyh tarafından vusûlü gelen	1568
Devletlü Yahya Paşa hazretleri mekârîleriyle	1050
Yine devletlü Yahya Paşa develeriyle	1500
Yekûn	28.751

Bâlâda zikr olunan şa'îr yalnız yirmi sekiz bin yedi yüz elli bir keyl-i İstanbulî olub Zaim Osman Ağa mübâşeretiyile ve zaim-i merkûm yedinden ücret-i mekârîleri virilüb nakl olunmuşdur nüzûl emîni Mustafa Ağa tarafına teslîm

Bu dahi mîrî şa'îrden ordu-yı hümâyûn tarafından gelen mekârîlerle nakl olunanı beyân eder. Fî gurreti Şa'ban sene 1148 [17 Aralık 1735]

Şa'îr-i İstanbulî 12.782 keyl

Yalnız on iki bin yedi yüz seksen iki keyl-i İstanbulîdir ki ücretleri Erzurum'da ordu-yı hümâyûn tarafından virilüb iki def'a gelen mekârîlerle nakl olunmuşdur nüzûl emîni Mustafa Ağa'ya Erzurum'da teslîm sene 1148

3b, 4a, 4b

Defter oldur ki işbu sene-i mübâreke Anadolu vâlîsi olub hâlâ şark cânibi seraskeri vezîr-i âsaf-tedbîr hazretlerinin ma'yyetinde mevcûd bulunmak üzere bu def'a sefine ile Dersa'âdet'den Trabzon İskeleyine gönderilen otuz kıt'a şâhî tob ve ber-mûceb-i defter kırk kıt'a şâhî tob araba ve yuvarlak ve mühimmât-ı sâ'îre bi't-tevfikihi subhânehû ve Ta'âlâ mashûben bi's-selâm iskele-i mezbûreye dâhil oldukda kat'â te'hîr ve tevakkûf itdirilmeksizin taşraya ihrâç ve mu'tâd üzere icâb iden ücret-i nakliyyeleri Trabzon anbâr emîni yedinden virilmek şartıyla bir gün evvel Erzurum'a nakl ve îsâl itdirilmesi bâbında hâlâ Trabzon vâlîsi vezîr-i zî-şân devletlü inayetlü Mustafa Paşa hazretlerine ve bu fakire ve 'umdetü'l-emâcid ve'l-a'yân dergâh-ı âlî gedüklülerinden Trabzon'da anbâr emîni Ömer Ağa kullarına hitâben fermân-ı âlî sâdır ve ocak tarafından ta'yîn olunan mübâşir yediyle işbu bin yüz kırk sekiz senesi Rebî'ü'l-âhirinin ikinci günü [22 Ağustos 1735] sefine-i mezkûre iskele-i merkûmeye dâhil olmağın imtisâlen li'l-emri'l-âlî vezîr-i müşârun-ileyh hazretlerinin emri ve emîni mûmâ-ileyh ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le sâlifü'z-zikr tob araba vesâyîr mühimmâtı sefineden der-akab ihrâç ve ber-mûceb-i defter mühimmâtı mekârî bârgîrleriyle nakl ve mübâşir-i merkûm ma'rifetiyle Trabzon hâricinde Değirmenderesi yalusunda zikr olunan otuz kıt'a şâhî tobları arabalarına bindirilüb ve on 'aded beher arabaları dahi tekerleklerine koşdurulub umûmen nefsi-i Trabzon'un ulemâ efendileri ve ağaları ve sagîr ve kebîr müslimânân ve keferre re'âyâsı ve nevâhî ve ba'zı kazâ ahâlilerin cem' ve mâh-ı mezbûrun altıncı gününden yirmi altıncı gününe varıncaya değin Dere-i mezkûreden on üç sâ'at ba'îdi olub Gümüşhane ile Trabzon sınuru olan Hevâce Mezarlığı'na varınca yirmi günde el ile çekerek tamâmen sevk ve tesyîr ve eyyâm-ı mezkûrede mârru'z-zikr arabaları bozuldukça yapılmak için

neccârân ve timurciyân ve istihdâm olunan tob-keşân neferâtlarının ta'yînâtların ve urûbaların getürmek için mekârî davarları vusûlleriçün esb-saka ve arka sakaları ta'yîn ve edâ-i hizmet ve umûr-ı mezkûrede iktizâ iden nân ve ta'yînât-bahâ ve ücret-i mekârî ve ücret-i neccâr ve timurciyân ve saka vesâyir cüz'î ve küllî masrûfâtı cümle ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le tahrîr ve defter emîni mûmâ-ileyh yedinde olan emvâl-i mîrîden ashâblarına tamâmen virilüb ve her bir tob ve arabayı sevk ve tesyîr iden tob-keşân neferâtının mikdârı ve emîn-i mûmâ-ileyhin hîn-i hesâbda deynine mahsûb olmak için ber-mûceb-i emr-i âlî masârıfının sıhhati üzere harç eyledüğü masârıfının defteridir ki 'aynile ber-vech-i âtî zikr olunur. Hurrîre fi'l-yevmi's-sâbi' ve'l-ışrîn min Rebî'i'l-âhir sene semân ve erba'în ve mi'ete ve elf [27 Rebîülâhir 1148/16 Eylül 1735]

Dere-i mezkûreden Gölçayır'a varınca 1 sâ'at
Gölçayırından Hoşoğlan Hanı'na varınca 1 sâ'at
Han-ı mezkûrdan Cevizlik nâm mahalle varınca 5 sâ'at
Cevizlik-i mezkûreden Hevâce Mezarlığı'na varınca 6 sâ'at; yekûn on üç sâ'atdır

Zikr olunan Değirmenderesi'nden Gölçayırına varınca bir sâ'atdır otuz kıt'a şâhî tobları el ile arabalarıyla çeken re'âyâyâ nân-ı azîz
30 kıta'ât 1500 nefer 1 eyyâm, bi-hesâb 112.5 guruş
Fî beher şâhî toba 50 nefer, beher nefere yevmiyye 9 meblâğ [:akçe]

Zikr olunan Değirmenderesi'nden Gölçayırına varınca bir sâ'atdır on kıt'a tobsuz arabalarına edevât-ı lâzimesiyle el ile çeken re'âyâyâ nân-ı azîz
10 kıta'ât 300 nefer 1 eyyâm, bi-hesâb 22.5 guruş
Fî beher arabaya 30 nefer, beher nefere yevmiyye 9 meblâğ

Zikr olunan Gölçayırından Hoşoğlan Hanı'na varınca bir sâatdır mârru'z-zikr otuz kıt'a şâhî tobları arabalar ile el ile çeken re'âyâyâ nân-ı azîz
30 kıta'ât 1500 nefer 1 eyyâm, bi-hesâb 112.5 guruş
Fî beher şâhî toba 50 nefer, beher nefere yevmiyye 9 meblâğ

[4a] Zikr olunan Gölçayırından Hoşoğlan Hanı'na varınca bir sâ'atdır mârru'z-zikr on kıt'a tobsuz arabaları edevât-ı lâzimesiyle el ile çeken re'âyâyâ nân-ı azîz

10 kıta'ât 300 nefer 1 eyyâm, bi-hesâb 22.5 guruş
Fî beher arabaya 30 nefer, beher nefere yevmiyye 9 meblâğ

Han-ı mezkûrdan Cevizlik nâm mahalle varınca beş sâ'atdir mârru'z-zikr otuz kıt'a şâhî tobları arabalarıyla el ile çeken re'âyâyâ nân-ı azîz
30 kıta'ât 3 eyyâm, bi-hesâb 337.5 guruş
Fî beher şâhî toba 50 nefer, beher nefere yevmiyye 9 meblâğ

Han-ı mezkûrdan Cevizlik nâm mahalle varınca beş sâ'atdir mârru'z-zikr on kıt'a tobsuz arabaları edevât-ı lâzimesiyle çeken re'âyâyâ nân-ı azîz
10 kıta'ât 300 nefer 3 eyyâm, bi-hesâb 62.5 guruş
Fî beher arabaya 30 nefer, beher nefere yevmiyye 9 meblâğ

Cevizlik nâm mahalden Havâce Mezarlığı'na varınca altı sâ'atdir mârru'z-zikr otuz kıt'a şâhî tobları arabalarıyla el ile çeken re'âyâyâ nân-ı azîz
30 kıta'ât 2100 nefer 5 eyyâm, bi-hesâb 787.5 guruş
Fî beher şâhî tob 70 nefer, beher nefere yevmiyye nân 9 meblâğ

Cevizlik nâm mahalden Havâce Mezarlığı'na varınca altı sâ'atdir mârru'z-zikr on kıt'a tobsuz arabaları edevât-ı lâzimesiyle el ile çeken re'âyâyâ nân-ı azîz
10 kıta'ât 300 nefer 5 eyyâm, bi-hesâb 187.5 guruş
Fî beher arabaya 50 nefer, beher nefere yevmiyye 9 meblâğ

Bâlâda tafsîli beyân olunan otuz kıt'a şâhî tob arabaları ve on 'aded tobsuz araba ve tekerleklerinin tesyîrinde eyyâm-ı mezkûrede istihdâm olunan tob-keşân neferâtlarının her bir elli neferine yevmiyye beşer kıyye lahm ve beşer vukıyye çorbalık pirinç-i mısırî ve dörder vukıyye revgan-ı sâde virilüb kıyyeleri ve kıymetleri zikr olunur

Lahm-ı ganem 2200 kıyye   fî beher kıyye 12 meblâğ   bi-hesâb 220 guruş
Pirinç-i mısırî 2200 kıyye   fî beher kıyye 15 meblâğ   bi-hesâb 275 guruş
Revgân-ı sâde 440 kıyye   fî beher kıyye 40 meblâğ   bi-hesâb 146 guruş 80 meblâğ

Eyyâm-ı mezkûrede umûmen bâlâda zikr olunan tob arabalarda istihdâm olunan neferâtın ba'zı gün ziyâde ve ba'zı gün noksân ta'yînât ve urûbalarını yükledüb yanlarına götürmesiçün ta'yîn olunan ücret-i bârgîrân-ı re's

18 aded 20 eyyâm bi-hesâb 90 guruş, fi beher bârgîre ücret yevmiyye 30 meblâğ

Sâlifü'z-zikr Dere'den Havâce Mezarlığı'na varınca esnâ-yı râhda şikest olan arabaları ta'mîr içün neccâran ve meksûr olan timur alâtlarını yabub ve suvarmak içün ta'yîn olunan neccâran ve timurciyâna virilen ücret-i ta'yînât

3 neccâran + 3 timurciyân = 6 nefer 20 eyyâm, bi-hesâb 45 guruş

Fî beher nefere ücret-i yevmiyye 45 meblâğ

Zikr olunan tobların meksûr olan timur alâtları yabmak içün alınan kömür yük 5

Fî beher yük 1.5 guruş, bi-hesâb 7.5 guruş

Ba'zı gün ziyâde ve ba'zı gün noksân olub eyyâm-ı mezkûrede tobların umûmen istihdâm olunan neferâtları sulariçün yanlarına ta'yîn olunan saka-yı esbe virilen ücret

Bârgîr re's 2 20 eyyâm, bi-hesâb 20 guruş

Fî beher bârgîre ücret-i yevmiyye 60 meblâğ

Ba'zı gün ziyâde ve ba'zı gün noksân eyyâm-ı mezkûrede tob-keşânın sulariçün arka ve dest sakaları ta'yîn olunub virilen ücret

4 nefer 20 eyyâm, bi-hesâb 20 guruş

Fî beher neferine ücret-i yevmiyye 30 meblâğ

[4b] Nefs-i Trabzon ve nevâhîsi ve ba'zı kurb ve civârı kazâlardan ba'zı gün ziyâde ve ba'zı gün noksân ihrâç olunan tob-keşân neferâtlarının üzerlerine başbuğ ta'yîn olunan atlu ihtiyarlara ve a'yân-ı kazâlara vesâyir iş erleri ve atlu neferâtlarına Trabzon anbâr mevcûdundan yevmiyye virilen şa'îr ta'yînât

20 eyyâm

Şa'îr keyl-i İstanbulî 12

Cem'an yekûn keyl-i İstanbulî 240 [keyl], yalnız iki yüz kırk [keyl-i] İstanbulî'dir

Kezâlik zikr olunan tob-keşân neferâtlarının üzerlerine her bir kazâ ve nevâhîden başbuğ olan a'yân ve ihtiyâr vesâyir atlu neferâtlarına ba'zı gün ziyâde ve ba'zı gün noksân yevmiyye virilen saman ta'yînât

20 eyyâm bi-hesâb 75 guruş

Fî beher yevm kantâr 5

Fî beher kantârı 90 meblâğ

Cem'an yekûn 2549 guruş 20 meblâğ, yalnız iki bin dört yüz kırk dokuz [guruş] ile yirmi akçedir

4b

Hîn-i iktizâda serhad-ı şarkda vâkı' ba'zı kılâ'a nakl olunmak üzere bu def'a sefine ile Âsitâne-i sa'âdet'den Trabzon İskelesine ber-mûceb-i defter vusûl bulan mühimmât-ı tobhâne ve gülleleri mekârîlere tahmîl ve Erzurum'a nakl ve sâbıkı üzere icâb iden ücretleri hâlâ Trabzon anbâr emîni olan dergâh-ı âlî gedüklülerinden 'umdetü'l-emâcid ve'l-a'yân Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden virilmesi bâbında fermân-ı cihân-mutâ' sâdır ve dergâh-ı âlî tobçuları ocağından fahru'l-akrân Mustafa Çavuş mübâşir ta'yîn olunmağın imtisâlen li'l-emri'l-âlî mekârî tâ'ifesinden olub fi'l-asl mahmiyye-i Erzurum'da Balahor Karyesinden Melkon veled-i Sahak ve Mıkırdıç veled-i Bogos ve Çiftlik Karyesinden İstefan veled-i Bedros ve Simyon veled-i Akob ve Kirako veled-i Hanas ve Şakav Karyesinden Ohan veled-i Kalos ve Arvatin veled-i Ağya ve Serkis veled-i Mıkırdıç Bayburt Kazasında Hayek Karyesinden Avanis veled-i Arakil ve Mikail veled-i Toros ve Diyarbekir Kazasından Mehmed bin Ali ve Hüseyin bin İbrahim ve Ali bin Hasan nâm mekârîbaşlıları meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't-tevkîrde işbu bâ'isü'l-vesîka emîni mûmâ-ileyh Ömer Ağa mahzarında her biri ikrâr ve takrîr-i kelâm idüb zikr olunan mühimmât-ı tobhâne ve gülleleri mahmiyye-i mezkûreye getürüb kabzına me'mûra teslîm itmek üzere ceste ceste üç yüz doksan sekiz re's mekârî davarlarımıza vaz' u tahmîl idüb Trabzon'dan Erzurum'a varınca her bir re's bârgîre beşer guruş ücretden sâlifü'z-zikr üç yüz doksan sekiz re's davarlarımızın ücretleri hesâb olundukda min haysi'l-mecmu' bin dokuz yüz doksan guruşa bâliğ olmağın meblâğ-ı merkûm bin dokuz yüz doksan guruşu emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa mübâşir-i merkûm Mustafa Çavuş ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le def' u ref' yedinde olan emvâl-i mîrîden def' u teslîm ve bizler dahi yedinden bi't-tamâm ve'l-kemâl ahz u kabz idüb alâ kadri'l-husûs beynimizde iktisâm eyledik sâlifü'z-zikr üç yüz doksan sekiz re's davarlarımızın ücretleri olan meblâğ-ı merkûm bin dokuz yüz doksan guruşdan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbemiz bâkî kalmadı didiklerinde gibbe't-tasdîkî'ş-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb

olundu. Hurrîre fi'l-yevmi's-sâdis min Re'bî'i'l-âhir sene 1148 [6 Rebîülâhir 1148/26 Ağustos 1735]

Şuhûdu'l-hâl

Ali Ağa ibn-i Hâcî Hüseyin Ağa

Mehmed Ağa ibn-i Mustafa Beşe

Süleyman Ağa bin Hasan Ağa

Hâcî Mehmed Efendi, kâtib-i emîn-i anbâr

Mehmed Ağa, Rizelizâde

Seyyid Osman Çelebi ibn-i Abdullah

Halil Efendi İmam-ı Bayram Bey

Molla Hüseyin bin Mahmud ve gayruhum

5a-1

İran seferi vukû'u takrîbi ile işbu sene-i mübârekede Âsitâne-i sa'âdet'den dergâh-ı âlî cebecileri ocağından fahru'l-akrân İsmail Çavuş mübâşeretî ve Boğazlı İsmail kapudan sefinesiyle Trabzon İskelesine irsâl olunan bin kantâr barut-ı siyah vesâyir ecnâs-ı mühimmât-ı cebehâne sefinesi mashûben bi's-selâm iskele-i mezbûreye dâhil olub derûnunda olan mühimmât-ı mezbûreyi mahmiyye-i mezkûrede vâkî' cebehâneye nakl için hâlâ Trabzon'da cebehâne hıfzına me'mûr fahru'l-a'yân cebecibaşı vekîli el-Hâcc Ahmed Ağa ma'rifetiyle ma'lûmu'l-esâmî ve mahsûru'l-eşhâs yirmi sekiz nefer hammalların hammalbaşları olan Ömer Beşe bin Hasan kendü tarafından bi'l-asâle zikr olunan yirmi sekiz nefer hammalların taraflarından zikr-i âtî ücretlerini ahz u kabza vekîlleri olub Mahmud bin Ahmed ve Hasan bin Halil nâm kimesneler şehâdetleriyle şer'an vekâleti sâbite ve sübût-ı vekâletine hükm-i şer'î lâhik olan mezbûr Ömer Beşe bi'l-vekâle meclis-i şer'-i hatîr-i lâzîmü't-tevkîrde hâlâ Trabzon'da anbâr emânetine me'mûr iftihârü'l-emâcid ve'l-a'yân işbu bâ'isü'l-vesîka Ömer Ağa bin el-Hâcc Mehmed Ağa mahzarında ikrâr ve takrîr-i kelâm idüb müvekkillerim yirmi sekiz nefer hammalların sâlifü'z-zikr bir kıt'a sefînde olan mühimmât-ı mezkûreyi iskele-i mezkûreden cebehâne-i mezbûreye bi't-tamâm ve'l-kemâl cebecibaşı vekîli mûmâ-ileyh el-Hâcc Ahmed Ağa ma'rifetiyle götürüb vaz' ve on bir gün mikdârı hizmet-i mezkûrede istihdâm ve edâ-i hizmet idüb eyyâm-ı mezkûrede müvekkillerim yirmi sekiz nefer hammalların ve benim ücretimiz ba'de'l-hesâb yetmiş dokuz gurus üç rub'a bâliğ olmağla meblâğ-ı merkûm yetmiş dokuz gurus üç rub'u cebecibaşı vekîli mûmâ-ileyh ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden tamâmen ve

kâmilên bana def' u teslîm ve ben dâhi bi'l-asâle ve bi'l-vekâle yedinden bi't-tamâm ve'l-kemâl ahz u kabz idüb müvekkillerim yirmi sekiz nefer hammallar ile beynimizde iktisâm eyledik meblâğ-ı merkûm yetmiş dokuz guruş üç rub'dan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbemiz bâkî kalmadı didikde gıbbe't-tasdikı'ş-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurrîre fi'l-yevmi's-sâni 'aşera min Cemâziye'l-evvel li-sene semân ve erba'în ve mi'ete ve elf [12 Cemâziyelevvel 1148/30 Eylül 1735]

Şâhidûnu's-sâbikûn

5a-2, 5b

İran seferi vukû'u takrîbiyle işbu sene-i mübâreke de Âsitâne-i sa'âdet'den dergâh-ı âli cebecileri ocağından fahru'l-akrân Ahmed Çavuş mübâşereti ve Hacıoğlu Mehmed Re'is sefinesiyle Trabzon İskelesine irsâl olunan bin beş yüz kantâr barut-ı siyah vesâyir ecnâs-ı mühimmât-ı cebehâne sefinesi mashûben bi's-selâm iskele-i mezbûreye dâhil olub derûnunda olan mühimmât-ı mezbûreyi mahmiyye-i mezkûrede vâkı' cebehâneye nakl için hâlâ Trabzon'da cebehâne hıfzına me'mûr fahru'l-a'yân cebecibaşı vekîli el-Hâcc Ahmed Ağa ma'rifetiyle ma'lûmü'l esâmî ve mahsûru'l-eşhâs otuz altı nefer hammalların hammalbaşları olan Ömer Beşe ibn-i Hasan kendü tarafından bi'l-asâle ve zikr olunan otuz altı nefer hammalların tarafından zikr-i âtî ücretlerin ahz u kabzına vekîlleri olub Ali bin Hüseyin ve İbrahim bin Abdullah nâm kimesneler şehâdetleriyle şer'an vekâleti sâbite ve sübût-ı vekâletine hükm-i şer'î lâhik olan mezbûr Ömer Beşe bi'l-vekâle meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't-tevkîrde hâlâ medîne-i Trabzon'da an bâr emânetine me'mûr 'umdetü'l-a'yân işbu bâ'isü'l-vesîka Ömer Ağa bin el-Hâcc Mehmed Ağa mahzarında ikrâr ve takrîr-i kelâm idüb müvekkillerim otuz altı nefer hammallar ve ben sâlifü'z-zikr bir kıt'a sefnede olan mühimmât-ı mezkûreyi iskele-i mezbûreden cebehâne-i merkûmeye bi't-tamâm ve'l-kemâl cebecibaşı vekîli mûmâ-ileyh el-Hâcc Ahmed Ağa ma'rifetiyle götürüb vaz' ve on üç gün mikdârı hizmet-i mezkûrede istihdâm ve edâ-i hizmet idüb eyyâm-ı mezkûrede müvekkillerim otuz altı nefer hammalın ve benim ücretimiz ba'de'l-hesâb yüz yirmi guruşa bâliğ olmağla meblâğ-ı merkûm yüz yirmi guruş birer rub'u cebecibaşı vekîli mûmâ-ileyh ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le emîni mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mirîden tamâmen bana def' u teslîm ve ben dâhi bi'l-asâle ve bi'l-vekâle yedinden bi't-tamâm ve'l-kemâl ahz u kabz idüb müvekkillerim otuz altı nefer hammallar ile beynimizde iktisâm eyledik meblâğ-ı merkûm yüz yirmi guruş bir rub'dan emîni mûmâ-ileyh Ömer zimmetinde bir akçe ve habbe bâkî kalmadı didikde gıbbe't-tasdikı'ş-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurrîre fi

gurreti Cemâziyyel-evvel li-sene semân ve erba'în ve mi'ete ve elf [1 Cemâziyyevvel 1148/19 Eylül 1735]

Şuhûdu'l-hâl

'Umdetü'l-müderrisîn Murteza Efendi ibn-i Mehmed Efendi

Mefharu'l-e'imme Mahmud Efendi ibn-i Halil Efendi

'Umdetü'l-hutebâ Mehmed Efendi ibn-i Eyyub Efendi

Feyzullah Efendi, kâtib-i cebehâne

Hüseyin Halil, Rizelizâde ve gayruhum

5b-1

Şark cânibi seraskeri Köprülüzâde vezîr-i mükerrerem Abdullah Paşa hazretlerinin ma'iyetinde mevcûd bulunmak üzere sefine ile Dersa'âdet'den Trabzon'a gönderilen kırk araba şâhî tob ve yuvarlak vesâyir ba'zı tobhâne mühimmâtı ocak tarafından ta'yîn olunan kullukçular yedine virilen memhûr ve mûmzâ sûret-i defter mücebince mashûben bi's-selam Trabzon İskelesine vâsıl oldukda kat'â te'hîr ve tevakkûf itdirilmeksizin taşraya ihrâç ve iktizâ iden tedârîğini görüb bir 'aded araba vesâyir mühimmâtı girüye kalmamak şartıyla bir sâ'at mukaddem mu'accelen Erzurum'a nakl ve îsâl ve mu'tâd üzere icâb iden ücretleri Trabzon anbâr emîni yedinde olan emvâl-i mîrîden virilmesi bâbında fermân-ı cihân-mutâ' sâdır ve dergâh-ı âlî dâme mahfûfen bi'l-me'âlî kapucubaşlarından iftîhârü'l-emâcid ve'l-ekârim sa'âdetlü Ömer Ağa mübâşeretîyle ta'yîn ve ma'rifetîyle ceste ceste nakl ve mühimmât-ı mezkûr henüz tekâmül olmadın kapucubaşı mûmâ-ileyh bâ-fermân-ı âlî Çıldır tarafından mübâya'aya me'mûr olmağla mühimmât-ı mezkûreden her ne mikdâr bakıyye kalmış ise cümlesin bir gün evvel ve bir sâ'at akdem mekârîlere tahmîl ve Erzurum'a nakl ve iktizâ iden ücretleri emîn-i mûmâ-ileyh yedinden virilmek üzere hâliyâ Trabzon vâlîsi vezîr-i zî-şân devletlü sa'âdetlü Mustafa Paşa hazretlerinin emîn-i mûmâ-ileyhe hitâben tenbîh ve te'kid birle buyuruldu-yı redîfleri sâdır ve bâ-fermân-ı âlî kîdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Ali Çavuş ta'yîn olunmağın imtisâlen li'l-emri'l-âlî mekârî tâ'ifesinden olub fi'l-asl Bayburt Kazasından Avanis veled-i Mardiros ve Bogos veled-i Serkis ve Ohan veled-i İstefan ve Kürdün Kazasından Mehmed Beşe bin Abdullah ve Hasan Beşe ibn-i İbrahim ve Diyarbekir'den Abdullah bin Hüseyin ve Halil bin Ahmed ve mahmiyye-i Erzurum'dan Balohor'dan Mıkırđıç veled-i Arvatin ve Bedros veled-i Kalos ve Abraham veled-i Ağya nâm mekârîbaşları meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't-tevkîrde işbu bâ'isü'l-vesîka emîni mûmâ-ileyh Ömer Ağa mahzarında her biri ikrâr ve takrîr-i kelâm idüb ber-müceb-i defter zikr olunan

bakayâ mühimmât-ı tobhâneyi mahmiyye-i mezkûreye götürüb kabzına me'mûra teslîm itmek üzere ceste ceste yüz on beş re's mekârî davarlarımıza vaz' u tahmîl idüb Trabzon'dan Erzurum'a varınca her bir re's bârgîre beş guruş ücretden sâlifü'z-zikr yüz on beş re's davarlarımızın ücretleri hesâb olundukda min haysi'l-mecmu' beş yüz yetmiş beş guruşa bâliğ olmağın meblâğ-ı merkûm beş yüz yetmiş beş guruşu emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa mübâşir-i merkûm Ali Çavuş ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le def' u ref' yedinde olan emvâl-i mîrîden bize def' u teslîm ve biz dahi yedinden bi't-tamâm ve'l-kemâl ahz u kabz idüb alâ kadri'l-husûs beynimizde iktisâm eyledik sâlifü'z-zikr yüz on beş re's davarlarımızın ücretleri olan meblâğ-ı merkûm beş yüz yetmiş beş guruşdan emîni mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbemiz bâkî kalmadı didiklerinde gıbbe't-tasdıkı'ş-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurrîre fi'l-yevmi's-sânî min Re'bi'i'l-evveli li-sene semân ve erba'în ve mi'ete ve elf [2 Rebiül-evvel 1148/23 Temmuz 1735]

Şuhûdu'l-hâl

Mefharu'l-e'imme Mahmud Efendi ibn-i Halil Efendi

Fahru'l-akrân İbrahim Ağa, Berberzâde

'Umdetü'l-eşbâh Hacı Mehmed Ağa, Şatırzâde

Fahru'l-emâsil Ahmed Ağa ibn-i Hâcî Hüseyin Ağa ve gayruhum

6a-1

İşbu sene-i mübârekeke Trabzon cebehânesi mevcûdundan ber-mûceb-i defter barut-ı siyah vesâyir ecnâs-ı mühimmât-ı cebehâne mekârîlere tahmîl ve Erzurum'a nakl ve sâbıkı üzere icâb iden ücretleri hâlâ Trabzon anbar emîni olan dergâh-ı âlî gedüklülerinden 'umdetü'l-emâcid ve'l-a'yân Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden virilmesi bâbında fermân-ı cihân-mutâ' sâdır ve dergâh-ı âlî kapucubaşılarında iftihârü'l-emâcid ve'l-ekârim sa'âdetlü Ömer Ağa mübâşir ta'yîn ve ma'rifetiyle ceste ceste nakl ve mühimmât-ı mezkûr henüz tekâmül olmadın kapucubaşı mûmâ-ileyh bâ-fermân-ı âlî Çıldır tarafından mübâya'aya me'mûr olmağla mühimmât-ı mezkûreden her ne mikdâr kalmış ise cümlesin bir gün evvel ve bir sâ'at akdem mekârîlere tahmîl ve Erzurum'a nakl ve iktizâ iden ücretleri emîni mûmâ-ileyh yedinden virilmek üzere hâliyâ Trabzon vâlîsi vezir-i zî-şân devletlü sa'âdetlü Mustafa Paşa hazretlerinin emîn-i mûmâ-ileyhe hitaben tenbîh ve te'kîd birle buyruldu-yı redîfler sâdır olmağın imtisâlen li'l-emri'l-âlî mekârî tâ'ifesinden olub fi'l-asl mahmiyye-i Erzurum'da ve Çiftlik Karyesinden Bogos veled-i Serkis ve Ohan veled-i Akob ve Markar veled-i İstefan ve Arvatin veled-i Mardos ve Şakav Karyesinden Melkon veled-i Mıkırdıç ve Kirako veled-i Yor

ve Nikogos veled-i Sahak ve Bayburt Kasabasından Haçatır veled-i Simyon ve Serkis veled-i Astadır ve Simyon veled-i Bogos ve Diyarbekir'den Hüseyin bin Hasan ve Mahmud bin Ahmed ve Ali bin Abdullah nâm mekârîbaşları meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't-tevkîrde işbu bâ'isü'l-vesîka Ömer Ağa mahzarında her biri ikrâr ve takrîr-i kelâm idüb zikr olunan bakâyâ ber-mûceb-i defter barut-ı siyah vesâyir ecnâs-ı mühimmât-ı cebehâneden mahmiyye-i mezkûre götürüb kabzına me'mûra teslîm itmek üzere ceste ceste yedi yüz seksen dokuz re's mekârî davarlarımıza vaz' u tahmîl idüb Trabzon'dan Erzurum'a varınca her bir re's bârgîre beşer guruş ücretden sâlifü'z-zikr yedi yüz seksen dokuz re's davarlarımızın ücretleri hesab olundukda min haysi'l-mecmu' üç bin dokuz yüz kırk beş guruşa bâliğ olmağın meblâğ-ı merkûm üç bin dokuz yüz kırk beş guruşu emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa Trabzon'da cebecibaşı vekîli el-Hâcc Ahmed Ağa ma'rifeti ve ma'rifeti şer'le def' u ref' yedinde olan envâl-i mîrîden bize def' u teslîm ve bizler dahi yedinden bi't-tamâm ve'l-kemâl ahz u kabz idüb âlâ kadri'l-husûs beynimizde iktisâm eyledik sâlifü'z-zikr yedi yüz seksen dokuz re's davarlarımızın ücretleri meblâğ-ı merkûm üç bin dokuz yüz kırk beş guruşdan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbemiz bâkî kalmadı didiklerinde gibbe't-tasdîki's-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurrîre fi'l-yevmi'l-'âşir min Re'bi'l-evveli li-sene semân ve erba'în ve mi'ete ve elf [10 Rebiülevvel 1148/31 Temmuz 1735]

Şuhûdu'l-hâl

'Umdetü'l-a'yân Hâcî Ahmed Ağa, Çubukcuzâde

Fahru'l-emâsil Mehmed Ağa, Ancakarazâde

'Umdetü'z-zü'amâ Mehmed Ağa, Karaçengelzâde

El-Hâcc Mehmed Efendi, kâtib-i anbâr

Mehmed Ağa, Rizelizâde ve gayruhum

6a-2, 6b

İran seferi vukû'u takrîbi ile işbu sene-i mübârekede Âsitâne-i sa'âdet'den dergâh-ı mu'allâm cebecileri ocağından fahru'l-akrân Osman Çavuş mübâşereti ve Cezayirlioğlu Seyyid Mehmed Re'is sefinesiyle Trabzon İskelesine irsâl olunan bin kantâr barut-ı siyah vesâyir ecnâs-ı mühimmât-ı cebehâne sefinesi mashûben bi's-selâm iskele-i mezbûreye dâhil olub derûnunda olan mühimmât-ı mezbûreyi medîne-i mezkûrede vâkı' cebehâneye nakl için hâlâ Trabzon'da cebehâne hıfzına me'mûr fahru'l-a'yân cebecibaşı vekîli el-Hâcc Ahmed Ağa ma'rifetiyle ma'lûmü'l-esâmî ve mahsûru'l-eşhâs on dokuz nefer hammalların hammalbaşları olan Ömer Beşe bin Hasan kendü tarafından bi'l-asâle ve zikr olunan on

dokuz nefer hammalların taraflarından zikr-i âti ücretlerini ahz u kabzına vekîlleri olub Ahmed bin Ali ve Hüseyin bin Mehmed nâm kimesneler şahâdetleriyle şer'an vekâleti sâbite ve sübût-ı vekâletine hükm-i şer'î lâhik olan mezbûr Ömer Beşe bi'l-vekâle meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't-tevkîrde hâlâ Trabzon'da an bâr emânetine me'mûr iftihâru'l-emâcid ve'l-a'yân işbu bâ'isü'l-vesîka Ömer Ağa bin el-Hâcc Mehmed Ağa mahzarında ikrâr ve takrîr-i kelâm idüb müvekkillerim on dokuz nefer hammalların sâlifü'z-zikr bir kıt'a sefinede olan mühimmât-ı mezkûreyi iskele-i mezbûreden cebehâne-i merkûmeye bi't-tamâm ve'l-kemâl cebecibaşı vekîli mûmâ-ileyh el-Hâcc Ahmed Ağa ma'rifetiyle götürüb vaz'ı ve on altı gün mikdârı hizmet-i mezkûrede istihdâm ve edâ u hizmet idüb eyyâm-ı mezkûrede müvekkillerim on dokuz nefer hammalın ve benim ücretimiz ba'de'l-hesâb seksen guruşa bâliğ olmağla meblâğ-ı merkûm seksen guruşu cebecibaşı vekîli mûmâ-ileyh ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden tamâmen bana def' u teslîm ve ben dâhi bi'l-asâle ve bi'l-vekâle yedinden bi't-tamâm ve'l-kemâl ahz u kabz idüb müvekkillerim on dokuz nefer hammallar ile beynimizde iktisâm eyledik meblâğ-ı merkûm seksen guruşdan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve habbe ücretimiz bâkî kalmadı didikde gibbe't-tasdıkı'ş-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurre fi'l yevmi's-sâbi' 'ışrîn min Rebî'i'l-âhir li-sene semân ve erba'în ve mi'ete ve elf [27 Rebîülâhir 1148/16 Eylül 1735]

Şuhûdu'l-hâl

Ali Ağa, Nimbıyıkzâde

Alemdâr Hacı Ahmed Ağa, Kassabzâde

Hüseyin Ağa bin Mehmed

Feyzullah Efendi, kâtib-i cebehâne

Mahmud bin Yakub ve gayruhum

6b-1

Dergâh-ı âlî gedüklülerinden olub hâlâ Trabzon İskelesinde bâ-fermân-ı âlî an bâr emîni olan 'umdetü'l-emâcid ve'l-a'yân Ömer Ağa ibn-i Hacı Mehmed Ağa tarafından Rumili cânibinden bâ fermân-ı âlî ta'yîn buyurulan asâkirin an bârlar nâm mahalde ta'yinâtlarını vezn ve keyl için kileci ta'yîn olunan Avanis veled-i Bogos nâm Ermeni meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't-tevkîrde işbu bâ'isü'l-vesîka emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa mahzarında ikrâr ve takrîr-i kelâm idüb mahall-i merkûmda zikr olunan kilecilik hizmetinde olmak üzere beher yevm kırk akçe ücret ve yarım vukıyye beksimâd ve yüzer dirhem piriñç-i mısırî ve lahm-ı

ganem ve yirmi beş dirhem revgan-ı sâde ta'yînât ile mûmâ-ileyh Ömer Ağa beni isticâr idüb ben dâhi bin yüz kırk yedi senesi Zi'l-hiccetü'ş-şerîfenin gurrelerinden [24 Nisan 1735] kırk sekiz senesi Muharremü'l-harâmı yirmi yedinci [19 Haziran 1735] gününe değin elli yedi gün hizmet-i mezkûrede edâ-i hizmet idüb zikr olunan elli yedi günde müctemi' olan yirmi sekiz buçuk vukıyye beksimâd ve on dokuz guruş ücretim ile dört guruş kırk altı akçe ta'yînât-bahâm cem'an yirmi üç guruş kırk altı akçeyi emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden ma'rifet-i şer'le tamâmen bana def' u teslîm ve ben dâhi yedinden bi't-tamâm ve'l-kemâl ahz u kabz eyledim zikr olunan yirmi sekiz buçuk vukıyye peksimâd ile meblâğ-ı merkûm yirmi üç guruş kırk altı akçe ücret ve ta'yînât bahâmdan emîni mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbem bâkı kalmadı didikde gıbbe't-tasdıkı'ş-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu Hurrîre fi'l yevmi's-sânî min Saferi'l-hayr li-sene semân ve erba'în ve mi'ete ve elf [2 Safer 1148/24 Haziran 1735]

Şuhûdu'l-hâl

Ahmed Ağa ibn-i Mehmed

Hasan Beşe ibn-i Selim

Mehmed Beşe ibn-i Resul

Süleyman Beşe ibn-i (boşluk)

Seyyid Ali ibn-i Habîb

6b-2, 7a

Hâlâ Kırım Hanı cenâb-ı emâret-me'âb sa'âdet-iktisâb celâdetlû Kaplan Giray Han dâmet me'âliyahû hazretleri işbu sene-i mübâreke de şark cânibine me'mûr olub kendü dâ'iresi lâzimesiçün iltimâsları üzere Dersa'âdet'den virülüb sefine ile Trabzon'a vusûl bulan beş yüz kile pirinç ile dört yüz vukıyye kahveyi sefine den ihrâç ve iktizâ iden mekârîleri tedârik ve Erzurum'a nakl ve icâb iden ücretleri hâlâ Trabzon anbâr emîni olan dergâh-ı âlî gedüklülerinden 'umdetü'l-a'yân Ömer Ağa yedinden virülüb her ne mikdâr ücret-i mekârî virülür ise mikdârları tasrîhiyle ma'rifet-i şer'le hüccet-i şer'iyye ve ashâbından memhûr temessük ahz ve hesâbına mahsûb olunmak için emr-i âlîşân ile ma'en yedinde hıfz olunması bâbında fermân-ı cihân-mutâ' sâdır ve yine dergâh-ı âlî gedüklülerinden fahru'l-akrân Ali Ağa mübâşir ta'yîn olunmağın imtisâlen li'l emri'l-âlî mekârî tâ'ifesinden olub fi'l-asl Malatıyye'den Şahin veled-i İvaz ve Keşişoğlu Gazar veled-i Yani ve Baybut Kazasında Bilor Karyesinden Arvatın veled-i Bogos ve İstefan veled-i Sahak nâm ser-mekârîler meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımüt-tevkîrde işbu bâ'isü'l-vesîka emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa mahzarında her

biri ikrâr ve takrîr-i kelâm idüb zikr olunan piriñç ve kahveyi iskele-i mezkûreden mahmiyye-i mezbûreye götürüb kabzına me'mûra teslim itmek üzere elli dokuz re's mekârî davarlarımıza vaz' u tahmîl ve iskele-i mezbûreden Erzurum'a varınca ber-vech-i mu'tâd beher bârgîre beşer guruş ücretden elli dokuz re's davarlarımızın ücretleri ba'de'l-hesâb cem'an iki yüz doksan beş guruşa bâliğ olmağın meblâğ-ı merkûm iki yüz doksan beş guruş mübâşir-i mûmâ-ileyh ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden bize def' u teslim ve bizler dahi tamâmen ve kâmilen ahz u kabz idüb kabzımızı müş'îr emîn-i mûmâ-ileyhin yedine bir kıt'a temessük i'tâ eyledik fimâ ba'd meblâğ-ı merkûm iki yüz doksan beş guruşdan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbemiz bâkî kalmadı didiklerinde gıbbe't-tasdikı'ş-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurrîre fi'l yevmi's-sâmin min Cemâziye'l-âhir li-sene semân ve erba'în ve mi'ete ve elf [8 Cemâziyelâhir 1148/26 Ekim 1735]

Şuhûdu'l-hâl

'Umdetü'l-a'yân Hacı Mehmed Ağa, Şatırzâde

Fahru'l-akrân Mahmud Ağa ibn-i Hasan Ağa

İsmail Efendi, kâtib-i cizye

Feyzullah Efendi, kâtib-i cebehâne

7a-7b

Medîne-i Trabzon ve eyâletinde vâkı' Akcaabad ve Yemuhura ve Sürmene ve Macuka ve nevâhîden Yomra nâm kazâ ve nâhiyeden işbu sene-i mübârekede hâlâ şark cânibi seraskeri vezîr-i asâf-tedbîr hazretlerinin ma'iyetinde mevcûd bulunmak üzere bu def'a sefîne ile Âsitâne-i sa'âdet'den Trabzon İskelesine gönderilüb sevk ve tesyîri fermân buyurulan ber-mûceb-i defter otuz kıt'a şâhî tob ve ber-mûceb-i defter kırk 'aded arabaların sevk ve tesyîri için bâ-fermân-ı âlî ihrâç olunan tob-keşân neferâtlarının edâ-i hizmet iden kazâların tob-keşân neferâtları taraflarından husûs-ı âtîyyü'z-zikr için her bir kazâ ve nâhiyeden vekîlleri olub hüccet-i şer'î üzere vekâletleri sâbite olub Akcaabad tob-keşânı tarafından Ahmed Ağa ibn-i Mehmed ve Yemuhura'dan Mehmed Beşe ibn-i Hasan ve Sürmene'den Hamza Ağa ibn-i Ahmed Ağa ve Macuka'dan Uzun Mustafa Ağa ibn-i Süleyman ve Yomra'dan Osman Ağa ibn-i Abdullah ve nefsi Trabzon'dan el-hâcc Ahmed Ağa ibn-i Mehmed Ağa nâm kimesneler ile nefsi şehrin keferesi tarafından kethüdâları Lefter veled-i Banayot ve Sahak veled-i Kakol nâm zimmîler bi'l-vekâle ve tob-keşân neferâtlarının ta'yînât ve urûbalarını tahmîl iden mekârî ashâblarından Mehmed Beşe ibn-i Ali ve Hüseyin Beşe ibn-i Hasan ve Ahmed Beşe

ibn-i Ali ve Halil Beşe ibn-i Ömer ve Yakub Beşe ibn-i Mustafa bi'l-asâle ve timurciyân tâ'ifesinden Kirkor veled-i Manik bi'l-asâle ve iki nefer ustaları tarafından bi'l-vekâle ve kömürciyândan Ohan veled-i Serkis bi'l-asâle ve esnâ-yı râhda tobların şikest olan mevâzi'lerin ta'mîr ve termîm için neccârbaşı Hacı Ali bin Mehmed bi'l-asâle ve iki nefer kalfaları tarafından bi'l-vekâle ve tob-keşân neferâtlarının yanlarına sulariçün ta'yîn olunan esb-sakadan Mehmed Beşe ibn-i Hasan ve Hüseyin Beşe ibn-i Ahmed bi'l-asâle kezâlik arka ve dest sakalarından Mahmud Beşe ibn-i Osman bi'l-asâle ve üç nefer için bi'l-vekâle ve kassâbândan Hasan Beşe ibn-i Ahmed bi'l-asâle ve bakkalândan Ömer Beşe ibn-i Mahmud bi'l-asâle ve samancıyândan Hüseyin Beşe ibn-i Ömer bi'l-asâle meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't-tevkîrde dergâh-ı âlî gedüklülerinden olub hâlâ Trabzon'da anbâr emânetine me'mûr 'umdetü'l-emâcid ve'l a'yân işbu bâ'isü'l-vesika Ömer Ağa ibn-i Hacı Mehmed Ağa mahzarında her biri bi'l-asâle ve bi'l-vekâle ikrâr ve takrîr-i kelâm idüb zikr olunan otuz kıt'a şâhî toblar ile kırk 'aded arabaları bin yüz kırk sekiz senesi Rebî'ü'l-âhirinin altıncı [26 Ağustos 1735] gününden şehr-i mezbûrun yirmi altıncı [15 Eylül 1735] gününe varıncaya değin yirmi günde Trabzon hâricinde vâkı' Değirmenderesi ta'bîr olunur nâm mahalden Gölçayırı nâm mahalle ve zikr olunan Gölçayırı'ndan Hoşoğlan Hanı'na ve Hân-ı mezkûrdan Cevizlik nâm mahalle ve zikr olunan Cevizlik'den Hevâce Mezarlığı'na varınca on üç sâ'ât mesâfe olub ber-mûceb-i defter yirmi günde otuz kıt'a tob ve kırk 'aded arabalar sevk ve tesyîr olundukda müvekkillerimiz tob-keşân neferâtlarının her bir neferine yevmiyye ta'yîn olunan dokuz akçelik nânları ve her bir elli nefere çorbalık yevmiyye beşer vukıyye pirinç ve beşer vukıyye lahm-ı ganem ve birer vukıyye revgan-sâde ta'yînâtları idüb beher bir vukıyye lahm dörder paraya ve beher bir vukıyye pirinç beşer paraya ve bir vukıyye revgan kırk akçeye ve timurci ve neccâr ustalarının ta'yînât ve ücretleri beher yevm bir neferin kırk beş akçe ve kömürün beher yükü birer buçuk guruşa ve urûba tahmîl iden mekârî bârgîrlerinin yevmiyye ücretleri otuzar akçe ve saka bârgîrlerinin her biri yevmiyye altmışar akçe ve arka ve dest sakâlarından her birinin yevmiyyeleri otuzar akçe ve samanın beher kantârı doksanar akçeye olub ba'de itmâmü'l-hizme eyyâm-ı mezkûrede emîn-i mûmâ-ileyh tarafından tarafımıza virilen ta'yînât ve çorbalık ve lahm-ı ücret-i mekârî ve ücret-i saka ve timurci ve neccâr ve kömür ve saman-bahâ hâliyâ medîne-i mezbûre eyâletine mutasarrıf vezîr-i rûşen-zamîr-i düstûr-ı âsaf-nazîr devletlü sa'âdetlü mekremetlü Mustafa Paşa hazretlerinin ma'rifetleri vesâyir umûr-ı mühimmeye me'mûr çorbacılar ma'rifetleri ve ma'rifet-i şer'le hesâb ve kitâb olundukda ber-mûceb-i defter iki bin beş yüz kırk dokuz guruş ile yirmi akçeye bâliğ olmağın meblâğ-ı mezkûru vezîr-i müşârun-ileyh hazretlerinin vesâyir cümle me'mûrünün ma'rifetleri ve ma'rifet-i şer'le emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olunan

emvâl-i mîrîden tamâmen bize def' u teslîm ve bizler dahi bi'l-asâle ve bi'l-vekâle yedinden bi't-tamâm ve'l-kemâl ahz u kabz idüb beynimizde iktisâm eyledik meblâğ-ı merkûmdan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbe ta'yînâtımızdan bâkî kalmadı didiklerinde gıbbe't-tasdîkî'ş-şer'î işbu vesîka ve enika alâ mâ hüve'l-hakîka bi't-taleb ketb olundu. Hurrîre fî'l yevmi's-sâmin ve'l 'ısrîn min Rebî'i'l-âhir li-sene semân ve erba'în ve mi'ete ve elf [28 Rebûlâhir 1148/17 Eylöl 1735]

Şuhûdu'l-hâl

Ahmed Ağa, Poladzâde

Hacı Ahmed Ağa, Çubukcuzâde

Hacı Mehmed Ağa, Şatırzâde

Hacı İbrahim Ağa, Gümrükçü

El-Hâcc Mehmed Ağa, İncezâde

7b-1

İşbu sene-i mübârekede bundan akdem Varna İskelesinde beksimâd tabhına me'mûr dergâh-ı âlî gedüklülerinden fahru'l-akrân Hüseyin Ağa yedine virilen i'lâm mücebince tabh eylediği ve Âsitâne-i sa'âdet'den gönderilen ve Sevâhil-i Tuna Mübâya'acısı Mühürdâr Mustafa Ağa tarafından makbûzu mecmû'u beş bin altı yüz altmışaltı kantâr beksimâddan yeniçeri serdengeçdileri ta'yînâtları için virdiği ve Ohri Mutasarrıfı Mahmud Paşa'nın aldığı beksimâddan mâ'adâ üç bin iki yüz seksen bir kantâr beksimâd Varna'da mevcûd olmak üzere i'lâm olunub durdukça çürüyüb beyhûde zâyî' ve telef olacağı zâhir olmağla İran cânibi vesâyir kılâ-i serhada gönderilmek üzere Trabzon'a nakl ve Trabzon'da anbâr emîni olan dergâh-ı âlî gedüklülerinden 'umdetü'l a'yân Ömer Ağa'ya ma'rifet-i şer'le teslîm ve teslîmini müş'îr hüccet-i şer'iyye olunması bâbında mûmâ-ileyh Hüseyin Ağa'ya hitâben bâ-fermân-ı âlî sâdır ve Dersa'âdet'den sefineler ile mûmâ-ileyh Hüseyin Ağa'ya irsâl olunmağla mûmâ-ileyh Hüseyin Ağa zikr olunan beksimâdı Varna İskelesinde iki kıt'a sefîneye vaz' ve mashûben bi's-selâm Trabzon'a vusûl buldukda hâlâ Trabzon vâlisi vezîr-i zî-şân devletlü sa'âdetlü Yahya Paşa hazretlerinin emirleri ve emîn-i mûmâ-ileyh ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le zikr olunan beksimâdı sefinelerden ba'de'l-ihrâç mûmâ-ileyh Hüseyin Ağa meclis-i şer'-i hatîr-i lâzîmü't-tevkîrde işbu bâ'isü'l-vesîka emîni mûmâ-ileyh Ömer Ağa mahzarında ikrâr ve takrîr-i kelâm idüb beksimâd-ı mezkûr emîni mûmâ-ileyh ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le vezn ve kantâr olundukda yedi yüz doksan üç kantâr maa çuval ve üç yüz doksan iki kantâr çuvalsız ki cem'an bin yüz seksen beş kantâr beksimâd mevcûd olub lâkin iki def'a

sefineye vaz‘ olundığından kendüden küf bağlayub fenâyâ müteveccih ve ekle salâhiyyeti olmadığı ba‘de‘l-keşf nümâyân ve emîn-i mûmâ-ileyh kabz itmeyüb me‘men ve mahfûz bir mahzene vaz‘ ve hâliyâ İran cânibi seraskeri vezîr-i mûkerrem hazretleri taraflarına beksimâd-ı mezkûrdan numûne irsâl ol dâhi taraf-ı devlet-i ‘alîyyeye irsâl olunduğunu hâvî vezîr-i müşârun-ileyh hazretlerine kâyimesi gelmekle beksimâd-ı mezkûr ‘alâ hâle mahzende hıfz olunmağın işbu vesîka ve enîka alâ mâ hüve‘l-hakîka bi‘t-taleb ketb olundu Hurrîre fi‘l yevmi‘l-hâdî ‘ışrîn Cemâziye‘l-âhir li-sene semân ve erba‘în ve mi‘ete ve elf [21 Cemâziyelâhir 1148/8 Kasım 1735]

Şâhidûnu’s-sâbikûn

7b-2, 8a

İran seferi vukû‘u takrîbiyle hâlâ şark cânibi seraskeri vezîr-i mûkerrem Köprülüzâde Abdullah Paşa hazretlerinin ma‘iyyetinde mevcûd bulunmak üzere Rumili ve Bosna eyâletlerinden ve Ohri ve İskenderiye ve Dukakin ve nehr-i Tuna sevâhilinden tashîh ve bedergâhları tertîb olunan piyâde levendât ile kapıkulları ve Selânik Sancaklarından Mahmud Paşalar ma‘rifetleriyle tahrîri fermân buyurulan gerek Arnavud ve gerek evlâd-ı fâtihân piyâde mîrî levendât Varna İskelesinden sefineler ile Trabzon’a nakl ve bi‘t-tevfika subhânehû ve Ta‘âlâ asâkir-i mezbûre sefineler ile Trabzon’a varub eyyâm-ı meksleriyle Trabzon’dan Erzurum’a varınca mürûr ve nüzûl idecekleri menâzilde ruz-merre iktizâlarından ta‘yînâtı kadr-ı kifâye tertîb ve bu def‘a İsakça İskelesinden Trabzon’a nakli fermân buyurulan zehâyirden hâlâ Trabzon’da anbâr emânetine me‘mûr ‘umdetü‘l-a‘yân Ömer Ağa ma‘rifetiyle iki bin keyl şa‘îr ile dört yüz keyl dakîk ifrâz ve Trabzon’a dokuz sâ‘at mesâfesi olan Anbarlar Menzili’ne irsâl ve âmâde olunması bâbında sâdır olan emr-i şerîfde tasrîh buyurulmağın imtisâlen li‘l-emri‘l-âlî emîn-i mûmâ-ileyh ma‘rifeti ve ma‘rifet-i şer‘le sâlifü‘z-zikr dakîk mahall-i mezkûrede tabh olunması hadd-i imkânda olmadığından Trabzon anbârı mevcûdundan irsâl olunan dakîk-i mezbûr bedeli beksimâd ile şa‘îr-i mezkûru mahall-i mezbûrede vaz‘ idecek anbârın kat‘â eser-i binâsı olmayub müceddeden ağaçdan bir anbâr ile zehâyir-i mezkûre üzerine ta‘yîn olunan birer nefer mu‘temed ve kâtib ve kileci için bir oda binâ olunmağa muhtâç olduğunu emîn-i mûmâ-ileyh ma‘rifeti ve ma‘rifet-i şer‘le keşf ve binâ zira‘iyle tûlen sekiz ve arzân on zirâ‘ binâ olunması münâsib görülüb ebniye ahvâline vukûfu olunanların tahmînleriyle binâ-i mezkûr ancak iki yüz guruş ile husûl-pezîr olduğu ba‘de‘t-tahmîn bin yüz kırk yedi senesi Zi‘l-ka‘detü‘ş-şerîfeninin on beşinci [8 Nisan 1735] gününden neccâr ta‘yîn ve etrafında vâkı’ kurâ ahâlîlerinden kereste ve mismâr iştirâ olunub emîn-i

mûmâ-ileyh tarafından ta'yîn olunan Ömer Bey'in ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le şehir-i mezbûrun gâyetine değin on beş günde ba'de'l-itmâm iktizâ iden kereste ve mismâr-bahâ ve üstâdiyyesi ba'de'l-keşf hesâb olundukda mecmu' masârıfı yüz elli guruşa bâliğ olmağın Neccârbaşı Mehmed bin Ali ve kereste ashâblarından Kostant veled-i Yor ve Kirkor veled-i Bogos ve Mismârcı Sava veled-i Afkasan nâm kimesneler meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't-tevkîrde işbu bâ'isü'l-vesîka emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa mahzarında her biri ikrâr ve takrîr-i kelâm idüb zehâyir-i mezkûreyi vaz' için bâlâda tafsîli beyân olunan anbar ve otayı emîn-i mûmâ-ileyh ma'rifetiyle müceddeden binâ ve hesâb olunduğu minvâl-i muharrer üzere gerek üstâdiyye ve kereste ve mismâr-bahâmız olan meblâğ-ı merkûm yüz elli guruşu ma'rifet-i şer'le emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan envâl-i mîrîden tamâmen bizlere def' u teslîm ve bizler dahi yedinden bi't-tamâm ve'l-kemâl ahz idüb beynimizde iktisâm eyledik meblâğ-ı merkûm yüz elli guruşdan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbemiz bâkî kalmadı didiklerinde gibbe't-tasdîkî's-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurre fi'l yevmi's-semân min Zi'l-hiceti's-şerîfe li-sene seb'a ve erba'în ve mi'ete ve elf [8 Zilhicce 1147/1 Mayıs 1735]

Şâhidûnu's-sâbikûn

8a

İran seferi takrîbiyle hîn-i iktizâda şark cânibine gönderilmek üzere Trabzon anbarlarında mevcûd bulunmak için bu def'a İsakça anbarlarından dergâh-ı alî gedüklülerinden fahru'l-akrân Seyyid Mehmed Ağa ve Hüseyin Ağa ma'rifetleriyle ber-mûceb-i defter sefâyin ile mashûben bi's-selâm Trabzon İskelesine dâhil olan ecnâs-ı zehâyir sefâyinden ihrâç ve iskele-i mezbûrede münâsib olan me'men mahfûz mahallere vaz' olunması bâbında sâdır olan emr-i şerîfde tasrîh buyurulmağın imtisâlen li'l-emri'l-âlî iskele-i mezkûrede zehâyir-i mezkûreyi vaz' idecek mîrî anbarlar olmadığından hâlâ Trabzon'da anbar emânetine me'mûr dergâh-ı alî gedüklülerinden 'umdetü'l-emâcid ve'l-a'yân Ömer Ağa ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le ve a'yân ve ahâlî-i vilâyetden ma'lûmü'l-eşhâs kimesneler ile me'men mahfûz mahall tetebbu' olundukda zikri âtî mahallerden gayrı zehâyir-i mezkûre vaz' olunacak tehî mehâzin olmayub yine an-asl zehâyir vaz' olunagelmîş mahallerden medîne-i mezbûrede Çölmekçi Mahallesinde vâkı' Muradhânzâde ve Bünyadzâde ve Berberzâde ve Elhadzâde ve el-Hâcc Ömer nâm kimesnelerin beş 'aded kebîr kiremit karhâneleri ve yine mahalle-i mezbûrede vâkı' Sofya nâm nasraniye ve Babik ve Hirsto ve Yemva ve Anderye ve Sava ve Dimitri nâm zimmîler menzilleri ve Tuzluçeşme Mahallesinde vâkı' Kaba Andon ve Taşcıoğlu Simyon ve

Estaverano nâm zimmîler menzilleri ve Tuzluçeşme Mahallesi vâkı' Kaba Andon ve Taşcıoğlu Simyon ve Estaverano nâm zimmîler menzilleri ve Frenkhisar Mahallesi vâkı' Abacı Yor ve Kostant nâm zimmîler menzilleri büyü-t adîde olub ba'zı mevâzı'ları müceddeden binâ ve ba'zı divârları ta'mîre muhtâc olduğu emîn-i mûmâ-ileyh ma'rifeti ve a'yân ve ahâlî-i vilâyetin ittıla'ları ve ma'rifet-i şer'le keşf ve bi'z-zarûrî ta'mîr ve tecdîd olunması muktezî olmağla ebniye ahvâline vukûfu olanların tahmînleriyle ta'mîrât-ı mezkûre ancak bin yüz guruş ile husûl-pezîr olacağı ba'de't-tahmîn neccâr ve taşçı ve ırgad ta'yîn ve kereste ve mîh ve taş ve kireç iştirâ olunub emîn-i mûmâ-ileyh ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le ba'de'l-itmâm iktizâ iden kereste ve mîh ve kireç ve taş-bahâ ve üstâdiyye ve ırgadiyyesi ba'de'l-keşf hesâb olundukda mecmu' masârıfı dokuz yüz yetmiş sekiz buçuk guruşa bâliğ olmağın Neccârbaşı el-Hâcc Ali bin Mehmed ve Taşcıbaşı Akob veled-i Barhar Irgadbaşı Ali bin Hasan ve Mîhçi Hüseyin bin Abdullah ve Keresteci Hacı Hasan bin Ebubekir ve Kireççi Nikola veled-i Dimitri nâm kimesneler meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't-tevkîrde işbu bâ'isü'l-vesîka emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa mahzarında her biri ikrâr ve takrîr-i kelâm idüb zehâyir-i mezkûreyi vaz' için bâlâda tafsîli beyân olunan kârhâne ve menzilleri emîn-i mûmâ-ileyh ma'rifetiyle ta'mîr ve tecdîd ve hesâb olunduğu minvâl-i muharrer üzere gerek üstâdiyye ve ırgadiyye ve gerek kereste ve mîh ve taş ve kireç-behâmız olan meblâğ-ı merkûm dokuz yüz yetmiş sekiz buçuk guruşu ma'rifet-i şer'le emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden tamâmen bizlere def' u teslîm ve bizler dahi yedinden bi't-tamâm ve'l-kemâl ahz u kabz idüb bi-kadri'l-husûs beynimizde iktisâm eyledik meblâğ-ı merkûm dokuz yüz yetmiş sekiz buçuk guruşdan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbemiz bâkî kalmadı didiklerinde gıbbe't-tasdîkî's-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurre fi'l-yevmi's-semân ve'l-ısrîn min Rebî'i'l-âhir li-sene semân ve erba'în ve mi'ete ve elf [28 Rebûlâhir 1148/17 Eylöl 1735]

Şuhûdu'l-hâl

El-Hâcc Ahmed Ağa, Poladzâde

Hacı Mehmed Ağa, Ancakarazâde

İbrahim Ağa, Berberzâde

Murteza Ağa, Mumcu

Seyyid Ali bin Habib

8b-1

Hâlâ Anadolu vâlisî olub şark cânibi seraskeri vezîr-i mükerrrem Ahmed Paşa hazretlerinin ma'yyetinde mevcûd bulunmak üzere bu def'a dergâh-ı âlî tobçuları ocağı tarafından mübâşir ta'yîn olunan fahru'l-akrân Mustafa Çavuş yedine virilen mümzâ sûret-i defter mücebince otuz kıt'a şâhî tob ve kırk kıt'a şâhî tob arabaları mühimmât-ı sâ'iresiyle bi't-tevfika subhânehû ve Ta'âlâ mashûben bi's-selâm Trabzon İskelesine sefine ile vâsıl oldukda kat'â te'hîr ve tevakkuf itdirilmeksizin taşraya ihrâç ve iktizâ iden tedârikin görüb bir 'aded araba vesâyir mühimmâtı girü kalmamak şartıyla bir sâ'at akdem muaccelen Erzurum'a nakl ve îsâl ve mu'tâd üzere icâb iden ücret-i nakliyyeleri hâlâ Trabzon an bâr emîni olan dergâh-ı âlî gedüklülerinden 'umdetü'l-a'yân Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden virilüb ma'rifet-i şer'le mikdârı tasrîhiyle defter ve hüccet-i şer'iyeye itdirüb hesâbına mahsûb olmak için emr-i âlîşân ile ma'en yedinde hıfz olunması bâbında sâdır olan fermân-ı cihân-mutâ'da tasrîh buyurulmağın imtisâlen li'l-emri'l-âlî mekârî tâ'ifesinden olub fi'l-asıl Bayburt Kazasında Bilor Karyesinden Avanis veled-i Manik ve Avedik veled-i Mıkırdıç ve Diyarbekir'den Abdullah bin İbrahim ve Hasan bin Ali ve mahmiyye-i Erzurum'da Kan Karyesinden Bogos veled-i Arvatin ve Astadir veled-i Avanis nâm ser-mekârîler meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't-tevkîrde işbu bâ'isü'l-vesîka emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa mahzarında her biri ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm idüb ber-müceb-i defter sâlifü'z-zikr arabalar mühimmâtını iskele-i mezbûreden mahmiyye-i mezkûreye getürüb kabzına me'mûra teslim itmek üzere kırk dokuz re's mekârî davarlarımıza vaz' u tahmîl ve Trabzon'dan Erzurum'a varınca ber vech-i mu'tâd beher bârgîre beşer guruş ücretden kırk dokuz re's davarlarımızın ücretleri bade'l-hesâb cem'an iki yüz kırk beş guruşa bâliğ olmağın meblâğ-ı merkûm iki yüz kırk beş guruşu mübâşir-i merkûm Mustafa Çavuş ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden bize def' u teslim ve bizler dahi tamâmen ve kâmilen ahz u kabz idüb kabzımızı müş'îr mübâşir-i mûmâ-ileyhe dahi me'mûriyyeti hasebiyle emîn-i mûmâ-ileyhin yedine bir kıt'a memhûr temessük i'tâ eyledi fimâ ba'd meblâğ-ı merkûm iki yüz kırk beş guruşdan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbemiz bâkî kalmadı didiklerinde gîbbet't-tasdîkî'ş-şer' mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurrîre fi'l yevmi's-semân 'ısrîn Rebî'i'l-âhir li-sene semân ve erba'în ve mi'ete ve elf [28 Rebûlâhir 1148/17 Eylül 1735]

Şâhidûnu's-sâbikûn

8b-2

Dergâh-ı âlî gedüklülerinden olub hâlâ Trabzon İskelesinde bâ-fermân-ı âlî an bâr emîni olan ‘umdetü’l-emâcid ve’l-a’yân Ömer Ağa tarafından Rumili cânibinden bâ-fermân-ı âlî ta’yîn buyurulan asâkirin ta’yînâtları vaz’ı içün Anbârlar nâm mahalde müceddeden binâ olunan an bâr ile tevzî’-i ta’yînâta müte’allik mevâddın tahrîri içün kâtib ta’yîn olunan Ahmed Efendi ibn-i Mehmed ve mu’temed ta’yîn olunan Ömer Bey ibn-i Hasan nâm kimesneler meclis-i şer’-i hatîr-i lâzımü’t-tevkîrde işbu bâ’isü’l-vesîka emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa mahzarında her biri ikrâr ve takrîr-i kelâm idüb mahall-i merkûmda umûr-ı mezkûre kitâbeti ve mu’temedlik hizmetlerinde olmak üzere beher yevm kırkar akçe ücret ve yarımşar vukıyye beksimâd ve yüz dirhem pirinç-i ve mısırî ve lahm-ı ganem ve yirmişer dirhem revgan-ı sâde ta’yînât ile emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa bizi isticâr idüb biz dahi bin yüz kırk yedi senesi Zi’l-ka’detü’ş-şerîfenin on beşinci [8 Nisan 1735] gününden kırk sekiz senesi Muharremü’l-harâmı yedinci gününe [30 Mayıs 1735] değin yetmiş iki gün hizmet-i mezkûrede edâ-i hizmet idüb zikr olunan yetmiş ikinci günde müctemi’ olan yetmiş iki vukıyye beksimâd ve kırk sekiz guruş ücretimiz ile on bir guruş dört para ta’yînât-bahâmız ki cem’an elli dokuz guruş dört parayı emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden ma’rifet-i şer’le tamâmen bize def’ u teslîm ve biz dahi yedinden bi’t-tamâm ve’l-kemâl ahz u kabz eyledik zikr olunan yetmiş iki vukıyye beksimâd ile meblâğ-ı merkûm elli dokuz guruş dört para ücret ve ta’yînât-bahâmızdan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbemiz bâkî kalmadı didiklerinde gıbbe’t-tasdıkı’ş-şer’î mâ-vaka’a bi’t-taleb ketb olundu. Hurre fi selhi Muharremi’l-harâm li-sene semân ve erba’în ve mi’ete ve elf [22 Haziran 1735]

Şuhûdu’l-hâl

El-Hâcc Mehmed Ağa, Şatırzâde

Mehmed Ağa, Rizelizâde

Hüseyin Çelebi, biraderi o

El-Hâcc Mehmed Efendi, kâtib emîn-i an bâr

9a-1

Ahen maymuncuk	40 adet
Yaprak maymuncuk	150 adet
Manivela-i dest	100 adet
Sekil tob	120 adet

Kefçe-i tob	40 adet, yarım kıyyelik
Salkım-ı şâhî-i kebîr	400 adet
Alat-ı köhne	10 kantar
Mismâr-ı kefçe	2000 adet
Kâğıt hartuç	4 dirhem
Kalıb hartuç	4 adet
Tomar-ı tob	80 çift
Resen-i telli	40 çift
Sırık-ı gürgen, vasat	150 adet
Burgu-i seyfi (?)	30 çift
İğne-i tob	30 deste
Vezne-i tob	20 adet
Fitil-i ağaç	35 adet
Mismâr-ı mütenevvi‘a	50 kıyye
Kirpas-ı badban	10 tob
Polad keser	3 adet
Balta-i marangoz	2 adet
Çatal maça	2 adet
İkiyüzlü keser	2 adet
Keser-i dest	3 adet
Destere	3 adet
Burgu-yı mütenevvi‘a	10 adet
Çiriş	5 kıyye
Kınnap	15 deste
Çuvaldız	3 deste
Kabza-i mütenevvi‘a	15 adet
Sandık-i mühimmât	16 adet
Yuvarlak	1000 adet, 7 kıyye
Yuvarlak	1000 adet, 5 kıyye
Yuvarlak	1000 adet, 2 kıyye
Yuvarlak	1000 adet, 1.5 kıyye
Yuvarlak	1000 adet, 1 kıyye
Yuvarlak	30000 adet, yarım kıyye
Kûfe-i kebîr	550 adet
Garar-ı çalpara	4 çift

Bâlâda zikr olunan mühimmâtdan mâ‘adâ serasker-i nusret-makrûn tarafından matlûb olunub inayetlü Yahya Paşa Efendimizin emriyle Trabzon tobhânesi mevcûdundan Trabzon Anbâr

Emîni Ömer Ağa yediyle tarafımıza teslîm ve ma'rifetimizle Erzurum'a mekârîler ile irsâl olunan sırk-ı gürgen 100, yalnız 100 adeddir

9a-2

Bâ'is-i tahrîr-i temessük oldur ki

İşbu derûn-ı defterde zikr olunan mühhimât-ı tobhâne ve gülleler Âsitâne-i sa'âdet'den sefine ile ve mübâşeretimizle Trabzon İskelesine vusûl ve Trabzon'dan dahi mekârî davarlarıyla Erzurum'a nakl olunmak üzere iktizâ iden ücret-i mekârîleri Trabzon anbâr emîni izzetlü Ömer Ağa yedinden emvâl-i mîrîden virilmek üzere fermân buyurulmağla defter-i nâtik olduğu üzere mühimmât-ı mezkûru ve gülleleri Trabzon'dan Erzurum'a nakl olunmak üzere ma'rifet-i şer'le ve mübâşeretimizle yalnız üç yüz doksan sekiz re's mekârî davarlarına tahmîl ve mu'tâd üzere beher re's mekârîye beşer guruş ücretden bin dokuz yüz doksan guruş ücretleri emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa'nın yedinden emvâl-i mîrîden ma'rifet-i şer'le ve ma'rifetimizle tamâmen ashâb-ı mekârîlere virilüb mübâşeretimiz hasebiyle emîn-i mûmâ-ileyhin yedine işbu memhûr temessük virildi fi 25 Rebî'i'l-âhir sene 1148 [14 Eylül 1735]

Bende Mustafa Çavuş, Tobcıyân-ı Dergâh-ı Âlî mübâşir hâlâ

9b-1

Kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Trabzon anbâr emîni izzetlü Ömer Ağa zîde mecduhu inhâ olunur ki

Dergâh-ı âlî kapucubaşlarından izzetlü Ömer Ağa mübâşeretiyle Trabzon cebehânesinden Erzurum'a nakli fermân buyurulan mühimmât-ı cebehâne ağa-yı mûmâ-ileyh mübâşeretiyle bu ana dek ücret-i mekârîleri yedinden virilüb ber-mûceb-i defter nakli fermân buyurulan mühimmât-ı mezkûr tekmîl olmadın kapucubaşı mûmâ-ileyh bâ-fermân-ı âlî Çıldır tarafından mübâya'aya me'mûr olub gitmek üzere olmakla mühimmât-ı mezbûreden her ne mikdâr bakıyye kalmış ise ve gerek nakli fermân buyurulan mühimmât-ı tobhânededen her ne mikdâr bakıyye kalmış ise cümlesin kendü tarafından bir gün evvel ve bir sâ'at akdem mekârîlere tahmîl ve Erzurum'a nakl ve kabzına me'mûra teslîm eyleyüb husûs-ı mezbûrda bir türlü 'avk ve ihmâl eylemeyüb bu umûr-ı mühimmenin bir sâ'at te'hîrine cevâz göstermeyüb gereği gibi dikkat ve ihtimâm eyleyüb müceb buyuruldu ile 'amel ve hilâfindan be-gâyet ihtirâz ve ictinâb eylesin deyu [yazıldı]

Fî 14 Muharrem sene 1148 [6 Haziran 1735]

9b-2, 10a

Düstûr-ı mükerrem müşîr-i mufahham nizâmü'l-âlem müdebbiru umûri'l-cumhûr bi'l-fikri's-sâkıb mütemmimu mehâmi'l-enâm bi'r-re'yi's-sâ'ib mümehhidu bünyâni'd-devle ve'l-ikbâl müşeyyidu erkâni's-sa'âde ve'l-iclâl el-mahfûfû bi-sunûfi 'avâtıfı'l-meliki'l-a'lâ Trabzon vâlîsi vezîrim Mustafa Paşa edâmellâhû ta'âlâ iclâlehû ve kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'deni'l-fazl ve'l-ikelâm Mevlânâ Trabzon kâdisı zîde fezlehû ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân dergâh-ı mu'allâm gedüklülerinden olub Trabzon anbâr emîni olan Ömer Dersa'âdet'imden bu husûs için mübâşir ta'yîn olunan (boşluk) zîde mecduhûma ve mefâhiru'l-emâsil ve'l-akrân Trabzon'da mühimmât hıfzına me'mûr (boşluk) ve ağa vekîli (boşluk) ve a'yân-ı vilâyetin iş erleri zîde kadruhum tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsil olıcak mâlum ola ki Revan Kal'ası cebehânesinde mevcûd bulunmak üzere Âsitâne-i sa'âdet'imden elli kantâr âhen-i hâm ve yirmi kantâr çubuk kurşun ve on kantâr mismâr-ı sagîr ve dört bin 'aded kazma ve kabzası ve vezn için iki 'aded sagîr kantâr ve dört vukıyye kâfûr ve üç dirhemden yirmi dirheme varınca on yedi 'aded çubuk kurşun kalıbı ve dört bin 'aded ağaç kürek gönderilmek için hâlâ Revan vâlîsi vezîrim Hüseyin Paşa edâmellâhû ta'âlâ iclâlehû bu def'a memhûr mektûbuyla Âsitâne-i devlet-medârıma i'lâm itmekle ağaç kürekler Erzurum gümrüğü emîni İsmail dâme mecduhû ma'rifetiyle Hasan Kal'ası dağlarından kat' ve mâ'adâ mühimmât dahi Trabzon'da mevcûd olan cebehâne mühimmâtımdan virilüb Trabzon anbâr emîni mûmâ-ileyh ma'rifetiyle Erzurum'a nakl ve Erzurum'dan dahi ağaç kürekler ile ma'en mûmâ-ileyh Erzurum gümrüğü emîni ma'rifetiyle kal'a-i mezbûreye irsâl ve teslim itdirilmek üzere tertîb ve fermânım olmağla imdi Dersa'âdet'imden mübâşir ta'yîn olunan (boşluk) zîde mecduhû ile işbu emr-i şerîf-i âlîşânım vusûlünde kat'â tevakkuf ve te'hîr itdirilmeksizin mühimmât-ı mezkûrenin nakli için iktizâ iden mekârî davarların anbâr emîni mûmâ-ileyh ma'rifetiyle Trabzon ve havâlisinden tedârik ve ihrâç ve hâzır u âmâde eyledikten sonra gönderilen memhûr ve mûmzâ sûret-i defter mücebince ol mikdâr mühimmâtı mukaddemâ Dersa'âdet'imden gönderülüb Trabzon'da hıfz itdirilen mühimmâtdan ifrâz mekârî davarlarına tahmîl ve mu'tâd üzere iktizâ iden ücretlerin Trabzon anbâr emîni mûmâ-ileyhe viridirüb ve Trabzon beşlüyânı neferâtından yanlarına mikdâr kifâye neferât ta'yîn idüb mübâşir-i mûmâ-ileyh ile emnen ve sâlimen bir gün evvel Erzurum'a nakl ve îsâl ve Erzurum gümrüğü emîni mûmâ-ileyhe teslim itdirilmekte ziyâde ihtimâm ve dikkat eylesin ve sen ki anbâr emîni mûmâ-ileyhsin fermânım olduğu üzere vezîr-i müşârun-ileyh ma'rifetiyle kadr-ı kifâye mekârî davarları tedârik ve ihzâr eyledikten sonra mu'tâd üzere Erzurum'a varınca lâzım gelen ücretlerin yedinde olan emvâl-i mîrîden ma'rifet-i şer'le tamâmen ashâbına edâ u teslim idüb makbûzları olduğunu müş'îr yedlerinden mikdârları tasrîhiyle memhûr temessük

ahz ve işbu emr-i şerîf-i âlişânımın zahrına hüccet-i şer'iyeye itdürüb hesâbına mahsûb olmak için yedinde hıfz ve mühimmât-ı mezkûrenin ale't-ta'cîl Erzurum'a nakl ve îsâlinde mezîd-i sa'y ve ikdâm eyleyesin ve sen ki mühimmât hıfzına me'mûr (boşluk) zîde kadrehûsun gönderilen sûret-i defterde mestûr olan mühimmâtı Trabzon'da hıfzına me'mûr olduğun mühimmâtdan ifrâz ve mübâşir-i mûmâ-ileyhe teslîm idüb makbûzu olduğunu müş'îr ecnâs ve mikdârı tasrîhiyle yedinden memhûr temessük ve ahz eyleyesin şöyle ki zikr olunan mühimmâtın mu'accelen Revan Kal'asına irişdirilmesi gâyetü'l-gâye mühimm ve muktezî olub mu'accelen îsâli mekârî davarları tedârikine mevkûf olmağla sen ki vezîr-i müşârûn-ileyh ve siz ki kâdî ve anbâr emîni vesâyir mûmâ-ileyhimsiz ma'âzallahû Ta'âlâ luzûmu mertebede mekârî davarlarının tedârikinde ihmâl ve müsâmaha üzere hareket ile mühimmâtın nakli te'hîrine sebep olmak ihtimâliniz olur ise bir türlü cevâba kâdir olmayub mes'ûl ve mu'âteb olacaklarınız mukarrer olmağla ana göre cümleliz intibâh üzere hareket ve sen ki mübâşir-i mûmâ-ileyhsin bâlâda tahrîr ve tasrîh olunduğu üzere mühimmât-ı mezkûrenin mu'accelen Trabzon'dan kaldurub Erzurum'a ve Erzurum'dan dahi Erzurum gümrüğü emîni ma'rifetiyle Revan Kal'asına nakl ve îsâline sen dahi bezl ve sa'y ve kudret ve ihmâl ve müsâmaha misillû vaz' ve hareketden mücânebet olunmak bâbında fermân-ı âlişânım sâdir olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfimle (boşluk) vardukda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i celîlü's-şân-ı vâcibü'l-ittibâ' ve lâzımü'l-ımtisâlimin mazmûn-ı itâ'at-makrûnuyla âmil olub hılâfiyla vaz' ve hareketden be-gâyet ihtirâz ve ictinâb eyleyesiz şöyle bilesiz (boşluk) 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılâsız, Tahrîren fi'l-yevmi's-sâmen 'aşera min şehri Muharremi'l-harâm sene tis'a ve erba'în ve mi'ete ve elf [18 Muharrem 1149/29 Mayıs 1736]

Be-makâm-ı Konstantiniyye el-Mahrûse

10a-1

İşbu derûn-ı emr-i şerîf-i âlişânda mestûr olduğun üzere işbu sene-i mübârekeke Revan Kal'asında mevcûd bulunmak üzere hâla Revan vâlisi vezîr-i mükerrem Hüseyin Paşa hazretlerinin iltimâslarıyla gönderilen memhûr ve mûmzâ sûret-i defter mücebince mukaddemâ Dersa'âdet'den gönderilüb Trabzon'da hıfz itdirilen mühimmâtdan elli kantâr âhen-i hâm ve yirmi kantâr çubuk kurşun ve on kantâr mismâr-ı sagîr ve dört bin 'aded kazma ve kabzası ve vezn için iki 'aded sagîr kantâr ve dört vukıyye kâfûr ve üç dirhemden yirmi dirheme varınca on yedi 'aded çubuk kurşun kalıbı ifrâz ve mekârî davarlarına tahmîl ve Erzurum'a nakl ve mu'tâd üzere iktizâ iden ücretlerin hâlâ Trabzon anbâr emîni olan dergâh-ı

âlî gedüklülerinden ‘umdetü’l-a’yân Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden ma’rifet-i şer’le tamâmen ashâbına edâ vü teslîm ve makbûzlarını müş’îr yedlerinden mikdârları tasrîhiyle memhûr temessük ahz ve işbu emr-i şerîf-i âlîşânın zahrına hüccet-i şer’iyye itdirüb hîn-i hesâbda hesâbına mahsûb olunmak için yedinde hıfz eyleye deyu tasrîh buyurulub yine dergâh-ı âlî gedüklülerinden fahru’l-akrân Mahmud Ağa mübâşir ta’yîn olunmağın imtisâlen li’l-emri’l-âlî mekârî tâ’ifesinden olub fi’l-asl Bayburt Kazâsında Bilor Karyesinden Avanis veled-i Kirkor ve Avak veled-i Bogos ve Balahor Karyesinden Mıkırdiç veled-i Bogos ve Simyon veled-i Yani nâm ser-mekârîler meclis-i şer’-i hatîr-i lâzımü’t-tevkîrde işbu bâ’isü’l-vesîka emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa mahzarında her biri ikrâr ve takrîr-i kelâm idüb zikr olunan mühimmâtdan Trabzon cebehânesinde mevcûd elli kantâr âhen-i hâm ve on kantâr mismâr-ı sagîr ve bin beş yüz kazma ma’a kabza ve vezn için iki ‘aded sagîr kantârı Trabzon’dan mahmiyye-i mezkûreye götürüb kabzına me’mûra teslîm itmek üzere elli bir re’s mekârî davarlarımıza vaz’ ve tahmîl idüb Trabzon’dan Erzurum’a varınca ber-vech-i mu’tâd bârgîrlere beşer guruş ücretden elli bir re’s davarlarımızın ücretleri be’de’l-hesâb cem’an iki yüz elli beş guruşa bâliğ olmağın meblâğ-ı merkûm iki yüz elli beş guruşu mübâşir-i mûmâ-ileyh Mahmud Ağa ma’rifeti ve ma’rifet-i şer’le emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden bize def’ u teslîm ve bizler dahi tamâmen ve kâmilen ahz u kabz idüb kabzımızı müş’îr emîn-i mûmâ-ileyhin yedine bir kıt’a temessük i’tâ eyledik fimâ ba’d meblâğ-ı merkûm iki yüz elli beş guruşdan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde bir akçe ve bir habbemiz bâkî kalmadı didiklerinde gıbbe’t-tasdikî’ş-şer’î mâ-vaka’a bi’t-taleb ketb olundu. Hurrîre fi’l-yevmi’s-sâdis min Rebî’î’l-âhir li-sene semân ve erba’în ve mi’ete ve elf [6 Rebîülâhir 1148/26 Ağustos 1735]

Şuhûdu’l-hâl

El-Hâcc Ömer Ağa, Pirselimzâde

‘Umdetü’z-zü’amâ İbrahim Ağa, Murtezabeyzâde

Feyzullah Efendi, kâtib-i cebehâne

İsmail Efendi, kâtib-i cebehâne

El-Hâcc Mehmed Efendi, kâtib-i emîn-i anbâr

10b

Düstûr-ı mûkerrem müş’îr-i mufahham nizâmü’l-‘âlem müdebbiru umûri’l-cumhûr bi’l-fikri’s-sâkıb mütemmimu mehâmi’l-enâm bi’r-re’yi’s-sâ’ib mûmehhidu bünyâni’d-devle ve’l-ikbâl müşeyyidu erkâni’s-sa’âde ve’l-iclâl el-mahfûfü bi-sunûfi ‘avâtıfı’l-meliki’l-a’lâ

Trabzon vâlîsi vezîrim (boşluk) Paşa edâ mellâhû Ta'âlâ iclâlehû ve kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'deni'l-fazl ve'l-keâm Mevlânâ Trabzon kâdîsı zîde fazlehû kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Trabzon'da dergâh-ı mu'allâm cebecileri kethüdâsı Ahmed zîde kadrehû tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Trabzon Kal'ası cebehânesinde mevcûd bulunub hîn-i iktizâda ale't-ta'cîl şark serhadlerine vesâyir lüzûmu olan ba'zı kılâ'a nakl itdirilmek üzere bundan akdem Dersa'âdet'imden gönderilen mühimmât-ı cebehânedan mâ'adâ Trabzon cebehânesine bir mikdâr mühimmât dahi gönderilmesi mühimm ve muktezî olmağla irsâl olunan memhûr ve mümzâ sûret-i defterde tahrîr olunan mühimmât-ı cebehânenin beş yüz kantâr kurşunundan mâ'adâ kusûru tamâmen cebehane-i âmirem ile tersâne ve mehterhâne-i ma'mûrem mevcudlarından virilüb dersa'âdetimden sefîneye vaz' u tahmîl dergâh-ı mu'allâm cebecileri ocağından mübâşir ta'yîn olan (boşluk) zîde kadrehû ile irsâl olunmağın imdi sen ki vezîr-i müşârun-ileyhsin işbu emr-i şerîf-i âlişânım vusûlünde inşâallahu Ta'âlâ mühimmât-ı mezkûr mübâşir-i merkûm ile mashûben bi's-selâm ol tarafa vâsıl oldukda kat'â te'hîr ve tevakkuf ittirilmeksizin gönderilen memhûr ve mümzâ sûret-i defter mücebince sefînedan ihrâc ve kal'a-i mezbûra cebehânesine vaz' ve hıfz ve mühimmât hıfzına me'mûr merkûm Ahmed Kethüdâ'ya teslim ve tamâmen kabz olduğunu müş'îr ecnâs ve mikdârları tasrîhiyle yedinden memhûr temessük aldırub Hazîne-i Âmirem defterlerine kayd için mübâşir-i merkûm ile dersa'âdetime irsâl ve vusûlünü sen dahi 'arz ve i'lâm eylesin ve mârruz'z-zikr beş yüz kantâr kurşun dahi hâlâ Gümüşhane emîni ma'rifetiyle mübaya'a ve mekârîler ile Trabzon'a nakl itdirilmesiçün başka emr-i şerîf-i âlişânım ısdâr ve irsâl kılınmağla bi't-tevfik subhânehû ve Ta'âlâ ol mikdâr kurşun emîn-i mûmâ-ileyh tarafından geldikde bilâ-tevakkuf ânı dahi ahz ve tamâmen ve kâmilen kal'a-i mezbûra cebehânesine vaz' ve hıfz itdirilüb şöyle ki mühimmât-ı mezkûr hîn-i iktizâda mevcûd olunmak üzere gönderildiğine binâ'en bir hılâlinin beyhûde sarf olunduğuna kat'â rızâ-yı hümâyûnum olmamağla sen ki mühimmât hıfzına me'mûr merkûm sun zikr olunan mühimmâtı ahz u kabz eyleyüb makbûzunu müş'îr ecnâs ve mikdârları tasrîhiyle memhûr temessük virdikden sonra gereği gibi hıfz u hırâset eyleyüb mahsûsen emr-i âlişânım sâdır olmadıkça Trabzon vâlîleri ve mütesellimleri buyuruldu ve anbâr emîni tezkireleriyle zinhâr zinhâr bir dâne mühimmât sarf eylemeyüb eğer sarf olunur ise zecren lehû birkaç kat bahâları senden tahsîl olunacağı mukarrer bilüb ona göre 'amel ve hareket ve hıfz u hırâseti husûsunda ziyâde ihtimâm ve dikkat ve hilâf-ı fermân vaz' ve hâletinden ittikâ ve mücânebet eylemek bâbında fermân-ı âlişânım sâdır olmuşdur hükm-i şerîfimle (boşluk) vardukda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i âlişânımın mazmûn-ı itâ'at-makrûnuyla âmil olub hilâfıyla vaz' u hareketden cümleniz ziyâde tevakkî ve hazer ve mücânebet eylesiz şöyle bilesiz 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılınız

Tahrîren fi'l-yevmi'r-rabi' 'aşera Rebi'i'l-evvel sene semân ve erba'în ve mi'ete ve elf [14 Rebiülevvel 1148/4 Ağustos 1735]

Be-makâm-ı Konstantiniyye el-Mahrûse

11a-1

Hâlâ Trabzon Anbâr Emîni İzzetlü Ömer Ağa

Hâlâ şark cânibi seraskeri devletlü Ahmed Paşa hazretlerinin taraf-ı devletlerine Trabzon'dan nakli iktizâ iden yalnız bin keyl pirinç ve ba'zı me'külâta dâ'ir ecnâsın nakline iktizâ iden yalnız kırk re's mekârî davarının ücretleri tarafınızdan virilmek üzere serasker-i müşârun-ileyh hazretlerinin vürûd iden mektûblarında te'kîd buyurulmalarıyla sen ki anbâr emîni mûmâ-ileyhsin zikr olunan yalnız bin keyl-i İstanbulî pirinç ve me'külât-ı sâ'îrenin nakline iktizâ iden yüz kırk [yukarıda ise 40] mekârî davarlarını tedârik ve lâzım gelen ücretlerini ma'rifet-i şer'le yedinde olan emvâl-i mîrîden virüb ve nakline me'mûra teslîm ve mîrî hesâbına mahsûb olmak için hüccet-i şer'iyeye itdirülüb 'avk ve te'hîrden be-gâyet ihtirâz ve ictinâb eyleyüb müceb buyurulduyla 'amel olunmak [içün yazılmışdır]

Fî 11 Şa'ban sene 1148 [27 Aralık 1735]

11a-2

Bâ'is-i tahrîr-i hurûf oldur ki

Bundan akdem asâkir-i Mısriyye'nin mîr-i askeri ve zâbitânı neferâtlarıyla Babadağı cânibi seraskeri vezîr-i mükerrerem devletlü Mehmed Paşa hazretlerinin ma'iyetine me'mûren Trabzon İskelesinden Kili İskelesine sevk ü tesyîrleriçün iktizâ iden sefâyinleri Trabzon ve civârı iskelelerinden hâlâ Trabzon'da anbâr emîni ve gümrük emîni taraflarından tedârik ve isticâr ve navl-ı sefâyin tamâmen virildiği hüccet olunduktan sonra asâkir-i merkûm üzerine mübâşir ta'yîn olunan dergâh-ı âlî kapucubaşlarından Mahmud Bey'den emîn-i mûmâ-ileyhimâ yedlerine ber-müceb-i hüccet temessük alınmak üzere fermân olunmağla asâkir-i merkûm müceddeden sâdır olan hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn mücebince Kırım cânibinde kapudan paşa hazretlerinin ma'iyetine mevcûd neferâtlarıyla 'icâleten mübâşeretimizle mîr-i askeri ve zâbitânı gitmeler fermân olunmağla kadr-ı kifâye dokuz kıt'a Karadeniz şaykası ta'bîr olunur sefineye muhtâç olmalarıyla zikr olunan dokuz kıt'a sefine faziletlü Trabzon kâdîsı efendi ve ma'rifetimiz ve emîn-i mûmâ-ileyhimâ ma'rifetleri ile beher sefineye üçer yüz on ikişer guruşa olmak üzere isticâr ve cem'an ve yekûn iki bin sekiz yüz sekiz guruş idüb meblâğ-ı mezbûrdan bin dört yüz dört guruşu Trabzon gümrüğü emîni İbrahim Ağa

yedinden ve bin dört yüz dört guruşun Trabzon anbâr emîni izzetlü Ömer Ağa yedinden kâdî efendi ma'rifetiyle ve ma'rifetimizle ashâb-ı sefâyine eda u teslîm olunduğı hüccet olunmağla emîn-i mûmâ-ileyhimâya başka başka birer hüccet ve temessük iktizâ itmekle zikr olunan bin dört yüz dört guruşu emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa'nın mîrîyle olan hesâbına mahsûb olmak için mübâşeretimiz hasebiyle ber-mûceb-i hüccet işbu memhûr temessük virildi. Fî 14 Rebi'i'l-evvel 1149 [23 Temmuz 1736]

Mahmud, ser-Bevvâbîn-i Dergâh-ı Âlî hâlâ

11b-1

Bâ'is-i tahrîr-i hurûf budur ki

İşbu sene-i mübârekede asâkir-i Mısıryye'nin Erzurum cânibinden Babadağı seraskeri vezîr-i mûkerrem devletlü Mehmed Paşa hazretlerinin ma'iyetine me'mûren Trabzon İskelesinden Kili İskelesine sevk u tesyîrleri için iktizâ iden sefâyinleri Trabzon anbâr emîni sa'âdetlü Ömer Ağa ve gümrük emîni tarafından tedârik ve ücretleri virilmek üzere fermân-ı âlî sâdır olmağla asâkir-i merkûm müceddeden sâdır olan hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn mûcebince Kırım cânibinde devletlü kapudân paşa hazretlerinin ma'iyetine mevcûd neferâtlarıyla 'icâleten mübâşirleri olan kapucubaşı sa'âdetlü Mahmud Bey'in mübâşeretiyle gitmeleri fermân olunmağla ol vechile dokuz kıt'a sefîneye muhtâç olub cümle ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le ve mübâşirimiz mûmâ-ileyh ma'rifetleriyle dokuz kıt'a sefinemizi beher sefinemizi üçer yüz on ikişer guruşa isticâr ve cem'an iki bin sekiz yüz sekiz guruş olub meblâğ-ı mezbûrun bin dört yüz dört guruşunu anbâr emîni Ömer Ağa yedinden ve kezâlik bin dört yüz dört guruşunu gümrük emîni el-Hâcc İbrahim Ağa yedinden ahz u kabz ve beynimizde iktisâm eyledik vech-i meşrûh üzere meblâğ-ı mezbûrdan zimmetlerinde bir akçemiz kalmadığı ecilden yedlerine işbu temessük virildi fî 14 Rebî'ü'l-evvel sene 1149 [23 Temmuz 1736]

Bende Yanko el-Hâcc Ali, sâkin-i Atina

Bende Mehmed Re'is, sâkin-i kazâ-i Sumla

Bende Tercemanoğlu Mustafa Re'is, sâkin-i Hoba

Bende Şaloğlu Mustafa Re'is, sâkin-i Hoba

Bende es-Seyyid Mehmed Re'is, sâkin-i Giresun

Bende Hüseyin Re'is Şileli

Bende Seyyid el-Hâcc Mehmed Re'is, sâkin-i Giresun

Bende Sarı Ahmed Re'is, sâkin-i Trabzon

Bende Ömer Re'is, Nimbıyıkzâde, sâkin-i Trabzon

11b-2

Zehâyir-i anbâr-ı Trabzon ve bâ-fermân-ı âlî nakl an ordu-yı hümâyûn bi-marifeti Ömer Ağa emîn-i anbâr-ı Trabzon ve bâ-mübâşeret-i Osman Ağa gedüklüyân-ı dergâh-ı âlî (...) şa'îr an gurre-i Muharrem sene 1149 [12 Mayıs 1736]

27.951 keyl-i İstanbulî şa'îr, yirmi yedi bin dokuz yüz elli bir kile şa'îrdir

Bâ'is-i terkîm-i hurûf budur ki

Hâlâ Trabzon anbâr emîni izzetlü Ömer Ağa yedinde mevcûd-ı anbâr olan mîrî şa'îrden dergâh-ı âlî gedüklülerinden izzetlü Osman Ağa mübâşeretiyile ve emîn-i merkûm ma'rifetiyle mekârîler ile ceste ceste yirmi yedi bin dokuz yüz elli bir keyl-i İstanbulî şa'îr ordu-yı hümâyûna gelüb tarafımıza vusûl ve makbûzumuzu müş'îr ağa-yı mûmâ-ileyhin mîrî hesâbına mahsûb olmak için işbu memhûr temessük virildi. Fî gurreti Muharrem sene 1149 [12 Mayıs 1736]

Bende Mustafa, emîn-i nüzul hâlâ

12a-1

Zahire-i anbâr-ı Trabzon bi-ma'rifeti Ömer Ağa emîn-i anbâr-ı Trabzon ân-kadar şa'îr ki an-gurre-i Muharrem sene 1149 [12 Mayıs 1736]

12.782 keyl-i İstanbulî şa'îr, yalnız on iki bin beş yüz seksen iki kiledir

Vech-i tahrîr-i hurûf budur ki

Hâlâ Trabzon anbâr emîni izzetlü Ömer Ağa yedinde mevcûd olan şa'îrden Za'îm Osman Ağa mübâşeretinden mâ'adâ ordu-yı hümâyûn mekârîsiyle ceste ceste emîn-i mûmâ-ileyh yedinden yalnız on iki bin yedi yüz seksen iki keyl-i İstanbulî şa'îr tarafımıza gelüb teslim olunmağla emîn-i merkûmun mîrî hesâbına mahsûb olmak üzere işbu memhûr temessük virildi. Fî gurreti Muharrem sene 1149 [12 Mayıs 1736]

Bende Mustafa, emîn-i nüzul hâlâ

12a-2

362 keyl-i İstanbulî şa'îr, üç yüz altmış iki kiledir

Vech-i meşrûh üzere

Trabzon anbârından nakli fermân buyurılan şa'îrden hâlâ Trabzon vâlîsi vezîr-i mükerrer devletlü Yahya Paşa hazretlerinin katârına tahmîl olunub gönderilen bin elli kile şa'îrden

kusûr kalan yalnız üç yüz altmış iki şa'îr tarafımıza teslîm olunmağla işbu ilmühaber tezkiresi virildi. Fî 22 Zi'l-ka'de sene 1148 [4 Nisan 1736]

Bende Mustafa, emîn-i nüzul hâlâ

12a-3

Bâ'is-1 hurûf oldur ki

Medîne-i Trabzon'da zehâyirin kemâl-i killetinden nâşî dâ'iremiz halkının ve davarlarının nafaka-i yevmiyye ve me'mûr olduğımız Özi muhâfazasına 'azimetimizde sefâyinlerde lâzım gelen etbâ'mızın me'kûlâtları için hâlâ anbâr emîni Ömer Ağa ma'rifetiyle mîrî anbârdan yalnız iki bin keyl ve dakîk ve iki bin keyl şa'îr ve bin keyl hınta ahz u kabz olunmağla hîn-i su'âlde hesâb-1 mîrîye mahsûb olmak için mûmâ-ileyh Ömer Ağa'nın yedine işbu tezkire virildi. Fî 5 Muharrem sene 1149 [16 Mayıs 1736]

Yahya, vâlî-i Trabzon hâlâ

12 b

Mühimmât-1 arabahâ-yı tob-1 şâhî ve mühimmat-1 koşum berây-1 lâzıme-i vezîr-i Abdullah Paşa serasker-i cânib-i şark ve sefine tahmîl ve iskele-i mezbûra, arabahâ-i tob ve şâhî 50 kıta'ât

Berây-1 takûm-1 arabahâ-i mezkûrûn

Kaltak maa tekelti	100+20=120 aded
Kantârma	200+40=240 aded
Kayış	1000+300=1300 aded
Resen-i salar	500+ 100=600 aded
Resen-i aşurma	400+000=400 aded

Mühimmât-1 âhen ve keraste berây-1 yedek

Timur-1 taban	400 aded
Mismar-1 taban	4000 aded
Orta çivi	300 aded
Çengal (çengel) maa koşum	10 çift
Kefçe	10 çift
Haç ağac çivisi	50 çift
Dingil başı çivisi	300 aded
Timur çember	70 aded
Timur uçurdum	20 aded
Timur boncuk	30 aded

Dingil	40 aded
Çengel	80 aded
Ok	50 aded
Haç ağacı	40 aded
Uçurdum	15 aded
Boncuk	30 aded
Köprücek	25 aded
Mismar-ı mütenevvi'a	50 kıyye
Ebsiyar	200 aded
Parmak	300 aded
Arabacıyan	100 nefer
Ahenger-i ocak	3 nefer
Neccâr	3 nefer

Vech-i meşrûh üzere bâlâda tahrîr olunan elli kıt'a mükemmel şâhî tob arabaları ve koşum ve yedek mühimmâtları zâbitân ve neferâtlarıyla Âsitâne-i sa'âdet'den Mustafa Re'isin sefinesine vaz' ve Trabzon İskelesine irsâl olunmağla sıhhati üzere işbu sûret-i defter virildi

13a-1

Bir kıt'a memhûr defterden bakıyye-i mühimmât-ı tobhânedir

Yuvarlak	1443-800=643 aded hâlâ Trabzon tobhânesinde bâkî kalmıştır
Yuvarlak	1914 aded (300 kıyyelik)
Mismâr-ı mütenevvi'a	100 kıyye
'İşkî	5 aded
Varya	1 aded
Küskü	1 aded
Tüfek-i falya	25 aded
Sırık-ı gürgen	150 aded
Yuvarlak vaz' için kûfe maa ser-kapan	270 aded
Bu dahi bir kıt'a memhûr defterden bakıyye-i mühimmât-ı tobhânedir	
Sırık-ı gürgen	108 aded
Yuvarlak (yarım kıyyelik)	20000-1000=19000 aded, hâlâ Trabzon tobhânesinde bâkî kalmıştır
Yuvarlak vaz' ı için kûfe maa ser-kapan	180 aded

Bâ'is-i tahrîr-i hurûf oldur ki

Şark cânibi seraskeri vezîr-i mükerrer devletlü Abdullah Paşa hazretlerinin ma'yyetinde mevcûd bulunmak üzere bin yüz kırk yedi senesi Âsitâne-i sa'âdet'den sa'âdetlü tobcubaşı İsmail Ağa hazretlerinin iki kıt'a memhûr defteriyle mühimmât-ı tobhâneden Fındıklı'da sâkin Mustafa Re'is sefinesine vaz' u tahmîl ve kırk kıt'a şâhî toblar dahi sefîne-i mezkûra vaz' olunub ve ocak tarafından kullukçu Ali Çavuş ve Mustafa Çavuş bâ-fermân-ı âlî mübâşir ta'yîn ve sene-i mezbûr Zi'l-ka'desinde mashûben bi's-selâm Trabzon İskelesine vusûl bulub Trabzon vâlîsi vezîr-i mükerrer Mustafa Paşa hazretlerine ve Trabzon an bâr emîni izzetlü Ömer Ağa'ya ve mühimmât-ı cebehâne nakline me'mûr dergâh-ı âlî kapucubaşlarından izzetlü Ömer Ağa mübâşeretiyile nakli fermân buyurılıb ber-mûceb-i defter fermân buyuruldığı üzere sefineden ihrâç ve tobların masârifâtı ma'rifet-i şer'le sâbıkı üzere an bâr emîni yedinden emvâl-i mîrîden görilüb menzil be-menzil çekdürilüb ve mühimmât-ı tobhâne ve yuvarlaklar kapucubaşı Ömer Ağa mübâşeretiyile ceste ceste mekârîlere tahmîl ve ücret-i mekârîleri emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinden emvâl-i mîrîden virilüb Erzurum tobhânesine irsâl ve henüz tekmîl olmadın kapucubaşı mûmâ-ileyh Çıldır cânibine mübâya'aya bâ-fermân-ı âlî ta'yîn olunub mezbûr mühimmâtın tekmîlen nakli fermân binâ'en kapucubaşı mûmâ-ileyh Trabzon'dan râhî oldukdan sonra Trabzon vâlîsi vezîr-i zî-şân devletlü Mustafa Paşa hazretleri bakıyye kalan mühimmât-ı cebehâne ve tobhânenin bir gün evvel nakli için emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa'ya hitâben buyuruldu-yı şerîfeleri sâdır ve ma'rifetimizle ve ma'rifet-i şer'le bir gün evvel nakli tenbîh buyurulmağla ol vechile bâlâda zikr olunan mühimmât-ı tobhâneden sekiz yüz 'aded bir vukıyye çapında yuvarlakdan ve bin 'aded yarımşar vukıyye çapında yuvarlakdan Trabzon tobhânesinde kalub mâ'adâsı bi'l-cümle ceste ceste yalnız yüz yirmi altı re's mekârîlere ma'rifetimizle ve ma'rifet-i şer'le ve emîn-i mûmâ-ileyh ma'rifetiyile tahmîl olunub ücret-i mekârîsi mu'tad-ı kadîm beşer guruş ücretden hesâb olundukda altı yüz otuz guruş olub meblâğ-ı mezbûr altı yüz otuz guruşu emîn-i mûmâ-ileyh izzetlü Ömer Ağa yedinden ma'rifet-i şer'le virilüb hüccet-i şer'iyeye olunmakla bundan akdem kapucubaşı mûmâ-ileyh hazretlerinin mübâşeretiyile mühimmât-ı mezbûreden nakl olunanı emîn-i mûmâ-ileyhe iki kıt'a memhûr defter birle temessük virilmekle işbu bâlâda zikr olunan bakıyye-i mühimmât-ı mezkûrun vech-i meşrûh üzere Erzurum tobhânesine nakl olunduğunu müş'ir işbu memhûr temessük virildi fi gurreti Rebi'ü'l-evvel sene 1148 [22 Temmuz 1735]

Bende ser-tobî-yi İsmail, Trabzon hâlâ

13a-2, 13b

Ba'is-i hurûf oldur ki

İşbu bin yüz kırk yedi senesi hâlâ şark cânibi seraskeri devletlü Abdullah Paşa hazretlerinin ma'yyetinde bulunmak üzere Âsitâne-i sa'âdet'den Mustafa Re'is seffinesiyle yüz nefer atık neferâtımızla ma'en elli kıt'a şâhî tob arabaları ve ber-mûceb-i defter mühimmât arabaları sene-i mezbûre Zi'l-ka'desinin on ikinci [günü] [5 Nisan 1735] Trabzon İskelesine vusûllerinden ma'rifet-i şer'le ve hâlâ Trabzon anbâr emîni izzetlü Ömer Ağa ma'rifetiyle bilâ-tevakkuf sefineden ihrâç ve arabaların üzerine şâhî toblar vaz' ve mu'tâd üzere el ile ma'rifet-i şer'le ve emîn-i mûmâ-ileyh ma'rifetiyle çekdirilmek üzere lâzım gelen tedârîki emîn-i mûmâ-ileyh tarafından görilüb ber-mûceb-i defter zikr olunan arabaların takımları ba'zen kaltak ve tekelti ve resen-i sâlar vesâyir mühimmât-ı ahen ve kereste-i yedek ve üç nefer ahenger ocağı ve neccâr fermân buyurulduğu üzere bir gün evvel serasker-i müşârun-ileyh ma'yyetine varmak için zikr olunan arabaların mühimmâtları ma'rifetimizle ve ma'rifet-i şer'le ve anbâr emîni mûmâ-ileyh ma'rifetiyle altmış dokuz re's mekârî davarlarına tahmîl ve Erzurum'a varıncaya dek beher bârgîrin beşer guruş ücretden üç yüz kırk beş guruş ücretlerin ashâb-ı mekârîlerine emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa ma'rifetimizle bi't-tamâm edâ u teslîm idüb ol vechile zikr olunan mühimmâtın defteri sûretiyle işbu memhûr temessük virildiği mîrî hesâbına mahsûb olmak için irâd idilmesine fi 29 Zi'l-ka'de sene 1147 [22 Nisan 1735]

Mehmed Ağa, Zâbitân-ı Neferât-ı Arabacıyân-ı hâlâ

13b-1

Defter-i tobhâ-i mezkûrîn ve âhen-i maymuncuk ve mühimmât-ı sâ'ire-i tobhâne ve yuvarlakhâ an vaz' ve tahmîl ve sefîne-i Mustafa Reis sâkin-i Fındıklı be-mübâşeret-i Ali Çavuş ve Mustafa Çavuş berây-ı nakl-i iskele-i Trabzon ile irsâl ve teslîm-kerde hazret-i vezîr-i mükerrem sa'âdetlü Abdullah Paşa serasker-i cânib-i şark bâ-fermân-ı âlî ve şerîf el-vâkı'. Fî 13 N sene 1147 [6 Şubat 1735]

Tob-ı şâhî	40 kıt'at (yarım kıyyelik)
Ahen-i maymuncuk	45 aded (yarım kıyyelik)
Yaprak maymuncuk	160 aded
Manivela-i dest	120 aded
Sekil tob	150 aded
Kefçe-i tob	45 aded (1.5 kıyyelik)

Köhne peşrev saçma-i şâhî	400 aded (yarım kıyyelik)
Köhne ayak kantâr	10 aded
Mismar kefçe	2000 aded
Kâğıt hartuç	4 hüzme
Kalıb-ı hartuç	4 aded
Garar-ı çalpara	2 çift
Tomar-ı tob	90 çift
Resen-i telli	40 çift
Sırık gürgen, vasat	200 aded
Burgu-i mein (?)	40 aded
İğne-i tob	40 aded
Vezne-i tob	20 aded
Fitil-i ağaç	40 aded
Keser-i dest	3 aded
Destere	3 aded
Burgu-yı mütenevvi'a	10 aded
Çiriş	3 kıyye
Kınnap	15 deste
Çuvaldız	3 deste
Kabza-i mütenevvi'a	5 aded
Sandık-i mühimmat	16 aded
Küfe maa ser-kapan	180 aded
Boladlık	20000 aded (yarım kıyyelik)

13b-2

Vech-i meşrûh üzere hâlâ şark cânibi seraskeri olan vezir-i mükerrem sa'âdetlü Abdullah Paşa hazretlerinin ma'iyyetlerine Âsitâne-i sa'âdet'den irsâl-i fermân buyurulan yarımşar vukıyye atar kırk kıt'a şâhî toblar ve mühimmât-ı sâ'ire-ye tobhâne ve ol mikdâr yuvarlakları bâlâda tahrîr olunduğu üzere tamâmen bâ-fermân-ı âlî ve şarkda mevcûd cebehâne-i âmirede sefine re'islerinden Fındıklı'da sâkin Mustafa Re'is sefinesine vaz' ve tahmîl ve Trabzon İskelesine irsâl ve andan vezir-i mükerrem sa'âdetlü Abdullah Paşa hazretleri ma'iyyetlerine îsâl ü teslîm itmek üzere ocak kolları Ali Çavuş ve Mustafa Çavuş bâ-fermân-ı âlî mübâşir ta'yîn olunub isâl olunmakla makbûzı teslîm eylemek üzere yedlerine işbu memhûr defter virildi. Fî 13 Ramazan sene 1147 [6 Şubat 1735]

Bende İsmail, ser-tobî-yi Dergâh-ı Âlî

Defter-i yuvarlakhâ-i mütenevvi'a ve mühimmât-ı sâ'ire-i tobhâne vaz' ve tahmîl-i sefîne-i el-haczâde Mehmed Ağa Re'is Mustafa Re'is sâkin-i Fındıklı an Âsitane-i sa'âdet nakliyye-i iskele-i Trabzon ilâ irsâl ve teslîm-kerde cânib-i serasker-i vezîr-i mükerrerem sa'âdetlü Abdullah Paşa der-canib-i şark be-mübâşeret-i Ali Çavuş ve Mustafa Çavuş an ocak-ı tob bâ-fermân-ı âlî ve şerîf el-vâkı'. Fî 22 N sene 1147 [15 Şubat 1735]

Boladlık	7500 (1 kıyyelik)
Boladlık	7500 (300 kıyyelik)
Yekûn	15000 aded
Mismar-ı kefçe	4000 aded
Mismar-ı mütenevvi'a	100 kıyye
Manivela-i dest	80 aded
Sekil tob	150 aded
Ahen-i kesme saç	150 kıyye
Kınnap	47 deste
Garar-ı çalpara	25 çift
Kirbas-ı badban	15 çift
Kağıd hartuç	4 hüzme
Boladî keser	5 aded
Keser-i dest	5 aded
İkiyüzlü keser	5 aded
Destere	5 aded
Balta-i marangoz	51 aded
'İşki	5 aded
Varya	1 aded
Köhne seki	1 aded
Tüfek-i falya	25 aded
Çatal maça	5 aded
El timuri	5 aded
Daldız	5 aded
Burgu-yı mütenevvi'a	30 aded
Bıçkı-yı hazar	2 aded
Keman	2 aded
Matkap	5 aded
Kısa matkap	5 aded

Kiriş-i keman	25 aded (1 kıyyelik)
Kalıb-ı hartuç	15 aded
Resen-i telli (telli organ)	40 çift
Fitil-i ağaç	51 aded
Sırık gürgen, vasat	50 aded
Köhne peşrev saçma-i şâhî	(1 kıyyelik) 450 (1 kıyyelik) + 550 (200 kıyyelik) = 1000 aded
Kefçe-i ahenger	200 aded
Kal'î	10 kıyye
Burgu-yı sağ'ır (?)	51 çift
Kefçe-i tob-ı mütenevvi'a	(1 kıyyelik) 57 (1 kıyye) + 34 (200 kıyyelik) = 60 aded
Vezne-i tob	50 aded
İğne-i tob	51 deste
Berây-ı vaz'ı mühimmât	45 sandık
Berây-ı vaz'-ı yuvarlak küfe maa ser kapan, köhne	450
Berây-ı an-tobhâ-i (...)	8 aded
Maran kazân	2 nefer
Ocak-ı ahenger	3 nefer

Vech-i meşrûh üzere hâlâ şark cânibi seraskeri olan vezîr-i mükerrerem sa'âdetlü Abdullah Paşa hazretlerinin ma'iyetlerinde mevcûd olub Revan Kal'asından ihrâç olunan şâhî toblarıçün Âsitâne-i sa'âdet tobhâne-i âmiranesinden irsâli fermân buyurulan bâlâda tahrîr olunan mühimmât-ı tobhâne ve ol mikdâr envâ'i yuvarlak danelerini Trabzon İskelesine nakl eylemek üzere sefine re'islerinden Fındıklı sâkinlerinden Mustafa Re'is süvâr olduğu tamâmen vaz' u tahmîl olunub ve andan sa'âdetlü vezîr-i müşârun-ileyh hazretlerinin ma'iyetlerine irsâl ve teslîm eylemek üzere ocak çavuşlarından Ali Çavuş ve Mustafa Çavuş bâ-fermân-ı âlî mübâşir ta'yîn olunub cânib-i mezkûrun ve makhbûzuna me'mûra teslîm eylemek üzere irsâl olunmakla yedlerine işbu memhûr defter virildi. Fî 23 Ramazan sene 1147 [16 Şubat 1735]

Bende İsmail, ser-Bevvâbîn-i Dergâh-ı Âlî

14b-1

Mühimmât-ı Tobhâne

Yuvarlak (1 kıyyelik)	6057 aded
Yuvarlak (300 kıyyelik)	5686 aded
Mismar-ı kefçe	4000 aded

Manivela-i dest	80 aded
Sekil tob	150 aded
Ahen kesme saçma	150 kıyye
Kınnap	40 deste
Garar-ı çalpara	25 çift
Kirpas-ı badbani	15 çift
Kağıd hartuç	4 hemze
Poladî keser	5 aded
Keser-i dest	5 aded
İkiyüzlü keser	5 aded
Destere	5 aded
Balta-i marankoz	50 aded
Çatal maça	5 aded
Ayak timuri	5 aded
Daldız	5 aded
Burgu-i mütenevvi'a	30 aded
Bıçkı-yı hazar	2 aded
Keman	2 aded
Matkap	5 aded
Kısa matkap	5 aded
Kiriş-i keman	25 deste
Kalıb-ı hartuç	15 aded
Resen-i telli	40 çift
Fitul-i ağaç	50 aded
Köhne peşrev-i (peşref) şâhî	450 + 550 = 1000: 200 kıyye
Kefçe-i ahenger	200 kıyye
Kal'i	10 kıyye
Burgu-i mütenevvi'a	50 aded
Kefçe-i tob-ı mütenevvi'a	26'sı 1 kıyyelik + 34'ü 200 keylik = 60 aded
Vezne-i tob	50 aded
İğne-i tob	50 aded
Beray-ı vaz'ı mühimmât-ı sandık	45 aded
Marangozân	2 nefer
Ocak-ı ahenger	3 nefer
Kûfe maa ser kapan	180 aded

Bâlâda zikr olunan tobhâne ma'rifetimizle Erzurum'a nakli fermân buyurulub emr ü fermân buyurulduğu üzere ber-vech-i mu'tâd ma'rifetimizle ve ma'rifet-i şer'le yüz kırk yedi mekârî

davarlarına tahmîl ve ceste ceste Erzurum'a irsâl ve lâzım gelen ücret-i mekârîleri hâlâ Trabzon anbâr emîni izzetlü Ömer Ağa yedinden tamâmen ve kâmilen ma'rifetimizle ve ma'rifet-i şer'le ashâb-ı mekârîye edâ u teslim olunub emîn-i mûmâ-ileyhin hesâbına mahsûb olmak için işbu memhûr defter virildi. Fî 14 Muharrem sene 1148 [6 Haziran 1735]

Bende Ömer, ser-Bevvâbîn-i Dergâh-ı Âlî hâlâ

14b-2, 15a

Mühimmât-ı Tobhâne

Ahen maymuncuk (yarım kıyyelik)	45 aded
Yaprak maymuncuk	160 aded
Manivela-i dest	120 aded
Sekil tob	150 aded
Kefçe-i tob	40 aded (bir buçuk kıyyelik)
Köhne peşrev-i şâhî	400 aded
Alat-ı köhne	11 kantar
Mismâr-ı kefçe	2000 aded
Kâğıt-ı hartuç	4 hüzmeye
Kalıb-ı hartuç	4 çift
Garar-ı çalpara	2 tob
Tomar-ı tob	90 tob
Resen-i telli	40 tob
Sırık-ı gürgen, vasat	92 aded
Burgu-yı meîn	40 çift
İğne-i tob	40 deste
Vezne-i tob	20 aded
Fitul-i ağaç	40 aded
Keser-i dest	3 aded
Destere	3 aded
Burgu-yı mütenevvi'a	10 aded
Çiriş	3 kıyye
Kınnap, deste	1 aded
Çuvaldız	3 deste
Kabza-i mütenevvi'a	5 aded
Sandık-i mühimmat	16 aded

Bâlâda zikr olunan mühimmât-ı tobhâne ma'rifetimizle Erzurum'a nakli fermân buyurulub emr u fermân buyurulduğı üzere ber-vech-i mu'tâd ma'rifetimizle ve ma'rifet-i şer'le otuz yedi mekârî davarlarına tahmîl ve ceste ceste Erzurum'a irsâl ve lâzım gelen ücret-i mekârî hâlâ Trabzon anbâr emîni izzetlü Ömer Ağa yedinde[n] tamâmen ve kâmilen ashâb-ı mekârîye edâ u teslîm olub emîn-i mûmâ-ileyhin hesâbına mahsûb olmak için işbu memhûr defter virildi. Fî 14 Muharrem sene 1148 [6 Haziran 1735]

Bende Ömer, ser-Bevvâbîn-i Dergâh-ı Âlî hâlâ

15a

Mühimmât-ı Cedîd

Çerge-i sekban maa sütun	24 aded
Çadır maa sütun	4 aded
Çeşme	24 aded
Kilim-i sâyishâne	162 aded
Mükemmel meşin ma'a örtü	24 çift
Kova	23 aded
Semer-i saka	24 aded
Meşin sofrâ	200 aded
Hırka-i saka	30 aded
Şalvar-ı saka	30 aded
Kamçı-i saka	30 aded
Kisve-i saka	30 aded
Musluk	24 aded
Çizme-i esb saka	30 aded
Kantarma-i saka	30 aded
Tobra	5000 aded
Garar-ı sâyishâne	Yarım çift
Kazgan	24 aded
Tencere maa kabak	69 aded
Tabe	50 aded
Süzgi	50 aded
Sahan	100 aded
Lengeri	248 aded
İbrik-i dest	51 aded
Kefkir kefçe	50 çift
Fenar-ı nühas	31 aded

Leğen-i cameşuy	14 aded
Ocak güğümü	28 aded
Âlât-ı cerâhât sandık	1 takım
Maşrapa-i nühas	24 aded
Dibek	2 aded
Destere	3 aded
Barut-ı siyah varul	8 varul
Sargı-i keçe	8 aded

Vech-i meşrûh üzere bâlâda zikr olunan mühimmât-ı cedîdden olub iki kıt'a sefîne ile gelen mühimmâtdan olmağla ordu-yı hümâyûnda luzûmu olub serasker-i zafer-rehber tarafından emr-i âlî ile matlûb buyurulan mühimmât-ı mezkûru ma'rifetimizle ve ma'rifet-i şer'le yetmiş beş mekârî davarına tahmîl ve Erzurum'a ceste ceste irsâl kılınub ancak yetmiş beş re's mekârînin beher re'si beşer guruşa olmak üzere lâzım gelen ücret-i mekârîleri hâlâ Trabzon anbar emîni izzetlü Ömer Ağa yedinden ma'rifetimizle ve ma'rifet-i şer'le ashâb-ı mekârîye edâ u teslîm olub hesâbına mahsûb olmak için işbu memhûr virildi. Fî 14 Muharrem sene 1148 [6 Haziran 1735]

Bende Ömer, ser-Bevvâbîn-i Dergâh-ı Âlî hâlâ

15b-16a-16b

Kapucubaşı Ömer Ağa'nın Nakl Eylediği
Mühimmât-ı Cebehânenin Defter-i Temessüküdür

Barut-ı siyah	744 varul + 638 sandık = 1382
Fîtil-i mısırî	59 kantar
Mismar-ı mütenevvi'a	77 kantar
Deste-i tahta	97 buçuk kıyye
Bükülmüş tahta	100 kıyye
Kılıç	950 aded
Tüfenk	1000 aded
Silah maa vezne	730 aded
Mızrak-ı mükemmel	1000 aded
Kazma maa kabza	9816 aded
Garar-ı çalpara	307 buçuk çift
Garar-ı sâyishâne	589 çift
Garar-ı seklim	2634 aded
Kilim-i sâyishâne	332 aded
Çuval-ı dakîk	360 çift

Çerge-i sekban maa sütun	91 kıta
Çadır maa sütun	63 kıta
Muşamma	137 aded
Kilim-i sâyishâne	198 aded
Sarı keçe	1484 aded
Urgan-ı salar	1525 aded
Urgan-ı sâyishâne	2160 çift
Gazil	174 kıyye
Kınnap	195 deste
Sicim-i frengî	1497 tob
Yelken bezi	50 tob
Kenevir bezi	300 tob
Kabare-i arka	265 aded
Sincab bezi	500 tob
Meşk-i mükemmel	74 çift
(...)	73 aded
Ok (?)	35 aded
Semer-i saka	69 aded
Kisve-i saka maa şalvar	22 çift
Çev-i est	25 aded
Kamçı-i saka	50 aded
Kantarma-i saka	50 aded
Çizme-i saka	50 çift
Meşin-i sade	195 çift
Meşin-i kise	800 aded
Kavsele (kösele)	20 aded
Maden-i humbara-i dest	4406 aded
Memlu tapa-i humbara-i dest	6340 aded
Memlu tapa maa seh	51 aded
Memlu tapa-ha	160 aded
Kisve-i dest	80 aded
Destere	97 aded
Burgu-yı mütenevvi‘a	169 aded
Kınnab-ı seklim	49 aded
Battal keser maa kabza	49 aded
İkiyüzlü keser	30 aded
Poladî keser	20 aded
Gönye-i neccar	20 aded

Köstere	20 aded
Rende	19 aded
Nişan-keş	20 aded
Daldız	30 aded
Tir-i teber (?)	20 aded
Gûşebend	20 aded
Kereste	20 aded
'İşki	30 aded
Ayak timuri	15 aded
Mısckalem	19 aded
Gûşebend	20 aded
Terâzu-yı benna maa hevâ	15 aded
Eğе maa törpü	20 aded
Bıckı-yı hazar-tamrak (temrük)	10 aded
Çekic taşçı maa kabza	37 aded
Mitraka-i taşçı maa kabza	29 aded
Ağaç makara	20 aded
Külünk taşçı maa kabza	30 aded
Tırpan maa kabza	100 aded
Kılıç	200 kıyye
Nışadır	20 kıyye
Kâğıt hartuç	700 deste
Güherçile 3 varul	149 kıyye
Şem'-i bal	100 kıyye
Şem'-i asel	30 kıyye
İsfidac (: üstübec)	15 kıyye
Tobramsı güğüm	100 kıyye
Mumya	5 kıyye
Revgan-ı neft 1 güğüm	64 kıyye
Revgan-ı şir 1 güğüm	70 kıyye
Revgan-ı pih	202 kıyye
Sakız çam	46 kıyye
(...)	15 kıyye
Kibrit	15 kıyye
Sülümen	2 kıyye
Anzarot	30 kıyye
Sıçanotu	2 kıyye
Mürr-i sâfi	30 kıyye

Kardaş kanı	3 kıyye
Zaç-ı Kıbrıs	30 kıyye
Şab	30 kıyye
Zencefre (Züncüfre)	5 kıyye
Kılar-meni	96 kıyye
Jîve	2 kıyye
Hınna-i Mekki ³³²	20 kıyye
Günlük	10 kıyye
Dakîk-i mercimek	60 kıyye
Kettân-ı mısri	50 kıyye
Penbe-i ham	19 kıyye
Tıraş-ı seru	60 kıyye
Tutkal	20 aded
Sükker (Şeker)	10 kıyye
Mükemmel alat-ı cerrahan	3 takım
Kilid-i kal'a	8
Kilid-i asma-i sağîr maa kebîr	20 aded
Çuvaldız	1000 aded
İbrik-i dest (mükerrer tahrîr olunmuşdur)	
Dibek maa dest	4 aded
Kantar-ı vezn	3
Balta-i hatab	300 aded
Balta-i Macarî	145 aded
Külünk-i Ferhadî ve yapağı ve kazma burnu	292 aded
Kanca maa kabza	200 aded
(...) çubuğu	97 aded
Ahen yaprak	95 aded
Ahen makara	10 aded
Varya	21 aded
Kandil-i lağım	49 aded
Kalıb-ı kurşun	218 aded
Ahen küskü	20 aded
Zincir maa boyunduruk	6 aded
Burgu-yı lağım maa kefçe	20 aded
Tane-i kurşun	175 aded
Meşale	50 aded
Timur kürek	177 aded

³³² Hınna-i Mekki: Mekke kahvesi.

Harbe-i yeniçeriyân ve hûban	300 aded
Kazma-i lağım	87 aded
Keser-i lağım	49 aded
Kürek-i lağım	3 aded
Kazgan	124 aded
Tencere maa kabak	288 aded
Lengeri	760 aded
Sahan	246 aded
Kefkir kefçe	113 aded
Tâbe (Tava)	110 aded
Süzgi	39 aded
İbrik-i dest	163 aded
Leğen-i cameşuy	35 aded
Nühas maşraba	28 aded
Güğüm-i ocak	35 aded
Debbe-i revgan	37 aded
Maşa	876 deste
Nal-ı esb	449 geym
Nal-ı ester	500 geym
Nal-ı kâv	500 geym
Mıh-ı mütenevvi‘a	60000 aded
Meşin sofra	730 aded
Çelik-i (?) frengî	200 kıyye
Nühas fenar	105 aded
Timur sac	148 aded
Zift	3 varul (varil)
Katran	28 varul
Kâvirelik	17 kantar
Tobra	9300 aded
Kükürt	149 kıyye
Seng-i çakmak	10000 aded
Ahen-i ham	12799 kıyye
Kabza-i keser	192 aded
Sandık-i mühimmât	264
Tarak-ı taşçı maa kabza	30 aded

Ba'is-i hurûf oldur ki

Bundan akdem baş muhâsebeden yedimize virilen defter mücebince mübâşeretimizle Trabzon cebehânesinden Erzurum cebehâne[sine] nakli fermân buyurulan mühimmât-ı cebehâne bin yüz kırk yedi senesi Ramazan-ı şerîfinin guresinden [25 Ocak 1735] nakle mübâşeret ve bin yüz kırk sekiz senesi Muharreminin onüçüncü [5 Haziran 1735] gününe gelinceye dek mühimmât-ı mezbûr ceste ceste nakl olunub ber-müceb-i defter henüz tekmîli olmadı³³³ sene-i mezbûr Muharreminin on dördüncü [günü] eyâlet-i Çıldır'dan zehâyir mübâya'asına me'mûriyetimize ve Devlet-i Âlîyye'den emr-i şerîf gelüb ol vechile nakl olunmayan mühimmât-ı mezkûrun tekmîlinden keff-i yed olub me'mûrumuza gitmek üzere olduğumuzdan işbu derûn-ı defterde tasrîh ve tahrîr olunan mühimmât-ı cebehâne müddet-i mezkûrede iki bin üç yüz doksan iki re's mekârî davarlarına tahmîl ve ma'rifetimizle Erzurum cebehânesine irsâl olunub ve mu'tâd üzere beher davarlara beşer guruş ücretleri hâlâ Trabzon anbâr emîni izzetlü Ömer Ağa yedinden tamâmen ve kâmilen ashâb-ı mekârîye ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le edâ u teslîm olunub ağa-yı mûmâ-ileyhin hesâbına mahsûb olmak için yedine işbu memhûr virildi. Fî 14 Muharrem sene 1148 [6 Haziran 1735]

Bende Ömer, ser-Bevvâbîn-i Dergâh-ı Âlî Mübâşir-i Mühimmât

17a

Kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Trabzon anbâr emîni Ömer zîde mecduhû tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki sen ki emîn-i mûmâ-ileysin selefine virilen ta'yînât(a) kıyâsen mevcûd-ı anbârdan yevmî kırk çift nân ve beş keyl şa'îr ve kendü tarafından mübâya'a olunmak üzere yevmî on vukıyye küşt ve üç vukıyye erz ve bir vukıyye revgan-ı sâde ta'yîn olunub mahalline kayd vir ki mühürlü defter sûreti virilmekle mücebince 'amel olunmak emrim olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfimle (boşluk) vardukda bu bâbda ta'yînât-ı mezbûrun yedine virilen mühürlü ve nişânlu defter sûreti mücebince alub mutasarrıf olasin şöyle bilesin 'alâmet-i şerife i'timât kılasın. Tahrîren el-yevmü's-sâlis 'ışrîn Receb sene sitte ve erba'în ve mi'ete ve elf [23 Receb 1146/30 Aralık 1733]

Be-Makâm-ı Konstantiniyye el-Mahrûse

Berây-ı ta'yînât-ı Ömer Ağa emîn-i anbâr-ı Trabzon ki der-konak (?) -ı emânet beher yevm, fi 23 Receb sene 1146 [30 Aralık 1733]

³³³ Nakil işi tamamlanmadan Çıldır Eyaletine görevlendirilmiş.

Atikdir ta'yînâteş ba-kıyâs-ı sâbık-dâde-i fermûde el-vâkı' ber-mûceb-i arzuhal-i Ömer Ağa emîn-i anbâr-ı Trabzon ve der-kenar ve telhîs ve bâ-fermân-ı âlî, fî 23 Receb sene 1146 [30 Aralık 1733] ve ba-fermân-ı şerîf kayd ve suret-dâde fermûde

An-mevcûd-ı anbâr ve zehâyir-i mîrî-dâde

Muhâsebe

Yevm, nân 40 çift

Yevm, şa'îr 5 keyl

An-cânib-i der-mübâya'a bi-hesâbeş mahsûb-şûde-i fermûde

Fî yevm,

Küşt 10 kıyye

Erz 3 kıyye

Revgan-ı sâde 1 kıyye

Hâlâ Trabzon anbâr emîni Ömer Ağa'ya selefine virilen ta'yînâta kıyâsen yevmî kırk çift nân ve beş keyl şa'îr mevcûd-ı anbârdan virilmek üzere ve yevmî on vukıyye küşt ve üç vukıyye erz ve bir vukıyye revgan-ı sâde kendü tarafından mübâya'a olunmak üzere mahalline kayd ve sûret virilmek telhîs olundukda telhîs mûcebince mahalline kayd ve sûret virilmek fermân-ı âlî sâdır olmağın mûcebince mahalline kayd olunub işbu sûret virildi. Fî 24 Receb sene 1146 [31 Aralık 1733]

Kad vasale ileynâ fî 15 Şa'ban sene 1146 [21 Ocak 1734]

17b-18a-18b-19a-19b

Bundan akdem İran seferi takrîbiyle Trabzon anbârlarında mevcûd bulunmak üzere Rumili cânibinden mübâya'a ve İsakça anbârından ifrâz olunan yirmi yedi bin üç yüz elli beş keyl-i İstanbulî hinta ve on yedi bin yüz elli üç buçuk keyl-i İstanbulî dakîk ve on bir bin beş yüz elli dokuz kantâr beksimâd ve altmış sekiz bin dokuz yüz otuz yedi keyl-i İstanbulî şa'îr Za'îm es-Seyyid Mehmed Ağa ve Hüseyin Ağa ve diğer Hüseyin Ağa mübâşeretleriyle bâ-fermân-ı âlî sefâyinlere vaz' u tahmîl ve bin yüz kırk yedi senesi Zi'l-hiccesinin onuncu gününden [3 Mayıs 1735] ruzmerre sekiz Receb-i şerîfenin evâ'iline [17-27 Kasım 1735] gelince yedi ay tamâmen Trabzon İskelesine ceste ceste zuhûr ve cümle ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le Trabzon anbârı emânetine me'mûr 'umdetü'l-emâcid ve'l-a'yân Ömer Ağa ma'rifetiyle defterü'z-zikirde seksen sekiz bâb binâ ve magâza ve menâzil ve kiremit hânelerine vaz' olunub ve ba'dehû sâdır olan evâmîr-i aliyye ile ta'yîn buyurulan mübâşirler ma'rifleriyle ve ma'rifet-i

şer'le zehâyir-i mezkûreden Erzurum'da ordu-yı hümâyûna nakl olunan şa'îr ve Faş ve Sohum ve Soğucak kal'alarına nakl olunan dakîk ve beksimâd ve Kefe cânibine kezâlik beksimâd irsâl ve bakayâsından ma'rifet-i şer'le bi'l-iktizâ bir mikdâr fûrûht ve bâ-fermân-ı âlî Trabzon ve civârında kazâlara Za'îm İsmail Ağa mübâşeretiyile ve ma'rifet-i şer'le fûrûht olunmağla zehâyir-i mezkûrenin zuhûru gününden târîh-i deftere gelince yirmi ay ber-vech-i mu'tâd her bâb mehzen ve magâza ve menâzil ve hânelerin her bir bâbına beher mâh birer buçuk guruş icâre virile deyu mukaddemâ sâdır olan emr-i âlî sicill-i mahfûza mukayyed ve mûcebince icâreleri tevârîh-i muhtelifle ile müverrah seksen sekiz bâb mehâzinin on dokuz buçuk ile hesâbı ve kitâbı rû'yet olundukda mecmû'u icâreleri bin beş yüz elli dokuz buçuk guruş esedîye bâliğ olmağla meblâğ-ı mezbûru emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden ma'rifet-i şer'le defter-i âtîyyü'z-zikirde mestûru'l-esâmî ashâb-ı mehâzine tamâmen edâ u teslîm itdüğün ashâb-ı mehâzinin isimleri ve icârelerinin müfredâtı defterdir ki 'aynîle vech-i âtî üzere zikr olunur Hurrîre fi'l-yevmi'l-hâmis 'aşera Recebi'l-ferd li-sene seb'a ve erba'in ve mi'ete ve elf [15 Receb 1148/1 Aralık 1735]

Mahzen-i Hürmüz sâkin-i mahalle-i Çömlekçi

vaz'-ı şa'îr fi 14 Zi'l-hicce sene 1147 [7 Mayıs 1735], 2 bâb 49.5 guruş

Der-meks-i şa'îr şehîr be-şehr 16.5, beher ay 1.5 (guruş)

Çömlekçi Mahallesinde Terzi Anderye hânesi

2 bâb, vaz'-ı beksimâd fi 16 Zi'l-hicce sene 1147 [9 Mayıs 1735]

1 bâb, vaz'-ı dakîk fi 21 Zi'l-hicce [14 Mayıs 1735], 3 [haneye] = 58.5 [guruş]

Hâne-i mezbûrda beksimâd ve dakîk on beş buçuk mâh meks olunub beher hânesi birer buçuk guruş ücretden

Çömlekçi Mahallesinde Babik zimmînin hânesi

2 bâb, vaz'-ı beksimâd fi 24 Zi'l-hicce sene 1147 [17 Mayıs 1735]

1 bâb, mahzen-i mezbûra vaz'-ı dakîk fi 24 Zi'l-hicce sene 1147 [17 Mayıs 1735]

3 [haneye] = 51 [guruş]

Bu üç bâbda beksimâd ve dakîk on bir buçuk ay meks idüb beher hânesi şehriyyesi birer buçuk guruş icâreden

Çömlekçi [Mahallesinde] Betra zimmî hânesi vaz'-ı beksimâd

2 bâb, fi 27 Zi'l-hicce sene 1147 [20 Mayıs 1735], 42 guruş

Hâne-i mezbûrda beksimâd on dört ay meks olunub beher hânesi birer buçuk guruş ücretden

Çömlekçi'de Hristorma hânesi vaz'-ı beksimâd

1 bâb, vaz'-ı gurru-i Muharrem sene 1148 [24 Mayıs 1735] 19.5 guruş

Hâne-i mezbûrda beksimâd on üç ay meks olunub şehriyye birer buçuk guruş ücretden

Çömlekçi Mahallesinde Berberoğlu İbrahim Ağa kârhânesi

1 bâb, vaz'-ı beksimâd fi 12 Zi'l-hicce sene 1148 [24 Nisan 1736]

1 bâb, dakîk 1 bâb, 2 [kârhane] 33 guruş

Kârhâne-i mezkûrda on bir ay meks olunub beher mâh şehriyyesi birer buçuk guruş ücretden

[18a] Çömlekçi Mahallesinde İpekçi Zavir zimmî kârhânesi

2 bâb, vaz'-ı beksimâd fi 15 Zi'l-hicce sene 1148 [27 Nisan 1736], 46.5 guruş

Kârhâne-i mezbûr beksimâdın târîh-i mezkûrdan on beş buçuk ay meks olunub şehriyyesi birer buçuk guruş ücretden

Mahzen-i mesfûr vaz'-ı dakîk

2 bâb, fi 12 Muharrem sene 1148 [4 Haziran 1735], 39 guruş

Mahzen-i mezkûra dakîk târîh-i mezbûrdan on üç ay meks olunub şehriyyesi birer buçuk guruş ücretden

Çömlekçi Mahallesinde Sofya'nın hâneleri

2 bâb, vaz'-ı beksimâd fi 25 Zi'l-hicce sene 1148 [7 Mayıs 1736], bi-hesâb 51 guruş

Hâne-i mezbûrda beksimâdın eyyâm-ı meksi on yedi ay olub beher şehriyyesi birer buçuk guruş ücretden

Mesfûr Sofya'nın tahtanî hânelerine vaz'-ı dakîk

2 bâb fi 18 Muharrem sene 1148 [10 Haziran 1735], 49.5 guruş

Hâne-i mezbûrun ve derûnunda on altı ay mesk olunmağla beher hânesi şehriyyesi birer buçuk guruş ücretden

Çömlekçi Mahallesinde İpekçi Yor'un hâneleri

2 bâb, vaz'-ı beksimâd, bi-hesâb 43.5 guruş

Hâne-i mezbûrda beksimâdın eyyâm-ı meksi on dört buçuk ay olmağla beher hânesi şehriyyesi birer buçuk guruş ücretden

Tuzluçeşme'de Kaba Andon hâneleri vaz'-ı şa'îr

2 bâb, fi 11 Muharrem sene 1148 [3 Haziran 1735], bi-hesâb 54 guruş

Hâne-i mezkûrun vaz' târîhinden derûnunda on sekiz ay meks olunub ba'dehû tevzî'a virilmekle mâh-ı mezkûrdan beher hânesi birer buçuk guruş ücretden

Mahalle-i mezbûrda Terzi Nikola vaz'-ı beksimâd

1 bâb, fi 24 Muharrem sene 1148 [16 Haziran 1735], bi-hesâb 23 guruş ve 1 rub'

Hâne-i mezbûrun târîh-i mezkûrdan on beş buçuk ay eyyâm-ı meksi olmakla şehriyyesi birer buçuk guruş ücretden

Def'a Tuzluçeşme'de İstevarano zimmînin hânesi

1 bâb, vaz'-ı beksimâd fi 28 Muharrem sene 1148 [20 Haziran 1735], bi-hesâb 21.5 guruş 1 rub'

Hâne-i mezkûrun târîh-i mezkûrdan beksimâd on dört ay on gün meksi olmağla şehriyyesi birer buçuk guruş ücretden

Mahalle-i mezbûrede Boyacıoğlu hâneleri

2 bâb, vaz'-ı beksimâd fi 4 Safer sene 1148 [26 Haziran 1735], bi-hesâb 48 guruş

Hâne-i mezbûrun târîh-i mezkûrdan beksimâdın on altı ay meksi olmağla şehriyyesi birer buçuk guruş ücretden

Mahalle-i mezbûrede Taşcıoğlu hâneleri vaz'-ı beksimâd

2 bâb, fi 8 Safer sene 1148 [30 Haziran 1735], bi-hesâb 31.5 guruş

Hâne-i mezkûrun târîh-i mezbûrdan on buçuk ay eyyâm-ı meksi olmağla şehriyyesi beher hânesi birer buçuk guruş ücretden

Mahalle-i mezbûrede Kantazoğlu zimmî hânesi

1 bâb, vaz'-ı beksimâd fi 10 Safer sene 1148 [2 Temmuz 1735], bi-hesâb 14 guruş 1 rub'

Hâne-i mezkûrun târîh-i mezbûrdan dokuz ay eyyâm-ı meksi olmağla beher şehriyyesi birer buçuk guruş ücretden

Mahalle-i mezbûrede Zorma Keşiş hânesi

1 bâb, vaz'-ı beksimâd fî 13 Safer sene 1148 [5 Temmuz 1735], bi-hesâb 22.5 guruş

Hâne-i mezkûrun derûnunda on beş ay meks ve şehriyyesi birer buçuk guruş ücretden virildi ve beksimâd-ı merkûm Za'îm Mustafa Ağa mübâşeretiyile Kırım cânibine nakl olundu

[18b] Kârhâne-i Nimbıyıkzâde Ali Ağa vaz'-ı beksimâd fî 17 Safer sene 1148 [9 Temmuz 1735], 2 bâb, bi-hesâb 46 guruş

Kârhâne-i mezkûrun derûnunda beksimâdın on beş buçuk ay meksi olub za'îm-i mûmâ-ileyh mübâşeretiyile Kefe'ye nakl beher hânesi birer buçuk guruş ücretden

Mahzen-i Bünyad Ağa kızı vaz'-ı şa'îr fî 18 Muharrem sene 1148 [10 Haziran 1735], 2 bâb, bi-hesâb 13.5 guruş

Hâne-i mezbûrun vaz'ı târîhinden dört buçuk ay eyyâm-ı meksi olmağla zikr olunduğu üzere beher şehriyyesi birer buçuk guruş ücretden

Mahzen-i diğەر, Bünyad Ağa kızı vaz'-ı şa'îr fî 20 Safer sene 1148 [12 Temmuz 1735], 2 bâb, bi-hesâb 15 guruş

Hâne-i mezbûrun vaz' târîhinden beş ay meksi olmağla beher şehriyyesi birer buçuk guruş ücretden

Diğەر mahzen-i mezbûr vaz'-ı şa'îr fî 22 Safer sene 1148 [14 Temmuz 1735], 2 bâb, bi-hesâb 10.5 guruş

Mahzen-i mezbûrun derûnunda üç buçuk ay meks olunmuşdur

Mahzen-i Şişman el-Hâcc Mahmud Ağa hatunu vaz'-ı şa'îr fî 25 Safer sene 1148 [17 Temmuz 1735], 2 bâb, bi-hesâb 16.5 guruş

Mahzen-i mezbûrun beş buçuk ay meksi olmağla birer buçuk guruş ücretden

Mahzen-i Nimbıyıkzâde Ali Ağa vaz'-ı şa'îr fî 23 Safer sene 1148 [15 Temmuz 1735], 2 mahzen, bi-hesâb 15 guruş

Mahzen-i mezbûrun beş ay meksi olmağla şehriyyesi birer buçuk guruş ücretden

Mahzen-i mezbûr Ali Ağa vaz'-ı şa'îr fî 29 Safer sene 1148 [21 Temmuz 1735], 2 bâb, bi-hesâb 16 guruş

Mahzen-i mezbûrun vaz' târihi ve meksi beş ay on gündür

Mahzen-i Nimbıyıkzâde Ahmed Ağa vaz'-ı hınta fî 3 Zi'l-ka'de sene 1148 [16 Mart 1736], 1 bâb, bi-hesâb 20 guruş ve 1 rub'

Mahzen-i mezbûrun derûnunda on üç ay meks olmağla şehriyyesi birer buçuk guruşdur

Mahzen-i diğêr, Ahmed Ağa vaz'-ı şa'îr fî 4 Rebi'i'l-evvel sene 1148 [25 Temmuz 1735]

1 bâb, bi-hesâb 24 guruş

Mahzen-i mezbûrun derûnunda on altı ay şa'îr meks olmağla şehriyyesi birer buçuk guruş ücretden

Mahzen-i Bünyad Ağazâde Ali Ağa vaz'-ı hınta fî 7 Rebi'i'l-evvel sene 1148 [28 Temmuz 1735], 2 bâb, bi-hesâb 46 buçuk guruş

Mahzen-i mezbûrun vaz' târihinden eyyâm-ı meksi on beş buçuk ay olmağla beher hânesi birer buçuk guruşdan

Diğêr, Ali Ağa mahzeni vaz'-ı hınta fî 10 Rebi'i'l-evvel sene 1148 [31 Temmuz 1735], 2 bâb, bi-hesâb 42 guruş

Mahzen-i mezbûrun on dört ay meksi olmağla şehriyyesi birer buçuk guruş ücretden

Londeroğlu'nun hatunu mahzeni vaz'-ı hınta fî 16 Rebi'i'l-evvel sene 1148 [6 Ağustos 1735], 2 bâb, bi-hesâb 43.5 guruş

Mahzen-i mezbûrun on dört buçuk ay meksi olmağla beher şehriyyesi birer buçuk guruş ücretden

[19a] Mahzen-i el-Hâcc Tosun vaz‘-ı şa‘îr fî 20 Rebi‘ü’l-evvel sene 1148 [10 Ağustos 1735], 1 bâb, bi-hesâb 9 guruş

Mahzen-i mezbûrun derûnunda altı ay şa‘îr meks olunmuştur beher mâh icâresi birer buçuk guruşdan

Mahzen-i el-Hâcc Fazlullah vaz‘-ı hinta fî 24 Rebi‘i’l-evvel sene 1148 [14 Ağustos 1735], 1 bâb, bi-hesâb 18 guruş ve 1 rub‘

Mahzen-i mezbûrda on ay hinta meks olunmağla beher mâh birer buçuk guruşdan

Mahzen-i Bakkal Ömerzâde vaz‘-ı hinta fî 28 Rebi‘i’l-evvel sene 1148 [18 Ağustos 1735], 1 bâb, bi-hesâb 16.5 guruş

Mahzen-i mezbûrun derûnunda on bir ay meks olunub beher şehriyyesi birer buçuk guruşdan

Mahzen-i mezbûr vaz‘-ı şa‘îr fî 29 Rebi‘i’l-evvel sene 1148 [19 Ağustos 1735], 2 bâb, bi-hesâb 45 guruş

Mahzen-i mezkûrun on beş ay eyyâm-ı meksi olmağla beher şehriyyesi birer buçuk guruş ücretden

Mahzen-i mezbûr vaz‘-ı şa‘îr fî 12 Zi‘l-hicce sene 1148 [24 Nisan 1736], 2 bâb, bi-hesâb 13 guruş

Mahzen-i mezbûrun derûnunda dört ay on gün meks olunub beher şehriyyesi birer buçuk guruş ücretden

Mahzen-i Ahmedçavuşzâde Mehmed Ağa vaz‘-ı hinta fî 14 Zi‘l-hicce sene 1148 [26 Nisan 1736], 2 bâb, bi-hesâb 40.5 guruş

Mahzen-i mezbûrun derûnunda on üç buçuk ay meks olunub beher mâh birer buçuk guruşdan

Kemerkaya Mahallesinde Kôr Hocanın hâneleri vaz‘-ı beksimâd fî 20 Zi‘l-hicce sene 1148 [2 Mayıs 1736], 2 bâb, bi-hesâb 37.5guruş

Beksimâd-ı mezkûr hâne-i merkümede on iki buçuk ay meks olunub beher şehriyyesi birer buçuk guruş ücretden

Taşdirek Mahzeninde vaz‘-ı şa‘îr fî 24 Zi‘l-hicce sene 1148 [6 Mayıs 1736], 1 bâb, bi-hesâb 3 guruş

Mahzen-i mezbûrda iki ay meks olunmuşdur birer buçuk guruş ücretden

Çömlekçi'de Osman Bey kiremit hânesi vaz'-ı beksimâd fi gurreti Cemâziye'l-evvel sene 1148 [19 Eylül 1735], 2 bâb, bi-hesâb 39 guruş

Kârhâne-i mezkûrda beksimâd-ı merkûm on üç ay meks olunmuşdur

Frenkhisar'da Abacı Yor Zimmînin mahzeni vaz'-ı şa'îr fi 12 Cemâziye'l-evvel sene 1148 [30 Eylül 1735], 1 bâb, bi-hesâb 22.5 guruş

Mahzen-i merkûmda on beş ay meks olunmağla beher şehriyyesi birer buçuk guruş ücretden

Kayalıkbaşı'nda Öksüzoğlu'nun hânesi vaz'-ı şa'îr fi 15 Cemâziye'l-evvel sene 1148 [3 Ekim 1735], 1 bâb, bi-hesâb 18.5 guruş ve 1 rub'

Hâne-i mezbûrda on iki buçuk ay meks olunmuşdur birer buçuk guruş beher mâh

Çömlekçi'de câmi-i şerîfe karîb Kuyumcu Yor'un hânesi vaz'-ı şa'îr, 2 bâb, bi-hesâb 43 buçuk guruş

Mahzen-i mezbûrda şa'îr-i mezkûr on dört buçuk ay meks olunmuşdur

Mahzen-i mesfûr vaz'-ı hınta fi 24 Cemâziye'l-evvel sene 1148 [12 Ekim 1735], 1 bâb, bi-hesâb 17.5 guruş ve 1 rub'

Mahzen-i mezbûrda on bir buçuk ay meks olunub beher şehriyyesi birer buçuk guruş ücretden

Hâne-i el-Hâcc Mahmud vaz'-ı beksimâd fi 18 Cemâziye'l-evvel sene 1148 [6 Ekim 1735], 2 bâb, bi-hesâb 30 guruş

Beksimâd-ı merkûm on ay meks olunmuşdur beher mâh birer buçuk guruş ücretden

Diğer hâne, el-Hâcc Ömer hânesi vaz'-ı beksimâd

2 bâb, bi-hesâb 36 guruş

Beksimâd-ı mezbûr hâne-i merkûmda on iki ay meks olunmuşdur beher mâh birer buçuk guruş

Kârhâne-i Bünyadzâde Hatunu vaz‘-ı beksimâd fî 29 Cemâziye’l-evvel sene 1148 [17 Ekim 1735], 2 bâb, bi-hesâb 27 guruş

Beksimâd-ı mekûm hâne-i mezkûrede dokuz ay eyyâm-ı meksi olmağla beher mâh birer buçuk guruş ücretden

Mahzen-i mezbûr vaz‘-ı dakîk fî 27 Cemâziye’l-evvel sene 1148 [15 Ekim 1735], 1 bâb, bi-hesâb 15 guruş

Mahzen-i mezbûrda on bir ay eyyâm-ı meksi olmağla beher şehriyyesi birer buçuk guruş ücretden

Mahzen-i Kuyumcubaşı vaz‘-ı hınta fî 29 Cemâziye’l-evvel sene 1148 [17 Ekim 1735], 2 bâb, bi-hesâb 36 guruş

Mahzen-i mezbûrda on iki ay meks olunmuşdur

Mahzen-i Ahmed Çavuşzâde vaz‘-ı şa’îr fî 6 Cemâziye’l-âhire sene 1148 [24 Ekim 1735], 2 bâb, bi-hesâb 33 guruş

Mahzen-i mezkûrda şa’îr-i mezbûr on bir ay meks olmağla beher şehriyyesi birer buçuk guruş ücretden

Mahzen-i diğەر, el-Hâcc Fazlullah vaz‘-ı şa’îr fî 11 Cemâziye’l-âhire sene 1148 [29 Ekim 1735], 1 bâb, bi-hesâb 17 guruş ve 1 rub‘

Mahzen-i mezbûrun vaz‘-ı târihinden on bir buçuk ay meksi olmağla beher şehriyyesi birer buçuk guruşdan

[19b] Kârhâne-i el-Hâcc Mahmud vaz‘-ı beksimâd fî 20 Cemâziye’l-âhir sene 1148 [7 Kasım 1735], 2 bâb, bi-hesâb 25.5guruş

Kârhâne-i mezkûrda beksimâd-ı mezbûrun sekiz buçuk ay meksi olmağla beher şehriyyesi birer buçuk guruş ücretden

Tuzluçeşme’de Kürkçü Sava Zimmî’nin hânesi vaz‘-ı beksimâd fî 4 Receb sene 1148 [20 Kasım 1735], 1 bâb, bi-hesâb 12 guruş

Beksimâd-ı mezkûr hâne-i mezbûrda sekiz ay eyyâm-ı meksi olmağla beher mâh birer buçuk guruş ücretden

Cem'an yekûn 88 bâb, beher bâb birer buçuk guruş ücretden

Bi-hesâb 1568 (guruş) 1 rub', yalnız bin beş yüz altmış sekiz guruş 1 rub' dur

19b-20a

Bundan akdem İran seferi takrîbiyle Trabzon anbârlarında mevcûd bulunmak için Rumili cânibinden mübâya'a ve İsakça anbârından ifrâz olunan on bin beş yüz elli dokuz kantâr beksimâd ve on yedi bin yüz üç buçuk keyl-i İstanbulî dakîk ve yirmi yedi bin üç yüz elli beş keyl-i İstanbulî hinta ve altmış sekiz bin dokuz yüz otuz yedi keyl-i İstanbulî şa'îr ve dergâh-ı âlî gedüklü ağalarından es-Seyyid Mehmed Ağa ve Hüseyin Ağa ve diğer Hüseyin Ağa mübâşeretiyile bâ-fermân-ı âlî müte'addid sefînelere peyderpey vaz' ve tahmîl ve ceste ceste bin yüz kırk yedi senesi Zi'l-hiccetü's-şerîfenin onuncu gününden [3 Mayıs 1735] yüz kırk sekiz senesi Receb-i şerîfenin evâ'iline [17-27 Kasım 1735] gelince yedi ayda zikr olunan zehâyir-i mütenevvi'a-ı ma'lûme tamâmen Trabzon İskelesine vusûl ve cümle ma'rifetleri ve ma'rifet-i şer'le Trabzon anbâr emanetine me'mûr 'umdetü'l-emâcid ve'l-a'yân Ömer Ağa zehâyir-i mezkûru peyderpey sefînelerden ihrâç ve defter-i âtiyyü'z-zikirde tasrîh olunan seksen sekiz bâb mahzen ve mağaza ve menâzil ve kiremit kârhânelerine vaz' ve der anbâr ve hıfz itdirülüb ba'dehû sâdır olan evâmir-i aliyeler ile ta'yîn buyurulan mübâşirler ma'rifetleriyle ve ma'rifet-i şer'le zehâyir-i mütenevvi'a-i mezkûreden Erzurum cânibinde vâkı' ordu-yı hümâyûna nakl olunan şa'îr ve Faş ve Sohum ve Soğucak kal'alarına nakl olunan dakîk ve beksimâd Kefe cânibine kezâlik beksimâd irsâl ve bakayâsından bir mikdâr bi'l-iktizâ ma'rifet-i şer'le fûrûht ve bâ-fermân-ı âlî Trabzon ve civârında vâkı' kazâlara mübâşir Za'îm İsmail Ağa mübâşereti ve anbâr emîni mûmâ-ileyh ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le si'r-i vâkı' üzere fûrûht olunmağla zehâyir-i mezkûrenin Trabzon İskelesine vusûl gününden târîh-i kitâba gelince ber-vech-i mu'tâd her bir bâb mahzen ve magâza ve menâzil ve hânelerin her bir bâbına beher mâh birer buçuk guruş icâre virile deyu mukaddemâ sâdır olan emr-i âlî sicill-i mahfûza mukayyed ve mücebince zikr olunan seksen sekiz bâb mehâzînin icâreleri tevârîh-i muhtelifi ile müverrah zehâyirin meksleri hesâbı ashâbı ma'rifetleriyle rü'yet olundukda on dokuz buçuk aylık icâreleri ber-müceb-i defter-i müfredât bin beş yüz elli dokuz buçuk guruşa bâliğ olduğu lede's-şer' zâhir oldukdan sonra ashâb-ı mehâzînden olub Trabzon ahâlîsinden Murathânzâde Osman Bey ve Nimbıyıkzâde Ali Ağa

ve Bünyadzâde Ali Ağa ve İsmail Ağa ve Bakkal Ömerzâde Mehmed Ağa ve Nasuhçavuşzâde Mahmud Ağa ve Hacı Tosun yeğeni Seyyid Mehmed Ağa vesâyîr defter-i mezkûrda mestûru'l-esâmî müslimîn ile zimmîyân tâ'ifesinden Hürmüz zimmî ve Andarye zimmî ve Babik ve Hristo ve Sofya ve Kaba Andon ve Nikola ve Boyacıoğlu ve Taşçıoğlu ve Kandar zimmî ve Zorma Keşiş vesâyîr defter-i mezkûrda mektûbü'l-esâmî zimmîler bâ-serhem def' u ref' meclis-i şer'-i şerîf-i lâzımü't-teşrifde işbu bâ'isü'l-vesîka emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa bin el-Hâcc Mehmed Ağa mahzarında her biri ikrâr-i tâmm ve takrîr-i kelâm idüb bundan akdem zehâyir-i mütenevvi'a-i mezkûre peyderpey sefine ile Trabzon İskelesine vusûlünde cümle ma'rifetleri ve ma'rifet-i şer'le emîni mûmâ-ileyh Ömer Ağa zehâyir-i mezkûreyi ber-mûceb-i defter seksen sekiz bâb mahzen ve magâza ve menâzil ve kârhânelerimize vaz' ve der an bâr olunub ba'dehû sâlifü'l-beyân ordu-yı hümâyûn ve Faş ve Sohum ve Soğucak ve Kefe câniblerine ve fûrûht ve bâ-fermân-ı âlî Trabzon ve civârı kazâlara fûrûht olunub mahzen ve hânelerimizden mecmû'u zehâyir ihrâç ve masraf olundukdan sonra zehâyir-i mezkûre tevârih-i muhtelifle ile müverrah seksen sekiz bâb mahzenlerimizde meksleri ma'rifetimiz ve ma'rifet-i şer'le hesâb ve kitâb olundukda on dokuz buçuk aylık icârelerimizin mecmû'u bin beş yüz elli dokuz buçuk guruşa bâliğ olunmağla meblâğ-ı mezkûr bin beş yüz elli dokuz buçuk guruşu on dokuz buçuk aylık seksen sekiz bâb mehâzin icârelerimizi ma'rifet-i şer'le emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden tamâmen bize def' u teslîm ve bizler dahi yedinden bi't-tamâm ve'l-kemâl ahz u kabz idüb memhûr ve mûmzâ müfredât defteri mûcebince icârelerimizi beynimizde iktisâm eyledik meblâğ-ı mezkûr bin beş yüz elli dokuz buçuk guruşdan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbe icâremiz bâkî kalmadı didiklerinde gıbbe't-tasdiki's-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurrîre fî'l-yevmi's-sâmin 'aşera min Recebi'l-ferd li-sene tis'a ve erba'în ve mi'ete ve elf [18 Receb 1149/22 Kasım 1736]

Şuhûdu'l-hâl

'Umdetü'l-a'yân Cebecibaşı vekîli el-Hâcc Ahmed, kethüdâ

Tobçubaşı vekîli Ahmed Ağa

Çubukcuzâde Hacı Ahmed Ağa

Şatırzâde el-Hâcc Mehmed Ağa

El-Hâcc Fazlullah

İsmail Efendi, katib-i hazine

Ve gayruhum

20a-1, 20b, 21a

Defter oldur ki, İnan seferi vukû'u takrîbiyle Rumili cânibinde vâkı' İsakça anbârından ifrâz olunan yirmi yedi bin üç yüz elli beş keyl-i İstanbulî hinta ve on yedi bin yüz üç buçuk keyl-i İstanbulî dakîk ve altmış sekiz bin dokuz yüz otuz yedi keyl-i İstanbulî şa'îr ve on bin üç yüz yetmiş dört kantâr beksimâd ve Varna İskelesinden Za'im Hüseyin Ağa mübâşeretiyle bin yüz seksen beş kantâr beksimâd ki cem'an on bir bin beş yüz elli dokuz kantâr beksimâd sefâyin ile Trabzon'a gelüb der anbâr ve ba'dehû Trabzon'da bâ-fermân-ı âlî anbâr emanetine me'mûr 'umdetü'l-emâcid ve'l-a'yân Ömer Ağa dahi sâdır olan evâmir-i aliyeler ile ta'yîn olunan mübâşirler ma'rifetleri ve ma'rifet-i şer'le zehâyir-i ma'dûde-i mütenevvi'ayı Erzurum'da ordu-yı hümâyûna ve Faş ve Sohum ve Soğucak ve Kefe kal'alarına ve ba'dehû Trabzon anbârlarında bâkî kalan hinta ve dakîk ve şa'îri si'r-i vâkı' üzere Trabzon ve civârı kazâlara tevzî' ve fûrûhtu bâbında sâdır olan emr-i âlî ile mübâşiri Za'im İsmail Ağa ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le fûrûht olunub emîn-i mûmâ-ileyhin makbûzâtı ve ba'dehû masârifâtı olan zehâyir-i mütenevvi'a-i mezkûrenin defteridir ki ber-vech-i âtî 'aynile zikr olunur. Hurre fi'l-yevmi'l-hâmis 'aşera min Şa'bani'l-muazzama sene 1149 [15 Şaban 1149/19 Aralık 1736]

Mecmû'ü'l-makbûzat

Hinta 27.355 keyl, Dakîk 17.103,5 keyl

Şa'îr 68.937 keyl, Beksimâd 11.559 keyl

Minhâ el-ihracât

Hinta 1000 keyl

Trabzon vâlisi sâbık Yahya Paşa hazretleri bahâsını taraf-ı mîrîye edâ itmek üzere bâ-temessük ahz itmişdir

Hinta 6933 keyl

Fenâya müteveccih olduğu ecilden masârif-ı mühimme için emîn-i mûmâ-ileyh yedinde mîrî akçe kalmayub zuhûr iden umûr-ı mühimmeye sarf için bi'l-iktizâ vezîr-i mûkerrem Yahya Paşa hazretlerinin buyurulduklara ma'rifet-i şer'le fûrûht olunmuşdur

[20b] Hinta 17.422 keyl

Za'im İsmail Ağa mübâşeretiyle bâ-fermân-ı âlî Trabzon ve civâr kazâlara ma'rifet-i şer'le fûrûht olunmuşdur

Hınta 2000 keyl

Mahzenlerde fenâ bulub ekle sâlih olmayub cümle ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le ba'de'l-mu'âyene keşf ve hüccet olunmuşdur

Yekûn hınta-i mezkûre 27.355 keyl

Bâlâda tasrîh ve takrîr olunan dakîkin masârıfıdır ki 'aynile zikr olunur

Dakîk 400 keyl

Bâ-fermân-ı âlî Anbârlar Menzili'nde Rumili askerine ta'yîn virilüb hüccet olunmuşdur

Dakîk 7243 buçuk keyl

Faş ve Sohum ve Soğucak kal'alarına Za'îm İsmail Ağa mübâşeretiyle emr-i şerîf nakl olunub hüccet olmuşdur

Dakîk 2000 kıyye

Vezîr-i müşârun-ileyh Yahya Paşa hazretleri bahâsını mîrîye edâ itmek üzere bâ-temessük ahz olunmuşdur

Dakîk 5223 keyl

Bu def'a diğêr za'îm-i mûmâ-ileyh İsmail Ağa mübâşeretiyle ma'rifet-i şer'le bâ-fermân-ı âlî Trabzon ve civârı kazâlara fûrûht olunub hüccet ve defter olunmuşdur

Dakîk 1100 keyl

Mahzenlerde fenâ-pezîr olub ber-vechile ekle salâhiyyeti kalmayub ma'rifet-i şer'le cümle ma'rifetiyle senesinde mukaddemâ masârıfıdır ve bu def'a fûrûhtda ba'de'l-mu'âyene keşf ve hüccet olunmuşdur

Dakîk 1128 keyl

Bâ-fermân-ı âlî emîn-i mûmâ-ileyhin nişânlu ve mühürlü defteri mücebince ta'yînâtı olub bade'l-hesâb üzere hüccet olunmuşdur

Yekûn 17.103 buçuk keyl dakîk

Bâlâda tasrîh ve tahrîr olunan şa'îrin masârifâtıdır ki 'aynile zikr olunur

Şa'îr 2000 keyl

Bâ-fermân-ı âlî Anbârlar Menzili'nde Rumili askerine ta'yînât virilüb hüccet olunmuşdur

Şa'îr 28.797 keyl

Za'îm Osman Ağa mübâşeretiyle ba-emr-i şerîf Erzurum'da ordu-yı hümâyûna nakl olunub hüccet olunmuşdur

Şa'îr 12.782 keyl

İran cânibi seraskeri vezîr-i mükerrer Ahmed Paşa hazretleri tarafından ordu-yı hümâyûna mekârîleri gelüb nakl olunub hüccet olunmuşdur

Şa'îr 2000 keyl

Vezîr-i mükerrer Yahya Paşa hazretlerinin bahâsını mîrîye edâ itmek üzere bâ-temessük ahz eylemişdir

Şa'îr 4068 keyl

Fenâya mütevecih olduğundan mâ'adâ emîn-i mûmâ-ileyh yedinde mal-ı mîrî kalmayub umûr-ı mühimmeye sarf için bi'l-iktizâ vezîr-i mükerrer Yahya Paşa hazretlerinin emirleriyle ma'rifet-i şer'le fûrûht ve bahâsı emîn-i mûmâ-ileyhe edâ olunmuşdur

Şa'îr 11.150 keyl

Bu def'a za'îm-i mûmâ-ileyh İsmail Ağa mübâşeretiyle ber-mûceb-i emr-i âlî Trabzon ve civârı kazâlara fûrûht olunmuşdur

Şa'îr 2500 keyl

Mahzenlerde çürüyüb fenâ-pezîr olub ekle sâlih olmamakla cümle muvâcehesinde ba'de'l-mu'âyene mübâşir-i mûmâ-ileyh ma'rifetiyle ve ma'rifet-i şer'le keşf olunub hüccet olunmuşdur

Şa'îr 5640 keyl

Bâ-fermân-ı âlî ve nişanlı ve mühürlü defter mücebince emîn-i mûmâ-ileyhin ta'yînâtı olmağla hesâb olunub hüccet olunmuşdur

Yekûn, 68.937 keyl şa'îr, yalnız altmış sekiz bin dokuz yüz otuz yedi İstanbulî şa'îrdir

Bâlâda tasrîh ve tahrîr olunan beksimâdın masârifâtıdır ki 'aynile ber-vech-i âtî zikr olunur

Beksimâd 7300 kantâr

Za'îm İsmail Ağa mübâşeretiyile bâ-fermân-ı âlî Faş ve Sohum ve Soğucak kal'alarına irsâl ve hüccet olunmuşdur

Beksimâd 691 kantâr

Bâ-fermân-ı âlî Rumili cânibinde ordu-yı hümâyûna ve Trabzon İskelesinden tesyîr olunan yeniçeri ortalarına ta'yînât virilüb hüccet olunmuşdur

Beksimâd 3565 kantâr

Za'îm Hacı Mustafa Ağa ma'rifetiyle bâ-fermân-ı âlî Kefe Kal'asına irsâl olub hüccet olunmuşdur

Yekûn, 11.556 kantâr³³⁴ beksimâd

21a-21b

İran seferi vukû'u takrîbiyle hâliyâ Trabzon anbârı emânetine bâ-fermân-ı âlî me'mûr 'umdetü'l-emâcid ve'l-a'yân işbu bâ'isü'l-vesîka Ömer Ağa bin el-Hâcc Mehmed Ağa meclis-i şer'-i şerîf-i lâzımü't-teşrifde takrîr-i kelâm ve bast-ı ani'l-merâm idüb İran seferi vukû'u takrîbiyle bundan akdem İsakça anbârından ifrâz ve sefâyin ile Trabzon İskelesine gelüb taraf-ı mîrîye virdiğim temessük mücebince makbûzum olan yirmi yedi bin üç yüz elli beş keyl-i İstanbulî hintayı on yedi bâb mahzen ve mağaza ve menâzil ve kitemit kârhânelerine vaz' ve hıfz itdirilüb ba'dehû vezîr-i mükerrem Yahya Paşa hazretlerinin bâ-temessük aldığı hinta ve fenâya mütevecih olub bi'l-iktizâ umûr-ı mühimmeye masârif için Yahya Paşa hazretlerinin buyuruldu ve emriyle ve ma'rifet-i şer'le fûrûht olunan ve bu def'a Trabzon ve civârı kazâlara fûrûhtu fermân olunub Za'îm İsmail Ağa mübâşereti ve ma'rifet-i

³³⁴ Beksimâd 11.556 kantar = 651.758,4 kilogram.

şer'le fûrûht olunub mukaddemâ ve hâlâ zikr olunan on bir bâb mehâzînlerde makbûzum olan mecmû'ı hinta masârif oldığı defterlerde zikr olunan mehâzînin ekseri leb-i deryâda olub Trabzon'nun âb ve havâsından mahzen ve mağaza ve menâzil ve hâneler nemnâk ve hinta-i mezkûr mahsûl-i atıkden olmak takrîbiyle zikr olunan on yedi bâb mehâzînlerin dâhilinde olan hinta masârif vaktinde altından ve üstünden kararub ve çürüyüb ber-vechile ekle sâlih olmayan katî-i vâfir hinta kalub bir şeye yaramayub deryâya ilkâ olunmağa muhtâç olmağa cânib-i şer'den sâlifü'z-zikr on yedi bâb mahzenlerin üzerine varılıb her birine başka başka nazar olunub derûnlarında fenâ-pezîr olan hinta zeyl-i sahifede muharreru'l-esâmî a'yân-ı vilâyet ağaları ve ru'esâ tâ'ifesi vesâyir vukûf ve şu'ûru olan bî-garaz müslimînden istifsâr ve tahmîn-i sâhîh ile ba'de't-tahmîn haberleri tahrîr ve hîn-i hesâbda mahsûb için fenâ-pezîr olan hintanın mikdârını müş'îr yedine hüccet virilmesi bi'l-amâne matlûbumdur didikde bi'l-iltimâs bu fakîr ve Trabzon ağası ve cebecibaşı vekîli ve tobçubaşı vekîli ve a'yân-ı vilâyet ve ru'esâ tâ'ifesi vesâyir isimleri bî-garaz müslimîn ile sâlifü'z-zikr hinta mahzenlerine varılıb zehâyîr fûrûhtuna bâ-fermân-ı âlî me'mûr dergâh-ı âlî gedüklülerinden İsmail Ağa ve anbar emîni mûmâ-ileyh Ömer Ağa ma'rifeti ve mübâşeretleriyle her bir mahzen ve mağaza ve menâzil ve hânelerin başka başka üzerlerine varılıb her bir bâba başka başka mu'âyene ve müşâhede olundukda hakîkat-i hâl emîn-i mûmâ-ileyhin bâlâda tafsîl eyledüğü üzere olduğu nûmâyân olmağın sâlifü'z-zikr on yedi bâbın mukaddemâ masârifla ve bu def'a za'îm-i mûmâ-ileyh İsmail Ağa mübâşeretiyle tevzi' ve fûrûhtda fenâ-pezîr ve bir şey'e yaramayan hinta ne mikdâr keyl olunduğu zeyl-i kitâbda isimleri mestûr olub hâzırûn bi'l-meclis bâlâda tasrîh olunan ağalar ve ru'esâ vesâyir vukûf ve şu'ûru olan bî-garaz sikât-ı müslimînden istifsâr olundukda anlar dahi her bir bâbda fenâ bulan hinta başka başka nazar idüb tahmîn-i sâhîh ile tahmîn idüb zikr olunan on yedi bâb mehâzînde mukaddemâ ve hâlâ fûrûhtda mahzen-i mezkûrlar leb-i deryâda vâkı' olub nemnâk ve mahsûl-i atıkden olmak takrîbiyle fenâ-pezîr olan hinta ber-vech-i tahmîn iki bin keyl-i İstanbulî hinta vardır deyu umûmen ittifâk ve ittihâd üzere her biri alâ tariki'ş-şehâde haber virmeleriyle mârru'z-zikr iki bin keyl-i İstanbulî hinta ber-vechile ekle salih olmayub deryâya ilkâ olmağa emîn-i mûmâ-ileyhin hesâbına mahsûb için işbu vesîka ve enîka alâ mâ hüve'l-hakîka mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Tahrîren fi'l-yevmi'l-hâdî ve'l-'ışrîn min şehri Rebi'i'l-evvel sene 1149 [21 Rebiülevvel 1149/30 Temmuz 1736]

Şuhûdu'l-hâl

'Umdetü'l-a'yân Trabzon Ağası Turnacıbaşı Mehmed Ağa

Fahru'l-emâsil cebecibaşı vekîli el-Hâcc Ahmed, kethüdâ

Fahru'l-akrân Turnacıbaşı vekîli Ahmed Ağa
Fahru'l-a'yân el-Hâcc Ahmed Ağa, Çubukcuzâde
El-Hâcc Mehmed Ağa, Şatırzâde
Mütevellî-i vakf Mehmed Ağa
İmamzâde Mehmed Ağa
Sarı Ahmed Re'is
Şileli Mehmed Re'is
El-Hâcczâde Mehmed Re'is
El-Hâcczâde diğeri Mehmed Re'is
Derzi el-Hâcc Mehmed Re'is
Pehlivanzâde, Re'is
Ali Re'is bin Mehmed
Mısırlı el-Hâcc Hasan Re'is
El-Hâcc Musa Ağa
Bostanzâde Hasan Ağa
Defter kethüdâsı emîni Ahmed Ağa
El-Hâcc Ömer Ağa, Nimbıyıkzâde
Ve gayruhum

21b-1

İran seferi vukû'u takrîbiyle hâlâ Trabzon'da mevcûd olan mîrî mühimmât-ı cebehânenin mevzû' olduğu menzil ve mehâzin ashâblarından olub Trabzon sâkinlerinden Ahmed Çavuşzâde Mehmed Ağa ve İkizzâde el-Hâcc Ali Ağa nâm kimesneler ile Kâşifkızı dimekle arife Hâce Rukıyye Hatun ibnetü Mustafa Ağa ve zâtı ba'de't-ta'rîfi'ş-şer'î meclis-i şer'-i hafîr-i lâzımü't-tevkîrde hâlâ Trabzon'da fermân-ı âlî anbar emânetine me'mûr 'umdetü'l-emâcid ve'l-a'yân işbu bâ'isü'l-vesîka Ömer Ağa ibn-i el-Hâcc Mehmed Ağa mahzarında her biri ikrâr ve takrîr-i kelâm idüb zikr olunan mîrî mühimmât-ı cebehâne-i mütenevvi'adan hâlâ yedimizde mülkümüz olan yedi bâb menzil ve mahzenlerimize mevzû' olmağla her bir bâb içün beher mâh birer buçuk guruş icâresi emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa'nın yedinde olan emvâl-i mîrîden ma'rifet-i şer'le virile deyu sâdır olan emr-i âlîye tasrîh buyurulmağın bin yüz kırkyedi senesi Zi'l-hiccetü'ş-şerîfesinden [24 Nisan 1735] işbu bin yüz kırkdokuz senesi Şa'banü'l-mu'azzamı gâyetine [2 Ocak 1737] değın yirmibir ayda yedi bâb menzil ve

mahzenlerimizin mecmû‘ olan ikiyüz yirmi buçuk guruş icâremizi ber-mûceb-i emr-i âlî emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden ma’rifet-i şer’le tamâmen bizlere def’ u teslîm ve biz dahi yedinden bi’t-tamâm ve’l-kemâl ahz u kabz idüb beynimizde iktisâm eyledik meblâğ-ı merkûm ikiyüz yirmibuçuk guruş icâremizden emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetine bir akçe ve bir habbemiz bâkî kalmadı didiklerinde gıbbe’t-tasdîkî’ş-şer’î mâ-vaka’a bi’t-taleb ketb olundu. Hurrîre fî selhi Şa’bani’l-mu’azzama li-sene tis’a ve erba’în ve mi’ete ve elf [29 Şaban 1149/2 Ocak 1737]

Şâhidûnu’s-sâbikûn

21b-2

Medîne-i Trabzon mahallâtından Hasan Ağa Mahallesi sâkinlerinden Emîn Ahmed Ağa bin Hasan Ağa nâm kimesne meclis-i şer’-i hatîr-i lâzîmü’t-tevkîrde dergâh-ı âlî gedüklü ağalarından olub hâliyâ Trabzon’da bâ-fermân-ı âlî anbar emîni olan ‘umdetü’l-emâcid ve’l-a’yân işbu bâ’isü’l-vesîka Ömer Ağa bin el-Hâcc Mehmed Ağa mahzarında ikrâr ve takrîr-i kelâm idüb medîne-i mezbûre mahallâtından Zağnoskapu Mahallesinde vâkı’ hâriciyye ve dâhiliyyeli mülk menzilimi beher mâh onar guruş olmak üzere işbu bin yüz kırk dokuz senesi Muharremi guresinden [12 Mayıs 1736] emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa’ya def’ u teslîm ol dâhi ber-vech-i muharrer isticâr ve teslîm idüb gurre-i merkûmeden sene-i mezbûre Şa’banî gâyetine değîn sekiz ayda müctemi‘ olan seksen guruşu emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden ber-vech-i mu’tâd ma’rifet-i şer’le bana tamâmen def’ u teslîm ve ben dâhi yedinden bi’t-tamâm ve’l-kemâl ahz u kabz eyledim zikr olunan menzil-i mezkûrenin sekiz ayda müctemi‘ olan seksen guruşdan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe bir habbem bâkî kalmadı didikde gıbbe’t-tasdîkî’ş-şer’î mâ-vaka’a bi’t-taleb ketb olundu. Hurrîre fî selhi Şa’bani’l-muazzama li-sene tis’a ve erba’în ve mi’ete ve elf [29 Şaban 1149/2 Ocak 1737]

Şâhidûnu’s-sâbikûn

22a-1

İran seferi vukû‘u takrîbiyle hâliyâ Trabzon anbar emânetine bâ-fermân-ı âlî me’mûr ‘umdetü’l-emâcid ve’l-a’yân işbu bâ’isü’l-vesîka Ömer Ağa bin el-Hâcc Mehmed Ağa meclis-i şer’-i şerîf-i lâzîmü’t-tevkîrde takrîr-i kelâm ve bast-ı ‘anil-merâm idüb İran seferi vukû‘una binâ’en bundan akdem İsakça anbarından ifrâz ve sefâyin ile Trabzon İskelesine gelüb taraf-ı mîrîye virdiğim temessük mûcebince makbûzum olan on yedi bin yüz üç buçuk keyl-i İstanbulî dakîki on iki bâb mahzen ve magazi ve menâzil ve kiremit kârhanelerine vaz’ ve hıfz itdirilüb ba’dehû Anbarlar Menzili’nde Rumili askerine virilen ta’yînât ve bâ-fermân-ı

âlî Za'îm İsmail Ağa mübâşeretiyile Faş ve Sohum ve Soğucak kal'alarına irsâl olunan dakîk bahâsını mîrîye edâ eylemek ve virdiği temessük mücebince ahz eylediği dakîk ve bu def'a gedüklü zü'amâdan izzetlü İsmail Ağa mübâşeretiyile bâ-fermân-ı âlî Trabzon ve civâr kazâlara tevzî' ve fîrûht olunan dakîk ve ta'yînâtım için sarf eylediğim dakîk zikr olunan on iki bâb mahzenlerde ve hânelerde olub mukaddemâ ve hâlâ makbûzum olan ve dakîk-i mezkûrun mecmû'ı masârîf olunduğu zimmetlerde zikr olunan on iki bâb mahzen ve magâza ve hâneler leb-i deryâda olub Trabzon'un âb ve havâsından mahzen ve megâzi ve hâneler nem-nâk ve dakîk-i mezkûr atîk mahsûlden olmak takrîbiyle hîn-i masârîfda mevzû' oldukları on iki bâbın dâhilinde ba'zı çuvalları çürüyüb derûnunda olan dakîk dahi bi'l-küllîye kararub ve ba'zı çuvallarda dahi altı ve üstü çürüyüb ta'amı ve lezzeti mütegayyir olub ber-vechile ekle salâhiyyeti olmayan ve vâfir-i dakîk kalub bir nesneye yaramayub ve deryâyâ ilkâ olunmağa muhtâç olmağla cânib-i şer'den sâlifü'l-beyân on iki bâb mahzen ve menâzilin üzerlerine varilub her birine başka başka nazar olunub derûnlarında fenâ-pezîr olan dakîk zeyl-i sahîfede muharreru'l-esâmî a'yân ve vilâyet ağaları ve ru'esâ tâ'ifesi [ve] mübâşir ve vukûf ve şu'uru olan bî-garaz müslimînden istifsâr ve tahmîn-i sahîh ile ba'de't-tahmîn ve haberleri tahrîr ve hîn-i hesâbda mahsûb için fenâ-pezîr olan ve dakîkin mikdârını müş'îr hüccet-i şer'iyye olub yedime i'tâ olunması bi'l-amâne matlûbumdur dedikde bi'l-iltimâs bu fakîr ve Trabzon Ağası ve cebecibaşı vekîli ve tobçubaşı vekîli ve a'yân-ı vilâyet ağaları ve ru'esâ tâ'ifesi ve sâ'ir isimleri âtî bî-garaz müslimîn ile sâlifü'z-zikr dakîk mehâzinlerine varilub zehâyir fîrûhtuna bâ-fermân-ı âlî me'mûr gedüklü zü'amâdan İsmail Ağa ve anbâr emîni mûmâ-ileyh Ömer Ağa ma'rifeti ve mübâşeretleriyle her bir mahzen ve magâza ve menâzil ve hâneleri başka başka üzerlerine varilub mu'âyene ve müşâhede olundukda hakîkat-i hâl emîn-i mûmâ-ileyhin bâlâda mufassal eylediği üzere olduğu nümâyân olmağla sâlifü'z-zikr on iki bâbda mukaddemâ masârîfda ve bu def'a mübâşir-i mûmâ-ileyh ma'rifetiyle tevzî' ve fîrûht ve fenâ-pezîr bir şey'e yaramayan dakîk ne mikdâr keyl oldığını zeyl-i kitâbda mestûru'l-esâmî hâzırûn bi'l-meclis tasrîh olunan ağalar ve ru'esâ ve sâ'ir vukûf ve şu'uru olan bî-garaz sikât-ı müslimînden istifsâr olundukda anlar dahi her bir bâbda fenâ-pezîr olan dakîk başka başka nazar idüb tahmîn-i sahîh ile tahmin idüb zikr olunan on iki bâb mahzenlerde mukaddemâ ve hâlâ leb-i deryâda olub mahsûl-i atîk olduğundan fenâ-pezîr olan ber-vech-i tahmîn bin yüz keyl-i İstanbulî dakîkdir deyu umûmen ittihad ve ittifâk üzere her biri alâ tarîki'ş-şehâde haber virmeleriyle mârru'z-zikr bin yüz keyl-i İstanbulî dakîk ber-vechile ekle sâlih olmayub deryâyâ ilkâyâ muhtâç olmağın emîn-i mûmâ-ileyhin hesâbına mahsûb için işbu vesîka ve enîka alâ mâ hüve'l-hakîka hıfzu li'l-makâl mâ-vaka'a bi't-taleb

ketb olundu. Hurrîre fi'l-yevmi's-sâmin ve'l-ışrîn min şehri Rebi'i'l-evvel li-sene tis'a ve erba'în ve mi'ete ve elf [28 Rebiülevvel 1149/6 Ağustos 1736]

Şâhidûnu's-sâbikûn

22a-2, 22b

İran seferi vukû'u takrîbiyle bundan akdem Rumili cânibinde vâkı' İsakça anbârından ifrâz ve sefineler ile Trabzon İskelesine gelüb dâhil olan ecnâs-ı zehâyirin mukaddemâ sefineden ihrâcına ba'dehû bâ-fermân-ı âlî Erzurum'da ordu-yı hümâyûna ve Faş ve Sohum ve Soğucak ve Kefe kal'alarına nakl olunan zehâyirin devr ve keyli nezâretinde ve bu def'a Trabzon'da ba'de'l-masârîf anbârlarda bakâyâ kalan hinta ve dakîk ve şa'iri bâ-fermân-ı âlî Za'im İsmail Ağa mübâşeretiyile si'r-rı vâkı' üzere³³⁵ Trabzon ve civârı kazalara tevzî' ve fûrûhtunda noksan târî olmamak için ber-vech-i mu'tâd hâliyâ Trabzon anbârı emânetine me'mûr 'umdetü'l-emâcid ve'l-a'yân Ömer Ağa tarafından umûr-dide ve mücerrebu'l-edvâr mu'temed-i 'aliyye ta'yîn olunan el-Hâcc Ömer bin Resul ve Hüseyin Çelebi bin Ahmed ve Mehmed Beşe ibn-i Abdullah nâm üç nefer kimesneler meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't-tevkîrde işbu bâ'isü'l-vesîka emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa ibn-i el-Hâcc Mehmed Ağa mahzarında her biri ikrar-tâmm ve takrîr-i kelâm idüb hizmet-i mezkûrede olmak üzere her birimize beher mâh beşer gurus ücret ve yevmî yarımşar vukıyye nân-ı aziz ve yüz dirhem pirinç ve yüz dirhem lahm ve yirmi beş dirhem revgan-ı sâde ta'yînâtlarımız virilmek üzere emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa işbu bin yüz kırk dokuz senesi Muharrem'i guresinden [12 Mayıs 1736] bizleri isticâr ve biz dâhi gurre-i merkümeden sene-i merküme Recebi gâyetine değîn yedi ay peyderpey kemâ-yenbağî dikkat ve ihtimâm iderek mu'temedlik hizmetini edâ idüb eyyâm-ı mezkûrede ücretimiz yüz beş gurus ve ta'yînât-bahâmız elli beş gurus on beş para ki cem'an yüz altmış gurus ile on beş parayı bâliğ olmağın meblâğ-ı mezkûr yüz altmış gurus ile on beş parayı cümle ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden mâh be-mâh bize tamâmen teslîm ve bizler dahi yedinden ber-vech-i muharrer mâh be-mâh bi't-tamâm ve'l-kemâl ahz u kabz eyledik sâlifü'z-zikr yedi ayda ücret ve ta'yînât-bahâmız olan meblâğ-ı mezkûr yüz altmış gurus ile on beş paradan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbemiz bâkî kalmadı didiklerinde gıbbe't-tasdîkî's-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurrîre fi'l yevmi's-sâlis min Şa'bani'l-muazzama li-sene tis'a ve erba'în ve mi'ete ve elf [3 Şaban 1149/7 Aralık 1736]

Şâhidûnu's-sâbikûn

³³⁵ Uygulamada olan/geçerli olan narh fiyatı üzerinden.

22b-1

İran seferi vukû'u takrîbiyle bundan akdem Rumili cânibinde vâkı' İsakça anbârlarından ifrâz ve sefîneler ile Trabzon İskelesine gelüb dâhil olan ecnâs-ı zehâyirin mukaddemâ sefineden ihrâçlarıyla ve ba'dehû bâ-fermân-ı âlî Erzurum'da ordu-yı hümâyûna ve Faş ve Sohum ve Soğucak ve Kefe kal'alarına nakl olunan zehâyirin vezn ve kantârı ve devr ve keyli hizmetinde ve ba'de'l-masârıf bu def'a anbârlarda bâkî kalan hınta ve dakîk ve şa'îrin gedüklü Za'îm İsmail Ağa mübâşeretiyile Trabzon ve civâr kazâlara si'r-i vâkı' üzere tevzî' ve fîrûhta ber-vech-i mu'tâd 'umdetü'l-emâcid ve'l-a'yân Trabzon anbâr emânetine me'mûr Ömer Ağa tarafından ta'yîn olunan bir nefer kantârcı Şaban Beşe bin Mahmud üç nefer şinikci Nikogos veled-i Arvatin ve Melkon veled-i Sahak ve Bedros veled-i Makar nâm dört nefer kantâr ve şinikciler meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't-tevkîrde işbu bâ'isü'l-vesîka emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa bin el-Hâcc Mehmed Ağa mahzarında her biri ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm idüb zikr olunan kantârcılık ve şinikcilik hizmetinde olmak üzere beher kantârcı ücreti on guruş ve beher bir nefer şinikciye beher mâh beşer guruş ücret ve yevmiyye yarımşar vukıyye nân-ı azîz ve yüz dirhem lahm-ı ganem ve yüz dirhem pirinç ve yirmibeşer dirhem revgan-ı sâde yevmiyye ta'yînâtlarımızı ber-vech-i muharrer beher mâh virmek üzere işbu bin yüz kırk dokuz senesi Muharremi guresinden [12 Mayıs 1736] ber-vech-i beşîn emîn-i mûmâ-ileyh bizleri isticâr ve bizler dahi gurre-i merkûmeden sene-i merkûme Recebi gâyetine değin yedi ay peyderpey edâ-i hizmet idüb yedi ayda beher mâh onar guruş kantârcı ve beşer guruş kileci ücretimizi yüz yetmiş beş guruş ve ber-vech-i muharrer ta'yînât-bahâmız yetmiş dört buçuk guruş ki cem'an iki yüz kırkdokuz buçuk guruşa bâliğ olmağla meblâğ-ı mezkûr iki yüz kırk dokuz buçuk guruşu mâh be-mâh cümle ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden tamâmen bize def'u teslîm ve bizler dahi tamâmen ve kâmilen mâh be-mâh ahz u kabz idüb zikr olunan yedi ayda ücretimiz ile ta'yînât-bahâmız olan meblâğ-ı mezkûr iki yüz kırk buçuk guruşdan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbemiz bâkî kalmadı didiklerinde gıbbe't-tasdiki's-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurrîre fi'l-yevmi's-sâni min Şa'bani'l-muazzam li-sene tis'a ve erba'in ve mi'ete ve elf [2 Şaban 1149/6 Aralık 1736]

Şâhidûnu's-sâbikûn

Bundan akdem İran seferleriçün Rumili cânibinden mübâya'a ve sefâyin ile ceste ceste Trabzon İskelesine nakl ve der an bâr itdirilen ecnâs-ı zehâyir-i mütenevvi'adan ba'zı şark kılâ'ı için ifrâz ve irsâl olunan zahirelerden mâ'adâ hâlâ iskele-i mezbûrede mevcûd-ı an bâr olan hınta ve dakîk ve şa'îr mahsûl-i atîkden olmak takrîbiyle lezzet ve ta'amı mütegayyir³³⁶ ve 'alâ-hâle³³⁷ terk olursa bi'l-külliyete telef ve hasâreti cânib-i beytü'l-mâle râci' olmağla mevcûd-ı an bâr olan zehâyirden beksimâddan mâ'adâ hınta ve dakîk ve şa'îr ma'rifet-i şer' ve mübâşir ve an bâr emîni ma'rifetiyle devr ve keyl olub mikdâr ve ecnâsıyla defter ve hüccet olunduktan sonra Trabzon ve civârı kazâlarada tevzî' ve si'r-i vâkı' üzere fûrûht ve hâsıl olan bahâlarını memhûr ve mûmzâ defterler ile Dersa'âdet'e irsâl ve teslim-i hazîne-i âmire itdirilmekde mezîd-i ihtimâm oluna deyu bu fakîre ve Trabzon an bâr emîni 'umdetü'l-emâcid ve'l-a'yân Ömer Ağa kullarına husûs-ı mezkûr için dergâh-ı âlî gedüklülerinden fahru'l-a'yân İsmal Ağa kullarına hitaben sâdır olan emr-i şerîfde tasrîh buyurulmağın imtisâlen li'l-emri'l-âlî mûmâ-ileyh İsmail Ağa mübaşeretiyile ve ma'rifet-i şer'le an bâr emîni mûmâ-ileyh Ömer Ağa kulları bâ-fermân-ı âlî makbûzâtı olan zehâyirden masârîfâtdan mâ'adâ mevcûd-ı an bâr bulunan hınta ve dakîk ve şa'îri si'r-i vâkı' üzere Trabzon ve civârı kazâlara devr ve keyl olunarak beher bir keyl-i İstanbolî hınta ve dakîk altmışar akçaya ve beher keyl-i İstanbolî şa'îr kırkar akçaya olmak üzere cümle ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le zikr-i âtî kazâlara fûrûht olunub zehâyirin ecnâs ve keyli ve tahsîl olunan kıymet bahâları ve defterdir ki ber-vech-i âtî zikr olunur Hurrîre fî'l-yevmi'l-hâmis min şehri Rebi'i'l-evvel li-sene tis'a ve erba'in ve mi'ete ve elf [5 Rebiülevvel 1149/14 Temmuz 1736]

Kazâ-yı Giresun

Hınta 2600 keyl

Dakîk 400 keyl

Hınta ve dakîkin beher bir keyli altmışar akçadan bi-hesâb 1500 guruş

Kazâ-yı Keşab

Hınta 2200 keyl

Dakîk 800 keyl

Hınta ve dakîkin beher keyli altmışar akçadan bi-hesâb 1500 guruş

Kazâ-yı Akcaabad

Hınta 1000 keyl

³³⁶ Mütegayyir: Bozulmuş, değışen.

³³⁷ 'Alâ-hâle: Bulunduğı hâlde.

Dakîk 400 keyl

Şa'îr 650 keyl

Hınta ve dakîk ve şa'îrin ber-vech-i muharrer kıymet ve bahâları hesâbı 916 guruş 80 meblâğ
[akçe]

Kazâ-yı Sürmene

Hınta 4350 keyl

Dakîk 1022 keyl

Şa'îr 2000 keyl

Hınta ve dakîk ve şa'îrin ber-vech-i muharrer kıymet ve bahâları hesâbı 3352 guruş 80
meblâğ

Kazâ-yı Rize

Hınta 7272 keyl

Dakîk 2610 keyl

Şa'îr 1000 keyl

Hınta ve dakîk ve şa'îrin ber-vech-i muharrer bahâları hesâbı 5274 guruş 40 meblâğ

Kazâ-yı Trabzon

Şa'îr 7500 keyl

Şa'îr-i mezkûrenin ber-vech-i muharrer bahâsı hesâbı 2500 guruş

Cem'an yekûn

Hınta 17.422 keyl³³⁸ Dakîk 5232 keyl³³⁹ Şa'îr 11.150 keyl³⁴⁰

Vech-i meşrûh üzere bâlâda tasrîh olunan hınta ve dakîk ile şa'îrin kıymet bahâları
15.043 guruş 80 meblâğ, yalnız on beş bin kırk üç guruş seksen akçedir

23b

İran seferi vukû'u takrîbi ile hâliyâ Trabzon'da anbâr emânetine bâ-fermân-ı âlî me'mûr
kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Ömer Ağa medîne-i mezûrede vukû' bulan umûr u mühimme
hizmetinde oldukça seleflerine virilen ta'yînâta kıyâsen yevmî kırk çift nân ve beş keyl-i
İstanbulî şa'îr mevcûd-ı anbârdan ve kendü tarafından mübâya'a olunmak üzere yevmî on
vukıyye küşt ve üç vukıyye erzen ve bir vukıyye revgan-ı sâde ta'yîn olunub mahalline kayıd
ve yedine virilen mühürlü ve nişânlu sûret-i defter mücebince mutasarrıf ola deyu bin yüz kırk

³³⁸ Hınta 17.422 keyl = 446.874,3 kilogram.

³³⁹ Dakîk 5232 keyl = 134.200,8 kilogram.

³⁴⁰ Şa'îr 11.150 keyl = 285.997,5 kilogram.

altı senesi Receb-i şerîfinin yirmi üçüncü günü [30 Aralık 1733] târihiyle müverrah ve sâdir olan bir kıt'a emr-i celilü'ş-şân ve defter-i mezkûr mücebince müddet-i emânetde lâzım gelen nân ve gayr-ı mevcûd-ı an bâr olan mîrî zahîreden ve lahm ve pirinç ve revgan-ı sâdeyi kendü tarafından mübâya'a ve hîn-i hesâbda hesâbına mahsûb olmak için bin yüz kırk altı senesi Receb-i şerîfinin üçüncü gününden [10 Aralık 1733] işbu bin yüz kırk dokuz senesi Ramazan-ı şerîfi gâyetine [1 Şubat 1737] değin emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa'nın müddet-i emânetinde edâ-yı hizmet zâmanı beher senesi üçer yüz elli dörder [354] gün hesâb-ı mîrî üzere hesâb olundukda bin yüz yirmi sekiz güne bâliğ olub eyyâm-ı mezkûrede defter-i merkûmun mantûkı üzerine yevmi kırk çiftin bin yüz yirmi sekiz keyl-i İstanbulî dakîk ve yevmî beş keyl şa'îrden beş bin altı yüz kırk keyl-i İstanbulî şa'îr ta'yînâtını mevcûd-ı an bârdan sarf idüb ve eyyâm-ı mezkûrede yevmî on vukıyye lahmın beher bir kıyyesi dörder paradan on bir bin iki yüz seksen vukıyye lahmın kıymeti bin yüz yirmi sekiz gurus ve kezâlik eyyâm-ı merkûmede yevmî üçer vukıyye pirinçden üç bin üç yüz seksen dört vukıyye pirinç bahâsı üçyüz otuz dokuz gurus yirmi sekiz akçe ve kezâlik eyyâm-ı merkûmede bin yüz yirmi sekiz vukıyye revgan-ı sâdenin beher kıyyesi kırk akçeden üç yüz yetmiş altı gurus ki min haysi'l-mecmû' lahm ve pirinç ve yağ bahâları ber-vech-i muharrer mübâya'a olunduğu vech üzere bin sekiz yüz kırk üç gurus yirmi sekiz akçeye bâliğ olmağın medîne-i mezbûra sûkunda vâkı' Kasabbaşı Baguzâde Hasan Beşe bin Ali ve Seyyid Mustafa Beşe ve Na'libend [Nalband] Mehmed Beşe ve bakkallardan Hacı Murteza Ağa bin Mehmed ve Küçük el-Hâcc Mehmed bin İslâm ve Hasan Beşe bin Ali nâm kimesneler meclis-i şer'î-i hatîr-i lâzımü't-tevkîrde işbu bâ'isü'l-vesîka emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa bin Hacı Mehmed Ağa mahzarında her biri ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm idüb an bâr emîni mûmâ-ileyh Ömer Ağa bâlâda hesâb olunan bin yüz yirmi sekiz günde me'mûr olduğu an bâr emâneti hizmetinde olduğu hâlde bâ-fermân-ı alî ve sûret-i defter mücebince beher kıyye lahm dörder para ve beher vukıyye pirinç dörder paraya ve her bir vukıyye revgan-ı sâde kırkar akçeye olmak üzere vech-i meşrûh üzere hesâb olunan lahm ve pirinç ve revgan-ı sâdeyi emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa bizlerden iştirâ ve beher mâh müctemi' olan bahâlarını ma'rifet-i şer'le yedinde olan emvâl-i mîrîden bize teslim ve bizler dahi yedinden ahz u kabz eyledik hâliyâ emâneti gününden târîh-i vesikaya gelince mübâya'a eylediği lahm ve pirinç ve revganın hesâbları ma'rifet-i şer'le ru'yet eylediğimizde mecmû'u meblâğ-ı mezkûr bin sekiz yüz kırk üç gurus ile yirmi sekiz akçeye bâliğ olmağla meblâğ-ı mezkûru mâh be-mâh emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden tamâmen ve kâmilan ahz u kabz idüb beynimizde mübâya'amız üzere taksîm eyledik eyyâm-ı mezkûrede mübâya'amız olan lahm ve pirinç ve revgan bahâmız olan meblâğ-ı mezkûr bin yüz kırk üç gurus ile yirmi sekiz akçe hakkımızdan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde

bir akçemiz ve bir habbemiz bâkî kalmadı didiklerinde gıbbe't-tasdîkî'ş-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurrîre fî selhi Ramazani'l-mübârek li-sene tis'a ve erba'în ve mi'ete ve elf [30 Ramazan 1149/1 Şubat 1737]

Şuhûdu'l-hâl

Osman Efendi bin Ali Efendi

Kuruzâde/Kuzuzâde Musa Ağa

Çubukçuzâde el-Hâcc Ahmed Ağa

Şatırzâde el-Hâcc Mehmed Ağa

Rizelizâde Mehmed Ağa

Ve gayruhum

24a

İran seferi vukû'u takrîbiyle hâlâ Trabzon anbârı emânetine bâ-fermân-ı âlî me'mûr 'umdetü'l-emâcid ve'l-a'yân işbu bâ'isü'l-vesîka Ömer Ağa ibn-i el-Hâcc Mehmed Ağa meclis-i şer'-i şerîf-i lâzîmü't-teşrîfde takrîr-i kelâm ve bast-ı 'ani'l-merâm idüb İran seferi vukû'u takrîbiyle bundan akdem İsağa anbârından ifrâz ve sefâyin ile Trabzon İskelesine gelüb taraf-ı mîrîye virdiğim temessük mücebince makbûzum olan altmış sekiz bin dokuz yüz otuz yedi keyl-i İstanbulî şa'îri otuz üç bâb mahzen ve magazî ve menâzil ve kiremit kârhânelerine vaz' ve hıfz itdirilüb ba'dehû gedüklü zü'amâdan Osman Ağa mübâşeretîyle bâ-fermân-ı âlî Erzurum'da ordu-yı hümâyûna ve serasker-i vezîr-i mükerrerem Ahmed Paşa hazretleri tarafından ordu-yı mezkûr mekârîleriyle nakl olunan ve Anbârlar Menzili'nde Rumili asâkirine virilen ta'yînât ve bahâsı mîrîye edâ itmek üzere vezir-i mükerrerem Yahya Paşa hazretlerinin bâ-temessük aldığı şa'îr fenâya müteveccih olub bi'l-iktizâ umûr-ı mühimmeye masârif için Yahya Paşa hazretlerinin buyuruldu ve emriyle ma'rifet-i şer'le fûrûht olunan ve bu def'a Trabzon'a ve civârı kazâlara fûrûhtu fermân olunub Za'îm İsmail Ağa mübâşeretî ve ma'rifet-i şer'le fûrûht olunub mukaddemâ ve hâlâ zikr olunan otuz üç bâb mahzenlerde makbûzum olan mecmû'u şa'îr masârif olunduğu vakitlerde zikr olunan mehâzînin ekseri leb-i deryâda olub Trabzon'un âb ve havâsından mahzen ve magazî ve menâzil ve hâneleri nem-nâk ve şa'îr-i mezkûr dahi mahsûl-i atîkden olmak takrîbiyle zikr olunan otuz üç bâb mahzenlerin dâhilinde olan şa'îr masârifî vaktinde altından ve üstünden kararub ve çürüyüb ber-vechile ekle sâlih olmayan katî-yı vâfir şa'îr kalub bir şeye yaramayub deryâya ilkâ olunmağa muhtâç olmağa cânib-i şer'den sâlifü'z-zikr otuz üç bâb mahzenlerin üzerine varilub her birine başka başka nazar olunub derûnlarına fenâ-pezîr olan

şa'îr zeyl-i sahîfede muharreru'l-esâmî a'yân ve vilâyet ağaları ve ru'esa tâ'ifesi vesâyir vukûf ve şu'uru olan bî-garaz müslimînden istifsâr ve tahmîn-i sahîh ile ba'de't-tahmîn haberleri tahrîr ve hîn-i hesâbda mahsûb için fenâ-pezîr olan şa'îrin mikdârını müş'îr yedime hüccet virilmesi bi'l-amân matlûbumdur didikde bi'l-iltimâs bu fakîr ve Trabzon ağası ve cebecibaşı vekîli ve tobcubaşı vekîli ve a'yân-ı vilâyet ve ru'esa tâ'ifesin vesâyir isimleri âtî bî-garaz müslimîn ile sâlifü'-z-ıkr şa'îr mahzenlerine varılıb zehâyiri fûrûhta bâ-fermân-ı âlî me'mûr dergâh-ı âlî gedüklülerinden İsmail Ağa ve anbâr emîni mûmâ-ileyh Ömer Ağa ma'rifet ve mübâşeretleriyle her bir mahzen ve magazi ve menâzil ve kârhânelerin başka başka üzerlerine varılıb her bir bâba başka başka mu'âyene ve müşâhede olundukda hakikat-ı hâl emîn-i mûmâ-ileyhin bâlâda tafsîl eylediği üzere olduğu nûmâyân olmağın sâlifü'z-zıkr otuz üç bâbda mukaddemâ masârıfıyye ve bu def'a Za'îm İsmail Ağa mübâşeretiyile tevzî' ve fûrûhtda fenâ-pezîr ve bir şeye yaramayan şa'îr ne mikdâr keyl olduğunu zeyl-i kitâbda isimleri mestûr olub hâzırûn bi'l-meclis bâlâda tasrîh olunan ağalar ve ru'esalar vesâyir vukûf ve şu'uru olan bî-garaz sikât-ı müslimînden istifsâr olundukda anlar dahi her bir bâbda fenâ bulan şa'îre başka başka nazar idüb tahmîn-i sahîh ile tahmîn idub zıkr olunan otuz üç bâbda mukaddemâ ve hâlâ fûrûhtda mahzen-i mezkûrlar leb-i deryâda vâkı' olub nem-nâk ve mahsûl-i atîkden olmak takrîbiyle fenâ-pezîr olan şa'îr ber-vech-i tahmîn iki bin beş yüz keyl-i İstanbulî şa'îr vardır deyu umûmen ittihad ve ittifâk üzere her biri alâ tarîki'ş-şehâde haber virmeleriyle mârru'z-zıkr iki bin beş yüz keyl-i İstanbulî şa'îr ber-vechile ekle sâlih olmayub deryâya ilkâ olunmağla emîn-i mûmâ-ileyhin hesâbına mahsûb için işbu vesîka ve enîka alâ mâ-hüve'l-hakîka hıfzen li'l-makâl mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Tahrîren fi'l-yevmi'l-âşir min şehri Rebi'i'l-evvel li-sene tis'a ve erba'în ve mi'ete ve elf [10 Rebiülevvel 1149/19 Temmuz 1736]

Şâhidûnu's-sâbikûn

24b-25a-25b

Dergâh-ı âlî gedüklülerinden Za'îm es-Seyyid Mehmed Ağa mübâşeretiyile İsakçı anbârından nakli fermân buyurulan zehâyirden zîrde tahrîr olunan sefâyin ru'esalarıyla getirüb Trabzon anbârına teslim eyledikleri zehâyir ve bu vech üzere her birine mahalline kayd olmak için başka başka ilmühaber memhûren virilüb za'îm-i merkûmun yedine virilen sûret-i defterdir ki ber-vech-i âtî 'aynile zıkr olunur. Hurrîre fi 2 Rebi'i'l-evvel sene 1148 [23 Temmuz 1735]

El-Hâcc Kasım sefînesinde süvâr Sağır Hasan Re'is ma'rifetiyile tahmîl olunub getürdüğü
Beksimâd 1035 kantâr Dakîk 1000 keyl Şa'îr 1000 keyl

Kara Hacı Hüseyin Re'is sefinesinde Osman Re'is ma'rifetiyle tahmîl olunub getürdüğü
Beksimâd 1200 kantâr Dakîk 1000 keyl Şa'îr 1500 keyl

Kalyoncuzâde sefinesinde Mehmed Re'is ma'rifetiyle tahmîl olunub getürdüğü
Beksimâd 963 kantâr Dakîk 1000 keyl Şa'îr 1100 keyl

El-Hâcc Abdi sefinesinde Mehmed Re'is ma'rifetiyle tahmîl olunub getürdüğü
Beksimâd 1000 kantâr Dakîk 1000 keyl Şa'îr 1000 keyl

Harbecioğlu sefinesinde Süleyman Re'is ma'rifetiyle tahmîl olunan
Beksimâd 1222 kantâr Dakîk 1000 keyl Şa'îr 1700 keyl

Kırımlızâde sefinesinde Dimitri Re'is ma'rifetiyle tahmîl eyledüğü
Beksimâd 1518 buçuk kantâr Dakîk 1000 keyl Şa'îr 2000 keyl

Misisliyân Re'is ma'rifetiyle tahmîl olunub getürdüğü
Beksimâd 806 kantâr Dakîk 1270 buçuk keyl Şa'îr 1581 keyl

Cem'an yekûn

Beksimâd 7744 buçuk kantâr³⁴¹

Dakîk 7270 buçuk keyl³⁴²

Şa'îr 9881 keyl³⁴³

[24b] Bu dahi dergâh-ı âlî gedüklülerinden (boşluk) mübâşeretiyle İsakçı anbârından nakli fermân buyurulan sefâyinlere vaz' ü tahmîl ve Trabzon İskelesine sefâyin ile vusûlünde ma'rifet-i şer'le vezn ve keyl olunub mehâzine vaz' ve ru'esalarına başka başka ilmühaber tezkiresi virilüb mübâşir-i mûmâ-ileyhimânın yedine mahalline kayd olunmak için memhûr virilen defterdir ki 'aynile zikr olunur. Fî sene 1148 [1735]

Sagîr Sava sefinesinde Kostantin Re'is tahmîl ve getürüb teslim eyledüğü
Hınta 1906,5 keyl Dakîk 457,5 keyl Şa'îr 2405 keyl

---

³⁴¹ Beksimâd

³⁴² Dakîk

³⁴³ Şa'îr 9881 keyl= 253.447,65 kg.

Bâ-sefine-i Mahmud Ağa Mehmed Yazıcı süvâr Kara Ali Re'is sefinesine götürüb teslim eylediği

Hınta 2462,5 keyl Dakik 965,5 keyl Şa'ir 4200 keyl

Kalyoncuoğlu sefinesiyle götürüb teslim-i mehâzin eylediği

Hınta 3000 keyl Dakik 1500 keyl Şa'ir 4500 keyl

Ünyeli Veliahmedoğlu Mustafa Re'is sefinesiyle götürüb teslim-i mehâzin eylediği

Hınta 2991 keyl Dakik 963 keyl Şa'ir 3350 keyl

Bâ-sefine-i Bogasicizâde İsmail süvâr Ahtabolulu Mavridi Re'is ma'rifetiyle götürüb teslim-i mehâzin eylediği

Dakik 456,5 keyl Beksimâd 446,5 kantâr Şa'ir 3376 keyl

Bâ-sefine-i Ünyeli Civelek Mehmed Re'is götürüb teslim-i mehâzin eylediği

Şa'ir 4802, keyl, sefine-i mezbûr re'isinin yalnız dört bin sekiz yüz iki buçuk keyl şa'ir teslim itmiştir tahrir-i zehâyiri mevcûdu

[25a] Bâ-sefine-i Tüysüz Hacı Abdi ve bâ-ma'rifet-i Mehmed Re'is götürüb teslim-i mehâzin eylediği

Hınta 2255,5 keyl Dakik 928,5 keyl Şa'ir 4339 keyl

Bâ-sefine-i Bıçakcızâde Ahmed Re'is götürüb teslim-i mehâzin eylediğüdür

Hınta 2752 keyl Dakik 454 keyl Şa'ir 3191 keyl

Sefine-i Varnalı Hasan Re'is götürüb teslim-i mehâzin eylediğüdür

Hınta 1830 keyl Dakik 881,5 keyl Şa'ir 2850 keyl

Bâ-sefine-i Sarı Mustafa Re'is götürüb teslim-i mehâzin eylediğüdür

Beksimâd 462 kantâr Hınta 454 keyl Şa'ir 4000 keyl

Bâ-sefîne-i Emir Çelebioğlu Ahmed Re'is sâkin-i Alablı³⁴⁴ götürüb teslîm-i mehâzin eyledüğüdür

Hinta 1458,5 kantar Dakîk 228,5 keyl Şa'îr 3490 keyl

Bâ-sefîne-i Şebekoğlu Ahmed Re'is sâkin-i Alablılı götürüb teslîm-i mehâzin eyledüğüdür

Hinta 2056,5 keyl Dakîk 227 keyl Şa'îr 2302 keyl

Bâ-sefîne-i Kellecizâde Hacı Hüseyin ve bâ-ma'rifet-i Mustafa Re'is Masalcızâde götürüb teslîm-i mehâzin eyledüğüdür

Beksimâd 719 kantâr Şa'îr 3701,5 keyl

Bâ-sefîne-i Seyyid Ömer süvâr Özi'den Ali Re'is götürüb teslîm-i mehâzin eyledüğüdür

Hinta 2816 kantâr Dakîk 468 keyl Şa'îr 3672,5 keyl

Bâ-sefîne-i Semidoğlu İsmail Re'is götürüb teslîm-i mehâzin eyledüğüdür

Beksimâd 1002 kantâr Şa'îr 1765 keyl

Bâ-sefîne-i Tekelioğlu Ömer Re'is ve şerîki Mahmud Re'is götürüb teslîm-i mehâzin eyledüğüdür

Şa'îr 4279 keyl Dakîk 909 keyl

Bâ-sefîne-i Dedeoğlu Ömer ve şerîki Mehmed Re'is götürüb teslîm-i mehâzin eyledüğüdür

Şa'îr 1019 keyl Hinta 1500 keyl

Cem'an yekûn

Hinta 27.355 keyl

Dakîk 9832,5 keyl

Beksimâd 2629,5 kantâr

Şa'îr 59.056 keyl

Varna İskelesinden Za'îm Hüseyin Ağa mübâşeretiyle nakli fermân buyurulan beksimâd Trabzon İskelesine vusûlüne ma'rifet-i şer'le vezn ve me'men mahfuz mahalle vaz' olunmuşdur

³⁴⁴ Günümüzde Zonguldak İline bağlı ilçedir.

Arhavalı [Arhavili] Mustafa Re'is sefinesine tahmîl ve getürüb teslîm-i mehâzin eyledüğü
Beksimâd 600 kantâr

Mapavralı³⁴⁵ Abdullah Re'is sefinesine tahmîl ve getürüb teslîm-i mehâzin eyledüğüdür
Beksimâd 585 kantâr

Yekûn beksimâd 1185 kantâr, yalnız bin yüz seksen beş kantârdır

Yekûn min haysi'l-mecmû'

Hınta 27.355 keyl³⁴⁶, yalnız yirmi yedi bin üç yüz elli beş keyl-i İstanbulîdir

Dakîk 17.103,5 keyl³⁴⁷, yalnız on yedi bin yüz üç buçuk keyl-i İstanbulîdir

Beksimâd 11.559 keyl³⁴⁸, yalnız on bir bin beş yüz elli dokuz keyl-i İstanbulîdir

Şa'îr 68.937 keyl³⁴⁹, yalnız altmış sekiz bin dokuz yüz otuz yedi keyl-i İstanbulîdir

25b-28a

Defter oldur ki, İnan seferi takrîbiyle hâlâ Trabzon'da bâ-fermân anbâr emânetine me'mur kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Ömer Ağa'nın müddet-i emânetinden bu vakte gelince Rumili cânibinde İsakçı anbârından ifrâz ve Trabzon'a sefâyin ile gelüb mevcûd-ı anbâr olan zehâyir-i mütenevvi'anın beksimâddan mâ'adâ zehâyiri si'-i vâkı'ı üzere Trabzon ve civârı kazâlara fûrûht olunduktan sonra senedâtlarıyla hesâbına faysal³⁵⁰ virilmek için Âsitâne-i sa'âdet'e ihzâr olunması bâbında bu fakîre ve Trabzon mütesellimine ve dergâh-ı âlî gedüklü ağalarından 'umdetü'l-emâcid ve'l-a'yân İsmail Ağa kullarına hitâben sâdır olan bir kıt'a emr-i âlînin mantûkı üzere mûmâ-ileyh İsmail Ağa mübâşereti ve ma'rifet-i şer'le ve emîn-i mûmâ-ileyh ma'rifetleriye zehâyir-i mezkûreyi fûrûht ve ba'de'l-itmâm emîni mûmâ-ileyh Ömer Ağa kullarına bâ-fermân-ı âlî emâneti gününden târîh-i deftere gelince yedinden an-nakd ve gerek havâle ve gerek sâ'îr mahallerden şimdiye dek makbûzu olan mîrî akçelerden Trabzon vâlîleri vezîr-i â'zam ve kabucubaşı ağa ve gedüklü zü'amâ ve ocak zâbitânı ma'rifet ve mübâşeretleriyle sâdır olan müte'addid evâmîr-i aliyyelerin mantûk-i âlîleri mücebince Trabzon'dan Erzurum'a nakl olunan mühimmât-ı cebehâne ve tobhâne ve şâhî toblar ve tob araba ve mühimmâtları ve zehâyirden şa'îr ve yeniçeri ortaları vesâyir cüz'î ve küllî ru'yet eylediği umûr-ı mühimme masârıfı evvelen sahîh-i şer'iyeye ve temesükât-ı mübâşîrîn

³⁴⁵ Mapavri: Çayeli

³⁴⁶ Hınta 27.355 keyl = 701.655,75 kilogram.

³⁴⁷ Dakîk 17.103 buçuk.

³⁴⁸ Beksimâd 11.559 keyl = 296.488,35 kilogram.

³⁴⁹ Şa'îr 68.937 keyl = 1.768.234,05 kilogram.

³⁵⁰ Faysal: Hüküm

mûciblerince vâkı' olan îrâd ve masârifin defter-i müfredâtıdır ki ber-vech-i âtî 'aynile zıkr olunur. Hurrîre fî selhi Şa'bani'l-muazzam li-sene tis'a ve erba'în ve mi'ete ve elf [29 Şaban 1149/2 Ocak 1737]

Sâbıkâ anbâr emîni Ahmed Efendi'den an nakd teslîm olan 2323 guruş

Emîn-i mûmâ-ileyh Ahmed Efendi'den Sürmene Kazâsında şa'îr-bahâdan havâle 700 guruş

Trabzon Eyâleti kettân bezi tamgası mukâta'ası kaleminden bâ-hükm-i sebeb-i tahrîr havâle 166.5 guruş

Kırk sekiz senesi [1148] Trabzon cizyesi malından bâ-hükm-i sebeb-i tahrîr havâle 2900 guruş

Erzurum'da müteveffâ Ömer Efendi'nin mîrîye olan deyninden bâ-hükm-i sebeb-i tahrîr havâle 5000 guruş

Kiğı avârızı malından bâ-hükm-i sebeb-i tahrîr havâle 800 guruş

Memlehâ-i Mahlasi ve Ağderic mukâta'ası kırk yedi senesinde [1147] bâ-hükm-i sebeb-i tahrîr havâle 1300 guruş

An nakd-i Âsitâne-i sa'âdet hazinesinden irsâl olunan 75.000 guruş

Yine an nakd-i Âsitâne-i sa'âdet hazinesinden Çukadar Hasan yediyle 7500 guruş

Rize Kazâsının nezr akçesinden Trabzon vâlisi vezîr-i mükerrem devletlü Mustafa Paşa ma'rifeti ve Kabucubaşı Mehmed Ağa yediyle tahsîl ve teslîm olunan 10.575 guruş

Yaylakhâ-i mu'accele-i mâlikâne-i Görele'den havâle ve teslîm olunan 1000 guruş

[26a] Kırkdört ve kırkbeş senelerinden Mustafa müteka'itden (?) yedi cebelü ve kırkaltı ve kırkyedi ve kırksekiz senelerinden doksan bir ki cem'an doksan sekiz nefer cebelü bedeliyyesinden teslîm olunan 3920 guruş

Der anbâr olan zehâyirden fenâyâ müteveccih olub Yahya Paşa hazretlerinin buyuruldu-yı şerîfeleriyle ve ma'rifet-i şer'le fûrûht olunan şa'îr ve hınta-bahâ 4822.5 guruş

Mütevveffâ Efendinin taraf-ı mîrîye zabt olunan emvâl ve eşyâsından dört re's esîri Yahya Paşa hazretleri kabz ve akçesi üzerimize îrâd olmak üzere taraf-ı mîrîye temessük gönderüb ol-vechile üzerimize îrâd olunan 420 guruş

Anbârlar menziline zehâyir akçesinden Avlonya mutasarrıfı Mahmud Paşa ve diğer Bakvalı [Bakovalı] Mahmud Paşa ve Vaslı Paşa hazretlerinden senedâtları mücebince alınan 63 guruş

Cem'an yekûn

Îrâd 50.490 guruş, yalnız elli bin dört yüz doksan guruşdur

Minhâ el-masârîfât

Trabzon'dan Musul cânibine bâ-fermân-ı âlî me'mûr on dokuz cemâ'atin orta neferâtlarının ber-müceb hüccet-i zahriyye-baha ve zâbitânı temessükü kaftan-bahâ ve ücret-i mekârîleri 152.5 guruş, 20 meblâğ [akçe]

Vezîr-i mükerrer devletlü Şahin Mehmed Paşa hazretleri Faş muhâfızı oldukda Faş ve civârı kal'alarının 'arz ve mahzarları mücebince Trabzon cebehânesinden matlûb eylemeleriyle müşârun-ileyh hazretlerinin buyuruldu-yı şerîfleriyle ifrâz olunan cebehâneye tutulan bir kıt'a sefinenin bâ-buyuruldu ücret-i navlı 250 guruş

Gence Kal'ası muhâfazasına ta'yîn olunan iki yüz neferlü cebeci ortası Trabzon'dan Erzurum'a varınca bâ-emr-i şerîf ve hüccet-i şer'iyye ta'yînât-bahâ ve ücret-i mekârîleri 272 guruş 12.5 para

Cebehâne hıfzı için Erzurum Kal'asına ta'yîn buyurulan cebeci ortasının Trabzon'dan Erzurum'a varınca bâ-emr-i şerîf ve hüccet-i şer'iyye mücebince ta'yînât-bahâ ve ücret-i mekârîleri 13 guruş 12 para

Dergâh-ı âlî gedüklülerinden Karaçengelzâde Mehmed Ağa mübâşeretiyle Trabzon cebehânesinden bâ-fermân-ı âlî Erzurum'a nakl olunan cebehânenin üç kıt'a hüccet-i şer'iyye ve temessük mücebince 1017 re's mekârî 5085 guruş

Bayrambey Mahallesinde Ahmed Ağa'nın hânesinde Anbâr Emîni Ömer Ağa sâkin ve beş aylık icâre-i menzili ber-müceb-i hüccet-i şer'iyye 50 guruş

Yedi bâb cebehânenin icâreleri ashâbına edâ olunduğunu müş'îr ber-mûceb-i hüccet-i şer'iyeye 52.5 guruş

Vezîr-i mûkerrem Şahin Mehmed Paşa hazretlerinin develeriyle Erzurum'a nakl olunan cebehâne develerinden yedi resm hâvî deve tağda helâk olub yükleri on dört bârgîr ile Erzurum'a nakl olmağla ber-mûceb-i hüccet-i şer'iyeye 70 guruş

[26b] Umûr-ı mühimme hizmetinde Kâtib Ali Efendi'nin beş aylık ücreti bâ-hüccet-i şer'iyeye 50 guruş

Barut-ı siyah varullarının ta'mîr ve termîmi ve iştirâ olunan sebet-bahâ ve ba'zı hammaliye ber-mûceb-i hüccet-i şer'iyeye 111 guruş

Âsitâne'den İsmail Ağa kabudân ve Hacıoğlu Mehmed Re'is sefineleriyle gelen cebehâne iskeleden cebehâneye vaz' için Trabzon'da virilen ücret-i hammaliye üç kıt'a hüccet-i şer'iyeye mûcebince 279 guruş

Trabzon'da zehâyir vaz' için evvel emirde cümle ma'rifetiyle ba'de'l-keşf ta'mîr ve termîm olunan hâne ve mehâzin ve kârhâne masârıfı ber-mûceb hüccet-i şer'iyeye 9785 guruş

Rumili asâkirinin Anbârlu Menzili'ne ta'yinâtları için ta'yîn olunan kileci bir kıt'a hüccet-i şer'iyeye mûcebince 23 guruş 46 meblâğ

Rumili asâkirinin ta'yînâtı üzere ta'yîn Anbârlu Menzili'ne kâtib ve mu'temed ücretleri bâ-hüccet-i şer'iyeye 59 guruş 4 para

Anbârlu Menzili'ne müceddeden binâ olunan anbârın masârıfı bâ-hüccet-i şer'iyeye 150 guruş

Yüke sâlih olmak için kesdirilen çıbık-ı timurun ücreti bir kıt'a hüccet-i şer'iyeye mûcebince 28.5 guruş

Cebahâneye vaz' olunan mahallin hasbe'l-iktizâ ta'mîr olunan hânenin masârıfı bâ-hüccet-i şer'iyeye 83 guruş

Bir kıt'a hüccet-i şer'iyeye mûcebince ücret-i kâtib 100 guruş

Faş ve Sohum ve Soğucak kal'alarına giden zehâyirin ve beksimâdın ücret-i hammaliyeleri bâ-hüccet-i şer'iyeye 285 guruş

Faş ve Sohum kal'alarına giden zehâyirin kayıklarına tahta ve sûtûn ve zehâyir fenâ bulmamak için bâ-hüccet-i şer'iyeye 34.5 guruş

Emîn-i mûmâ-ileyhin sâkin bulunduğu hânenin bir kıt'a bâ-hüccet-i şer'iyeye mûcebince 100 guruş

Faş ve Sohum ve Soğucak kal'alarına bâ-fermân-ı âlî nakl olunan zehâyire ta'yîn olunan kantâr ve cebehâne bâ-hüccet-i şer'iyeye ta'yînât ve ücret 277 guruş 1 rub'

Zehâyir-i mezkûr için müceddeden mübâyâ'a olunan çuval bâ-hüccet-i şer'iyeye 91 guruş

Vezn ve kantâra muhtâç olan mühimmât-ı cebehânenin vezniçün ber-mûceb-i hüccet-i şer'iyeye ücret-i kantârcı 39.5 guruş

Trabzon İskelesine ihrâç olunan iki kıt'a sefine cebehânesine ücret-i hammaliye bâ-hüccet-i şer'iyeye mûcebince 155.5guruş

Cebehâneye vaz' olunan yedi bâb menzillerin bâ-hüccet-i şer'iyeye 105 guruş

Kabucubaşı Ömer Ağa'nın nakl eylediği fermân-ı âlî cebehâne mühimmâtının iki kıt'a hüccet-i şer'iyeye ve bir kıt'a temessük mûcebince; mekârî re's 2397, 11.990 guruş, beher mekârî beşer guruşdan

Kabucubaşı Ömer Ağa'nın hasbe'l-iktizâ mühimmât-ı cedîdden ve mühimmât-ı tobhâne üç kıt'a temessük ve bir kıt'a hüccet-i şer'iyeye mûcebince; mekârî re's 259, 1295 guruş

Rumili cânibinden gelen on dört 'aded serdâr bayraklarına bi'l-iktizâ Trabzon vâlîsi Mustafa Paşa hazretlerinin buyuruldu-yı şerîfleriyle ber-mûceb-i hüccet-i şer'iyeye virilen bârgîr; mekârî re's 200, ücret 1000 guruş

[27a] Kırk 'aded şâhî davarların Gümüşhane hududuna varınca masârıfı ve sevk u tesyîrde tarafeynin tathîr masârıfı ve iki emr-i şerîf ve iki defter ve hüccet-i şer'iyeler 5946 guruş

Za'îm Mahmud Ağa mübâşeretiyile Revan Kal'ası için Erzurum'a nakl olunan mühimmât-ı cebehânenin bâ-hüccet-i şer'iyeye mekârî re's 51, 255 guruş

Araba mühimmâtlarının sûret-i defter ve temessük ve bâ-hüccet-i şer'iyeye mekârî 96, 345 guruş

Kabucubaşı Ömer Ağa Çıldır mübâya'asına me'mûr olub Trabzon'da me'mûr olduğu mühimmâtı tahmîl etmeyüb nakl eylediğinden mâ'adâ bakîyye kalan mühimmât-ı cebehâne ve tobhânenin nakline Trabzon vâlisî Mustafa Paşa hazretlerinin buyuruldu-yı şerîfleri sâdır olub nakl olunan mühimmât-ı cebehâne üç kıt'a hüccet-i şer'iyye mekârî re's 965, 4825 guruş

Kırk 'aded şâhî tob arabaları ve mühimmâtları ve yedekleri bi'l-cümle mekârî davarlarıyla Erzurum'a nakl olub ber-mûceb-i temessük ve hüccet ve zahriyye mûcebince mekârî re's 291, 1455 guruş

Yirmi altı guruşdan yeniçeri serdengeçdi bayraklarına iştirâ olunan saka bârgîri bâ-emr-i şerîf ve hüccet-i şer'iyye bârgîr re's 26, 1206.5 guruş

Tiflis muhâfazası için Sürmene ve Rize câniblerinden Küçük Hüseyin mübâşeretiyle küşâd olunan on serdengeçdi bayraklarının tahrîr oldukları mahallerden Erzurum'a varınca ücret-i mekârî mübâşir temessükü ve bâ-hüccet-i şer'iyye 952 guruş

Kırk 'aded şâhî arabalarının mühimmâtı Erzurum'a nakl olunub emr-i şerîf ve hüccet-i şer'iyye mekârî re's 49, 245 guruş

Erzurum'da mühimmât-ı cebehâne hıfzı için Âsitâne'den sefine ile gelen cebeci ortası elli neferâtıyla Erzurum'a varınca ta'yînât-bahâ ücret-i mekârî bâ-temessük ve hüccet-i şer'iyye 50.5 guruş

Erzurum'a nakl olunan otuz 'aded şâhî tob ve kırk araba sevk ve tesyîrleri husûsunda iktizâ idüb masârîfâtı hâvî defter ve hüccet-i şer'iyye 2549 guruş 20 meblâğ

Dokuz 'aded yeniçeri ortalarının Trabzon İskelesinden Rumili cânibine gitmeler için emr-i şerîfler ve hüccet-i şer'iyye mûcebince Trabzon'dan sefâyin 6 kıta'ât, 2017 guruş

Yeniçeri ortalarından olub Bayburt'dan Trabzon'a ve Trabzon'dan Babadağı cânibine me'mûr elli dokuz cemâ'at ortası ta'yînât ve ücret-i mekârî ve Trabzon'dan Köstence İskelesine varınca navl-ı sefine 322 guruş

On bayrak Kars'a ve on bayrak Tiflis'e Trabzon'dan ve Rize'den bâ-fermân-ı âlî küşâd ve ta'yînât-bahâ ve ücret-i mekârîleri bâ-emr-i şerîf ve hüccet-i şer'iyye 2080 guruş

Ve mühimmât-ı tobhâne ve yuvarlak Erzurum'a değin ber-mûceb hüccet-i şer'iyye mekârî re's 398, 1990 guruş

Asâkir-i merkûmenin Kırım cânibine ta'yîn olduklarında iktizâ iden sefinelerine bâ-hüccet-i şer'iyeye virilen navl 1404 guruş

Ve Van Kal'ası için Erzurum'a nakl olunan kurşunun bâ-fermân-ı âlî ve hüccet mücebince mekârî re's 756, 1280 guruş

[27b] Selâtîn-i Tatar'dan Fetih Giray Han-ı İslâm Giray-ı Selâtînü'l-a'zamın ma'iyetlerinde olan asâkir-i Tatar'ın Trabzon'dan Kırım İskelesine nakilleri için bâ-fermân-ı âlî isticâr olunan iki sefâyînin navlları 960 guruş

Otuz sekiz cemâ'at Bayburt'dan Trabzon İskelesine gelince ta'yînât-bahâ ve ücret-i mekârîleri ve Trabzon'dan Temrük Kal'sına varınca navl-ı sefine ve yetmiş dört cemâ'at ortası Trabzon'dan Rubat Kal'ası iskelesine varınca navl-ı sefine ve ta'yînât-bahâ ve ücret-i mekârî 502 guruş

Gümüşhane'den Trabzon'a gelüb Trabzon'dan sefine ile Âsitâne'ye gönderilen darbhânenin mühimmâtı ve amelesi isticâr olunan navl-ı sefine 355 guruş

Tiflis Kal'ası için Trabzon vâlîsi Mustafa Paşanın buyuruldulara nakl olunan mühimmât-ı cebehâne bâ-hüccet-i şer'iyeye mekârî 70 re's 350 guruş

Bâ-fermân-ı âlî Âsitâne-i sa'âdet'den Kaplan Giray Han hazretlerine gönderilen birinc ve kahve Trabzon'dan Erzurum'a varınca bâ-hüccet-i şer'iyeye mekârî 59 re's 295 guruş

İran seferi seraskeri Abdullah Paşa hazretlerinin ma'iyetlerine me'mûr tob arabacı ortası atık ve cedîd neferâtıyla emr-i şerîf zahrına ve hüccet-i şer'iyeye mücebince ta'yînât ücret-i mekârî 256 buçuk guruş 12 meblâğ

Emîn-i mûmâ-ileyhin müddet-i emânetiyle yedinde olan nişânlu ve mühürlü sûret-i defter mücebince mübâya'a eylediği ta'yînât bâ-hüccet-i şer'iyeye 1843 guruş 28 akçe

İki nefer kâtiblerin bir kıt'a hüccet mücebince 160 guruş

Altı nefer şinikci bâ-hüccet-i şer'iyeye ücretleri 503 guruş 1 rub'

Yedi bâb mühimmât-ı cebehânenin vaz' olunan hânelerinin bâ-hüccet-i şer'iyeleri mücebince icâre 105 guruş

Emîn-i mûmâ-ileyhin menzil icâresi 130 guruş

İki nefer kâtiplerinin bâ-hüccet-i şer'iyeye ücretleri 260 guruş

Fürûht olunan zehâyirin mu'temedleri bâ-hüccet-i şer'iyeye ücretleri 419 guruş 45 akçe

Yine emîn-i mûmâ-ileyhin menzil icâresi bâ-hüccet 80 guruş

Yine yedi bâb mühimmât-ı cebehânin bâ-hüccet-i şer'iyeye ücreti 220.5 guruş

Zehâyir-i mütenevvi'a vaz' olunan mahzen [ve] megazi ve menâzil ve kârhâne ber-mûceb-i defter ve hüccet-i şer'iyeye ücretleri 1538 guruş 1 rub'

Kantârcı ve kileci bâ-hüccet-i şer'iyeye 249.5 guruş

Mu'temedler bâ-hüccet-i şer'iyeye 160 guruş ve 15 para

İran seraskeri Ahmed Paşa hazretlerine Trabzon vâlisi Mustafa Paşa hazretleri buyuruldularıyla Erzurum'a nakl olunan pirinç ve şa'ir me'kûlât bâ-hüccet-i şer'iyeye mekârî 140 re's 700 guruş

[28a] Selefimiz Ahmed Efendi tarafından Sürmene Kazâsından şa'ir-bahâsından bâlâda mestûr çuval ile üzerimize îrâd olan yedi yüz guruşdan kazâ-i mezbûrda meblâğ-ı mezbûrun tahsîli mümkün olmayub bâkî kalub i'lâm olunan 114 guruş

Bâlâda üzerimize îrâd olub makbûzumuz olan cebelü bedeliyyeleri malından birkaç sebab-i tahrîr mûcebince mahallerine virilüb masraf olan 2510 guruş 42 meblâğ [akçe]

Cem'an yekûn

61.815 guruş 72 meblâğ (akçe)

28b-32a (boş sayfalar)

56b-57a³⁵¹

Mahmud ile Erzurum'a gönderilen şa'ir defterinin nüzul emîninden temessük için yekûnlarıdır

Osman Ağa tarafından ücreti virilen 28751, yalnız yirmi sekiz bin yedi yüz elli bir kiledir

Ordu mekârîsiyle gönderilen 12782

³⁵¹ Bu sayfa sicilin sol taraftan ilk sayfası (kapak arkası) olup, burada gelişigüzel bazı notlar kayıtlıdır. Bu kayıtlar, sicill içindeki bazı bilgilerin hatırdâ kalması amacıyla özet hâli ile ilk sayfaya not edilmesi biçimindedir.

Înâyetlü Serdâr-ı Ekrem Efendimiz Hazretlerinin vatani tarafına birinç vaz' için vesâ'ir eşya ile gönderilen

Çuval-ı dakîk, 341 çift

Kilim-i sâyishâne, 97 adet

Magfûr ve merhûm Mustafa Paşa Hazretlerine birinç vaz' için gönderilen

Çuval-ı dakîk, 80 çift

Kilim-i sâyishâne, 8 adet

Înâyetlü Yahya Paşa Efendimizin develeriyle şa'îr vaz' için gönderilen

Garâr³⁵²-ı sâyisâne, 150 çift

Urgan-ı salar, 1000 çift

Ba'zı mekârîlere şa'îr vaz' için virilen gönderilen

Garâr-ı seklem, 1000 çift

Çuval-ı dakîk, 113 çift

Garâr-ı çalpara, 51,5 çift

Garâr-ı sâyishâne, 30 çift

Garâr-ı seklem 183 çift, Karahisâr mekârîlerine virilmiştir

54b-1

Yâ Fettâh Yâ Rezzâk

Hîn-i iktizâda serhad-ı şarkda vâkı' Revan ve Gence ve Tiflis kal'alarından sâ'ir kılâ'a nakl olunmak üzere Erzurum Kal'asında külliyyetli cebehâne mühimmâtı mevcûd itdirilmesi ehemmi-i umûrdan olduğuna binâ'en Trabzon cebehânesinde atık ve cedîd mevcûd olan mühimmâtın mecmû'u ihrâç ve mekârîlere tahmîl ve sâbıkı üzere icâb iden ücretleri Trabzon anbâr emîni yedinden virilmek üzere bundan akdem sâdır olan fermân-ı âlîşân ile mübâşir ta'yîn olunan dergâh-ı âlî müteferrikalarından Murteza Ağa ma'rifetiyle anbâr emîni sâbık Ahmed Efendi zamanında mühimmât-ı mezkûreden ma'lûmü'l-mikdâr Erzurum'a nakl olub bâkî kalan mühimmât dahi bir gün evvel Erzurum'a nakl ve iktizâ iden ücret-i mekârîleri hâlâ

³⁵² Kıldan örülmüş büyük çuval. Halk arasında daha ziyade "harar" olarak söylenir.

Trabzon anbâr emîni olan ‘umdetü’l-a‘yân dergâh-ı âlî gedüklülerinden Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden virilmesi bâbında bu def’ a fermân-ı cihân-mutâ‘ sâdır ve yine dergâh-ı âlî gedüklü ağalarından fahru’l-emâsil Mehmed Ağa mübâşir ta’yîn olunmağın imtisâlen li’l emri’l-âlî mekârî tâ’ifesinden olub fi’l-asl mahmiyye-i Erzurum’da ser-mekârî Mustafa bin Mehmed ve Maçoğlu diğêr Mustafa ve Moş Karyesinden Danil veled-i Kesbar ve Kirkor veled-i Arvatin ve Simyon veled-i Bogos ve Çiftlik Karyesinden Sogomon veled-i Kirkor ve Savan veled-i Arvatin ve Avel Karyesinden İstakor veled-i Markos ve Liyo veled-i Arangel ve Şakav Karyesinden Madik veled-i Bogos ve Kân Karyesinden Manik veled-i Bogos ve Musul Kazâsından Ali bin Ali ve Kugakis Kazâsında Yağmurdere Karyesinden Hasan bin Süleyman ve Mehmed bin Mustafa ve Bayburt Kazâsında Bilor Karyesinden Kirakos veled-i Bogos ve Dunabet veled-i Serkis ve Balahor Karyesinden Mıkırđıç veled-i Arvatin nâm mekârîbaşılıarı meclis-i şer‘-i hatîr-i lâzîmü’t-tevkîrde işbu bâ’isü’l-vesîka emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa bin Hacı Mehmed Ağa mahzarında her biri ikrâr ve takrîr-i kelâm idüb zikr olunan bakayâ-i mühimmât-ı cebehâneden barut-ı siyah vesâyir ecnâs-ı mühimmâtdan mahmiyye-i mezkûreye götürüb kabzına me’mûra teslîm eylemek üzere ceste ceste dört yüz seksen dört re’s mekârî davarlarımıza vaz’ u tahmîl idüb Trabzon’dan Erzurum’a varınca her bir re’s bârgîre beş guruş ücretden sâlifü’z-zikr dört yüz seksen dört re’s davarlarımızın ücretleri hesâb olundukda min-haysi’l-mecmû‘ iki bin dört yüz yirmi guruşa bâliğ olmağın meblâğ-ı merkûm iki bin dört yüz yirmi guruşu emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa ma’rifeti ve ma’rifet-i şer’le ve mübâşir-i mûmâ-ileyh Mehmed Ağa ve cebecibaşı vekîli el-Hâcc Ahmed kethüdâ ma’rifetiyle def’ u ref’ yedinde olan emvâl-i mîrîden bize def’ u teslîm ve bizler dahi yedinden bi’t-tamâm ve’l-kemâl ahz u kabz idüb alâ kadri’l-husûs beynimizde iktisâm eyledik sâlifü’z-zikr dört yüz seksen dört re’s davarlarımızın ücretleri olan iki bin dört yüz yirmi guruşdan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbemiz bâkî kalmadı didiklerinde gıbbe’t-tasdıkı’ş-şer‘î mâ-vaka’a bi’t-taleb ketb ketb olundu. Hurre el-yevmü’s-seb’a ve’l-ısrîn min Cemâziye’l-âhir li-sene seb’a ve erba’în ve mi’ete ve elf [27 Cemâziyelâhir 1147/24 Kasım 1734]

Şuhûdu’l-hâl

Fahru’l-a‘yân el-Hâcc Ahmed Ağa, Çubukcuzâde

Fahru’l-emâsil Hacı Mehmed Ağa, Şatırzâde

Feyzullah Efendi, kâtib-i cebehâne

Mahmud Çelebi, kâtib-i gümrük

Ve gayruhum

54b-2

Medîne-i Trabzon'da Orta Hisar'da vâkı' Bayram Bey Mahallesi sâkinlerinden Ahmed Ağa bin Mustafa Ağa nâm kimesne meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't-tevkîrde dergâh-ı âlî gedüklü ağalarından olub hâliyâ Trabzon İskelesinde bâ-fermân-ı âlî anbâr emîni olan 'umdetü'l-emâcid ve'l-a'yân işbu bâ'isü'l-vesîka Ömer Ağa ibn-i Hacı Mehmed Ağa mahzarında ikrâr ve takrîr-i kelâm idüb mahalle-i mezbûrede vâkı' hâriciyye ve dâhiliyyeli mülk menzili beher mâh onar guruşa olmak üzere bin yüz kırk yedi senesi Saferu'l-hayrı guresinden [3 Temmuz 1734] emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa'ya icâr ve teslîm ol dâhi ber-vech-i tahrîr isticâr idüb gurre-i merkümeden sene-i mezbûre Zi'l-ka'desi gâyetine deĝin on ayda müctemi' olan yüz guruş icâremi emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yesinde olan emvâl-i mîrîden ma'rifet-i şer'le tamâmen bana def' u teslîm ve ben dâhi yedinden bi't-tamâm ve'l-kemâl ahz u kabz eyledim meblâĝ-ı merkûm yüz guruş menzil icâremizden emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbe bâkî kalmadı didikde gibbe't-tasdîkî'ş-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurrîre fi'l-yevmi'l-ışrîn min Zi'l-ka'deti'ş-şerîfe li-sene seb'a ve erba'în ve mi'ete ve elf [20 Zilkade 1147/13 Nisan 1735]

Şuhûdu'l-hâl

Çubukcuzâde el-Hâcc Ahmed Ağa

Şatırzâde el-Hâcc Mehmed Ağa

Cebecibaşı vekîli el-Hâcc Ahmed, kethüdâ

İsmail Efendi, kâtib-i cizye

Feyzullah Efendi, kâtib-i cebehane

Seyyid Ali Halil bin Halil

Ve gayruhum

54a-1

Dergâh-ı âlî gedüklü ağalarından olub hâlâ Trabzon İskelesinde bâ-fermân-ı âlî anbâr emîni olan 'umdetü'l-emâcid ve'l-a'yân Ömer Ağa ibn-i Hacı Mehmed Ağa tarafından umûr-ı mühimmeye müte'allik mevaddın tahrîri içün kâtib ta'yîn olunan Ali Efendi ibn-i Abdullah nâm kimesne meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't-tevkîrde işbu bâ'isü'l-vesîka emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa mahzarında ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm idüb umûr-ı mühimmeye kitâbeti hizmetinde olmak üzere beher mâh onar guruş ücret ile emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa beni isticâr idüb ben dâhi bin yüz kırk yedi senesi Saferu'l-hayrının guresinden [3 Temmuz 1734] sene-i mezbûre Zi'l-ka'desi gâyetine [23 Nisan 1735] deĝin on ay hizmet-i mezkûrede edâ-yı

hizmet idüb zikr olunan on ayda müctemi‘ olan yüz guruş ücretimi emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden ma’rifet-i şer’le tamâmen bana def’ u teslîm ve ben dâhi yedinden bi’t-tamâm ve’l-kemâl ahz u kabz eyledim meblâğ-ı merkûm yüz guruş ücretden emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbem bâkî kalmadı didikde gibbe’t-tasdiki’ş-şer’î mâ-vaka’a bi’t-taleb ketb olundu. Hurrîre el-yevmü’s-sâbi’ ve’l-ışrîn min Zi’l-ka’deti’ş-şerîfe li-sene seb’a ve erba’în ve mi’ete ve elf [27 Zilkade 1147/20 Nisan 1735]

Şâhidûnu’s-sâbikûn

54a-2

İran seferi takrîbi ile hâlâ Trabzon’da mevcûd olan mîrî mühimmât-ı cebehânenin mevzû‘ olduđu³⁵³ menzil ve mehâzîn ashâblarından olub Trabzon sâkinlerinden Ahmed Çavuşzâde Mehmed Ağa ve İkizzâde el-Hâcc Ali Ağa nâm kimesneler ile Kâşifkızı ve dimekle arîf Hâce Rukiyye Hatun ibnetü Mustafa Ağa ve zâtı ba’de’t-ta’rîfi’ş-şer’î meclis-i şer’-i hatîr-i lâzımü’t-tevkîrde hâlâ Trabzon’da bâ-fermân-ı âlî anbâr emânetine me’mûr ‘umdetü’l-emâcid ve’l-a’yân işbu bâ’isü’l-vesîka Ömer Ağa bin Hacı Mehmed Ağa mahzarında her biri ikrâr ve takrîr-i kelâm idüb zikr olunan mîrî mühimmât-ı cebehâne-i mütenevvi‘adan hâlâ yedimizde mülkümüz olan yedi bâb menzil ve mahzenlerimize mevzû‘ olmağla her biri için beher mâh birer buçuk guruş icâresi emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa’nın yedinde olan emvâl-i mîrîden ma’rifet-i şer’le virile deyu sâdır olan emr-i âlîde tasrîh buyurulmağın bin yüz kırk yedi senesi Saferu’l-hayrının guresinden [3 Temmuz 1734] sene-i mezbûre Zi’l-ka’desi gâyetine [23 Nisan 1735] değın on ayda yedi bâb mahzen ve menzilizimizin müctemi‘ olan yüz yetmiş guruş icâremizi ber-mûceb-i emr-i âlî emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden ma’rifet-i şer’le tamâmen bize def’ u teslîm ve biz dahi yedinden bi’t-tamâm ve’l-kemâl ahz u kabz idüb beynimizde iktisâm eyledik meblâğ-ı merkûm yüz beş guruş icâremizden emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbemiz bâkî kalmadı didiklerinde gibbe’t-tasdiki’ş-şer’î mâ-vaka’a bi’t-taleb ketb olundu. Hurrîre fi’l-yevmi’l-ışrîn min Zi’l-ka’deti’ş-şerîfe li-sene seb’a ve erba’în ve mi’ete ve elf [20 Zilkade 1147/13 Nisan 1735]

Şâhidûnu’s-sâbikûn

54a-3

İran seferi vukû’u takrîbiyle işbu sene-i mübârekede Âsitâne-i sa’âdet’den Trabzon İskelesine irsâl olunan (boşluk) reisin iki kıt’a mühimmât-ı cebehâne sefineleri mashûben bi’s-selâm

³⁵³ Mevzu’; konulmuş olduğu, vaz’ olunmuş olduğu (yer).

iskele-i mezbûre dâhil olub derûnlarında olan mühimmâtı medîne-i mezbûrede vâkı' cebehâneye nakli için hâlâ Trabzon'da cebehâne hıfzına me'mûr fahru'l-a'yân cebecibaşı vekîli el-Hâcc Ahmed Ağa ma'rifetiyle ma'lûmü'l-esâmî ve mahzaru'l-eşhâs kırk yedi nefer hammalların hammalbaşları olan ben Resul kendü ve tarafından bi'l-asâle ve zikr olunan kırk yedi nefer hammalların taraflarından zikr-i âtî ücretlerini ahz u kabza vekîlleri olub Mehmed bin Ali ve Hasan bin Halil nâm kimesneler şehâdetleriyle şer'an vekâleti sâbite ve sübût-ı vekâletine hükm-i şer'î lâhik olan mezbûr Mehmed bi'l-vekâle meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't-tevkîrde hâlâ Trabzon'da anbâr emânetine me'mûr iftihâru'l-emâcid ve'l-a'yân işbu bâ'isü'l-vesîka Ömer Ağa bin Hacı Mehmed Ağa mahzarında ikrâr ve takrîr-i kelâm idüb müvekkillerim kırk yedi nefer hammal ve ben iki kıt'a sefinede olan mühimmâtı iskele-i mezbûreden cebehâneye bi't-tamâm ve'l-kemâl cebecibaşı vekîli mûmâ-ileyh ma'rifetiyle götürüb vaz' ve on üç gün mikdârı hizmet-i mezkûrede istihdâm ve edâ-i hizmet idüb eyyâm-ı mezkûrede müvekkillerim kırk yedi nefer hammallın ve benim ücretimiz ba'de'l-hesâb yüz elli beş buçuk guruşa bâliğ olmağla meblâğ-ı merkûm yüz elli beş buçuk guruşu cebecibaşı vekîli mûmâ-ileyh ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan envâl-i mîrîden tamâmen bana def' u teslîm ve ben dâhi bi'l-asâle ve bi'l-vekâle yedinden bi't-tamâm ve'l-kemâl ahz u kabz idüb müvekkillerim kırk yedi nefer hammallar ile beynimizde iktisâm eyledik meblâğ-ı merkûm yüz elli beş buçuk guruşdan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbe ücretimiz bâkî kalmadı didikde gibbe't-tasdıkı'ş-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurrîre fi'l-yevmi'l-hâdî ve'l-ısrîn min Zi'l-ka'deti'ş-şerîfe li-sene seb'a ve erba'în ve mi'ete ve elf [21 Zilkade 1147/14 Nisan 1735]

Şâhidûnu's-sâbikûn

53b-1

İran seferi vukû'u takrîbiyle bundan akdem Trabzon cebehânesinde mevcûd atîk ve cedîd Erzurum'a nakli fermânım buyurulan mühimmât-ı cebehânenin ve bu def'a dergâh-ı âlî dâme mahfûfen bi'l-me'âlî kapucubaşlarından 'umdetü'l-emâcid ve'l-a'yân Ömer Ağa ma'rifetiyle kezâlik Erzurum'a ale'l-a'cele nakli muktezî olan mühimmât-ı mezkûreleri Trabzon İskelesinden ceste ceste mahmiyye-i Erzurum'a nakl esnasında mekârîlere tahmîli için mühimmât-ı mütenevvi'adan vezn-i kantâra muhtâç olan mühimmât için hâlâ Trabzon anbâr emânetine me'mûr 'umdetü'l-a'yân Ömer Ağa ve Trabzon'da cebecibaşı vekîli kıdvetü'l-emâsil el-Hâcc Ahmed Ağa ma'rifetiyle isticâr olunan Trabzon sükunda vâkı' mîrî kantarcıbaşı Şaban Beşe ibn-i Hasan nâm kimesne meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't-tevkîrde işbu

bâ'isü'l-vesîka emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa bin el-Hâcc Mehmed Ağa Hazretleri mahzarında ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm bin yüz kırk altı senesi Şevvalü'l-mükerrem guresinden [7 Mart 1734] cebecibaşı vekîli mûmâ-ileyh Hacı Ahmed Ağa ma'rifetiyle mühimmât-ı mezkûreden hîn-i tahmîlinde vezn hizmetinde olmak üzere emîn-i mûmâ-ileyh beni isticâr ve ben dâhi gurre-i merkûmeden işbu bin yüz kırk yedi senesi Zi'l-ka'detü's-şerîfe gâyetine [23 Nisan 1735] gelince on dört ay ceste ceste edâ-yı hizmet idüb müddet-i merkûmede ber-vech-i mu'tâd ücretim hesâb olundukda cem'an otuz dokuz buçuk guruşa bâliğ olmağın meblâğ-ı merkûmu cebecibaşı vekîli mûmâ-ileyh el-Hâcc Ahmed Ağa ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden tamâmen bana def' u teslîm ve ben dâhi yedinden bi't-tamâm ve'l-kemâl ahz u kabz eyledim fimâ ba'd ücret-i mezkûrem olan meblâğ-ı merkûm otuz dokuz buçuk guruşdan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir habbem bâkî kalmadı didikde gıbbe't-tasdikî's-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurrîre fi selhi Zi'l-ka'deti's-şerîfe li-sene seb'a ve erba'in ve mi'ete ve elf [30 Zilkade 1147/23 Nisan 1735]

Şâhidûnu's-sâbikûn

53b-2

İşbu sene-i mübâreke İnan cânibinde vâkı' Revan ve Gence ve Tiflis kal'alarına vesâyir kılâ'a iktizâ itdikde gönderilmek üzere Trabzon cebehânesinde mevcûd bulunmak için bu def'a Âsitâne-i sa'âdet'den iki kıt'a sefine ile mashûben bi's-selâm Trabzon İskelesine gelüb dâhil olan mühimmât-ı cebehâne sefâyinden ihrâç ve Trabzon Kal'ası cebehânesine vesâyir münâsib olan me'men ve mahfûz mahallere vaz' olunması bâbında sâdır olan emr-i şerîfde tasrîh buyurulmağın imtisâlen li'l-emri'l-âlî hâlâ Trabzon'da anbâr emîni me'mûr³⁵⁴ kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Ömer Ağa ma'rifetiyle mühimmât-ı mezkûreyi asıl cebehâne almayacağı ba'de'l-mu'âyene zâhir ve âhar me'men mahall tetebbu' olundukda yine an asl mühimmât vaz' olagelmiş mahallerden medîne-i mezbûrede Aşağıhisar'da vâkı' İkiçoğlu Hacı Ali Efendi ve Yahya Ağa menzili büyü-tü adîde olub ba'zı mevâzi'leri müceddeden binâ ve ba'zı duvarları ta'mîre muhtâç olduğu ma'rifet-i şer'le me'mûrîn mûmâ-ileyhimâ ma'rifetleriyle keşf ve ta'mîr ve tecdîd olunması münâsib görülmekle neccâr ve taşçı ve ırgad ta'yîn ve kereste ve kireç ve taş iştirâ olunub cebecibaşı mûmâ-ileyh ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le ba'de'l-itmâm iktizâ iden kereste ve kireç ve taş-bahâ üstâdiyye ve ırgadiyyesi ba'de'l-keşf hesâb olundukda mecmû'u masârîfi seksen üç guruşa bâliğ olub Neccârbaşı Mehmed bin

³⁵⁴ "ambar emanetine me'mur" olmalıydı.

Ali ve Taşcıbaşı Agob veled-i Kirkor ve Keresteci Hasan Beşe ibn-i Ebubekir ve Kireççi Nikola veled-i Dimitri nâm kimesneler meclis-i şer‘-i hatîr-i lâzımü’t-tevkîrde işbu bâ’isü’l-vesîka emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa bin el-Hâcc Mehmed Ağa mahzarında her biri ikrâr ve takrîr-i kelâm idüb mühimmât-ı mezkûreyi vaz‘ için bâlâda tafsili beyân olunan menzilleri mûmâ-ileyhimâ ma’rifetleriyle ta’mîr ve tecdîd ve hesâb olunduğu minvâl-i muharrer üzere gerek üstâdiyye ve ırgadiyye ve kereste bahâmız olan meblâğ-ı merkûm seksen üç guruşu mûmâ-ileyh el-Hâcc Ahmed kethüdâ ma’rifeti ve ma’rifet-i şer’le emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden tamâmen bizlere def’ u teslîm ve bizler dahi yedinden bi’t-tamâm ve’l-kemâl ahz u kabz idüb beynimizde iktisâm eyledik meblâğ-ı merkûm seksen üç guruşdan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbemiz bâkî kalmadı didiklerinde gıbbe’t-tasdıkı’ş-şer‘î mâ-vaka’a bi’t-taleb ketb olundu. Hurrîre fi’l-yevmi’l-âşir min Zi’l-ka’deti’ş-şerîfe li-sene seb’a ve erba’in ve mi’ete ve elf [10 Zilkade 1147/3 Nisan 1735]

Şâhidûnu’s-sâbikûn

53a-1

İşbu sene-i mübârekede hâlâ dergâh-ı alî dâme-mahfûfen bi’l-me’âlî kapucubaşlarından iftihârü’l-emâcid ve’l-a’yân Ömer Ağa hazretlerinin mübâşeretiyle Trabzon mevcûdu cebehânesinden Erzurum’a nakli fermân buyurulan ecnâs-ı mühimmâtdan timur çubuk olub hîn-i tahmîlinde yüke ber-vechile kâbil olmayub her bir çubuk kâmetine³⁵⁵ göre ikişer üçer yerinden kesdirilüb buna sâlih olmağa muhtâc olmağla her bir ocak dörder nefer olmak üzere üç ocak ahengerân timurlar mevzû’ olduğu cebehâneye ta’yîn ve hâlâ Trabzon’da mühimmât-ı mezkûre hıfzına me’mûr cebecibaşı vekîli ‘umdetü’l-a’yân el-Hâcc Ahmed Kethüdâ ma’rifetiyle beher bir neferine yevmiyye onar para ücretden on iki nefere yevmiyye üçer guruş olmak üzere isticâr ve sekiz gün hizmet-i mezkûrede i’ mâl olunmalarıyla ba’de edâ’ü’l-hizmet esnâf-ı mesfûrenin sekiz günde ücretleri yirmi dört guruş ve kömür-bahâ dört buçuk guruşuna cem’an yirmi sekiz buçuk guruşa bâliğ olduğu cebecibaşı vekîli mûmâ-ileyh el-Hâcc Ahmed Kethüdâ ma’rifetiyle ve ma’rifet-i şer’le hesâb olunmağın timurci-yi mesfûreden ustabaşları Akob veled-i Ohan ve Panayot veled-i Kirkor ve Sava veled-i Kafol bi’l-asâle ve kalfaları taraflarından vekîlleri olmağla bi’l-vekâle meclis-i şer‘-i hatîr-i lâzımü’t-tevkîrde işbu bâ’isü’l-vesîka hâlâ Trabzon’da anbâr emânetine me’mûr ‘umdetü’l-emâcid ve’l-a’yân Ömer Ağa ibn-i el-Hâcc Mehmed Ağa hazretleri mahzarında her biri bi’l-

³⁵⁵ Kamet; boy, pos, endam. Boyuna göre.

asâle ve bi'l-vekâle ikrâr ve takrîr-i kelâm idüb sâlifü'z-zikr timur çubukları kesmesi hizmetinde on iki nefer olmak üzere üç ocak sekiz gün i'mâl ve ber-vech-i mu'tâd ücretlerimizi ve kömür-bahâmız olan meblâğ-ı mezkûr yirmi sekiz buçuk guruşu emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden cebecibaşı vekîli mûmâ-ileyh ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le tamâmen bize teslîm ve bizler dahi yedinden bi't-tamâm ve'l-kemâl asâleten ve vekâleten ahz u kabz idüb beynimizde iktisâm eyledik meblâğ-ı merkûm yirmi sekiz buçuk guruşdan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer zimmetinde bir akçe ve bir habbemiz bâkî kalmadı didikde gıbbe't-tasdıkı'ş-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Fî'l-yevmi'l-'ısrîn min Zi'l-hicce'ti'ş-şerîfe sene seb'a ve erba'în ve mi'ete ve elf [20 Zilhicce 1147/13 Mayıs 1735]

Şâhidûnu's-sâbikûn

53a-2, 52b

İşbu sene-i mübârekede şark cânibi seraskeri vezîr-i mükerrem hazretlerinin ma'iyetinde mevcûd bulunmak üzere dergâh-ı âlî yeniçeri ocağı tarafından ta'yîn buyurulan Turnacıbaşı 'umdetü'l-a'yân el-Hâcc İbrahim Ağa ma'rifetiyle Trabzon ve eyâletinde vâkî' kazâlarından küşâdisi fermân buyurulan elli 'aded dergâh-ı âlî serdengeçdi bayraklarının bayrağı için bir kıt'a çerçe sekbân ve birer kıt'a çadır maa sütûn ve birer çeşme ve birer kazgan ve birer tencere maa kabak ve birer lengeri ve birer çift meşk-i mükemmel ve birer musluk ve birer kabare-i arka ve birer fenar ve birer ibrik ve üçer aded kilim-i sâyisâne ve birer re's saka bârgîrleri virilmek için istid'â-yı inâyet etmeleriyle hâlâ dergâh-ı âlî kapucubaşlarından 'umdetü'l-a'yân Ömer Ağa ma'rifetiyle Trabzon'dan Erzurum'a nakli fermân buyurulan mühimmâtdan ol makûle mühimmât şimdiye dek nakl olunmayub Trabzon'da mevcûd bulunur ise tamâmen mevcûddan ve eğer mühimmât-ı mezkûrenin bir mikdârı mevcûd bulunub kusûru nâ-mevcûd ise mevcûd olandan mâ'adâsı Trabzon anbar emîni ma'rifetiyle mübâya'a ve mevcûd bulunanlar ile ma'en teslîm ve eğer cümlesi Erzurum'a nakl olunmuş bulunur ise cümlesini emîn-i mûmâ-ileyh yedinde olan emvâl-i mîrîye ile mübâya'a ve zâbitlerine teslîm ve makbûzlarını müş'îr yedinden memhûr temessük ahz ve yedinde hıfz eyliye deyu emr-i âlîde tasrîh buyurulmağın emr-i âlî vusûlünde mukaddem bu makûle mühimmâtın cümlesi Erzurum'a nakl olunmuş bulunub ve makûle mühimmât an asl Trabzon'da bulunmayub ber-vechile tedârîği hadd-i imkânda olmadığından hîn-i iktizâda ba'zı kıla'a virilmek için Trabzon cebehânesinde mevcûd bulunmak üzere bu def'a sefîne ile irsâl olunan mühimmâtdan fermân-ı âlîde tasrîh buyurulduğu üzere cebecibaşı vekîli Ahmed

Ağa ma'rifetiyle sâlifü'z-zikr mühimmât bayraklara virilüb makbûzlarını müş'îr mûmâ-ileyh Cebecibaşı el-Hâcc Ahmed kethüdâ yedine bir kıt'a memhûr temessük virdiklerinden sonra zikr olunan elli aded bayraklardan yirmi altı bayrağı yirmi altı re's saka bârgîrleri Trabzon canbazlarından tedârik ve an asl Trabzon'da bârgîrin killeti olub seferleri takrîbi ile sâ'ir zimmetinde bahâları ziyâde olmağla emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa [ve] Turnacıbaşı mûmâ-ileyh el-Hâcc İbrahim Ağa ma'rifetiyle ve ma'rifet-i şer'le yirmi altı re's saka bârgîrlerinin her birini kırk guruşdan kırk sekiz buçuk guruşa varınca bir re's kırk ve üçü kırk üçer ve dördü kırk dörder ve beşi kırk beşer birer rub' ve yedisi kırk yedişer üçer rub' ve altısı kırk sekiz buçuk guruş ki mecmû'u ba'de'l-hesâb bin iki yüz altı buçuk guruşa bâliğ olmağla mahmiyye-i mezbûre canbazlarından Uzun Mahmud Beşe ibn-i Süleyman ve Erzurumlu Mustafa Beşe ibn-i Hüseyin Kalciyeoğlu Hasan Beşe ibn-i Mehmed ve Kurdoğlu Ahmed Beşe ibn-i Hasan ve Poladoğlu Hasan Beşe ibn-i Ali ve Nalband Ahmed Ağa bin Yusuf nâm kimesneler meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't-tevkîrde işbu bâ'isü'l-vesîka emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa ibn-i el-Hâcc Mehmed Ağa mahzarında her biri ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm idüb zikr olunan bayraklardan yirmi altı 'aded bayrağı için yirmi altı re's bârgîrlerimizi bâlâda tafsili beyân olunan kıymet üzere emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa'ya bey' ü teslîm ol dâhi yirmi altı re's bârgîrleri Turnacıbaşı mûmâ-ileyh el-Hâcc İbrahim Ağa ma'rifetiyle serdengeçti ağalarına teslîm idüb kabzlarını müş'îr serdengeçti ağalarının isimlerini ve bârgîrlerinin 'adedlerini hâvî Turnacıbaşı mûmâ-ileyh el-Hâcc İbrahim Ağa emîni mûmâ-ileyh yedine bir kıt'a memhûr temessük dahi i'tâ eyledi sâlifü'l-beyân yirmi altı re's bârgîrlerimizin bahâları olan meblâğ-ı merkûm bin iki yüz altı buçuk guruşu Turnacıbaşı mûmâ-ileyh el-Hâcc İbrahim Ağa ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden bizlere def' u teslîm ve bizler dahi yedinden bi't-tamâm ve'l-kemâl ahz u kabz idüb beynimizde iktisâm eyledik zikr olunan yirmi altı re's bârgîrlerimizin kıymetleri olan meblâğ-ı merkûm bin iki yüz altı buçuk guruşdan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbemiz bâkî kalmadı didiklerinde gıbbe't-tasdîkî'ş-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurrîre fi'l-yevmi's-sâbi' ve'l-'ışrîn min Zi'l-hicce'ti'ş-şerîfe li-sene seb'a ve erba'în ve mi'ete ve elf [27 Zilhicce 1147/20 Mayıs 1735]

Şuhûdu'l-hâl

'Umdetü's-sa'âdeti'l-kirâm Şeyh Mehmed Efendi

Fahru'l-a'yân Hacı Mehmed Ağa, Şatırzâde

Fahru'l-emâsil Ali Ağa, Nimbıyıkzâde

'Umdetü'l-a'yân Ahmed Ağa, Tobcubaşı vekîli

Hacı Mehmed Efendi, kâtib-i anbâr

Ve gayrum

52b-52a

İşbu sene-i mübâreke hâlâ şark cânibi seraskeri vezîr-i asâf-tedbîr hazretlerinin ma'yyetinde mevcûd bulunmak üzere bu def'a sefine ile Âsitâne-i sa'âdet'den Trabzon İskelesine gönderilüb kat'â te'hîr ve tevakkuf itdirmeksizin sevk ve tesyîri fermân buyurulan ber-mûceb-i defter kırk kıt'a şâhî tob ve elli 'aded arabalar el ile sevk ve tesyîre muhtâç ve Dere-i mezkûreden Gümüşhane ile Trabzon sınırı ta'bîr olunur on üç sâ'at mesâfe olan Havâce Mezarlığı'na varınca mürûr-ı a'vâm ile yolların ta'mîri ve tathîri muktezi olmağın hâlâ Trabzon vâlisi vezîr-i zî-şân düstûr-ı âsaf-şân devletlü sa'âdetlü mekremetlü Mustafa Paşa hazretlerinin emirleri ve umûr-ı mühimme temşiyetine me'mûr dergâh-ı âlî kapucubaşlarından sa'âdetlü Ömer Ağa ve dergâh-ı âlî gedüklülerinden olub Trabzon'da anbâr emîni olan Ömer Ağa ma'rifeti ve iltimâslarıyla cânib-i şer'den keşşâf ta'yîn ol dâhi Trabzon'da bâ-fermân-ı âlî neccârbaşı ve taşçıbaşı ustaları vesâyîr vukûf ve şu'uru olan cemm-i gafir ile sâlifü'z-zikr Dere'den Mezarlık-ı merkûma varınca ba'de'n-nazar bey'ihimâ olan tarîkin ba'zı mahalleri bozuk ve kayalık ve çamur ve bataklık ve uçurum ve zayıp ve Mezarlık-ı mezkûr dağda olmağla bir fekk kesreti olub ta'mîr ve tathîr olunmadıkça tobların ve arabaların tesyîri hadd-i imkânda olmadığını mu'âyeneten müşâhede eylediklerini mevlânâ-yı mezbûr mahallinde ketb ve tahrîr ve hâzırûn bi'l-meclis olan kimesneler ile meclis-i şer'a gelüb alâ vukû'a bi-tarîku'ş-şehâde haber virdiklerinden sonra tarîk-i mezbûrun ta'mîr ve tathîrinde istihdâm ve edâ-i hizmet iden taşciyân neferâtı taraflarından husûs-ı âfîyyü'z-zikr için vekîlleri olub mühimm-i şer'î üzere vekâleti sâbite olan ustabaşları Mehmed bin Abdullah bi'l-asâle ve yüz otuz dokuz nefer ustaları ve kalfaları taraflarından bi'l-vekâle ve ırgadân ve kürekciyânbaşı Uzun Hasan Beşe ibn-i Hamza bi'l-asâle ve üç yüz elli yedi nefer ırgadân ve kürekciyân taraflarından bi'l-vekâle ve esnâ-i tamîrde taşciyânın şikest olan alâtlarını tamîr ve suvarmak için timurci tâ'ifesinden Bedros veled-i Abraham bi'l-asâle ve dokuz nefer ustaları tarafından bi'l-vekâle ve kömürciyândan Bogos veled-i Mıkırdiç bi'l-asâle ve taşciyân ve ırgadânın ta'yînât ve urûbalarını tahmîl iden mekârî ashâblarından Mehmed Beşe ibn-i Hüseyin bi'l-asâle ve neferât-ı mezkûr üzerine taraf-ı şer'den ta'yîn olunan Kâtib İbrahim Efendi bi'l-asâle ve me'mûrîn taraflarından neferât-ı mezkûre üzerlerine mu'temed ta'yîn olunan Mehmed Ağa ibn-i Hasan bi'l-asâle ve iki (?) için bi'l-vekâle meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't-tevkîrde işbu bâ'isü'l-vesîka emîn-i mûmâ-

ileyh Ömer Ağa mahzarında her biri bi'l-asâle ve bi'l-vekâle ikrâr ve takrîr-i kelâm idüb kırk yedi senesi Zi'l-kâ'desinin on dördüncü gününden [7 Nisan 1735] tarîk-i merkûmûnun tamîr ve tathîrine mübâşeret ve Dere-i mezkûre (den) Mezarlık-ı mezkûra varınca sene-i mezbûre Zi'l-hiccesinin dokuzuncu gününe [2 Mayıs 1735] gelince yirmi beş günde itmâm ve ber-mûceb-i defter i'mâl ve istihdâm olunan müvekkillerimiz taşciyân neferâtlarının her birine yevmiyye ta'yîn olunan onar para ücret ve ikişer paralık nânlarını ve ırgadân ve kürekciyân neferâtlarının her birine yevmiyye ta'yîn olunan sekiz para ücret ve ikişer para nânlarını ve timurciyân ustalarının ta'yînât ve ücretleri beher yevm bir neferin kırk beş akçe ve kürek beher yevmî birer buçuk guruş urûba tahmîli için mekârî bârgîrlerin yevmiyye ücretleri otuzar akçe ve kâtib ve mu'temedin yevmiyyeleri yirmişer para olub ba'de edâ'ü'l-hizmet eyyâm-ı mezkûrede emîn-i mûmâ-ileyh tarafından taraflarımıza virilen ta'yînât nân ve ücret-i taşciyân ve ırgadân ve kürekciyân ve timurciyân ve ücret-i mekârî ve kâtib ve mu'temed ve kömür-bahâ vezîr-i müşârun-ileyh hazretlerinin ve mûmâ-ileyh kapucubaşı Ömer Ağa'nın ma'rifetiyle ve ma'rifet-i şer'le hesâb ve kitâb olundukda ber-mûceb-i defter bin dokuz yüz otuz dört guruşa bâliğ olmağın meblâğ-ı mezkûru vezîr-i müşârun-ileyh hazretlerinin vesâyir cümle me'mûrünün ma'rifetleri ve me'rifet-i şer'le emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden bizlere tamâmen def' ü teslîm ve bizler dahi bi'l-asâle ve bi'l-vekâle yedinden bi't-tamâm ve'l-kemâl ahz u kabz idüb beynimizde iktisâm eyledik meblâğ-ı merkûmdan emîn-i mûmâ-ileyh zimmetinde bir akçe ve bir habbe ta'yînât ve ücretimiz bâkî kalmadı didiklerinde gıbbe't-tasdikî'ş-şer'î işbu vesîka ve enîka 'alâ mâ hüve'l-hakîka bi't-taleb ketb olundu. Hurrîre fî'l-yevmi's-sâdis 'aşera min Zi'l-hiceti'ş-şerîfe li-sene seb'a ve erba'în ve mi'ete ve elf [16 Zilhicce 1147/9 Mayıs 1735]

Şuhûdu'l-hâl

'Umdetü'l-eşbâh Ahmed, Ağa-yı Trabzon hâlâ

'Umdetü'l-erbâbi't-tahrîr ve'l-kalem Mehmed Emin Efendi, kethüdâ-yı defter

Fahru'l-akrân Ahmed Ağa, vekîl-i tobçubaşı

'Umdetü'z-zü'amâ Osman Bey, Muradanzâde

Hacı Mehmed, kâtib-i ambâr

Ve gayruhum

52a-1, 51b-51a

Defter oldur ki, işbû sene-i mübâreke hâlâ şark cânibi seraskeri vezîr-i asâf-tedbîr hazretlerinin ma'iyetinde mevcûd bulunmak üzere bu def'a sefîne ile Âsitâne-i sa'âdet'den

Trabzon İskelesine gönderilen kırk ‘aded şâhî tob ve ber-mûceb-i defter elli ‘aded araba ve yuvarlak vesâyir ba’zı tobhâne mühimmâtı mashûben bi’s-selâm iskele-i mezbûreye dâhil oldukda kat’â te’hîr ve tevakkuf itdirilmeksizin taşraya ihrâç ve mu’tâd üzere icâb iden ücret-i nakliyeleri Trabzon anbâr emîni yedinden virilmek şartıyla bir gün evvel Erzurum’a nakl ve îsâl itdirilmesi bâbında hâlâ Trabzon vâlisi vezîr-i zî-şân devletlü sa’âdetlü Mustafa Paşa hazretlerine ve bu fakîre ‘umdetü’l-emâcid ve’l-a’yân dergâh-ı âlî kapucubaşlarından Ömer Ağa ve ambâr emîni Ömer kullarına hitâben bâ-fermân-ı âlî sâdır ve ocak tarafından ta’yîn olunan kullukçuların yediyle işbu bin yüz kırk yedi senesi Zi’l-ka’detü’ş-şerîfenin on ikinci günü [5 Nisan 1735] sefine-i mezkûre iskele-i merkûmeye dâhil olunmağın imtisâlen li’l-emri’l-âlî vezîr-i müşârun-ileyh hazretlerinin emri ve mûmâ-ileyhimâ ma’rifetleri ve ma’rifet-i şer’le sâlifü’z-zikr tob ve araba vesâyir mühimmâtı sefineden der-akab ihrâç ve ber-mûceb-i defter mühimmâtı mekârî bârgîrleriyle nakl ve arabacı ortası neferâtlarıyla Trabzon hâricinde Değirmenderesi yalusunda zikr olunan kırk ‘aded şâhî tobları arabalarına bindirilüb ve on ‘aded tehî arabaları dahi tekerleklerine koşdurulub umûmen nefsi-i Trabzon’un ulemâ ve ağaları ve sagîr ve kebîr müslümânânı ve keferre re’âyâsı ve nevâhî ve ba’zı kazâ ahâlilerin cem‘ ve mâh-ı mezbûrun on sekizinci gününden [11 Nisan 1735] sene-i merkûme Zi’l-hiccesinin onuncu gününe [3 Mayıs 1735] varıncaya değin Dere-i mezkûreden on üç sâ’at ba’idi olub Gümüşhane ile Trabzon sınırı olub Havâce Mazarlığı’na varınca yirmi iki günde el ile çekerek tamâmen sevk ve tesyîr ve eyyâm-ı mezkûrede mârru’z-zikr arabaların bozuldukça ta’miriçün neccârân ve timurciyân ve istihdâm olunan tob-keşân neferâtının ta’yînâtların ve urûbaların götürmek için mekârî davarları ve suları için esb-saka ve arka sakaları ta’yînâtı ve edâ-i hizmet ve umûr-ı mezkûrede iktizâ iden nân ve ta’yînât-bahâ ve ücret-i mekârî ve ücret neccâr ve timurci ve saka vesâyir cüz’î ve küllî masrûfâtı cümle ma’rifetleri ve ma’rifet-i şer’le tahrîr ve defter ve emîn-i mûmâ-ileyh yedinde olan emvâl-i mîrîden ashâblarına tamâmen virilüb ve her bir tob ve arabayı sevk ve tesyîr iden tob-keşân neferâtının mikdârı ve emîn-i mûmâ-ileyin hîn-i hesâbda zimmetine mahsûb olmak için ber-mûceb-i emr-i âlî masârifinin sıhhati üzere harç eylediği masârifinin defterdir ki ‘aynile ber-vech-i âtî zikr olunur. Hurrîre fi’l-yevmi’l-hâdî ‘aşera min Zi’l-hicce’i ş-şerîfe li-sene seb’a ve erba’în ve mi’ete ve elf [11 Zilhicce 1147/4 Mayıs 1735]

Dere-i mezkûreden Gölçayırı’na varınca 1 sâ’at

Gölçayırı’ndan Hoşoğlan’a varınca 1 sâ’at

Hân-ı mezkûrdan Cevizlik nâm mahalle varınca 5 sâ’at

Cevizlik-i mezkûrdan Havâce Mazarlığı'na³⁵⁶ varınca 6 sâ'at, yekûn 13 sâ'atdir

Zikr olunan Değirmenderesi'nden Gölçayırı'na varınca bir sâ'atdir kırk kıt'a şâhî tobları arabalarıyla el ile çeken re'âyâyâ nân-ı azîz

Kıt'ât 40 2000 nefer 1 eyyâm bi-hesâb 150 guruş

Fî beher şâhî toba 50 nefer

Fî beher nefer günde 9 meblâğ (akçe)

Zikr olunan Değirmenderesi'nden Gölçayırı'na varınca bir sâ'atdir tobsuz arabaları edevât-ı lâzımeleriyle el ile çeken re'âyâyâ nân-ı azîz

Kıta'ât 10 200 nefer 2 eyyâm bi-hesâb 22.5

Fî beher arabaya 30 nefer

Fî beher nefer günde 9 meblâğ

Zikr olunan Gölçayırı'ndan Hoşoğlan Hanı'na varınca bir sâ'at olub bârân ve çamurun kesret ü vefreti iki günde sevk ve tesyîr olunub mârru'z-zikr kırk kıt'a şâhî tobları arabalarıyla el ile çeken re'âyâyâ nân-ı azîz

Kıta'ât 40 2000 nefer 2 eyyâm bi-hesâb 350 guruş

Fî beher nefer şâhî toba 50 nefer

Fî beher nefer günde 9 meblâğ

[52a] Zikr olunan Gölçayırı'ndan Hoşoğlan'a varınca bir sâ'atdir mârru'z-zikr on kıt'a tobsuz arabaları edevât-ı lâzımeleriyle el ile çeken re'âyâyâ nân-ı azîz

Kıta'ât 10 300 nefer yarım eyyâm bi-hesâb 22.5 guruş

Fî beher arabaya 30 nefer

Fî beher nefer günde 9 meblâğ

Hân-ı mezkûrdan Cevizlik nâm mahalle varınca beş sâ'atdir mârru'z-zikr şâhî tobları arabalarıyla el ile çeken re'âyâ(ya) nân-ı azîz

Kıta'ât 40 2000 nefer 3 eyyâm bi-hesâb 450 guruş

Fî beher şâhî toba 50 nefer

Fî beher nefer günde 9 meblâğ

---

³⁵⁶ Hoca Mezarı.

Hân-ı mezkûrdan Cevizlik nâm mahalle mârru'z-zikr tobsuz arabaları edevât-ı lâzımeleriyle el çeken re'âyâya nân-ı azîz

Kıta'ât 10 300 nefer 3 eyyâm bi-hesâb 67.5 guruş

Fî beher araba 30 nefer

Fî beher nefer günde 9 meblâğ

Cevizlik nâm mahalden Havâce Mezarlığı'na varınca altı sâ'atdir mârru'z-zikr şâhî tobları arabalarıyla el ile çeken re'âyâya nân-ı azîz

Kıta'ât 40 2800 nefer 5 eyyâm bi-hesâb 1050 guruş

Fî beher şâhî toba 70 nefer

Fî beher nefer günde 9 meblâğ

Cevizlik nâm mahalden Havâce Mezarlığı'na mârru'z-zikr tobsuz arabaları edevât-ı lâzımeleriyle el ile el ile çeken re'âyâya nân-ı azîz

Kıta'ât 10 500 nefer 5 eyyâm bi-hesâb 187.5 guruş

Fî beher arabaya 50 nefer

Fî beher nefer günde 9 meblâğ

Zikr olunan Cevizlik nâm mahalden Havâce Mezarlığı'na varınca bâlâda zikr olunduğu vech üzere sâlifü'z-zikr kırk kıt'a şâhî tob arabalarıyla on kıt'a tobsuz arabaları beş günde sevk ve tesyîr ve esnâ-i sevkde bir gün ve bir gece bârânın kesret ü vefreti olub 'adem-i inkıtâ'ından bir gün sevk ve tesyîrden meks ve neferât-ı mezkûra dağıldıkda tekrar biriktirilmesi müte'assir ve umûr-ı mezkûra te'hîre kalmak havfindan nâşî zikr olunan üç bin üç yüz neferâtın bir gün mekslerinde neferât-ı mezkûreye virilen nân-ı azîz

bi-hesâb 247.5 guruş

Bâlâda tafsîli beyân olunan kırk kıt'a şâhî tob ve on kıt'a tobsuz arabaların tesyîrinde eyyâm-ı mezkûrede istihdâm olunan tob-keşân neferâtının her bir elli neferine yevmiyye beşer vukıyye lahm-ı ganem ve beşer vukıyye çorbalık pirinç-i mısırî ve bir vukıyye revgan virilüb kıyyeleri ve kıymetleri budur ki zikr olunur

Lahm-ı ganem kıyye 3430 bi-hesâb 343 guruş

Fî beher kıyye 12 meblâğ

Pirinç-i mısırî kıyye 3430 bi-hesâb 428 guruş 90 meblâğ Fî beher kıyye 15 meblâğ
Revgan-ı sâde kıyye 686 bi-hesâb 228 guruş 80 meblâğ Fî beher kıyye 40 meblâğ

Eyyâm-ı mezkûrede umûmen bâlâda zikr olunan tob ve arabaları istihdâm olunan neferâtın ba'zı gün ziyâde ve ba'zı gün noksan ta'yînât ve urûbalarını yükledüb yanlarına götürmesiçün ta'yîn olunan ücret-i bârgîrân

25 re's 22 eyyâm bi-hesâb 137.5 guruş

Fî beher bârgîre ücret-i yevmiyye 30 meblâğ

Sâlifü'z-zikr dereden Havâce Mezarlığı'na varınca esnâ-i râhda şikest olan arabaları ta'mîr için neccârân ve meksûr³⁵⁷ olan timur alâtları yabulub suvarılmak için ta'yîn olunan timurciyân ve neccârâna virilen ta'yînât ve ücret

4 neccârân + 4 timurciyân = 8 nefer 22 eyyâm bi-hesâb 66 guruş

Fî beher nefere günde 45 meblâğ

Zikr olunan tobların meksûr olan timur alâtları yapılmak için alınan

Timur 6 yük bi-hesâb 9 guruş

Fî beher yük 1.5 guruş

Ba'zı gün ziyâde ba'zı gün noksan olub umûmen tobların eyyâm-ı mezkûrede istihdâm olunan neferâtın sulariçün yanlarına ta'yîn olunan saka-yı esbe virilen ücret-i bârgîr

Bârgîr re's 3 22 eyyâm bi-hesâb 33 guruş

Fî beher bârgîre ücret 60 meblâğ

Ba'zı günde ziyâde ve ba'zı günde noksan eyyâm-ı mezkûrede istihdâm olunan tob-keşân neferâtının sulariçün ta'yîn olunan arka ve dest sakalarına virilen ücret

5 nefer 22 eyyâm bi-hesâb 27.5

Fî beher nefere günde 30 meblâğ

[50b] Nefs-i Trabzon ve nevâhîsi ve ba'zı kurb ve civârı kazâlardan ba'zı gün ziyâde ve ba'zı gün noksan ihrâç olunan tob-keşân neferâtlarının üzerelerine başbuğ ta'yîn olunan atlu ihtiyarlara ve a'yân-ı kazâlara vesâyir iş erleri ve atlu neferâtlarına virilen yevmiyye şa'îr

³⁵⁷ Meksûr: kesr'den: kırılmış.

Trabzon ambârlarından mevcûd bulunmak üzere İsakçı ambârlarından nakli fermân buyurulan şa'îr henüz gelmediğinden mübâya'a olunub virilen ta'yinât-ı şa'îr

22 eyyâm bi-hesâb 151 guruş 30 meblâğ

Fî beher yevmiyye keyl-i İstanbulî 15 guruş

Fî beher keyl-i İstanbulî 55 meblâğ

Kezâlik zikr olunan tob-keşân neferâtlarının üzerelerine her bir kazâdan başbuğ olan atlu neferâtlar ile kazâ a'yânlarının vesâyir iş erlerinin ba'zı gün ziyâde ve ba'zı gün noksan atlu neferâtlarına virilen saman ta'yinât

Kantâr 120 bi-hesâb 90 guruş

Fî beher kantârı 90 meblâğ

Cem'an Yekûn; 4012 guruş 20 meblâğ, yalnız dört bin on iki guruş yirmi akçedir

51a-1, 50b, 50a

Defter oldur ki, işbu sene-i mübâreke hâlâ şark cânibi seraskeri vezîr-i asâf-tedbîr hazretlerinin ma'iyetinde mevcûd bulunmak üzere bu def'a sefine ile Âsitâne-i sa'âdet'den Trabzon İskelesine gönderilen kırk 'aded şâhî tob ber-mûceb-i defter elli 'aded araba ve yuvarlak vesâyir ba'zı tobhâne mühimmâtı mashûben bi's-selâm iskele-i mezbûreye dâhil oldukda kat'â te'hîr ve tevakkûf itdirilmeksizin taşraya ihrâç ve mu'tâd üzere icâb iden ücret-i naklieleri Trabzon anbâr emîni yedinden virilmek şartıyla bir gün evvel nakil ve îsâl itdirilmesi bâbında hâlâ Trabzon vâlîsi vezîr-i zî-şân devletlü sa'âdetlü Mustafa Paşa hazretlerine ve bu fakîre ve 'umdetü'l-emâcid ve'l-a'yân dergâh-ı âlî kapucubaşlarından Ömer Ağa ve gedüklü ağalardan ambâr emîni Ömer Ağa'ya hitâben fermân-ı âlî sâdır ve ocak tarafından ta'yîn olunan kullukçuları yediyle işbu bin yüz kırk yedi senesi Zi'l-ka'detü's-şerîfenin on ikinci günü [5 Nisan 1735] sefine-i mezkûreye dâhil ve der-akab tob ve araba ve mühimmât-ı sâ'îreyi sefinden Trabzon hâricinde Değirmenderesi yalusuna ihrâç ve zikr olunan kırk 'aded şâhî tobları arabalarına ve on 'aded beher arabaları dahi tekerleklerine bindirilüb el ile sevk ve tesyîre muhtâç ve Dere-i mezkûreden Gümüşhane ile Trabzon sınırı ta'bîr olunur on üç sâ'at mesâfe olan Havâce Mezarlığı'na varınca mürûr-ı a'vâm ile yolların ta'mîr ve tathîri muktezî olmağın vezîr-i müşârun-ileyh hazretlerinin emri ve mûmâ-ileyhimâ kapucubaşı ve anbâr emîni ve Trabzon'da tobçubaşı vekîli Ahmet Ağa ma'rifet ve iltimâslarıyla cânib-i şer'den keşşâf ta'yîn ol dâhi Trabzon'da bâ-fermân-ı âlî neccârbaşı ve

taşçı ustaları ve kalfaları vesâyîr ta'mîr ve termîme vukûf ve şu'ûru olan a'yân ve ahâliden ma'lûmü'l-esâmî ve mahsûru'l-eşhâs cemm-i gafîr ile sâlifü'z-zikr Dere-i mezkûreden Mezarlık-ı merkûma varınca ba'de'n-nazar keşf ve tahrîr ve beynehümâda olan tarîkin ba'zı mahalleri bozuk ve kayalık ve çamur ve bataklık ve uçurum ve zayıp ve Mezarlık-ı mezkûr dağda olmağla bir fekk kesreti olub ta'mîr ve tathîr olunmadıkça tobların ve arabalarının tesyîri hadd-i imkânda olmadığı mu'âyene-i müşâhede eylediklerini ve umûr-ı mezkûrenin bir gün evvel husûlü ehemmiyeti mehammiden olduğu ecilden bir uçdan ta'mîr ve bir uçdan sevk ve tesyîre mübâşeret ve 'icâleten umûr-ı mezkûrun itmâmı taşciyân ve ırgadânın vefret ü kesretine muhtâç olduğunu hâzırûn bi'l-meclis olan me'mûrîn-i mezkûrun alâ tarîki's-şehâde haber virdiklerini mevlânâ-yı mezbûr mahalline ketb ü tahrîr ve mûmâ-ileyhim ile meclis-i şer'a gelüb alâ-vukû'a inhâ ve takrîr itdiklerinden sonra zikr olunan mâh-ı Zi'l-ka'denin on dördüncü günü [7 Nisan 1735] ta'mîr ve tathîre mübâşeret ve sene-i merkûme Zi'l-hiccetü's-şerîfenin dokuzuncu gününe [2 Mayıs 1735] gelince yirmi beş günde i'mâl ve istihdâm olunan taşciyân ve ırgadân ve timurciyân neferâtlarıyla üzerlerine taraf-ı şer'den ta'yîn olunan kâtib ve me'mûrîn tarafların[dan] ta'yîn olunan mu'temedlerin ta'dâd³⁵⁸ ve müstehak oldukları ücret ve nân-bahâlarının mikdârı cümle ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le tahrîr ve defter ve emîn-i mûmâ-ileyh yedinde olan emvâl-i mîrîden ashâblarına tamâmen edâ vü teslîm ve emîn-i mûmâ-ileyhimânın hîn-i hesâbda ve deynine mahsûb olmak için ber-müceb-i emr-i âlî masârîfının sıhhati üzere eylediği masârîfının defteridir ki 'aynile ber-vech-i âtî zikr olunur. Hurre fi'l-yevmi's-sâbi' min Zi'l-hiccetü's-şerîfe li-sene seb'a ve erba'în ve mi'ete ve elf [7 Zilhicce 1147/30 Nisan 1735]

Dere-i mezkûreden Gölçayırı'na varınca 1 sâ'at

Gölçayırı'ndan Hoşoğlan Hanı'na varınca 1 sâ'at

Han-ı mezkûrdan Cevizlik nâm mahalle varınca 5 sâ'at

Cevizlik-i mezkûrdan Havâce Mezarlığı'na varınca 6 sâ'at, yekûn on üç sâ'atdır

[50b] Zikr olunan Değirmenderesi'nden Gölçayırı'na varınca bir sâ'at olub ekser mevzi'i çamur ve bataklık olduğundan kaldırım ta'mîr ve tathîri için ta'yîn olunan taşciyân

19 nefer 3 eyyâm bi-hesâb 14 guruş 10 para

Fî beher nefer yevmiyye ücret 30 meblâğ [akçe]

---

³⁵⁸ Sayısı.

Zikr olunan Değirmenderesi'nden Gölçayırı'na varınca taşciyân-ı merkûmânın yanlarına ta'yîn olunan ırgadân

38 nefer 3 eyyâm bi-hesâb 22 guruş 32 para

Fî beher nefer yevmiyye ücret 24 meblâğ

Zikr olunan Gölçayırı'ndan Hân-ı mezkûra varınca bir sâ'at olub ba'zı mahalleri çamur ve zayyık olduğundan kaldırım ta'mîri ve tevsî'i ve tathîri için ta'yîn olunan taşciyân

23 nefer 6 eyyâm bi-hesâb 34.5 guruş

Fî beher nefer yevmiyye ücret 30 meblâğ

Zikr olunan Gölçayırı'ndan Hân-ı mezkûra varınca taşciyân-ı merkûmânın yanlarına ta'yîn olunan ırgadân

54 nefer 6 eyyâm bi-hesâb 64 guruş 32 para

Fî beher nefer yevmiyye ücret 24 meblâğ

Zikr olunan Hân-ı mezkûrdan Cevizlik nâm mahalle varınca beş sâ'at olub ba'zı mahalleri kaya ve bataklık olub kayaları kırmağa ve tevsî' ve tathîri için ta'yîn olunan taşciyân

42 nefer 14 eyyâm bi-hesâb 147 guruş

Fî beher nefer yevmiyye ücret 30 meblâğ

Zikr olunan Hân-ı mezkûrdan Cevizlik nâm mahalle varınca taşciyân-ı merkûmânın yanlarına ta'yîn olunan ırgadân

73 nefer 14 eyyâm bi-hesâb 204 guruş 16 para

Fî beher nefer yevmiyye ücret 24 meblâğ

Zikr olunan Cevizlik nâm mahalden Havâce Mezarlığı'na varınca altı sâ'at olub ekser mahalleri kaya ve uçurum ve bataklık olub kayaları kırmağa ve uçurumları kazıyub döşeme kaldırım ta'mîri ve tathîri için ta'yîn olunan taşciyân

56 nefer 19 eyyâm bi-hesâb 266 guruş

Fî beher nefer yevmiyye ücret 30 meblâğ

Zikr olunan Cevizlik nâm mahalden Havâce Mezarlığı'na varınca taşciyân-ı merkûmânın yanlarına ta'yîn olunan ırgadân ve Mezarlık-ı mekûmun kurbunda vâkı' berf-i kesrî kürek ile tarîkinden ref ve tathîr için ta'yîn olunan kürekciyân³⁵⁹

193 nefer 19 eyyâm bi-hesâb 625 guruş 16 para

Fî beher nefer yevmiyye ücret 24 meblâğ

Bâlâda zikr olunan taşciyân ve ırgadân eyyâm-ı mezkûrede istihdâm olundukda ba'del-hesâb altı bin dört yüz elli yedi nefere bâliğ ve beher nefere yevmiyye ikişer paralık nân virilüb kıymet-i nân bahâları

bi-hesâb 322, 34 para

Sâlifü'z-zikr Dere'den Havâce Mezarlığı'na varınca esnâ-i tarîkde zikr olunan taşciyânın beher mevzi'de şikest olan alâtların balçık ve suvarmak için yanlarına ta'yîn olunan beş ocak timurciyâna virilen ta'yînât ve ücret

10 nefer eyyâm bi-hesâb 93, 30 para

Fî beher nefer yevmiyye ücret 45 meblâğ

Zikr olunan taşciyânın şikest olan alâtlarını yabmak ve suvarmakda sarf olunan timur

13 yük bi-hesâb 19.5

Fî beher neferin 1.5 guruş

[50a] Eyyâm-ı mezkûrede istihdâm olunan taşciyân ve ırgadân neferâtının ta'yînât ve alât ve urûbalarını yükledüb yanlarına götürmesiçün ta'yîn olunan ücret-i bârgîrân

11 re's 25 eyyâm bi-hesâb 68 guruş 30 para

Fî beher bârgîre yevmiyye ücret 30 meblâğ

Zikr olunan taşciyân ve ırgadân neferâtının üzerlerine taraf-ı şer'eden ta'yîn olunan kâtib ve me'mûrîn taraflarından ta'yîn olunan mu'temedlere virilen ücret

Kâtib 1 + mu'temed 3 = 4 nefer 25 eyyâm bi-hesâb 50 guruş

Fî beher neferine yevmiyye ücret 60 meblâğ

Cem'an yekûn 1934 guruş, yalnız bin dokuz yüz otuz dört guruşdur

---

³⁵⁹ "Berf", Farsça'da "kar".

Düstûr-ı mükerrem müşîr-i mufahham nizâmü'l-âlem müdebbiru umûri'l-cumhûr bi'l-fikri's-sâkıb mütemmimu mehâmi'l-enâm bi'r-re'yi's-sâ'ib mümehhidu bünyâni'd-devle ve'l-ikbâl müşeyyidu erkâni's-sa'âde ve'l-iclâl el-mahfûfû bi-sunûfi 'avâtıfı'l-meliki'l-a'lâ Trabzon vâlisi vezîrim (boşluk) Paşa edâmallahu ta'âlâ iclâlehû ve kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'deni'l-fazl ve'l-kelâm mevlanâ Trabzon kâdisı zîde fazlehû ve kıdvetü'l-emâcid ve'l a'yân Trabzon anbâr emîni (boşluk) zîde mecduhû tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki nefsi-i Trabzon'dan Rize'ye varınca vâkı' kazâlardan Tiflis Kal'ası muhâfazası için on bayrak ve hâlâ Erzurum vâlisi olup Kars Kal'ası muhâfazasına me'mûr vezîrim Ahmed Paşa edâmallahu iclâlehûnun ma'yyetinde mevcûd bulunmak üzere dahi on bayrak ki beher bayrağı yüz yirmişer nefer olmak üzere müceddeden tashîh ve bedergâh-ı fermânım olan yirmi bayrak dergâh-ı mu'allâm yeniçerileri serdengeçdi neferâtı zıkr olunan mahallerden tahrîr olunub yola 'azimetleri gününden Erzurum'a varınca kaç günlük iktizâ ider ise lâzım gelen ta'yînât ve eşyâları tahmîli için mekârîleri virilmek iktizâ-yı hâlden olmağla imdi sen ki Trabzon anbâr emîni zîde mecduhûsun neferât-ı mezbûra zıkr olunan mahallerden tamâmen tahrîr olunub yola 'azimetleri gününden Erzurum'a varınca kaç günlük iktizâ ider ise mevcûd olan neferâtına göre her bir neferine yevmiyye bir çift nân ve her beş neferine yevmiyye bir vukiyye küşt ta'yînât ve ağırlıkları tahmîli için dahi her on neferine bir re's mekârî bârgîri virilmek mu'tâd-ı kadîm olmağın vech-i meşrûh üzere lâzım gelen ta'yînât ve mekârîleri sen ki tarafından virilüb ne mikdâr ta'yînât ve mekârî virir isen neferâtın mikdârı ve eyyâm tasrîhiyle tahrîr ve me'mûr (boşluk) zîde mecduhûdan memhûr temessük ahz idüb ve hîn-i hesâbda hesâbına mahsûb olunmak için işbu emr-i şerîf-i celîlü'l-kadrim zahrına hüccet-i şer'iyeye itdirüb neferât-ı mezbûrun ta'yînâtları husûsuna zaruret-i hâllerine bâ'is olacak hâlimden ziyâde ihtirâz ve ictinâb eylemek bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfimle (boşluk) vardukda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr iden işbu emr-i celîlü's-şân-ı vâcîbü'l-ittibâ' ve lâzımü'l-imtisâlimin mazmûn-ı itâ'at-makrûnuyla âmil olup hilâfiyla vaz' ve hareketen be-gâyet ihtirâz ve ictinâb eyleyesiz şöyle bilesiz 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız Tahrîren el-yevmü's-sâmin 'aşera Cemâziye'l-âhir li-sene seb'a ve erba'în ve mi'ete ve elf [18 Cemâziyelâhir 1147/15 Kasım 1734]

Be-makâm-ı Konstantiniyye el-Mahrûse

Kad vasale ileynâ fi 15 Recebi'l-hayr sene 1147 [11 Aralık 1734]

49b-1

İşbu derûn-ı emr-i şerîf-i âlişânda mestûr olduğu üzere işbu sene-i mübârekeke nefis-i Trabzon'dan Rize'ye varınca vâkı' kazâlardan Tiflis Kal'ası muhâfazası için on bayrak ve hâlâ Erzurum vâlîsi olub Kars Kal'ası muhâfazasına me'mûr vezîr-i zî-şân Ahmed Paşa hazretlerinin ma'iyyetinde mevcûd bulunmak üzere dahi on bayrak ki beher bayrağı yüz yirmişer nefer olmak üzere müceddeden tashîh ve bedergâh-ı fermân buyurulan yirmi bayrak dergâh-ı âlî yeniçerileri serdengeçdi neferâtlarını tahrîre me'mûr fahru'l-akrân beşinci bölüğün İbrahim Çavuş ve Osman Çavuş Ağa nâm kimesneler meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't-tevkîrde hâlâ Trabzon'da anbâr emîni olan kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Ömer Ağa mahzarında her biri ikrâr ve takrîr-i kelâm idüb zıkr olunan bayrakların beher bayrağı yüz yirmişer nefer mevcûdları olmak üzere cem'an iki bin dört yüz mevcûd neferâtın 'azimetleri gününde Erzurum'a varınca beher neferine yevmiyye birer çift nândan iki bin dört yüz nefere beher yevm iki bin dört yüz çift nân ve beher beş neferine yevmiyye birer vukıyye küştten beher yevm dört yüz seksen küşt ve ağırlıkları tahmîli için dahi her on neferine birer re's mekârîden iki yüz kırk re's davarlarının ücreti mu'tâd-ı kadîm üzere emîn-i mûmâ-ileyh tarafından virilüb kaç günlük ta'yinât ve mekârî ücreti virilür ise neferâtın mikdârı ve eyyâmı tasrîhiyle tahrîrine me'mûr olanlardan memhûr temessük ahz ve ma'rifet-i şer'le işbu emr-i şerîf-i âlişânın zahrına hüccet-i şer'iyye itdir diyüb hîn-i hesâbda hesâba mahsûb için emîn-i mûmâ-ileyh yedinde hıfz eyleye deyu buyurulub lâkin mevsim-i şitânın istidâdından neferât-ı merkûmun akall-i kalîl on güne değîn Trabzon'dan Erzurum'a gidecekleri mu'âyene ve müşâhede olunub on günlük iktizâ iden ta'yinât ve ücret-i mekârî hesâb olundukda nân-bahâ beher çifti ikişer akçeden dört yüz guruş ve küşt-bahâ beher vukıyyesi dörder paradan dört yüz seksen guruş ve ücret-i mekârînin iki yüz guruş ki min haysi'l-mecmû' iki bin seksen guruşu ma'rifet-i şer'le emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden bize def'u teslîm ve biz dahi me'mûriyetimiz hasebiyle yedinden tamâmen ve kâmilen ahz u kabz idüb kabzımızı müş'îr emîn-i mûmâ-ileyhin yedine bir kıt'a memhûr temessük i'tâ eyledik fîmâ ba'd meblâğ-ı merkûm iki bin seksen guruşdan emîn-i mûmâ-ileyh yedinde bir akçe ve bir habbe bâkî kalmadı didikde gıbbe't-tasdîkî'ş-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurrîre fi 27 min Şa'ban sene 1147 [22 Ocak 1735]

Şuhûdu'l-hâl

Süleyman Efendi bin Hasan Ağa

Mehmed Efendi bin el-Hâcc Salih

Hüseyn Efendi bin Halil

İsmail Efendi, kâtib-i cizye
Hasan Efendi bin Mehmed Efendi
Ve gayruhum

49b-2

Bâ'is-i berây-ı ta'yinât-ı nân ve küşt ü lahm ve ücret-i mekârî ve bahâ-yı mezkûrîn dergâh-ı âlî ihrâç ve eyâlet-i Trabzon nakl Kars ve Tiflis an Trabzon Erzurum in kadar ta'yinât-bahâ ve ücret-i mekârî ahz u kabz-kerden an yed-i Ömer Ağa emîn-i anbâr-ı Trabzon bâ-fermân-ı âlî el-vâkı' fi 6 Şa'ban sene 1147 [1 Ocak 1735]

Nefer 1200 + 1200= 2400 mevcûd

Berây-ı kıt'ât 10+10=20

Fî-muhafaza-i Tiflis nakli-şüd fermân-ı âlî, berây-ı kıta'ât 10

Muhâfaza-i Kars, berây-ı kıta'ât 10

Berây-ı ücret-i mekârî; yekûn mekârî 240, 1200 gurus

Yevm-i nân 2400, eyyâm 10= yekûn 2400= 4800; yekûn 400 gurus

Lahm-ı ganem yevm 480 kıyye, eyyâm 10= lahm-ı ganem 4800 kıyye= yekûn 576; 480 gurus

Yalnız iki bin seksen gurusdur

49b-3, 49a

Bâ'is-i tahrîr-i temessük budur ki

Bin yüz kırk yedi senesi eyâlet-i Trabzon'da küşâdesi fermân buyurulan yirmi 'aded serdengeçdi bayraklarından on 'aded bayrağı Tiflis ve on 'aded Kars muhâfazalarında mevcûd bulunmak için beher bayrağı yüz yirmişer nefer mevcûdları olmak üzere Trabzon'dan Erzurum'a varınca iktizâ iden ta'yinât-bahâ ve ücret-i mekârîleri hâlâ Trabzon anbâr emîni izzetlü Ömer Ağa yedinden havâle buyurulmağın mevsim-i şitânın istidâdından neferât-ı merkûmun akall-i kalîl on güne değin Trabzon'dan Erzurum'a gidecekleri mu'âyene ve müşâhede olundukda mübâşeretimizle mârru'z-zikr küşâd olunan yirmi 'aded serdengeçdi bayraklarının fermân buyrulduğu üzere beher bayrağı yüz yirmişer nefer mevcûddan mecmû'u iki bin dört yüz mevcûd neferin Trabzon'dan Erzurum'a varınca on günde iktizâ iden nân-bahâ ve lahm ve ücret-i mekârîleri bâlâda tahrîr ve terkîm olunduğu üzere hesâb ve kitâb olundukda yalnız iki bin seksen gurusâ bâliğ olmağın vech-i meşrûh üzere yalnız iki bin seksen gurusu hâlâ Trabzon anbâr emîni izzetlü Ömer Ağa yedinden tamâmen ve kâmilan ahz

u kabz eylediğimi müş'îr hîn-i hesâbda emîn-i mûmâ-ileyhimânın mîrîyle hesâbına mahsûb olmak için yedine işbu memhûr temessük i'tâ kılındı. Fî 26 Şa'ban 1147 [21 Ocak 1735]

İbrahim, Çavuş-ı Dergâh-ı Âlî

Osman, Çavuş-ı Dergâh-ı Âlî

Kad vasale ileynâ fi 5 Ramazani'l-mübârek sene 1147 (29 Ocak 1735)

49a-1

İşbu derûn-ı emr-i şerîf-i âlîşânda mestûr olduğu üzere Erzurum Kal'asında mühimmât-ı cebehâne hıfzı için bu def'a Âsitâne-i sa'âdet'den sefine ile Trabzon İskelesine vusûl bulan çorbacıyân ile ma'en elli bir nefer dergâh-ı âlî cebeci neferâtlarının çorbacısı fahru'l-akrân İsmail Ağa nâm kimesne meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't tevkîrde hâlâ Trabzon'da anbâr emîni olan kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân işbu bâ'isü'l-vesîka Ömer mahzarında ikrâr ve takrîr-i kelâm idüb neferât-ı mezkûrenin Trabzon'da eyyâm-ı mekslerinde ve Trabzon'dan Erzurum'a varınca beher neferine yevmiyye birer çiftten elli bir nefere beher yevm elli çift nân ve beher altı neferine yevmiyye bir vukıyye lahm dan beher yevm sekiz buçuk vukıyye lahm ve eşyâları tahmîli için her on neferine bir re's mekârîden beş re's davarlarının ücreti emîn-i mûmâ-ileyh tarafından mu'tâd üzere virilüb kaç günlük ta'yinât ve mekârî ücreti virilür ise eyyâmı ve mikdârı tasrîhiyle zâbitânından memhûr temessük ahz ve ma'rifet-i şer'le işbu emr-i şerîf-i âlîşânda zahrına hüccet-i şer'iyye itdirdüb hesâba mahsûb için emîn-i mûmâ-ileyh yedinde hıfz eyleye deyu buyurulmağın imtisâlen li'l-emri'l-âlî Trabzon'da meksimiz yedi ve Erzurum'a varınca esnâ-i râhımız sekiz ki cem'an on beş günlük ta'yinât-bahâ ve ücret-i mekârî hesâb olundukda nân-bahâ çifti ikişer akçeden on iki guruş doksan akçe ve lahm-bahâ beher vukıyyesi dörder paradan günlük on iki guruş doksan akçe ve ücret-i mekârî yirmi beş guruş ki min haysi'l-mecmû' elli buçuk guruşu emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa ma'rifet-i şer'le yedinde olan emvâl-i mîrîden bana def' u teslîm ve ben dâhi me'mûriyetimiz hasebiyle yedinden tamâmen ve kâmilen ahz u kabz idüb kabzımı müş'îr emîn-i mûmâ-ileyh yedine bir kıt'a temessük i'tâ eyledim fîmâ ba'd meblâğ-ı merkûm elli buçuk guruşdan emîn-i mûmâ-ileyh yedinde bir akçe ve bir habbe bâkî kalmadı didikde gıbbe't-tasdîkî's-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurrîre fi 16 min Cemâziye'l-âhir sene 1147 [13 Kasım 1734]

Şuhûdu'l-hâl

Hüseyin Efendi bin İbrahim

Mehmed Ağa bin Abdurrahman

Süleyman Efendi bin Abdullah

Ali Efendi bin Halil

İsmail Efendi, kâtib-i cizye

Ve gayruhum

49a-2

Vech-i tahrîr-i hurûf budur ki

İşbu bin yüz kırk yedi senesinde Âsitâne-i sa'âdet'den ortamız ile Erzurum Kal'asında mühimmât-ı cebehâne hıfzına me'mûren sefine ile Trabzon'a vusûl ve Trabzon'da eyyâm-ı meksimizde ve Erzurum'a varınca esnâ-yı râhımız ta'yinâtı ve ücret-i mekârîmiz bâ-fermân-ı âlî hâlâ Trabzon ambâr emîni sa'âdetlü Ömer Ağa tarafından havâle buyurulmağın Trabzon'da eyyâm-ı meksimiz ile Erzurum'a varınca on beş günlük elli bir nefere beher neferine yevmiyye bir çift nândan yüz altmış beş çift nân ve beher altı neferine birer vukıyye küştüden yevmî sekiz buçuk vukıyye küştüden on beş günlük yüz yirmi yedi buçuk vukıyye küştü ve eşyâmız tahmîli için her on neferine bir re's mekârîden beş re's mekârîyi sa'âdetlü ambâr emîni Ömer Ağa yedinden bi't-tamâm ve'l-kemâl ahz u kabz eyleyüb emîn-i mûmâ-ileyhin zimmetinde bir akçe ve bir habbe hesâbımız kalmayub hîn-i hesâbda hesâbına mahsûb olmak için ber-mûceb-i emr-i âlî yedine işbu temessük virildi fi 17 Cemâziye'l-âhire sene 1147 [14 Kasım 1734]

İsmail, Çorbacı-yı Cebeci

48b

İşbu derûn-ı emr-i şerîf-i âlîşânda mestûr olduğu üzere Erzurum Kal'asında hâlâ mevcûd olan toblar için bu def'a Âsitâne-i sa'âdet'den Trabzon İskelesine vusûl bulan şâhî tob arabalarından birer buçuk vukıyye cabında sekiz kıt'a ve üçer yüz dirhem olmak üzere otuz iki kat'a ki mecmû'u kırk kıt'a tob arabaları ve mühimmât-ı sa'îreleri iskele-i mezbûreden Erzurum'a nakilleri için elli bir bölük fahru'l-akrân çorbacı Mustafa mübâşir ta'yîn ve zikr olunan araba ve mühimmât-ı sâ'irenin nakli için kifâyet mikdârı mekârî davarlarının lâzım gelen ücret-i mekârîleri mu'tâd üzere hâlâ Trabzon ambâr emânetine me'mûr 'umdetü'l-emâcid ve'l-a'yân Ömer Ağa tarafından virilüb ne mikdâr mekârî davarları ne mikdâr ücret-i mekârî virilür ise mikdârı tasrîhi ile mübâşir-i merkûm yedinden memhûr temessük ahz ve ma'rifet-i şer'le işbu emr-i şerîf-i âlîşânda zahrına hüccet-i şer'iyye itdir deyu hîn-i hesâbda hesâbına mahsûb için yedinde hıfz eyleye deyu işbu emr-i âlîde tasrîh buyurulmağın imtisâlen li'l-emri'l-âlî mekârî tâ'ifesinden olub fi'l-asl Bayburt Kazâsında Ustuh

Karyesinden ser-Mekârî Madik veled-i Arvatin ve Mıkırdıç veled-i Bogos ve Kerhi veled-i Moses ve Pulus Karyesinden Abraham veled-i Toros ve Melkon veled-i Kirkor ve Arduka Karyesinden Mardıros veled-i Markar ve diğêr Mardıros veled-i Arvatin ve Gelverik Karyesinden Bogos veled-i Mina ve Avedik veled-i Marhan ve Agya veled-i Abraham ve diğêr Mıkırdıç veled-i Bogos ve Erzurum'da Özhay Karyesinden Arvatin veled-i Serkis ve Serkis veled-i Arsem ve Kebru/Köbrü Kazâsından Hasan bin Ali ve Ebubekir bin Ali ve Sivas Kazâsından Kara Hasan bin Melik nâm mekârîler meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't-tevkîrde işbu bâ'isü'l-vesîka emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa ibn-i Hacı Mehmed mahzarında her biri ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm idüb zikr olunan araba ve mühimmât-ı sâ'irenin nakli şiddet-i şitâya müsâdif olub iskele-i mezbûreden mahmiyye-i Erzurum'a götürüb kabzına me'mûra teslîm itmek üzere sâlifü'z-zikr araba ve mühimmâtı defter mücebince mübâşir-i merkûm Çorbacı Mustafa Ağa ma'rifetiyle ceste ceste iki yüz doksan bir re's mekârî davarlarımıza vaz' u tahmîl ve iskele-i mezbûreden Erzurum'a varınca ber-vech-i mu'tâd beher bârgîre beşer gurus ücretden iki yüz doksan bir re's davarlarımız ki ücretleri ba'de'l-hesâb bin dört yüz elli beş gurusâ bâliğ olmağın meblâğ-ı merkûm bin dört yüz elli beş gurusu mübâşir-i mûmâ-ileyh Mustafa Ağa ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden bize def' u teslîm ve bizler dahi tamâmen ve kâmilen ahz u kabz eyledik didiklerinde mübâşir-i mûmâ-ileyh Mustafa Ağa dahi emîn-i mûmâ-ileyh mahzarında ikrâr meblâğ-ı merkûm bin dört yüz elli beş gurusu bâlâda isimleri mestûr ashâb-ı mekârîye ma'rifetim ve ma'rifet-i şer'le tamâmen teslîm anlar dahi ahz u kabz eylediklerini hâvî me'mûriyetim hasebiyle emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedine bir kıt'a memhûr temessük i'tâ eyledim fimâ ba'd meblâğ-ı merkûm bin dört yüz elli beş gurusdan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde bir akçe ve bir habbe bâkî kalmadı didiklerinde gıbbe't-tasdıkı'ş-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurrîre fi'l-yevmi'l-hâmis min Ramazani'l-mübârek li-sene seb'a ve erba'în ve mi'ete ve elf [5 Ramazan 1147/29 Ocak 1735]

Şâhidûnu's-sâbikûn

48a-1

Hâlâ Âsitâne-i sa'âdet'den Trabzon İskelesine vürûd ve Trabzon'dan anbâr emîni izetlû Ömer Ağa ma'rifetiyle Erzurum'a nakli fermân buyurulan kırk 'aded şâhî tob arabaları vesâyir yedek mühimmâtlarının defterdir ki vech-i âtî üzere zikr olunur fi 3 Ramazan sene 1147 [27 Ocak 1735]

Gönlek	40 aded
Kütük-i fenari	80 aded
Demirli dingil	80 aded
Demirsiz dingil	80 aded
Ayna tahtası	40 aded
Boncuk	80 aded
Uçurdem	40 aded
Yasdık	40 aded
Yasdık üzengisi	80 aded
Ok	40 aded
Kınnap	80 aded
Yük oku	40 aded
Kınnap yedek	80 aded
Demir kefçe	80 aded
Elsend (?)	98 aded
Köprücek	40 aded
Yedek burgu	217 aded
Kayış	750 çift
Lahşera	88
Tekelti	88 aded
Urgan	365 aded
Mismar vesâyir alât-ı demir kûfe	460 kıyye
Kantarma	88 çift
Şerit	1 çift
Mugas-ı mers	154 çift
Taban demiri	55 çift

48a-2

Vech-i tahrîr-i temessük oldur ki

Bin yüz kırk yedi senesi Trabzon İskelesine vürüd bulan kırk ‘aded şâhî tob arabaları vesâyir mühimmâtlarının Erzurum’a varınca ücret nakliyyeleri hâlâ Trabzon anbâr emîni Ömer Ağa yedinden havâle buyurulmağın şiddet-i şitâya musâddak olub mühimmât-ı mezkûrenin nakli için iki yüz doksan bir mekârî davarlarına tahmîl ve nakli mümkün olmağla ol vechile Erzurum’a varınca ücret nakliyyeleri fermân buyurulduğu üzere beher mekârîye beşer guruş ücretden hesâb olunub yalnız bin dört yüz elli beş guruşa bâliğ olmağın vech-i meşrûh üzere yalnız bin dört yüz elli beş guruşu emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinden tamâmen ve

kâmilên ashâb-ı mekârîye edâ vü teslîm olunub meblâğ-ı mezbûr hîn-i hesâbda emîn-i mûmâ-ileyhin mîrîyle olan hesâbına mahsûb olmak için bâ-fermân-ı âlî mübâşeretimiz hasebiyle yedine işbu memhûr temessük virildi. Fî 3 Ramazan sene 1147 [27 Ocak 1735]

Mustafa, Çorbacı-yı Arabacıyân-ı Dergâh-ı Âlî
Kad vasale ileynâ fi 5 Ramazan sene 1147 [29 Ocak 1735]

48a-3, 47b

İşbu derûn emr-i şerîf-i âlîşânda mestûr olduğu üzere işbu sene-i mübârekede Tiflis Kal'ası muhâfazası için her bir bayrağı yüz yirmişer nefer olmak üzere Sürmene ve Rize câniblerinden Küçük Çavuş Ağa vekîli ma'rifetiyle müceddeden tashîh-i fermân buyurulan on bayrak dergâh-ı âlî yeniçerilerini tahrîre me'mûr kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân vekîl-i mûmâ-ileyh Mustafa Çavuş Ağa nâm kimesne meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't tevkîrde hâlâ Trabzon'da anbâr emîni olan 'umdetü'l-emâcid ve'l-a'yân işbu bâ'isü'l-vesîka Ömer Ağa mahzarında ikrâr-ı tâmm ve takrir-i kelâm idüb bâ-fermân-ı âlî Sürmene ve Rize havâlîlerinde ma'rifetleriyle küşâd olunan bayrakların beher bayrağı yüz yirmişer nefer mevcûdları olmak üzere cem'an bin iki yüz mevcûd neferâtın 'azimetleri gününden Erzurum'a varınca beher neferine yevmiyye birer çiftten bin iki yüz nefere beher yevm bin iki yüz çift nân ve beher beş neferine yevmiyye birer vukıyye küştten beher yevm iki yüz kırk vukıyye küşt ve ağırlıkları tahmîli için her on neferine bir re's mekârîden yüz yirmi re's davarlarının ücreti mu'tâd-ı kadîm üzere emîn-i mûmâ-ileyh tarafından virilüb kaç günlük ta'yînât ve mekârî ücreti virülür ise neferâtın mikdârı ve eyyâmı tasrîhiyle zâbitânından memhûr temessük ahz ve ma'rifet-i şer'le işbu emr-i âlîşânın zahrına hüccet-i şer'iyye itdirir deyu hîn-i hesâbda hesâbına mahsûb için emîn-i mûmâ-ileyh yedinde hıfz eyleye deyu buyurulmağın imtisâlen li'l-emri'l-âlî sâlifü'z-zikr bayrakların küşâd olduğu mahallerden Erzurum'a varınca esnâ-i râh sekiz günlük olub iktizâ iden ta'yînât ve ücret-i mekârî hesâb olundukda nân-bahâ beher çifti ikişer akçeden yüz altmış ve küşt-bahâ beher vukıyyesi dörder paradan yüz doksan iki guruş ve ücret-i mekârî altı yüz guruşuna min haysi'l-mecmû' dokuz yüz elli iki guruşa ma'rifet-i şer'le emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden bana def' u teslîm ve ben dâhi me'mûriyetim hasebiyle yedinden tamâmen ve kâmilên ahz u kabz idüb kabzımı müş'îr emîn-i mûmâ-ileyhin yedine bir kıt'a memhûr temessük dahi i'tâ eyledim fimâ ba'd meblâğ-ı merkûm dokuz yüz elli iki guruşdan emîn-i mûmâ-ileyh yedinde bir akçe ve bir habbe bâkî kalmadı didikde gibbe't-tasdikî'ş-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurrîre fî 14 min Cemâziye'l-âhir sene 1147 [11 Kasım 1734]

Şuhûdu'l-hâl

Ahmed Efendi bin Mahmud Efendi

Hamza Efendi bin Şaban Ağa

İbrahim Efendi bin Ali Beşe

Hüseyin Çelebi bin Halil

Seyyid Ali bin Habib

Ve gayruhum

47b

Berây-ı serdengeçdiyân-ı yeniçeriyân-ı Dergâh-ı Âlî

Ta'yînât-ı küşâd-ı Tiflis irsâl-i mühimmâd sene 1147

Bayrağı 10 aded

Nefer	1200
Yevmiye nân	1200 çift
Küş	220 vukıyye
Mekârî	120 adet

Vech-i tahrîr-i hurûf budur ki

İşbu bin yüz kırk yedi senesinde Sürmene ve Rize câniblerinden Tiflis Kal'ası muhâfazasına ta'yîn buyurulmak üzere ma'rifetimizle küşâdesi fermân-ı âlî buyurulan on 'aded yeniçeri serdengeçdi bayraklarının beher bayrağı yüz yirmişer nefer olmak üzere ol havâliden bin iki yüz nefer tahrîr ve tekmîl olunub beher bir neferine yevmiye bir çift nân ve beher beş neferine yevmiye bir vukıyye küşt ve neferat-ı merkûmûnun Erzurum'a varınca eşyâları tahmîli için beher on neferine bir re's mekârî hâlâ Trabzon'da anbâr emîni sa'âdetlü Ömer Ağa'dan bâ-fermân-ı âlî havâle buyurulmağla küşâd olduğu mahalden Erzurum'a varınca esnâ-i râhları sekiz günlük yevmî bin iki yüz çift nândan dokuz bin altı yüz çift nân ve yevmiye iki yüz yirmi vukıyye küştten sekiz günlük bin yedi yüz altmış vukıyye küştü ve her on nefer bir re's mekârîden yüz yirmi mekârîyi emîn-i mûmâ-ileyh Ağa yedinden bi't-tamâm ve'l-kemâl ahz u kabz eyleyüb mahsûb olmak için ber-mûceb-i emr-i âlî yedine işbu memhûr temessük virildi. Tahrîren fi 13 Muharrem sene 1147 [15 Haziran 1734]

Mustafa Çavuş, vekîl-i Küçük Çavuş hâlâ

Kad vasale ileynâ fi 15 Şa'bani'l-muazzam sene 1147 [10 Ocak 1735]

Kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'deni'l-fazl ve'l-keîâm mevlâna Trabzon kâdîsî zîde fazlehû mefâhîru'l-emâcid ve'l-a'ayân Trabzon mütesellimi (boşluk) ve anbâr emîni (boşluk) ve mühimmât hıfzına me'mûr Ahmed Kethüdâ zîde mecduhum tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki; Trabzon Kal'ası Cebehânesinde mevcûd bulunmak üzere bundan akdem Âsitâne-i sa'âdet'den gönderülüb el-yevm mevcûd olan mühimmâtlardan mâ'adâ İnan cânibinde vâkı' Revan ve Gence ve Tiflis kal'alarına vesâyir kılâ'a iktizâ eyledikçe gönderilmek üzere Trabzon Cebehânesinde mevcûd bulunmak için irsâl olunan sûret-i defterde tahrîr olunan mühimmâtlardan bin kântar kurşundan mâ'adâsı tamâmen Dersa'âdet'imden sefâyine tahmîl ve ocak tarafından ta'yîn olunan mübâşir ile Trabzon İskelesine tesyîr ve irsâl olundukda inşaallahu Ta'âlâ mashûben bi's-selâm mühimmât-ı mezkûre iskele-i merkûma vardıkda sefâyinden ihrâç ve kal'a-i mezbûre cebehânesine vesâyir münasib olan me'men ve mahfûz mahallere vaz' ve hıfzına me'mûr merkûm Ahmed kethüdâ teslîm ve makbuzu olduĝunu müş'îr ecnâs mikdârı ile yedinden memhûr temessük ahz ve mahalline kayıd için Dersa'âdet'ime irsâl ve 'arz ve i'lâm eylesesiz ve mârru'z-zıkr kurşun Gümüşhane emîni zîde mecduhû ma'rifetiyle Gümüşhane havâlisinden mübâya'a ve mekârîler ile Trabzon'a nakl itdirilmek için başka emr-i âlişânım ısdâr ve irsâl kılınmaĝla bi't-tevfika Ta'âlâ ol dahi geldikde kal'a-i mezbûre cebehânesine vaz' ve hıfz eylesesiz sen ki merkûm Ahmed kethüdâsın kal'a-i mezbûrede hıfzına me'mûr olduĝun mühimmât-ı cebehâneden mahsûs emr-i şerîfim sâdır olmadıkça Trabzon vâlîleri ve mütesellimleri buyurduları ve anbâr emîni tezkireleriyle bir habbe mühimmât sarf eylemeyüb hıfz ü hırâsetde ihtimâm idüb irsâl olunan mühimmât-ı cebehânenin mecmû'u tamâmen ve kâmilen ahz u kabz olunduĝunu müş'îr mübâşirin yedine memhûr defter virüb hazine-i âmirem defterlerine kayıd için Dersa'âdet'ime irsâl ve mühimmâtın gereĝi gibi hıfz ü hırâsetine kemâl-i dikkat ve ihtimâm idüb emr-i âlişânımın hilâfıyla vaz' ve hareketden ziyâde tevakkî ve mücânebet eylemek bâbında fermân-ı âlişânım sâdır olmuştur buyurudum ki hükm-i şerîfimle (boşluk) vardıkda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâftet-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i celilü's-şân-ı vâcibü'l-ittibâ' ve lâzımü'l-ımtisâlimin mazmûn-ı itâ'at-makrûnuyla âmil olub hilâfıyla vaz' ve hareketden be-gayet ihtirâz eylesesiz şöyle bilesiz 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız. Tahrîren el-yevmü's-sâmin 'aşera min şehri Receb sene seb'a ve erba'în ve mi'ete ve elf [18 Receb 1147/14 Aralık 1734]

Be-makâm-ı Konstantiniyye el-Mahrûse

Kad vasale ileynâ fi 15 Şa'bani'l-muazzam sene 1147 [10 Ocak 1735]

47a-2, 46b

Hîn-i iktizâda serhad-ı şarkda vâkı' ba'zı kılâ'a nakl olunmak için Erzurum Kal'ası cebehânesinde müstevfâ mühimmât mevcûd itdirilmesi kazâyâ-yı lâzımeden olmağla mukaddemâ Dersa'âdet'den gönderilüb el-yevm Trabzon Kal'ası cebehânesinde mevcûd olan üç bin kantâr barut-ı siyah vesâyir ecnâs-ı mühimmâtı icâleten kaldırub Erzurum'a nakil ve irsâl ittirilmek üzere tertib ve sinîn-i sâbıkâda olageldiği üzere Trabzon'dan Erzurum'a varınca nakli için iktizâ iden mekârî davarları Trabzon Eyâleti vesâyir ol havâlîde tedârik ve ihrâç ve sâbıkı mucebince icâb iden ücretleri hâlâ Trabzon anbâr emîni olan 'umdetü'l-emâcid ve'l-a'yân ve dergâh-ı âli gedüklülerinden Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden virilmesi bâbında fermân-ı cihân-mutâ' sâdır ve iftihârü'l-emâcid ve'l-ekârim dergâh-ı âli kapucubaşlarından sa'âdetlü Ömer Ağa mübâşir ta'yîn olunmağın imtisâlen li'l-emri'l-âli mekârî tâ'ifesinden olub fi'l-asl Erzurum'da Çiftlik Karyesinden ser-Mekârî Karabet veled-i Angel ve Şakav Karyesinden Madik veled-i Boğos ve Ozni Karyesinden Simon veled-i Serkis ve Boğos veled-i Melkon ve eyâlet-i Sivas'da Gürün Kasabası ahâlisinden Karabet veled-i Panayot ve Gümüşhane'den İstefan veled-i Arab ve Bayburt'da Balahor'dan Mıkırdıç veled-i Boğos ve Manuk veled-i Bedros ve Van Kazâsında Moşt Karyesinden Toros [veled-i] Haçor ve Ohan veled-i Mıkırdıç ve Urfa Kazâsından Ahmed Beşe bin Şaban ve Ömer Beşe bin Hamza nâm mekârîbaşları meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't tevkîrde işbu bâ'isü'l-vesîka emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa mahzarında her biri ikrâr-ı tâmm ve takrir-i kelâm idüb zikr olunan mühimmât-ı cebehânedden barut-ı siyah vesâyir ecnâs-ı mühimmâtdan mahmiyye-i mezkureye götürüb kabzına me'mûra teslîm itmek üzere ceste ceste bin yüz on üç re's mekârî davarlarımıza vaz' u tahmîl idüb Trabzon'dan Erzurum'a varınca her bir re's bârgîre beşer gurus ücretden sâlifü'z-zikr bin yüz on üç re's davarlarımızın ücretleri hesâb olundukda min haysi'l-mecmû' beş bin beş yüz altmış beş guruşa bâliğ olub meblâğ-ı merkûm beş bin beş yüz altmış beş gurusu emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa ma'rifet-i şer'le ve mübâşir-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa ve cebecibaşı vekîli el-Hâcc Ahmed Ağa ma'rifetleriyle def' u ref' yedinde olan emvâl-i mîrîden bize def' ü teslîm ve bizler dahi yedinden bi't-tamâm ve'l-kemâl ahz u kabz idüb alâ kadri'l-husûs beynimizde iktisâm eyledik sâlifü'z-zikr bin yüz on üç re's davarlarımızın ücretleri olan beş bin beş yüz altmış beş guruşdan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbemiz bâkî kalmadı didiklerinde gıbbe't-tasdikı'ş-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurrîre fi'l-yevmi's-seb'a 'aşera min Şevvali'l-mükerrem sene 1147 [17 Şevval 1147/12 Mart 1735]

Şuhûdu'l-hâl

‘Umdetü’l-eşbâh Ahmed, Ağa-yı Trabzon
Ancakarazâde Hacı Mehmed Ağa
Fahru’l-akrân Ali Ağa, Nimbıyıkzâde
Hüseyin Ağa ibn-i Süleyman Ağa
‘Umdetü’l-a’yân Hacı Ahmed Ağa, Çubukcuzâde
Ve gayruhum

46b-1, 46a

Hîn-i iktizâda serhad-ı şarkda vâkı’ ba’zı kılâ’a nakl olunmak için Erzurum Kal’ası cebehânesinde müstevfâ mühimmât mevcûd itdirilmesi kazâyâ-yı lâzımeden olmağla mukaddemâ Dersa’âdet’den gönderilüb hâlâ Trabzon cebehânesinde mevcûd olan üç bin kantâr barut-ı siyah vesâyir ecnâs-ı mühimmât ile kezâlik hîn-i iktizâda ba’zı kılâ’a virilmek üzere bu def’a sefîne ile Trabzon’a gelüb vaz’-ı cebehâne olunan mühimmât-ı cedîdden şark cânibi seraskeri Köprülüzâde vezîr-i mükerrerrem Abdullah Paşa hazretleri tarafından icâleten matlûb buyurulan çerge ve çadır ve evânî-i nühâs ve mühimmât-ı sâ’ireden nakli iktizâ iden mühimmâtdan bu def’a vezîr-i serasker müşârun-ileyh hazretlerinin ma’iyyetinde mevcûd bulunmak üzere sefîne ile Âsitâne-i sa’âdet’den Trabzon’a gönderilen kırk ‘aded şâhî tob ve yuvarlak vesâyir ba’zı tobhane mühimmâtı inşaallahu Ta’âlâ selâmet ile Trabzon’a vâsıl oldukda bir gün evvel Erzurum’a nakl ve îsâl itdirilmesi mühimm ve muktezî ve ocak tarafından ta’yîn olunan kullukçuların yedlerine virilen mûmzâ ve memhûr sûret-i defer mûcebince zikr olunan toblar ile mühimmât-ı sâ’ire bi’t-tevfika subhânehû ve Ta’âlâ mashûben bi’s-selâm Trabzon İskelesine sefineler ile vâsıl oldukda kat’â tevakkuf ve te’hîr itdirilmeksizin taşraya ihrâç ve iktizâ iden tedâriğini görüb bir ‘aded tob ve yuvarlak vesâyir mühimmât zinhâr ve zinhâr geriye kalmamak şartıyla bir sâ’at akdem ve bir an mukaddem Erzurum’a nakl ve îsâl ve mu’tâd üzere icâb iden ücret-i nakliyeleri hâlâ Trabzon anbâr emîni olan ‘umdetü’l-emâcid ve’l-a’yân dergâh-ı âlî gedüklü Ağalarından Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden virilmesi bâbında fermân-ı cihân-mutâ’ sâdır ve iftihâru’l-emâcid ve’l-ekârim dergâh-ı âlî kapucubaşlılarından sa’âdetlü Ömer Ağa mübâşir ta’yîn olunmağın imtisâlen li’l-emri’l-âlî mekârî tâ’ifesinden olub fi’l-asl mahmiyye-i Erzurum’dan Ebubekir Beşe ibn-i Ömer ve Guzni Karyesinden Simyon veled-i Vasil ve Mıkırdiç veled-i Boğos ve Şakav Karyesinden Avanis veled-i Arvatin ve Çiftlik Karyesinden İstefan veled-i Arvatin ve Ozni Karyesinden Akar veled-i Babel ve Bayburt Kasabasından Mustafa bin Abdullah ve Septoros Karyesinden Ohan veled-i Andon ve Balahor Karyesinden Mıkırdiç veled-i Bogos ve Mustafa

bin Rızvan ve Bilor'dan Avanis veled-i Markus ve Mabik veled-i Bedros ve Gümüşhane'den İstefan veled-i Arab ve Urfa Kazâsından Yahya bin Hasan nâm mekârîbaşılar meclis-i şer'î-i hatîr-i lâzımü't-tevkîrde işbu bâ'isü'l-vesîka emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa mahzarında her biri ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm idüb zikr olunan bakâyâ mühimmât-ı cebehânedan ve ceddîd-i mühimmâtdan barut-ı siyâh ve tobhâne vesâyîr ecnâs-ı mühimmât'dan mahmiyye-i mezkûreye götürüb kabzına me'mûra teslîm itmek üzere ceste ceste üç yüz altmış yedi re's mekârî davarlarımıza vaz' u tahmîl idüb Trabzon'dan Erzurum'a varınca her bir re's bârgîre beşer guruş ücretden sâlifü'z-zikr üç yüz altmış yedi re's davarlarımızın ücretleri hesab olundukda min haysi'l-mecmû' bin sekiz yüz otuz beş guruşa bâliğ olmağın meblâğ-ı merkûm bin sekiz yüz otuz beş guruşu emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa ma'rifet-i şer'le ve mübâşir kapucubaşı mûmâ-ileyh Ömer Ağa ve cebecibaşı vekîli Hacı Ahmed Ağa ve tobcubaşı vekîli diğeri Ahmed Ağa ma'rifetiyle def' u ref' yedinde olan emvâl-i mîrîden bize def' u teslîm ve bizler dahi yedinden bi't-tamâm ve'l-kemâl ahz u kabz idüb alâ kadri'l-husûs beynimizde iktisâm eyledik sâlifü'l-beyân üç yüz altmış yedi re's davarlarımızın ücretleri olan bin sekiz yüz otuz beş guruşdan emîni mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbemiz bâkî kalmadı didiklerinde gıbbe't-tasdîkî's-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurrire fi'l-yevmi'r-râbî' ve'l-ısrîn min Zi'l-hicce'ti's-şerîfe sene 1148 [24 Zilhicce 1147/17 Mayıs 1735]

Şâhidûnu's-sâbikûn

46a-45b

Hîn-i iktizâda serhad-ı şarkda vâkî' ba'zı kıla'a nakl olunmak için Erzurum Kal'ası cebehânesinde müstevfâ mühimmât mevcûd itdirilmesi kazâyâ-yı lâzımeden olmağla mukaddemâ Dersa'âdet'den gönderülüb hâlâ Trabzon Kal'ası cebehânesinde mevcûd olan üç bin kantâr barut-ı siyâh vesâyîr ecnâs-ı mühimmât icâleten kaldırılıb Erzurum'a nakl ü irsâl itdirilmek üzere tertîb ve sinîn-i sâbıkada olageldiği üzere Trabzon'dan Erzurum'a varınca nakli için iktizâ iden mekârî davarları Trabzon Eyâleti vesâyîr ol havâlîden tedârik ve ihrâç ve sâbıkı mücebince icâb iden ücretleri hâlâ Trabzon an bâr emîni olan 'umdetü'l-emâcid ve'l-a'yân dergâh-ı âlî gedüklü ağalarından Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden virilmesi bâbında fermân-ı cihân-mutâ' sâdır ve iftihâru'l-emâcid ve'l-ekârim dergâh-ı âlî kapucubaşlarından sa'âdetlü Ömer Ağa mübâşir ta'yîn olunmağın imtisâlen li'l-emri'l-âlî mekârî tâ'ifesinden olub fi'l-asl mahmiyye-i Erzurum'da Çiftlik Karyesinden ser-Mekârî Karabet veled-i Angel ve Anyar/Anbar veled-i Mardıros ve Madik veled-i Bedros ve Şetmav

Karyesinden Madik veled-i Bogos ve Uzki Karyesinden Akob veled-i Tomas ve Sahak veled-i Bedros ve Kan Karyesinden Toros veled-i Angel ve Bayburt Kazâsında Eksanta Karyesinden Kirkor veled-i Akob ve Haskür Karyesinden Bedos veled-i Manik ve Melkon veled-i Bogos ve Ardaçka Karyesinden Mardos veled-i Manik ve Bilor Karyesinden Avak veled-i Mıkırdıç ve Balahor Karyesinden Mıkırdıç veled-i Bogos ve Ohan veled-i Avakim ve Gümüşhane'den İstefan veled-i Arab ve Yela veled-i Kostantin ve Bağra'dan Küçük Mehmed bin Abdullah ve Ali bin Süleyman nâm mekârîbaşılar meclis-i şer'-i şerîf-i lâzımü't-teşrîfde işbu bâ'isü'l-vesîka emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa mahzarında her biri ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm idüb zikr olunan mühimmât-ı cebehânedan barut-ı siyâh vesâyîr ecnâs-ı mühimmâtdan mahmiyye-i mezkûreye götürüb kabzına me'mûra teslîm eylemek üzere ceste ceste bin iki yüz seksen beş re's mekârî davarlarımıza vaz' u tahmîl idüb Trabzon'dan Erzurum'a varınca her bir re's bârgîre beşer guruş ücretden sâlifü'z-zikr bin iki yüz seksen beş re's davarlarımızın ücretleri hesâb olundukda min haysi'l-mecmû' altı bin dört yüz yirmi beş guruşa bâliğ olmağın meblâğ-ı merkûm altı bin dört yüz yirmi beş guruşu emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa ma'rifet-i şer'le ve kapucubaşı mûmâ-ileyh Ömer Ağa ve cebecibaşı vekîli el-Hâcc Ahmed Ağa ma'rifetiyle def' u ref' yedinde olan emvâl-i mîrîden bize def' u teslîm ve bizler dahi yedinden bi't-tamâm ve'l-kemâl ahz u kabz idüb alâ kadri'l-husûs beynimizde iktisâm eyledik sâlifü'z-zikr bin iki yüz seksen beş re's davarlarımızın ücretleri olan altı bin dört yüz yirmi beş guruşdan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbemiz bâkî kalmadı didiklerinde gıbbe't-tasdikı'ş-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurre el-yevmü's-semân min Zi'l-ka'deti'ş-şerîfe sene 1147 [8 Zilkade 1147/1 Nisan 1735]

Şuhûdu'l-hâl

Yahya Ağa, azzebân-ı Trabzon

El-Hâcc Mehmed Efendi, kâtib-i anbâr

Molla Ali Ağa, Bünyadzâde

'Umdetü'l-a'yân Hacı Mehmed Ağa, Şatırzâde

Fahru'l-akrân Ahmed Ağa, tobçubaşı vekili

45b

Serhad-ı şarkda vâkı' Revan Kal'ası cebehânesinde mevcûd bulunmak üzere beş yüz kantâr kurşunun irsâli muktezî olduğuna binâ'en Gümüşhane emîni 'umdetü'l-emâcid ve'l-ekârim sa'âdetlü Sadullah Efendi tarafından Trabzon cebehânesine teslîm olunub el-yevm cebehâne-i mezbûrede mahfûz olan beş yüz kantâr kurşun kal'a-i mezbûreye gönderilmek üzere hâlâ

Erzurum vâlisi vezîr-i âsaf-tedbir devletlü sa'âdetlü Yahya Paşa hazretlerine teslîm ve mârru'z-zikr beş yüz kantâr kurşunun Trabzon'dan Erzurum'a varınca nakli için iktizâ iden mekârîlerin Trabzon ve civarında vâkı' mahallerden tedârik ve ber-vech-i mutâd lâzım gelen ücretleri ma'rifet-i şer'le hâlâ Trabzon an bâr emîni olan 'umdetü'l-emâcid ve'l-ayân dergâh-ı âlî gedüklülerinden Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden virilmesi bâbında fermân-ı cihân-mutâ' sâdır ve iftihârü'l-emâcid ve'l-ekârim dergâh-ı âlî kapucubaşlarından olup Trabzon'da mühimmât nakline me'mûr sa'âdetlü Ömer Ağa mübâşir ta'yîn olunmağın imtisâlen li'l-emri'l-âlî mekârî tâ'ifesinden olup fi'l-asl mahmiyye-i Erzurum'da Çiftlik Karyesinden Karabet veled-i Ağak ve Toros veled-i Bedros ve Bogos veled-i Baron ve Balahor Karyesinden Mıkırdıç veled-i Bogos ve İstefan veled-i Serkis ve Bagdasar veled-i Simyon ve Diyarbekir Kazâsından Ali bin Mehmed ve Bağra'dan Ali bin Süleyman ve Urfa Karyesinden Mehmed bin Şaban ve Bayburt Kasabasından Baron veled-i Haçor ve Balahor Karyesinden Ohan veled-i Bogos ve Serkis veled-i Avadik ve Sürmene Kazâsından Halil bin Hasan ve Mustafa bin Ali nâm mekârîbaşılar meclis-i şer'-i hafîr-i lâzımü't-tevkîrde işbu bâ'isü'l-vesîka emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa mahzarında her biri ikrâr-ı tâmm ve takrir-i kelâm idüb zikr olunan kurşunu mahmiyye-i mezkûreye götürüb kabzına me'mûra teslîm etmek üzere ceste ceste iki yüz elli altı re's mekârî davarlarımıza vaz' u tahmîl idüb Trabzon'dan Erzurum'a varınca her bir re's bârgîre beşer guruş ücretden sâlifü'z-zikr iki yüz elli altı re's davarlarımızın ücretleri hesâb olundukda min haysi'l-mecmû' bin iki yüz seksen guruşa bâliğ olmağın meblâğ-ı merkûm bin iki yüz seksen guruşu emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa ma'rifet-i şer'le ve mübâşir kapucubaşı mûmâ-ileyh Ömer Ağa ve cebecibaşı vekîli Hacı Ahmed Ağa ma'rifetiyle def' u ref' yedinde olan emvâl-i mîrîden bize def' u teslîm ve bizler dahi yedinden bi't-tamâm ve'l-kemâl ahz u kabz idüb beynimizde alâ kadri'l-husûs iktisâm eyledik sâlifü'l-beyân iki yüz elli altı re's davarlarımızın ücretleri olan bin iki yüz seksen guruşdan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbemiz bâkî kalmadı didiklerinde gıbbe't-tasdikî'ş-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurrîre fi selhi Zi'l-ka'deti'ş-şerîfe li-sene seb'a ve erba'în ve mi'ete ve elf [30 Zilkade 1147/23 Nisan 1735]

Şuhûdu'l-hâl

'Umdetü'l-a'yân Hacı Mehmed Ağa, Şatırzâde

Fahru'l-emâsil Süleyman Ağa bin Mehmed Ağa

Fahru'l-küttâb Ali Ağa, Nimbıyıkzâde

Seyyid Ali Ağa, Bünyadzâde

Hacı Mehmed Efendi, kâtib-i an bâr

Seyyid Ali bin Habib

Ve gayrum

45a

İşbu sene-i mübâreke de şark cânibi seraskeri vezîr-i mükerrrem hazretlerinin ma'iyet-i âlilerinde ve hazret-i pâdişâhîde mevcûd bulunmak üzere dergâh-ı âlî yeniçeri ocağı hasekilerinden 'umdetü'l-a'yân haseki el-Hâcc Ahmed Ağa ma'rifetiyle Rumili cânibinde vâkı' zikr-i âtî kazâlardan bâ-fermân-ı âlî serdâr bayrakların küşâde ve kazâ-i mezkûründe olan yeniçeri yoldaşların tahrîr ve bayrakları altına cem' ve fermân-ı âlî buyurulduğu vech üzere Varna İskelesinden sefineler ile Trabzon İskelesine vusûl bulan Balçık serdârı İbrahim Ağa ve İsakça serdârı Osman Ağa ve Babadağı serdârı Mustafa Ağa ve İsmail serdârı Hamza Ağa ve Kırkkilisa serdârı vekîli Memiş Ağa ve Mankalya serdârı İsmail Ağa ve Varna serdârı ve Silistre serdârı Mustafa Ağa ve Köstence serdârı Mahmud Ağa ve Tuzluca serdârı vekîli Mustafa Ağa ve Berevadi serdârı Ağa nâm on dört nefer serdâr ağalar meclis-i şer'-i şerîf-i lâzımü't-teşrîfde medîne-i Trabzon'da bâ-fermân-ı âlî anbâr emânetine me'mûr 'umdetü'l-emâcid ve'l-a'yân işbu bâ'isü'l-vesika Ömer Ağa ibn-i Hacı Mehmed Ağa nâm kimesne mahzarında her biri ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm idüb haseki-yi mûmâ-ileyh Ahmed Ağa ma'rifetiyle zikr olunan kazâlarımızdan on dört kal'a bayraklarımızı fermân buyurulduğu üzere küşâd ve üç bin yedi yüz yetmiş nefer dergâh-ı âlî yeniçerileri tahrîr ve sâlifü'z-zikr Varna İskelesine gelüb dâhil olduğumuzda bir gün evvel ordu-yı mezkûra mülhak olma bâbında serasker-i müşârun-ileyh hazretleri tarafından mu'ekked ve müserred ve isti'câli hâvî sâdır olan emr-i âlî ve orduda ocak tarafından ta'yîn olunan çavuş yediyle vusûl bulub lakin savb-ı me'mûremize 'âzim olmak için mübâşir-i mûmâ-ileyh Haseki Ahmed Ağa'dan her on nefer eşyâları tahmîl için bir re's mekârî mu'tâd-ı kadîm olduğuna binâ'en taleb eylediğimizde ol dahi mekârî husûsuna dâ'ir taraf-ı Devlet-i Aliyye'den yedime emr-i şerîf i'tâ olunmadı deyu cevap virdikde neferât-ı mezkûra eşyâmızı tahmîl için mekârî olmadığı takrîrce sefer-i hümâyûna gidecek iktidârımız olmayub neferâtımız parçakende ve perîşân olacakları nümâyân olmağla bi'l-iktizâ hâlâ Trabzon vâlîsi vezîr-i mükerrrem Mustafa Paşa hazretlerine 'arzuhâl ve vezîr-i müşârun-ileyhden 'arzuhâlimiz üzerine mübâşir-i mûmâ-ileyhe hitâben buyuruldulari i'tâ ve mübâşir-i mûmâ-ileyh dâhi vâkı'-ı hâli vezîr-i müşârun-ileyh hazretlerine i'lâm eyledikde vezîr-i müşârun-ileyh hazretleri dahi neferât-ı mezkûrun bir gün evvel savb-ı me'mûrlarına sevk ve tesyîrleri lâzime-i hâlden olmağla mübâşir-i mûmâ-ileyhin i'lâmı mücebince eşyâları tahmîli için iktizâ hasebiyle Erzurum'a varınca iki yüz re's

mekârî davarları tedârik ve icâb iden ücretlerin emîn-i mûmâ-ileyh yedinde olan emvâl-i mîrîden ma'rifet-i şer'le virüb zikr olunan bârgîrleri zâbitânlarına teslîm ve hîn-i hesâbda hesâbına mahsûb olmak için hüccet-i şer'iyeye itdir deyüb yedinde hıfz eyleye deyu emîn-i mûmâ-ileyhe hitâben buyuruldu-yı âlileri i'tâ ve emîn-i mûmâ-ileyh dahi bâlâda asâkir-i merkûma te'hîr kalmayub bir gün evvel savb-ı me'mûrlarına âzim ve râhî olmaları için iki yüz re's bârgîr tedârik ve bizlere teslîm ve icâb iden ücret-i mu'tâdelerin vezîr-i müşârun-ileyh hazretlerinin emirleri ve cümle ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le mekârîleri ashâblarından işbu hâzırûn bi'l-meclis Bayburtlu Aran veled-i Toros ve Minas veled-i Mardiros ve Erzurumlu Ohan veled-i David ve Sürmene Kazâsından Ahmed bin Mehmed ve Receb bin Süleyman ve Yomura Nâhiyesinden Safioğlu Osman Ağa ve Akcaabad Kazâsından Torlakoğlu Ahmed Beşe nâm kimesneler Trabzon'dan Erzurum'a varınca her bir re'sine beşer guruşdan cem'an bin guruşu emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden meclis-i şer'de ma'rifetimizle ve ma'rifet-i şer'le tamâmen merkûmûna def'u teslîm anlar dahi tamâmen ve kâmilen ahz u kabz eylediler didikde ashâb-ı mekârîleri dahi serdârı merkûmûna âlâ tarîki'l-isti'câl eylediğimiz iki yüz re's davarlarımızın ücret-i mu'tâdesi olan meblâğ-ı merkûm bin guruşdan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbemiz bâkî kalmadı didiklerinde gibbe't tasdikı'ş-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurre fi'l-yevmi'l-'âşir min Muharremi'l-haram li-sene semân ve erba'in ve mi'ete ve elf [10 Muharrem 1148/2 Haziran 1735]

Şuhûdu'l-hâl

Hacı Mehmed Saidi, emîn-i kâtib-i anbâr

Fahru'l-emâsil Ahmed Ağa, tobcubaşı vekîli

'Umdetü'l-eşbâh Hacı Mehmed Ağa, Şatırzâde

'Umdetü'l-a'yân Çubukcuzâde Hacı Ahmed Ağa

Ve gayruhum

44b

Medîne-i Trabzon Eyâletinde vâkı' Akcaabad ve Yemuhura ve Sürmene ve Macuka ve nevâhîden Yomra nâm kazâ ve nâhiyeden işbu sene-i mübâreke hâlâ şark cânibi ser-askeri vezîr-i asâf-tedbîr hazretlerinin emânetinde mevcûd bulunmak üzere bu def'a sefine ile Âsitâne-i sa'âdet'den Trabzon İskelesine gönderilen ber-mûceb-i defter kırk 'aded şâhî tob ve elli 'aded arabaların sevk ve tesyîri fermân buyurulmağın ber-mûceb-i emr-i âlî ihrâç olunan tob-keşân neferâtlarının edâ-i hizmet iden kazâların tob-keşân neferâtları taraflarından husûs-ı

âtîyyü'z-zikr için her bir kazâ ve nâhiyeden vekîlleri olub mühimm-i şer'î üzere vekâletleri sâbite olub Akcaabad tarafından Ahmed Ağa ibn-i Mahmud ve Yemhura'dan diğêr Ahmed Beşe bin Abdullah ve Sürmene'den Hamza Ağa ibn-i Ahmed Ağa ve Macuka'dan Uzun Mustafa Ağa bin Süleyman ve Vidin'den Osman Ağa ibn-i Mehmed Ağa ve nefsi-i Trabzon'dan el-Hâcc Ahmed Ağa bin Mehmed nâm kimesneler ile nefsi-i şehrin keferesi tarafından kethüdâları Lefter veled-i Banayot ve Sahak veled-i Bedros nâm zimmîler bi'l-vekâle ve tob-keşân neferâtlarının ta'yînât ve urûbalarını tahmîl iden mekârî ashâblarından Ali Beşe bin Mehmed ve Hasan Beşe bin Ali ve timurci tâ'ifesinden Kirkor veled-i Manik bi'l-asâle ve üç nefer ustalar taraflarından bi'l-vekâle ve kömürciyândan Manik veled-i Serkis bi'l-asâle ve esnâ-i râhda toblarının şikest olan mevâzi'lerin ta'mîr ve termîm için Neccârbaşı Ali Beşe bin Hasan bi'l-asâle ve üç nefer kalfaları taraflarından bi'l-vekâle ve tob-keşân neferâtlarının yanlarına sular için ta'yîn olunan esb-sakadan Mehmed Beşe bin Hüseyin bi'l-asâle ve iki nefer için bi'l-vekâle kezâlik arka ve dest sakalarından Hüseyin Beşe bin Ahmed ve Mehmed Beşe bin Süleyman bi'l-asâle ve üç nefer için bi'l-vekâle ve kassabândan Hasan Beşe bin Ahmed bi'l-asâle ve Bakkalbaşı Mahmud Başê bin Osman bi'l-asâle ve şa'irciyândan Musa Beşe bin Hüseyin ve samanciyândan Yakub Beşe ibn-i Abdullah nâm kimesneler bi'l-asâle ve bi'l-vekâle meclis-i şer'î-i hatîr-i lâzımü't-tevkîrde dergâh-ı âlî gedüklü ağalarından olub Trabzon'da anbar emânetine me'mûr 'umdetü'l-a'yân işbu bâ'isü'l-vesîka Ömer Ağa ibn-i Hacı Mehmed Ağa mahzarında her biri ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm idüb zikr olunan kırk kıt'a şâhî toblar ile elli 'aded arabaları kırk yedi senesi Zi'l-ka'desinin on sekizinci gününden [11 Nisan 1735] sene-i mezbûre Zi'l-hiccesinin onuncu gününe [3 Mayıs 1735] varıncaya değin yirmi iki günde Trabzon hâricinde vâkı' Değirmenderesi ta'bîr olunur nâm mahalden Gölçayırı nâm mahalle ve zikr olunan Gölçayırı'ndan Hoşoğlan Hamı'na varınca ve Han-ı mezkûrdan Cevizlik nâm mahalle ve zikr olunan Cevizlik'den Havâce Mezarlığı'na varınca on üç sâ'at mesafe olub müceb-i defter yirmi iki günde kırk kıt'a şâhî tob ve elli 'aded arabalar sevk ve tesyîr olundukda müvekkilerimiz tob-keşân neferlerinin her bir neferine yevmiyye ta'yîn olunan üçer paralık nânları ve her elli nefere çorbalık yevmiyye beş vukıyye pirinç ve beş vukıyye lahm ve bir vukıyye revgan-ı sâde ta'yînâtları idüb beher bir vukıyye lahm dörder paraya ve her bir vukıyye pirinç beş paraya ve bir vukıyye yağ kırk akçeye ve timurci ve neccâr ustalarının ta'yînât ve ücretleri beher yevm bir neferin kırk beş akçe ve kömürün beher kıyye yükü birer buçuk guruşa ve urûba tahmîl iden mekârî bârgîrin yevmiyye ücretleri otuz akçe ve saka bârgîrlerinin her birlerine yevmiyye altışar akçe ve arka ve dest sakalarının yevmiyyeleri otuz akçe ve saka bârgîrlerinin her birilerine yevmiyye altmışar akçe ve arka ve dest sakalarının yevmiyyeleri otuz akçe ve

şa'îrin beher keyl-i İstanbulî elli beş akçeye ve samanın beher kantârı doksanar akçeye olub ba'de itmâmü'l-hizmet eyyam-ı mezkûrede emîn-i mûmâ-ileyh tarafından taraflarımıza virilen ta'yînât ve çorbalık ve lahm ve ücret-i mekârî ve ücret-i saka ve timurci ve neccâr ve timur ve şa'îr ve saman-bahâ hâlâ Trabzon Eyâletine mutasarrıf vezîr-i zî-şân düstûr-ı asâf-şân devletlü sa'âdetlü ve mekremetlü Mustafa Paşa Hazretlerinin ma'rifetleri ve umûr-ı mühimme temeşşine me'mûr dergâh-ı âlî kapucubaşlarından sa'âdetlü Ömer Ağa vesâyir umûr-ı mühimmeye me'mûr çorbacıbaşılar ma'rifetleri ve ma'rifet-i şer'le hesâb ve kitâb olundukda ber-mûceb-i defter dört bin on iki guruş ile yirmi akçeye bâliğ olmağın meblâğ-ı mezkûru vezîr-i müşârun-ileyh hazretlerinin vesâyir me'mûrînin ma'rifetleri ve ma'rifet-i şer'le emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden tamâmen bizlere def' u teslîm ve bizler dahi bi'l-asâle ve bi'l-vekâle yedinden bi't-tamâm ve'l-kemâl ahz u kabz idüb beynimizde iktisâm eyledik meblâğ-ı merkûmdan emîn-i mûmâ-ileyh zimmetinde bir akçe ve bir habbe ta'yînâtımızdan bâkî kalmadı didiklerinde gibbe't-tasdîkî's-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurre fi'l-yevmi'l-hâdî 'aşera min Zi'l-hiceti's-şerîfe sene 1147 [11 Zilhicce 1147/4 Mayıs 1735]

Şuhûdu'l-hâl

Cebecibâşı vekîli Hacı Ahmed

Fahru'l-a'yân Hacı Ahmed Ağa, tobcubaşı vekîli

Fahru'l-küttâb Hacı Mehmed Ağa, Şatırzâde

Fahru'l-a'yân Hacı Ahmed Ağa, Çubukcuzâde

Feyzullah Efendi, kâtib-i cebehâne

Ve gayruhum

44a

Düstûr-ı mükerrem müşîr-i mufahham nizâmü'l-'âlem müdebbiru umûri'l-cumhûr bi'l-fikri's-sâkıb mütemmimu mehâmi'l-enâm bi'r-re'yi's-sâ'ib mümehhidu bünyâni'd-devle ve'l-ikbâl müşeyyidu erkâni's-sa'âde ve'l-iclâl el-mahfûfû bi-sunûfi 'avâtıfı'l-meliki'l-a'lâ Trabzon vâlîsi vezîrim Mustafa Paşa edâmellahu ta'âlâ iclâlehû ve iftihârü'l-emâcid ve'l-ekârim câmi'ü'l-mehâmid ve'l-mekârîm el-muhtassu bi-mezîdi 'inâyeti'l-meliki'd-dâ'im dergâh-ı mu'allâm kapucubaşlarından olub Trabzon'da mühimmât nakline me'mûr Ömer dâme mecduhû ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Trabzon anbâr emîni (boşluk) ve Trabzon'da cebecibaşı vekîli (boşluk) zîde mecduhûmâ tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Revan Kal'ası cebehânesinde mevcûd bulunmak üzere beş yüz kantâr kurşunun irsâli muktezî

olduğuna binâ'en Gümüşhane emîni Sadullah zîde mecduhû tarafından Trabzon cebehânesine teslîm olunub hâlâ cebehâne-i mezbûrede mahfûz olunan beş yüz kantâr kurşun kal'a-i mezbûreye gönderilmek üzere virilüb nakli için iktizâ iden mekârîleri Trabzon'da tedârik ve tahmîl ve Erzurum'a irsâl olunub Revan kal'asına nakli için hâlâ Erzurum vâlisî Vezîrim Yahya Paşa edâmellahu Ta'âlâ iclâlehûya teslîm olunmak fermân olunmağın imdi sen ki vezîrim müşârun-ileyhsin ve mûmâ-ileyhimsin işbu emr-i şerîf-i celilü'l-kadr vusûlünde Trabzon cebehânesinde mevcûd ve mahfûz olan mârru'z-zikr beş yüz kantâr kurşunun Erzurum'a nakli için iktizâ iden mekârîleri Trabzon ve civârında vâkı' mahallerden icâleten tedârik ve sen ki Trabzon anbâr emîni (boşluk) zîde mecduhûsun ber-vech-i mu'tâd lazım gelen ücretleri ma'rifet-i şer'le tamâmen virüb ol mikdâr kurşun tahmîl ve taraflarından yanına mutemed-i aliyye adamlar ve iktizâ ider ise Trabzon beşlüyânından mikdâr kifâye neferât ta'yîn ve seri'an ve icâleten Erzurum'a nakl ve îsâl eyleyüb Revan Kala'asına irsâl için hâlâ Erzurum vâlisî vezîr-i müşârun-ileyhe teslîm ve teslîm olunduğun müş'îr yedinden i'lâm aldırub hâzine-i âmirem defterine kayıd için Dersa'âdet'ime irsâl ve arz ve i'lâm eylesiz ancak zikr olunan kurşunun bir gün evvel ve bir sâ'at mukaddem nakl ve îsâli ehemmi-umûr-ı Devlet-i Aliyye'mden olmağla 'avk ve te'hîr veyahud ahar vechile hilâf-ı emr-i hümâyûnum hareketden mücânebet olunmak bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuştur buyurdum ki hükm-i şerîfimle (boşluk) vardukda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i celilü's-şân-ı vâcibü'l-ittibâ' ve lâzımü'l-ımtisâlimin mazmûn-ı itâ'at-makrûnuyla âmil olub hilâfıyla vaz' ve hareketden mücânebet ve ihtirâz ve ictinâb eylesiz şöyle bilesiz 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız. Tahrîren yevmü's-sânî aşera min Zi'l-ka'de sene seb'a ve erba'în ve mi'ete ve elf [12 Zilkade 1147/5 Nisan 1735]

Kad vasale ileynâ fi 25 Zi'l-hicce'ti's-şerîfe sene 1147 [18 Mayıs 1735]

Be-makâm-ı Konstantiniyye el-Mahrûse

43b-1

Haseki şirretlü el-Hâcc Ahmed Ağa asâkir-i merkûmenin keyfiyeti vukû'u üzere i'lâm eylesin deyu

Fî gurreti Muharrem sene 1148 [24 Mayıs 1735]

Trabzon anbâr emîni izzetlü Ömer Ağa neferât-ı mezkûrların bir gün evvel savb-ı me'mûrlarına sevk ve tesyîrleri lâzıme-i hâlden olmağla mezkûrların üzerlerine ocak tarafından ta'yîn olunan Haseki el-Hâcc Ahmed Ağa'nın i'lâmı mücebince neferât-ı

mezkûrlarının eşyâlarının tahmîli için iktizâ iden mekârîlerini Erzurum'a varınca tedârik olunan mekârîlerden iki yüz re's mekârî virüb ve mu'tâd üzere icâb iden ücretlerin yedinde olan emvâl-i mîrîden ma'rifet-i şer'le virüb ve zâbitânlarına teslim eyleyüb hesâbına mahsûb olmak için hüccet-i şer'iyeye itdürüb yedine hıfz eyleye deyu

Fî gurreti Muharrem sene 1148 [24 Mayıs 1735]

43b-2

Devletlü mekremetlü merhametlü Sultanım hazretleri sâğ olsun 'arzuhâl-i kulları budur ki Bu kulları on dört 'aded Rumili yeniçeri serdârları 'alemdârı olub bu sene-i mûbârekede hâlâ şark cânibi seraskeri vezîr-i mûkerrem hazretlerinin ma'iyetlerinde mevcûd bulunmak üzere bâ-fermân-ı şerîf-i âlîşân ocak tarafından Haseki el-Hâcc Ahmed Ağa kulları ma'rifetiyle bayraklarımız küşâd ve kazâlarımızda olan yeniçeri yoldaşları cem' ve umûmen Varna İskelesine geldiğimizde zahirelerimiz ve sefinelerimiz taraf-ı mîrîden virilüb fermân-ı âlî buyurulduğı üzere ağa-yı mûmâ-ileyh kulları ma'en Trabzon İskelesine gelüb hâlâ bir gün evvel ordu-yı hümâyûn-ı nusret-makrûna erişmemize inâyetlü serasker efendimiz hazretlerinin etraf-ı âlîlerinden isti'câl emr-i şerîf ile ocak tarafından çavuş gelüb lakin eşyâlarımızın tahmîli için beher on nefere bir re's mekârî davarları iktizâ idüb henüz taraf-ı Devlet-i Aliyye'den fermân-ı şerîf gelmeyüb ol ecilden emvâlimiz diğerk gün olub ber-vechile ücret-i mekârî virecek iktidârımız olmayub çaresiz ve bikes³⁶⁰ kalub ol vechile ordu-yı mansûra gitmeye murâdımız olmamağla 'arzuhâlimiz tahrîre cesâret olundu merâhim-i aliyyelerinden mercûdur³⁶¹ ki hâlâ mevcûd olan üç bin yedi yüz yetmiş neferâtımız olub Erzurum'a değin eşyâlarımızın tahmîli için mu'tâd-ı kadîm üzere beher on nefer kullarına bir re's mekârî bârgîrlerin ve lâzım gelen ücret-i mekârîleri hâlâ Trabzon anbâr emîni yedinden emvâl-i mîrîden virilüb bu kulların ber-kadem-i akdem savb-ı me'mûrlarımıza irsâl ve îsâle kerem ve inâyet ve merhamet buyurulmak bâbında emr-i fermân devletlü sa'âdetlü merhametlü sultanım hazretlerindir

Bende serdârân ve yeniçeri neferât kulları, Rumili

43b-3

Ma'rûz-ı kulları budur ki

Hâlâ şark cânibi seraskeri vezîr-i mûkerrem ve serdâr-ı ekrem devletlü inâyetlü Abdullah Paşa Efendimiz hazretlerinin ma'iyet-i âlîlerinde ve hidemât-ı pâdişâhîde mevcûd bulunmak üzere

³⁶⁰ Bikes: Kimsesiz.

³⁶¹ Mercû: Ümid edilen, rica olunan.

bâ-fermân-ı şer‘-i âlîşân bu kulları ma‘rifetiyle Rumili câniblerinden on dört kazânın yeniçeri serdârların bayrakların küşâd ve taht-ı kazâlarında olan yeniçeri yoldaşları kulların tahrîr ve bayrakları altına cem‘ ve fermân-ı âlî buyurulduğu vech üzere Varna İskelesine geldiğimizde tahrîr olunan defter hesâb olundukda cem‘an yekûn üç bin yedi yüz yetmiş nefer olmağla ol mikdâr neferâtın defteri taraf-ı Devlet-i Aliyye‘ye irsâl ve iskele-i mezbûrede taraf-ı mîrîden virilen sefinelere neferât-ı mezbûranları vaz‘ u tahmîl ve mashûben selâmet birle gelüb Trabzon İskelesinde vusûl ve sefinelerden ihrâç ve‘l-yevm tahrîr olunduğu minvâl üzere mevcûd olmakla hâlâ bir gün evvel ordu-yı hümâyûna mülhak olmaları için serasker-i müşârun-ileyh hazretleri taraf-ı âlîlerinden isti‘câl emirleri gelüb ancak eşyâları mu‘tâd üzere on nefere bir bârgîr olub lakin bu kulların imkânları husûsuna dâ‘ir emr-i şerîf ile me‘mûriyetim olmayub zikr olunan serdârlar ve alemdârlar ve umûmen neferâtları bu kullarına gelüb şöyle muzlim-i hâl eylediler ki hâlâ Trabzon‘dan bilâ-mekârî ordu-yı mansûre tarafına gitmeye iktidârımız ve ücret-i mekârîye dahi kudretimiz yoktur deyu cevâb virmeleriyle fi‘l-hakîka ‘asâkir-i merkûmeden kullarına eşyâları tahmîl için emr-i fermânlarıyla Trabzon anbâr emîni tarafından iki yüz mikdârı mekârî davarları virilmesi bâbında hâk-i pâ-yı devletlerine vâkı‘-ı hâli i‘lâm olundu bâkî emr u fermân devletlü inayetlü merhametlü sultanım hazretlerindedir

Bende el-Hâcc Ahmed, ağa-yı Azak el-me‘mûr

43a-1

Düstûr-ı mükerrem müşîr-i mufahham nizâmü‘l-‘âlem müdebbiru umûri‘l-cumhûr bi‘l-fikri‘s-sâkıb mütemmimu mehâmi‘l-enâm bi‘r-re‘yi‘s-sâ‘ib mümehhidu bünyâni‘d-devle ve‘l-ikbâl müşeyyidu erkâni‘s-sa‘âde ve‘l-iclâl el-mahfûfü bi-sunûfi ‘avâtıfi‘l-meliki‘l-a‘lâ Trabzon vâlisi vezîrim (boşluk) Paşa edâmellahu ta‘âlâ iclâlehû ve kıdvetü‘l-kuzât ve‘l-hükkâm ma‘deni‘l-fazl ve‘l-kelâm Mevlâna Trabzon kâdisı zîde fazlehû ve iftihâru‘l-emâcid ve‘l-ekârim câmi‘ü‘l-mehâmid ve‘l-mekârîm el-muhtassu bi-mezîdi ‘inâyeti‘l-meliki‘d-dâ‘im dergâh-ı mu‘allâm kapucubaşlarından Trabzon‘dan Erzurum mühimmât nakline me‘mûr Ömer dâme mecduhû ve kıdvetü‘l-emâcid ve‘l-a‘yân dergâh-ı mu‘allâm gedüklülerinden hâlâ Trabzon anbâr emîni Ömer zîde mecduhû tevkî‘-i refi‘-i hümâyûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki hâlâ şark cânibi seraskeri Köprülüzâde vezîrim Abdullah Paşa edâmellahu Ta‘âlâ iclâlehûnun ma‘iyyetinde mevcûd bulunmak üzere bu def‘a sefine ile Dersa‘âdet‘den gönderilen kırk ‘aded şâhî tob ve yuvarlak vesâyir ba‘zı tobhâne mühimmâtı inşaallahu Ta‘âlâ selâmet ile Trabzon‘a vâsıl oldukda bir gün evvel Erzurum‘a nakl ve irsâl itdirilmek mühimm ve muktezî

olmağla imdi sen ki vezîr müşârun-ileyh ve siz ki mûmâ-ileyhim siz işbu emr-i şerîf-i alîşân vusûlünde ocak tarafından ta'yîn olunan kullukçuyânların yedlerine virilen memhûr ve mûmzâ sûret-i defter mûcebince zikr olunan toblar ile mühimmât-ı sâ'ire bi't-tevfikihi subhânehû ve Ta'âlâ mashûben bi's-selâm Trabzon İskelesine sefîne ile vâsıl ve dâhil oldukda kat'â tevakkuf ve te'hîr itdirmeksizin taşraya ihrâç ve mu'tâd üzere icâb ücret-i nakliyyeleri Trabzon anbâr emîni mûmâ-ileyh yedinden virilmek şartıyla iktizâ iden tedâriğini görüb bir 'aded tob ve yuvarlak vesâyir mühimmât zinhâr ve zinhâr gerüye kalmamak şartıyla bir sâ'at akdem ve bir an mukaddem Erzurum'a nakl ve îsâl eylemekden cümleliz ziyâde ihtimâm ve dikkat eylesiz hülâsa-i kelâm mezkûr toblar ile mühimmât-ı sâ'irenin her ne vechile olur ise bir gün evvel Erzurum'a indirilmesi matlûb-ı hümâyûnum olmağla bu bâbda bir dürlü 'avk ve te'hîr ve rehâvet ve taksîre rızâ ve cevâz göstermeyüb alâ eyyi-hâl ta'cîl-i ale't-ta'cîl tamâmen ve kâmilen Erzurum'a nakl ve îsâline ihtimâm ve kudret ve her ne mikdâr ücret-i nakliyye virilir ise sen ki anbâr emîni mûmâ-ileyhsin ma'rifet-i şer'le sahîhi üzere defter ve hüccet-i şer'iyye itdir diyub hesâbına mahsûb olmak için işbu emr-i şerîfimle ma'en yedinde hıfz ve ma'âzallahu Ta'âlâ 'avk ve te'hîr misillü vaz' ve hâletden gâyetü'l-gâye ihtirâz ve mücânebet olunmak bâbında fermân-ı alîşânım sâdir olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfimle (boşluk) vardukda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i celilü's-şân-ı vacîbü'l-ittisâl ve lâzımü'l-ımtisâlimin mazmûn-ı itâ'at-makrûnuyla 'amel olub hilâfıyla vaz' ve hareketden be-gâyet ihtirâz ve ictinâb eylesiz şöyle bilesiz alamet-i şerîfe i'timâd kılınız. Tahrîren el-yevmü'l-'âşir Şevval li-sene seb'a ve erba'in ve mi'ete ve elf [10 Şevval 1147/5 Mart 1735]

Be-makâm-ı Konstantiniyye el-Mahrûse

Kad-vasale ileynâ fi 20 Zi'l-hiceti's-şerîfe sene 1147 [13 Mayıs 1735]

43a-2, 42b

Kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'deni'l-fazl ve'l-keâm Mevlânâ Trabzon kâdîsı zîde fazlehu kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân dergâh-ı mu'allâm gedüklülerinden olub Trabzon'da anbâr emîni olan Ömer zîde mecduhû tevkî-i refî-i hümâyûn vâsıl olucak ma'lûm ola ki hâlâ şark cânibi seraskeri vezîr-i mûkerrem Köprülüzâde Abdullah Paşa edâmellahu Ta'âlâ iclâlehûnun ma'iyetinde mevcûd bulunmak üzere Trabzon Eyâletinde vâkı' kazâlardan müceddeden küşâdı fermânım olunan elli 'aded dergâh-ı mu'allâm yeniçerileri ve serdengeçdi bayrakları neferâtında mu'tâd üzere çadır ve çerçe ve mühimmât-ı sâ'ireleri virilmek için istid'â-yı inâyet itmeleriyle sinîn-i sâbıkada şark seferleri için ba'zı mahallerin küşâde itdirilen yeniçeri

ve serdengeçdi bayraklarının her bayrağına ikişer kıt'a çerge-i sekban vesâyir luzûmu olan ecnâs-ı mühimmâtda taraf-ı mîrîden virilüğü olduğu hazine-i âmirem defterlerinde mestûr ve mukayyed olub lakin zikr olunan bayrakların her birine bir kıt'a çerge-i sekban ve birer kıt'a çadır maa sütun ve beher bayrağa birer çeşme ve birer kazgan ve birer tencere maa kabak ve birer lengeri ve birer çift meşk-i mükemmel ve birer musluk ve birer kıbra-i (?) arka ve birer fenar ve birer ibrik ve üçer 'aded kilim-i sâyishâne ve birer re's saka bârgîri kifâyet ideceğini dergâh-ı mu'allâm yeniçerileri ocağı tarafından haber virilmeleriyle mâru'z-zikr elli 'aded serdengeçti bayraklarının her bir bayrağı için iktizâ iden ol mikdâr çadır ve çerge ve mühimmât-ı sâ'ire eğer Trabzon'dan Erzurum'a nakli fermânım olan cebehâne mühimmâtından ol makûle mühimmât şimdiye dek nakl olunmayub Trabzon'da mevcûd bulunur ise tamâmen mevcûddan virilmek ve eğer mühimmât-ı mezkûrenin bir mikdârı mevcûd bulunub kusûru na-mevcûd ise mevcûd olunandan mâ'adâsı sen ki anbâr emîni mûmâ-ileyhsin ma'rifetinle mübâya'a ve mevcûd bulunanlar ile ma'en teslîm ve eğer cümlesi Erzurum'a nakl olunmuş bulunur ise cümlesini yedinde olan emvâl-i mîrîye eylesin mübâya'a ve zâbitlerine teslîm itmek fermânım olmağla imdi işbu emr-i şerîf-i âlîşânım vûsulünde kat'â tevakkuf ve te'hîre ruhsat ve cevâz göstermeyüb irsâl olunan memhûr ve mûmzâ sûret-i defter mücebinde sâlifü'z-zikr elli 'aded serdengeçdi bayrakları için iktizâ iden çadır ve çerge vesâyir mühimmâtı eğer Trabzon'dan dergâh-ı mu'allâm kapucubaşlarından Ömer dâme mecduhû ma'rifetiyle Erzurum'a nakli fermânım olan cebehâne-i mühimmâtdan olmakda mühimmât-ı şehriyedennakl olunmayub Trabzon'da mevcûd bulunur ise cümlesini mevcûddan ifrâz ve zâbitânına teslîm ve makbûzlarını müş'îr sen ki mühimmât hıfzına me'mûr merkûmsun yedlerinde memhûr temessükât ahz ve eğer mühimmât-ı mezkûrenin bir mikdârı mevcûd bulunub kusûru nâ-mevcûd ise mevcûd olunandan mâ'adâsını sen ki anbâr emîni mûmâ-ileyhsin Trabzon'da sen mübâya'a ve teslîm ve eğer cümlesi Erzurum'a nakl olunmuş bulunur ise mecmû'unu ve kezâlik saka bârgîrlerini sen ki anbâr emîni mûmâ-ileyhsin yedinde olan emvâl-i mîrî ile sâbık kaydı üzere sen mübâya'a ve zâbitânına teslîm ve makbûzları olduğunu müş'îr yedlerinden memhûr temessükât ahz ve hesâbına mahsûb olunmak için yedinde hıfz eyleyüb hilâf-ı fermân vaz'-ı hâletden ve gönderilen memhûr ve mûmzâ sûret-i defterden ziyâde mühimmât virmekden mücânebet-i tâmm eylemeniz bâbında fermân-ı âlîşânım sâdir olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfimle (boşluk) vardukda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i celilü'l-kadri'ş-şân-ı vâcîbü'l-ittibâ' ve lâzîmü'l-ımtisâlimde mazmûn-ı itâ'at-makrûnuyla âmil olub hilâfiyla vaz' ve hareketden be-gayet ihtirâz ve ictinâb eylesiz şöyle bilesiz 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız Tahrîren el-

yevmü's-sâdis şehri Şevval li-sene seb'a ve erba'in ve mi'ete ve elf [6 Şevval 1147/1 Mart 1735]

Be-makâm-ı Konstantiniyye el-Mahrûse

Kad-vasale ileynâ fi 20 Zi'l-hicce sene 1147 [13 Mayıs 1735]

42a

Bayrak 64'üncü cema'ât Pulathaneli ağa-yı serdengeçdi Kazgancızâde el-Hâcc Hüseyin Ağa bârgîr-i saka re's 1

Bayrak 64'üncü cema'ât Pulathaneli ağa-yı serdengeçdiyân Kazgancızâde Hüseyin Ağazâde bârgîr-i saka re's 1

Bayrak 100'üncü cema'ât Trabzonlu ağa-yı serdengeçdiyân Uzun Hüseyin Ağa bârgîr-i saka re's 1

Bayrak 100'üncü cema'ât Trabzonlu ağa-yı serdengeçdiyân (...) Hasan Ağa'ya bârgîr-i saka re's 1

Bayrak 100'üncü cema'ât Trabzonlu ağa-yı serdengeçdi Hasan Ağa bârgîr-i saka re's 1

Bayrak 100'üncü cema'ât Trabzonlu ağa-yı serdengeçdiyân Derviş Ağa'ya teslîm bârgîr-i saka re's 1

Bayrak 25'inci bölük Trabzonlu ağa-yı serdengeçdiyân Uzun (...) Ağa'ya bârgîr-i saka re's 1

Bayrak 25'inci bölük Trabzonlu ağa-yı serdengeçdiyân saka el-Hâcc Osman Ağa'ya bârgîr-i saka re's 1

Bayrak 25'inci bölük Trabzonlu ağa-yı serdengeçdiyân Sarı Ahmedoğlu Hasan Ağa bârgîr-i saka re's 1

Bayrak 25'inci bölük Trabzonlu ağa-yı serdengeçdiyân Azebân Ömer Ağa bârgîr-i saka re's 1

Bayrak 1'inci cema'ât Trabzonlu ağa-yı serdengeçdiyân Kara Kel Ağa teslîm bârgîr-i saka re's 1

Bayrak 48'inci cema'ât Trabzonlu ağa-yı serdengeçdiyân Lüleci Ahmed Ağa bârgîr-i saka re's 1

Bayrak 25'inci bölük Sürmeneli ağa-yı serdengeçdiyân Hasan Ağa bârgîr-i saka re's 1

Bayrak 48'inci cema'ât Sürmeneli ağa-yı serdengeçdiyân Yanık Ağa bârgîr-i saka re's 1

- Bayrak 14'üncü cema'ât Rizeli ağa-yı serdengeçdi Ali Ağa bârgîr-i saka re's 1
- Bayrak 60'ıncı bölük Rizeli ağa-yı serdengeçdiyân Oğuzzâde bârgîr re's 1
- Bayrak 64'üncü cema'ât Rizeli ağa-yı serdengeçdiyân Karakaş Ağa bârgîr re's 1
- Bayrak 25'inci bölük Rizeli ağa-yı serdengeçdiyân Solak Osman bârgîr re's 1
- Bayrak 25'inci bölük Sekban Rizeli ağa-yı serdengeçdiyân Celeb Osman bârgîr re's 1
- Bayrak 25'inci bölük Rizeli ağa-yı serdengeçdiyân Çavuşzâde Ağa bârgîr re's 1
- Bayrak 64'üncü cema'ât Atinalı ağa-yı serdengeçdiyân Veyis İbrahim Ağa bârgîr re's 1
- Bayrak 64'üncü Atinalı ağa-yı serdengeçdiyân Fotoğlu Ali Ağa bârgîr re's 1
- Bayrak 25'incü bölük Atinalı ağa-yı serdengeçdiyân ve Veyis Ağa bârgîr re's 1
- Bayrak 100'üncü cema'ât Viçeli ağa-yı serdengeçdiyân saka (...) Ağa'ya bârgîr-i saka re's 1
- Bayrak 25'inci bölük Viçeli ağa-yı serdengeçdiyân Hasan Ağa'ya bârgîr re's 1
- Bayrak 64 cema'ât Sumlalı ağa-yı serdengeçdiyân Baçohir (?) Ağa'ya bârgîr-i saka re's 1

Bâ'is-i tahrîr-i tezkire budur ki

İşbu bin yüz kırk yedi senesinde Trabzon Eyâletinde fermân-ı âlî ma'rifetimiz ile küşâdesi fermân buyurulan elli 'aded serdengeçti bayraklarının neferâtlarına mu'tâd üzere taraf-ı mîrîden ihsân buyurulan mühimmâtları Trabzon cebehânesinden virdirülüb ve saka bârgîrleri dahi hâlâ Trabzon gedüklü zü'amâlarından anbâr emîni Ömer Ağa yediyle mübâyâ'a ve teslîm olunmak üzere fermân-ı âlîşân sâdır olmağla sâdır olan fermân-ı âlîşân mücebince bâlâda tahrîr olunan bayrakların mühimmâtları bu def'a Âsitâne-i sa'âdet'den gelen mühimmâtlardan Cebecibaşı Ahmet Ağa'nın yediyle cebehânedен alınub başka temessük virilmekle ve bâlâda tahîr olduğu defter mücebince beher bayrağa birer re's saka bârgîri olmak üzere hâlâ anbâr emîni olan mûmâ-ileyh ağa yediyle ve ma'rifetimiz ile yalnız yirmi altı re's saka bârgîri ağalara teslîm olunmakla işbu temessük emîn-i mûmâ-ileyh ağa'nın yedine virildiği hîn-i hesâbda hesâbına mahsûb ola. Tahrîren fi 25 Zi'l-ka'de sene 1147 [18 Nisan 1735]

Bende el-Hâcc İbrahim, Ağa-yı Cebecibaşı-yı Sâbık hâlâ

Kıdvetü'n-nüvvâbi'l-müteşerri'in bi'l-fi'il Varna Kazâsında nâ'ib-i şer' olan (boşluk) mevlâna zîde ilmehû ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân dergâh-ı mu'allâm gedüklülerinden Hüseyin zîde kadrehû tevkî-i refî-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki bundan akdem Varna İskelesinde beksimâd tabhına me'mûr gedüklü zü'amâdan merkûm Hüseyin'in yedine virilen i'lâm mücebince tabh eylediği ve Âsitâne-i sa'âdet'den gönderilen ve sevâhil-i bahrî Tuna mübâya'acısı mühürdâr Mustafa tarafından makbûzu olan mecmû'u beş bin altı yüz altmışaltı kantâr beksimâddan yeniçeri serdengeçtileri ta'yînâtleriçün virdiği ve Ohri mutasarrıfı Mahmud Paşa'nın aldığı beksimâddan mâ'adâ üç bin iki yüz seksen bir kantâr beksimâd Varna'da mevcûd olunmak üzere i'lâm olunub ancak beksimâdın mevcûd olduğu ve olmadığı sıhhati üzere ma'lûm olmamağla eğer ol mikdâr beksimâd mevcûd ise ol tarafda verdikçe çürüyüb beyhûde zâyi' ve telef olacağı zâhir olmağla İnan cânibi vesâyir kılâ'-i serhadde gönderilmek üzere Trabzon'a nakl itdirilmesi muktezî olmağla nakl için Dersa'âdet'den sefineler ile merkûm Hüseyin irsâl olunmuşdur imdi işbu emr-i şerîfim ile vardukda Varna'da mahfûz olmak üzere tahrîr olunan mârru'z-zikr üç bin iki yüz seksen bir kantâr beksimâd mevcûd ise merkûm ma'rifetiyle tamâmen ve kâmilen gönderilen sefâyine tahmîl ve 'icâleten Trabzon'a irsâl itdirmekte be-gâyet dikkat ve ihtimâm eyleyesin eğer ol mikdâr beksimâd mevcûd değil ise dört kat bahâsı merkûm Hüseyin'den tahsîl olunmak üzere bir dürlü himaye olunmamak vechile noksanın mikdârın tasrîhiyle 'arz ve i'lâm eyleyesin ve sen ki mübâşir-i merkûmsun Varna'da ol mikdâr beksimâdın sefinelere tahmîl eyledikten sonra Trabzon'a nakl ve Trabzon'da anbâr emîni olan Ömer zîde mecduhûya ma'rifet-i şer'le teslîm ve teslîmi müş'ir hüccet-i şer'iyeye ve temessük alub Dersa'âdet'ime 'avdet ve ric'at eyleyesin ma'âzallahu Ta'âlâ eğer ol miktâr beksimâd mevcûd olmayub noksan zuhûr ider ise hilâfi irtikâb eylediğine binâ'en noksan teslîm eyledikleri beksimâdların dört kat bahâsı senden tahsîl olacağını mukarrer bilüb ana göre zikr olunan beksimâdın ne mikdâr kesrî zuhûr ider ise ol tarafda 'icâleten tedârîği ve tamâmen Trabzon'a nakl ve teslîm itdirmekte dikkat ve ihtimâm eylemek bâbında fermân-ı âlîşânım sâdir olumuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfimle (boşluk) vardukda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i celîlü's-şân-ı vâcibü'l-ittibâ' ve lâzımü'l-ımtisâlimin mazmûn-ı itâ'at-makrûnuyla 'âmil olub hilâfiyla vaz' ve hareketden be-gâyet ihtirâz ve mücânebet eyleyesin şöyle bilesiz 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız. Tahrîren el-yevmü's-sâbi' Rebi'ü'l-evvel li-sene semân ve erba'in ve mi'ete ve elf [7 Rebiülevvel 1148/28 Temmuz 1735]

Be-makâm-ı Konstantiniyye-i el-Mahrûse

Kad-vasale ileynâ fi 15 Rebi'i'l-âhir sene 1148 [4 Eylül 1735]

Düstûr-ı mükerrem müşîr-i mufahham nizâmü'l-‘âlem müdebbiru umûri'l-cumhûr bi'l-fikri's-sâkıb mütemmimu mehâmi'l-enâm bi'r-re'yi's-sâ'ib mümehhidu bünyâni'd-devle ve'l-ikbâl müşeyyidu erkânî's-sa'âde ve'l-iclâl el-mahfûfü bi-sunûfi 'avâtîfi'l-meliki'l-a'lâ vezîrim (boşluk) Paşa edâmellahu ta'âlâ iclâlehû ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Trabzon anbâr emîni (boşluk) zîde kadrehû tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki hâlâ şark cânibinde olan asâkir-i mansûrenin ta'yînât rûz-merreleriçün bülegan ma-belîğ tedâriği mühimm ve muktezî olmağın sen ki anbâr emîni mûmâ-ileyhsin bundan akdem mübâya'a olunub Trabzon anbârında mevcûd olan zehâyiri yirmi dört bin keyl şa'îr ifrâz ve bir gün akdem ordu-yı hümâyûnuma nakl ve tesyîriçün iktizâ iden mekârî davarların ol havâlîden tedâriği ve mu'tâd üzere beher re's mekârî davarına cânib-i mîrîden virilügelen otuzar akçe ücretleri yedinde mevcûd mîrî akçeden virilüb ve mevcûd mîrî akçe olmadığı sûrette her ne tarikle olur ise olsun ücretlerini dahi tedârik ve yüke girdikleri gündün itibâr olunmak ve hazine-i âmirenden virilmek üzere ol mikdâr şa'îrin nakli için iktizâ iden mekârî davarları minvâl-i meşrûh üzere cümle ma'rifetle tedârik ve ihrâç ve şa'îr-i merkûmu ma'rifet-i şer'le tahmîl (...) ve tahmîl olunan şa'îrin mikdârı tasrîhiyle hüccet-i şer'iyye itdirildikden sonra bir sûreti hesâbına mahsûb olmak için yedine hıfz ve bir sûreti dahi ordu-yı hümâyûnuma irsâl ve şa'îr-i mezbûru ta'cîl be-ta'cîl zikr olunan mekârî davarına tahmîl ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân ordu nüzûl emîni Mustafa zîde mecduhûnda şa'îr-i mezbûr nakli için ta'yîn olunan âdemi ma'rifetle bir an ve bir sâ'at mukaddem ordu-yı hümâyûnuma nakl ve tesyîrde gâyetü'l-gâye ihtimâm ve dikkat ve bezl-i sa'y ve kudret eyleyesin ve bu husûs âhar husûsa kıyâs eylemeyüb asâkir mevcûdundan ta'yînât rûz-merreleri mücerred zikr olunan şa'îre mahzar olmağla ma'âzallahu Ta'âlâ seri'an ve âcilen nakl ve tesyîrinde tehâvûn ve taksîr makûleleri hareket ile asâkir-i islâmın zahmet ve müzâyakalarına bâ'is olacak hâlde zuhûruna bâdî olur isen ber-vechile gadr ve illetde ihfâ olmadığından mâ'adâ sâ'îre mûcib-i gayret olmak için muhkem hakkından geleceğini muhakkak bilüb ana göre basiret ve intibâh üzere hareket ve şa'îr-i mezbûr nakliçün gerek mekârî davarlarından ihrâç husûsuna ve gerek bir an akdem ordu-yı hümâyûnuma nakl ve tesyîri emrinde dikkat ve ihtimâm ve sa'y ve ikdâm eyleyüb hilâf-ı emr-i âlîşânım vaz' ve hareket eylemeyesin ve sen ki vezîr-i müşârun-ileyhsin bu husûsda bir an akdem pezîra-yı temşiyet olmasında uhde-i iltizâmını isâle ve rûşen-i ihtimâmına tahmîl olunub mârru'z-zikr şa'îrin seri'an ve icâleten ordu-yı hümâyûnuma nakl ve tesyîri bizzat senden matlûb olmakla dâmen-i gayret ve hamiyyeti canına bend sâlifü'z-zikr şa'îrin ta'cîl ale't-ta'cîl bir an ve bir sâ'at mukaddem ordu-yı hümâyûna nakl ve tesyîri emrinde dikkat ve ihtimâm ve sa'y ve akdem ve'l-ikelâm eyleyüb müceb emr-i âlîşânım ile

‘âmil ve hilâfıyla vaz’ ve hareketden be-gâyet tevakkî ve mücânebet eylemek bâbında fermân-âlîşânım sâdır olmuştur buyurdum ki hükm-i şerîfimle (boşluk) vardukda bu bâbda şeref-yâfte-i sudûr olan emr-i âlişân-ı vacibü’l-ittibâ’ ve lâzımü’l-ımtisâlimin mazmûn-ı itâ’at-makrûnuyla ‘âmil ve hilâfından gâyetü’l-gâye ihtirâz ve ictinâb ve tevakkî ve mücânebet eylesesiz ‘alâmet-i şerîfe i’timâd kılasız. Tahrîren el-yevmü’s-sâdis ve’l-ışrîn min şehri Cemâzziye’l-evvel li-sene semân ve erba’în ve mi’ete ve elf [26 Cemâzziyelevvel 1148/14 Ekim 1735]

Mevrid-i sahrâ-yı Erzurum

Kad-vasale ileynâ fi 20 Cemâziye’l-âhir sene 1148 [7 Kasım 1735]

40b-1

Selâtîn-i Tatar’dan hâliyâ ordu-yı hümâyûnda olan Kalkay Fetih Giray Sultan ile İslâm Mekray Sultan hazerâtının ma’iyyetlerinde olan asâkir-i Tatar Trabzon İskelesinden Kırım tarafına gitmek üzere İskele-i merkûmeye geldiklerinde iktizâ iden sefineleri hâlâ Trabzon’da an bâr emîni olan ‘umdetü’l-a’yân Ömer Ağa ma’rifetiyle tedârik ve mu’tâd üzere icâb iden navlların mûmâ-ileyhin yedinde olan emvâl-i mîrîden virdirilüb bilâ-tevakkûf cümlesini süvâr ve bir gün akdem savb-ı me’mûrlarına tesyîr ve imrâr ve ‘asâkir-i merkûmenin tesyîrleriçün her kaç kıt’a sefine tedârik olunur ise navlların hâlâ Trabzon vâlisi vezîr-i rûşen-zamîr devletlü sa’âdetlü Yahya Paşa hazretlerinin ma’rifeti ve ma’rifet-i şer’le tamâmen sefine re’islerine teslîm ve makbûzları olduğunu müş’îr yedlerinden memhûr temessükât ahz ve mûcebince hüccet-i şer’iyye itdirüb hesâbına mahsûb içün yedinde hıfz eyleye deyu vezîr-i müşârun-ileyh hazretlerine ve bu fakîre ve emîn-i mûmâ-ileyhe hitaben sâdır olan emr-i âlişânda tasrîh buyurulmağın imtisâlen li’l-emri’l-âlî sultan-ı müşârun-ileyhimânın atları ve ağırlıkları ma’iyyetlerinde olan asâkir-i Tatar Trabzon İskelesine vusûllerinde savb-ı me’mûrelerine tesyîr için iki kıt’a Karadeniz şaykası ta’bîr olunur sefinelere muhtâç olduğu berîdâr olmağla ‘asâkir-i merkûmeden Kırım Tatarı’nı Gözleve ve Balıklava İskelelerine ve Bucak Tatarı’nı Akkerman İskelesine götürüb çıkarmak üzere Trabzon İskelesinden mârru’z-zikr Gözleve ve Balıklava ve Akkerman iskelelerine varınca mu’tâd üzere navl-ı sefineye vukûf-ı tâmmı olan ru’esa tâ’ife ve sâ’ir bî-garaz müsîlimîn bi’l-ittifâk Trabzon İskelesinden Gözleve ve Balıklava’ya dört yüz kırk guruşa bir kıt’a sefine ve Akkerman’a varınca beş yüz yirmi guruş bir kıt’a sefinenin navl-ı mislidir deyu ba’de’l-ihbâr isticâr olunan ru’esadan olub fi’l-asl Gönye Sancağında Arhavi Kazâsından İbrahim Re’is ibn-i Musa ve Pulathane Kazâsı sâkinlerinden Mollaoğlu Hasan Re’is nâm kimesneler meclis-i şer’-i hatîr-i lâzımü’t-

tevkîrde işbu bâ'isü'l-vesîka emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa ibn-i Hacı Mehmed Ağa mahzarında her biri ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm idüb derûn-ı emr-i şerîfde mestûr sultan hazerâtının kendi atları ve ağırlıklarını ve ma'iyetlerinde olan Kırım ve Bucak Tatarlarını Trabzon İskelesinden Kırım Tatarlarını Gözleve ve Balıklava'ya ve Bucak Tatarlarını Akkerman İskelesine götürüb çıkarmak üzere bâlâda erbâb-ı vukûfun haberleriyle müte'ayyen olan Gözleve ve Balıklava'ya gidecek bir kıt'a sefine için dört yüz kırk guruş ve Akkerman İskelesine gidecek sefine için beş yüz yirmi guruş ki iki kıt'a sefinemizin cem'an navl-ı misillileri olan dokuz yüz altmış guruş navla iki kıt'a sefinemizi emîni mûmâ-ileyh Ömer Ağa'ya icâr ol dâhi ba'de'l-isticâr sultan-ı mûmâ-ileyhimânın atları ve ağırlıkları ma'iyetlerinde olan Kırım ve Bucak Tatarlarını vaz' idüb navlımız olan meblâğ-ı mezkûr dokuz yüz altış guruşu emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden vezîr-i müşârun-ileyh hazretlerinin ma'rifetleri ve ma'rifet-i şer'le bizlere tamâmen def' u teslîm ve biz dahi bi't-tamâm ve'l-kemâl ahz u kabz idüb ber-vech-i muharrer beynimizde iktisâm eyledik zikr olunan iki kıt'a sefinemizin navlları olan meblâğ-ı merkûm dokuz yüz altmış guruşdan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbemiz bâkî kalmadı ahz u kabzımızı müş'îr emîn-i mûmâ-ileyh yedine memhûr temessük dahi def' u teslîm eyledik didiklerinde gibbe't-tasdîkî's-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurre fi'l-yevmi'l-hâmis min Zi'l-hicce'ti's-şerîfe li-sene semân ve erba'în ve mi'ete ve elf [5 Zilhicce 1148/17 Nisan 1736]

Şuhûdu'l-hâl

Trabzon ağası Haseki Ahmed Ağa

Trabzon gümrüğü emîni Hacı İbrahim Ağa

Cebecibaşı vekîli el-Hâcc Ahmed Kethüdâ

Tobcubaşı vekîli Mustafa Ağa

Cizye kâtibi İsmail Efendi

Rizelizâde Mehmed Çelebi

40b-2, 40a

Fi'l-asl Bayburt muhâfazasında olan dergâh-ı âlî yeniçerileri ortalarından otuz sekiz cemâ't ortası³⁶² neferâtıyla Temrük Kal'ası muhâfazasına nakl için Trabzon İskelesine gelince yevmiyye yetmiş çift nân ve on vukıyye küşt ta'yînâtlarıyla eşyâları tahmîli için altı re's mekârîleri ve yirmi beş kantâr beksimâdları ve kezâlik Trabzon'da olan yeniçeri ortalarından

³⁶² Otuz sekizinci cemaat ortası.

yetmiş dört cemâ'at ortası neferâtıyla Rubat Kal'asına nakl ve elli kantâr beksimâdları virilüb ve zikr olunan iki 'aded ortanın Trabzon İskelesinden savb-ı me'mûrelerine varınca zikr olunduğu vech üzere ta'yînât-bahâları ve ücret-i mekârîleri ve navl-ı sefineleri ve mîrî beksimâddan beksimâdlarını hâliyâ Trabzon'da an bâr emîni olan 'umdetü'l-a'yân Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden ve mîrî beksimâddan virilüb her ne mikdâr ta'yînât-bahâ ve ücret-i mekârî ve navl-ı sefine ve beksimâd virir ise eyyâm-ı mikdârı tasrîhiyle hüccet-i şer'iyeye idüb yedinde hıfz eyleye deyu hâliyâ Trabzon vâlisi vezîr-i mükerrer devletlü sa'âdetlü Yahya Paşa hazretlerine ve fakîre ve emîn-i mûmâ-ileyh kullarına hitaben sâdır olan iki kıt'a emr-i celîlü's-şânda tasrîh buyurulmağın imtisâlen li'l-emri'l-âlî zikr olunan otuz sekiz cemâ'at ortası Bayburt'dan Trabzon İskelesine gelince altı günde ta'yînât-bahâ ile her bir re'si dörder gurus ücretden altı re's mekârî ücretleri ba'de'l-hesâb otuz yedi gurus olub Trabzon İskelesinden Kefe'ye ve ba'dehû Taman İskelesine varınca iki 'aded ortayı bir kıt'a Karadeniz şaykası ta'bîr olunur bir sefine kifâyet itmekle Trabzon İskelesinden zikr olunan iskelelere varınca navl-ı sefineye vukûf-ı tâmmı olan ru'esa vesâyir bî-garaz müslimîn haber virmeleriyle ber-vech-i mu'tâd zikr olunan iki 'aded ortaların neferât ve eşyâlarını Trabzon İskelesinden mârru'z-zikr Kefe ve Taman İskelesine götürüb çıkarmak üzere dört yüz altmış beş gurus navla cümle ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le ve emîn-i mûmâ-ileyh ma'rifetiyle isticâr olunmağın mârru'z-zikr iki 'aded ortanın zâbîtândan otuz sekiz cem'ât çorbacısı Hasan Ağa ve Mustafa Odabaşı ve Alemdâr Derviş Beşe ve Aşçı Mustafa Baş ve yetmiş dört cemâ'at çorbacısı Hacı Osman Ağa ve Mehmed Odabaşı ve Alemdâr Mehmed Beşe ve Aşçı Mehmed Beşe nâm kimesneler ile ber-vech-i muharrer isticâr olunan ru'esadan olub Gönnye Sancağında vâkı' Atina Kazâsı sâkinlerinden el-Hâcc Ali Re'is ibn-i Ahmed nâm kimesne meclis-i şer'-i hafîr-i lâzımü't-tevkîrde işbu bâ'isü'l-vesîka emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa ibn-i Hacı Mehmed Ağa mahzarında her biri ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm idüb evvelen mârru'z-zikr iki 'aded ortaların zâbitleri olan merkûmun bâlâda tasrîh olunduğu vech üzere Bayburt'dan Trabzon İskelesine gelince altı günde ta'yînât-bahâ ve ücret-i mekârîmiz otuz yedi gurus ile iki ortanın sefine me'kûlâtları yetmiş beş kantâr beksimâdı cümle ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le yedinde olan emvâl-i mîrîden ve mîrî beksimâddan bize def' u teslîm ve navl-ı sefinemiz olan meblâğ-ı mezkûr dört yüz altmış beş gurusu ma'rifetimiz ile re'is-i merkûm el-Hâcc Ali re'ise teslîm idüb ber-vech-i muharrer kabzımızı ve re'is-i merkûmun kabzını müş'îr emîn-i mûmâ-ileyh yedine iki kıt'a memhûr temessük i'tâ eyledik sâniyen re'is-i merkûm dahi zikr olunan iki 'aded ortaları neferâtıyla Trabzon İskelesinden Kefe'ye ve ba'dehû Taman İskelesine götürüb çıkarmak üzere bir kıt'a şayka sefineme vaz' idüb bâlâda ta'yîn olunan dört yüz altmış beş gurus navl-ı sefinemi zâbitûn-ı merkûmûn ma'rifeleri ve ma'rifet-i şer'le emîn-i

mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden tamâmen ahz u kabz ve kabzını müş'ir bir kıt'a memhûr temessük yine emîn-i mûmâ-ileyh yedine i'tâ eyledim sâlifü'l-beyân otuz yedi guruş ta'yînât-bahâ ve ücret-i mekârî dört yüz altmış beş guruş navl-ı sefine ki cem'an beş yüz iki guruş ile yetmiş beş kantâr beksimâddan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbemiz bâkî kalmadı didiklerinde gibbe't-tasdîkî's-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurrîre fi'l-yevmi'l-hâdî 'aşera min Zi'l-hicce'ti's-şerîfe li-sene semân ve erba'în ve mi'ete ve elf [11 Zilhicce 1148/23 Nisan 1736]

Şuhûdu'l-hâl

Trabzon Ağası Ahmed Ağa

Gümrükcü el-Hâcc İbrahim Ağa

Cebecibaşı vekili el-Hâcc Ahmed Kethüdâ

Tobcubaşı vekili Mustafa Ağa

Hacı Ahmed Ağa, Çelebizâde

40a-39b

Dergâh-ı âlî dâme mahfûfa bi'l-me'âlî kapucubaşlarından iftihâru'l-emâcid ve'l-a'yân Ömer Ağa mübâşeretıyla bundan akdem Trabzon mevcûdu cebehânesinden ber-mûceb-i emr-i âlî sûret-i defter-i hakanî mücebince mahmiyye-i Erzurum'a nakl ve irsâli mühimm ve muktezî mühimmâtı peyderpey mekâriler ile mahmiyye-i mezkûreye irsâl ve lâzım gelen ücret-i mekârîlerin hâliyâ Trabzon'da anbâr emânetine me'mûr 'umdetü'l-emâcid ve'l-a'yân gedüklü zü'amâdan Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden ma'rifet-i şer'le viridile deyu sâdır olan emr-i şerîfde tasrîh buyurulub ancak kapucubaşı mûmâ-ileyh Ömer Ağa nakline me'mûr olduğu ecnâs-ı mühimmât-ı cebehâneyi tamâmen nakl itmedin³⁶³ kapucubaşı mûmâ-ileyh Ömer Ağa bâ-fermân-ı âlî Çıldır mübâyâ'asına memûr olub savb-ı me'mûriyetine âzim ve râhî olmağla bâkıyye kalan mühimmâtı Trabzon vâlisi vezîr-i mükerrerem devletlü sa'âdetlü Mustafa Paşa hazretlerinin buyuldu-yı mekremet-unvânlarıyla Erzurum'a nakl için emîn-i anbâr mûmâ-ileyh Ömer Ağa me'mûr kılınmağla bâkıyye kalan mühimmâtı nakl mekârî ashâbından olub Yağmurdere ahâlîsinden ser-Mekârî Seyyid Hasan bin Mehmed ve Bayburt'da Balahor Karyesinden Avedik veled-i Serkis ve Kerzi Karyesinden Agob veled-i Gazar ve Çiftlik Karyesinden Makar veled-i Osib nâm mekâriler meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't-tevkîrde işbu bâ'isü'l-vesîka emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa ibn-i el-Hâcc Mehmed Ağa mahzarında her biri ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm idüb kapucubaşı mûmâ-ileyh Ömer

³⁶³ "Tamamen nakl etmeden" anlamına karşılık olarak "itmedin" kelimesi kullanılmaktadır.

Ağa'nın nakline me'mûr olduğu mühimmât-ı mezkûrun bakâyâsından olmak üzere mühimmât-ı mütenevvi'adan barut-ı siyâh Trabzon'da cebehâne hıfzına me'mûr el-Hâce Ahmed Kethüdâ ma'rifetiyle elli re's mekârî davarlarımıza vaz' u tahmîl ve Trabzon İskelesinden mahmiyye-i Erzurum'a varınca ber-vech-i mu'tâd her bir re's bârgîre beşer guruş ücretden elli re's davarlarımızın ücretleri cem'an iki yüz elli guruşa bâliğ olmağın meblâğ-ı mezkûr iki yüz elli guruşu cebecibaşı mûmâ-ileyh ma'rifetiyle ve ma'rifet-i şer'le emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden tamâmen bize def' u teslîm ve biz dahi yedinden bi't-tamâm ve'l-kemâl ahz u kabz idüb beynimizde iktisâm eyledik zikr olunan elli re's bârgîrlerimizin ücreti olan meblâğ-ı merkûm iki yüz elli guruşdan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbemiz bâkî kalmadı didiklerinde gıbbe't-tasdıkı'ş-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurrîre fi'l-yevmi'l-hâmis min Ramazânî'l-mübârek li-sene semân ve erba'în ve mi'ete ve elf [5 Ramazân 1148/19 Ocak 1736]

Şuhûdu'l-hâl

Gedüklü zü'amâdan Halil Ağa

Karaçengelzâde Mehmed Ağa

Tobcubaşı vekîli Mustafa Ağa

Yazıcı Ali Efendi, kâtib-i gümrük

Rizelizâde Mehmed Ağa

Murteza Efendi, el-müderriş

39b

Düstûr-ı mükerrem müşîr-i mufahham nizâmü'l-'âlem müdebbiru umûri'l-cumhûr bi'l-fikri's-sâkıb mütemmimu mehâmi'l-enâm bi'r-re'yi's-sâ'ib mümehhidu bünyâni'd-devle ve'l-ikbâl müşeyyidu erkânî's-sa'âde ve'l-iclâl el-mahfûfû bi-sunûfi 'avâtıfı'l-meliki'l-a'lâ Trabzon vâlîsi vezîrim Yahya Paşa edâmellahu Ta'âlâ iclâlehû ve kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'deni'l-fazl ve'l-ikelâm Mevlâna Trabzon kâdisı zîde fazlehû ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân dergâh-ı mu'allâm gediklülerinden olub Trabzon anbâr emîni olan Ömer zîde mecduhû tevkî'-i refî'-i hümâyûn vasıl olucak ma'lûm ola ki hâlâ Bayburt'da olan dergâh-ı mu'allâm yeniçerileri ortalarından elli dokuz cemâ't ortası neferâtıyla Babadağı seraskeri vezîrim Mehmed Paşa edâmellahu Ta'âlâ iclâlehûnun ma'iyetine ta'yîn ve me'mûr kılınmağla neferât-ı mezbûr Bayburt'dan Trabzon İskelesine varub dâhil olunca rûz-merre iktizâ iden ta'yînât ve mekârîleri ve Trabzon'dan Köstence İskelesine nakl ve tesyîrleriçün sefîne ve sefîne me'kûlâtleriçün iktizâ iden beksimâdları tedârike muhtâç olub ve Trabzon

anbâr emîni ma'rifetiyle görülmek fermânım olmağın imdi sen ki vezîr-i müşârun-ileyhsin işbu emr-i şerîf-i celîlü'l-kadrim vusûlünde neferât-ı merkûmenin Bayburt'dan Trabzon'a varınca iktizâ iden ta'yînât ve mekârî davarların ve Trabzon'dan Köstence'ye nakl için iktizâ iden sefîne navlları anbâr emîni mûmâ-ileyhe virdirdesin ve sen ki Trabzon anbâr emîni mûmâ-ileyhsin zikr olunan orta neferâtına Bayburt'dan Trabzon İskelesine gelince esnâ-yı râhda külli yevm yetmiş çift nân ve on vukıyye küşt ta'yînât ile ağırlıkları tahmîli için altı re's mekârî davarların tedârik ve teslîm ve gelüb Trabzon'a dâhil olduklarında Trabzon'dan Köstence İskelesine nakl ve tesyîrleriçün münâsib sefîne tedârik ve tahmîl eyleyüb ve sefinede me'kûlâtleriçün dahi mevcûd-ı anbâr olan beksimâddan yalnız yirmi beş kantâr beksimâdların kabzına me'mûra teslîm idüb Bayburt'dan Trabzon'a gelince kaç günlük ta'yînât ve mekârî ücreti ve Trabzon'dan Köstence İskelesine varınca ne kadar navl-ı sefîne virir isen eyyâm ve mikdârları tasrîhi ile neferât-ı mezbûre zâbitânından memhûr temessük ahz idüb ve hîn-i hesâbda hesâbına mahsûb olmak için işbu emr-i âlîşânımın zahrına hüccet-i şer'iyeye itdürüb yedinde hıfz ve neferât-ı mezbûreyi bir gün mukaddem savb-ı me'mûrelerine sevk ve tesyîrine ihtimâm idüb tevkiflerinden ziyâde ihtirâz ve ictinâb eylemeniz bâbında fermân-ı âlîşânım sâdir olmuşdur buyurdum ki hük-m-i şerîfimle (boşluk) vardukda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i şerîfi-i celîlü'ş-şân-ı vacîbü'l-ittibâ' ve lâzımü'l-ımtisâlimin mazmûn-ı itâ'at-makrûnuyla âmil olub hilâfından be-gâyet ihtirâz ve ictinâb eyleyesin şöyle bilesiz 'alâmeti şerîfe i'timâd kılasız. Tahriren fi'l-yevmi's-sâmin Şevvâl li-sene semân ve erba'în ve mi'ete ve elf [8 Şevâl 1148/21 Şubat 1736]

Be-makâm-ı Konstantiniyye el-Mahrûse

39a-1

Fi'l-asl Bayburt'da olan dergâh-ı âli yeniçerileri ortalarından elli dokuz cemâ'at ortası neferâtlarıyla Babadağı seraskeri vezîr-i mükerrem Mehmed Paşa hazretlerinin ma'iyetine me'mûr kılınmağla orta-i mezkûr Bayburt'dan Trabzon İskelesine dâhil oluncaya dek esnâ-yı râhda külli yevm yetmiş çift nân ve on vukıyye küşt ta'yînâtlarıyla eşyâları tahmîli için altı re's mekârî ücretleri ve Trabzon'dan Köstence İskelesine nakl ve tesyîrleriçün sefîne ve sefinede me'kûlâtleriçün mîrî beksimâddan yalnız yirmi beş kantâr beksimâdları ve navl-ı sefineleri hâlâ Trabzon anbâr emîni 'umdetü'l-a'yân Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden ve mîrî beksimâddan virilüb ve her ne mikdâr ta'yînât-bahâ ve ücret-i mekârî ve navl-ı sefîne virir ise eyyâm ve mikdârı tasrîhi ile neferât-ı mezbûre zâbitânından memhûr temessük ahz ve emr-i âlîşânın zahrına hüccet-i şer'iyeye idüb yedinde hıfz eyleye deyu hâliyâ Trabzon vâlîsi

vezîrim devletlü sa'âdedetlü Yahya Paşa hazretlerine ve bu fakîre ve emîn-i mûmâ-ileyh kullarına hitâb buyurulduğu işbu emr-i âlişânda tasrîh olunmağın imtisâlen li'l-emri'l-âli orta-i mezkûre Bayburt'dan Trabzon İskelesine gelince altı günde ta'yînât-bahâlarıyla her bir re'si dörder guruşdan altı re's mekârî ücretleri bade'l-hesâb otuz yedi guruşa bâliğ olub ve Trabzon İskelesinden Köstence İskelesine orta-i mezkûrun neferât ve eşyâlarını götürüb çıkarmak üzere navl-ı sefîneye vukûf-ı tâmmı olan ru'esa ve sâ'ir bî-garaz müslimîn haberleriyle bir kıt'a sefîne cümle ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le isticâr ve ber-vech-i mu'tâd navlı iki yüz seksen beş guruş olmağla evvelen orta-i mezkûr zâbitânından Çorbacı Ebubekir Ağa ve Osman Odabaşı ve Alemdâr Mustafa Beşe ve aşçı Ali Beşe nâm kimesneler ile ber-vech-i muharrer isticâr olunan ru'esadan olub Gönnye Sancağında vâkı' Sumla Kazâsından Mustafa Re'is ibn-i Hacı Şahin nâm kimesne meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't-tevkîrde işbu bâ'isü'l-vesîka emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa ibn-i el-Hâcc Mehmed Ağa mahzarında her biri ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm idüb evvelen zâbitân-ı merkûmûn bâlâda tasrîh olunduğu vech üzere Bayburt'dan Trabzon İskelesine gelince altı günde ta'yînât-bahâ ve ücret-i mekârîmiz olan meblâğ-ı mezkûr otuz yedi guruş ile yirmi beş kantâr mîrî beksimâdı mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden ve mîrî beksimâddan bize teslîm ve navl-ı sefînemiz olan meblâğ-ı mezkûr iki yüz seksen beş guruşu dahi ma'rifetimiz ile işbu merkûm Mustafa Re'is'e teslîm idüb ber-vech-i muharrer kabzımızı ve re'is-i merkûmûn kabzını müş'îr emîn-i mûmâ-ileyh yedine bir kıt'a memhûr temessük i'tâ eyledik sâniyen re'is-i merkûm Mustafa Beşe dahi Trabzon İskelesinden mârru'z-zikr Köstence İskelesine varınca bir kıt'a mülk sefînemi emîn-i mûmâ-ileyhe icâr ol dâhi ba'de'l-isticâr zikr olunan ortayı neferât ve eşyâlarıyla sefîneme vaz' ve bâlâda cümle ma'rifetiyle ta'yîn olunan meblâğ-ı mezkûr iki yüz seksen beş guruşu orta-i mezkûr zâbitânı mûmâ-ileyhim ma'rifetleri ve ma'rifet-i şer'le emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden tamâmen ahz u kabz eyledim ve kabzımı müş'îr emîn-i mûmâ-ileyh yedine bir kıt'a memhûr temessük dahi teslîm eyledim gerek ta'yînât-bahâ ve ücret-i mekârî ve navl-ı sefîne cem'an üç yüz yirmi iki guruş ile yirmi beş kantâr beksimâddan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbemiz bâkî kalmadı işbu emr-i âlişânın zahrına hüccet tahrîr olunsun didiklerinde gibbe't-tasdîkı'l-mu'teber mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurrîre fi'l-yevmi'l-hâmis 'aşera min Zi'l-hiceti'ş-şerîfe li-sene semân ve erba'în ve mi'ete ve elf [15 Zilhicce 1148/27 Nisan 1736]

Şuhûdu'l-hâl

Trabzon Ağası Ahmed Ağa

Cebecibaşı vekîli el-Hâcc Ahmed Ağa

Tobcubaşı vekîli Mustafa Ağa
Gümrükcü el-Hâcc İbrahim Ağa
Çubukcuzâde Hacı Ahmed Ağa
Şatırzâde Hacı Mehmed Ağa
İsmail Efendi, kâtib-i cizye

39a-2, 38b

Medîne-i Trabzon'da Ortahisar'da vâkı' Bayram Bey Mahallesi sâkinlerinden Ahmed Ağa ibn-i Mustafa Ağa nâm kimesne meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't-tevkîrde dergâh-ı âlî gedüklü ağalarından olub hâliyâ Trabzon'da bâ-fermân-ı âlî anbar emîni olan 'umdetü'l-emâcid ve'l-a'yân işbu bâ'isü'l-vesîka Ömer Ağa ibn-i el-Hâcc Mehmed Ağa mahzarında ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm idüb medîne-i mezbûrede Zağnoskabusu'nda vâkı' hâriciyye ve dâhiliyyeli mülk menzilimi beher mâh onar guruşa olmak üzere bin yüz kırk yedi senesi Zi'l-hiccetü's-şerîfenin gurrelerinden [24 Nisan 1735] emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa'ya icâr ve teslîm ol dâhi ber-vech-i muharrer isticâr ve tesellüm idüb gurre-i merkûmeden sene-i âtiye işbu bin yüz kırk sekiz senesi Zi'l-hiccetü's-şerîfesinin gâyetine [11 Mayıs 1736] değin on üç ayda müctemi' olan yüz otuz guruşu emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden ma'rifet-i şer'le tamâmen bana def' u teslîm ve ben dâhi bi't-tamâm ve'l-kemâl ahz u kabz eyledim zikr olunan on üç aylık menzil icârem olan meblâğ-ı merkûm yüz otuz guruşdan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbem bâkî kalmadı didikde gibbe't-tasdîkî's-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurrîre fi'l-yevmi'l-hâmis ve'l-'ısrîn min Zi'l-hiccetü's-şerîfe li-sene semân ve erba'în ve mi'ete ve elf [25 Zilhicce 1148/7 Mayıs 1736]

Şuhûdu'l-hâl

Karaçengelzâde Mehmed Ağa
Şatırzâde Hacı Mehmed Ağa
Cebecibaşı vekîli el-Hâcc Ahmed Kethüdâ
Tobcubaşı vekîli el-Hâcc Mustafa Ağa
Çubukcuzâde Hacı Ahmed Ağa

38b-1

İran seferi takrîbi ile Trabzon İskelesi an bârlarında mevcûd olan mîrî zahâyir-i mütenevvi‘anın ahz u kabzında ve bâ-fermân-ı âlî bahr-i Siyah tarafında vâkı’ Faş ve Sohum ve Soğucak kal’alarına nakl ve irsâl olunan dakîk ve beksimâdın vezn ve kantârı hizmetinde istihdâm olunmak üzere ber-vech-i mu’tâd hâlâ Trabzon’da an bâr emânetine bâ-fermân-ı âlî me’mûr ‘umdetü’l-a‘yân Ömer Ağa tarafından ta’yîn olunan Kantarcı Arvatin veled-i Manik ve Angel veled-i Haçator nâm Ermeniler meclis-i şer‘-i şerîf-i lâzımü’t-teşrîfde işbu bâ’isü’l-vesîka emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa ibn-i Hacı Mehmed Ağa mahzarında her biri ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm idüb hizmet-i mezkûrede olmak üzere her birimize beher mâh onar guruş ücret ve yevmiyye yarımşar vukıyye nân-ı azîz ve yüzer dirhem lahm-ı ganem ve yüzer dirhem pirinç ve yirmi beşer dirhem revgan-ı sâde ta’yînâtlarımız virilmek üzere işbu bin yüz kırk sekiz senesi Saferu’l-hayrı guresinden [23 Haziran 1735] sene-i mezbûre Zi’l-hiccetü’ş-şerîfe gâyetine [11 Mayıs 1736] değın on bir ay emîn-i mûmâ-ileyh tarafından ba’de’l-isticâr edâ-i hizmet idüb zıkr olunan on bir ayda müctemi‘ olan ücretimiz iki yüz yirmi guruşu ve ta’yînât-bahâlarımız ba’de’l-hesâb elli yedi buçuk guruş bir rub‘ ki cem‘an iki yüz yetmiş yedi buçuk guruş bir rub‘a bâliğ olmağla meblâğ-ı mezkûr iki yüz yetmiş yedi buçuk guruş bir rub‘u emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden cümle ma’rifeti ve ma’rifet-i şer‘le beher mâh bize tamâmen def’ u teslîm ve biz dahi yedinden bi’t-tamâm ve’l-kemâl ahz u kabz idüb beynimizde iktisâm eyledik zıkr olunan on bir ayda gerek ücret ve gerek ta’yînât-bahâmız olan meblâğ-ı mezkûr iki yüz yetmiş yedi buçuk guruş bir rub‘dan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbemiz bâkî kalmadı didiklerinde gibbe’t-tasdîkı’ş-şer‘î mâ-vaka’a bi’t-taleb ketb olundu. Hurrîre fi’l-yevmi’l-hâmis ve’l-ısrîn min Zi’l-hiccetü’ş-şerîfe li-sene semân ve erba’în ve mi’ete ve elf [25 Zilhicce 1148/7 Mayıs 1736]

Şuhûdu’l-hâl

El-Hâcc İbrahim Ağa, gümrükcü

Rizelizâde Mehmed Ağa

Nakibü’ş-şer‘ Osman Çelebi ibn-i Murteza

Uryan el-Hâcc Ömer Ağa

Bünyadzâde el-Hâcc Hasan Ağa

38b-2, 38a

İran seferi vukû'u takrîbiyle bundan akdem sefâyin ile Trabzon İskelesine gelüb mevcûd ve der-anbâr olan zehâyir-i mütenevvi'anın ahz u kabzında ve bu esnada bâ-fermân-ı âlî Faş ve Sohum ve Soğucak kal'alarına nakl olunacak dakîk ve beksimâda ve mahmiyye-i Erzurum'a nakl olunan mîrî şa'îre noksân târî olmamak için ber-vech-i mut'âd hâliyâ Trabzon'da anbâr emânetine bâ-fermân-ı âlî me'mûr 'umdetü'l-emâcid ve'l-a'yân Ömer Ağa tarafından umûr-dîde ve mücerrebü'l-etvâr mu'temed ta'yîn olunan el-Hâcc Ömer bin Resul ve Hüseyin Çelebi ibn-i Ahmed ve Mehmed Beşe ibn-i Abdullah ve Mahmud Ağa ibn-i Hacı Mustafa ve Hasan Beşe ibn-i Abdullah nâm kimesneler meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't-tevkîrde işbu bâ'isü'l-vesîka emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa ibn-i Hacı Mehmed Ağa mahzarında her biri ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm idüb hizmet-i mezkûrede olmak üzere her birimize beher mâh beşer gurus ücret ve yevmiyye yarımşar vukıyye nân-ı azîz ve yüzer dirhem lahm-ı ganem ve yüzer dirhem birinc ve yirmi beşer dirhem revgan-ı sâde ta'yînâtlarımız virilmek üzere emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa işbu bin yüz kırk sekiz senesi Saferu'l-hayrın guresinden [23 Haziran 1735] bizi isticâr idüb bizler dahi gur-re-i merkûmeden sene-i mezbûre Zi'l-hiccetü's-şerîfenin gâyetine [11 Mayıs 1736] değin on bir ay peyderpey zehâyir-i mezkûrenin ahz u kabzı için ve devr ve keyl vezninde bâ-fermân-ı âlî mahall-i mezkûrelere naklinde dikkat u ihtimâm iderek kemâ-yenbağı edâ-yı hizmet idüb zikr olunan on bir ayda müctemi' olan ücretlerimiz iki yüz yetmiş beş gurusu ber-vech-i mu'tâd ta'yînât-bahâmız yüz kırk dört gurus kırk beş akçe ki cem'an dört yüz on dokuz gurus ile kırk beş akçeye bâliğ olmağın meblâğ-ı mezkûr dört yüz on dokuz gurus ile kırk beş akçe ücret ve ta'yînât-bahâmızı cümle ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden tamâmen bize def' u teslîm ve bizler dahi yedinden mâh be-mâh tamâmen ve kâmilen ahz u kabz idüb beynimizde iktisâm eyledik zikr olunan on bir ayda gerek ücret ve gerek ta'yînât-bahâmız olan meblâğ-ı mezkûr dört yüz on dokuz gurus ile kırk beş akçemizden emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbemiz bâkî kalmadı didiklerinde gıbbe't-tasdîkî'l-mu'teber mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurre fi'l yevmi's-sâmin ve'l-ışrîn min Zi'l-hiccetü's-şerîfe li-sene semân ve erba'în ve mi'ete ve elf [28 Zilhicce 1148/10 Mayıs 1736]

Şuhûdu'l-hâl

Miralay-ı sâbık İbrahim Ağa

Mefharu'z-zü'amâ Küçük Hüseyin Ağa

Hasan Ağazâde Za'îm Mehmed Ağa

Trabzon Ağası Ahmed Ağa

Hatib Mehmed Efendi ibn-i Eyyub Efendi

38a-1

İran seferi vukû'u takrîbiyle hâlâ Trabzon İskelesi an bârlarında mevcûd olan ecnâs-ı zehâyir sefineler ile iskele-i mezbûreye gelüb dâhil oldukda zehâyir-i mezkûru sefinden ihrâç ve an bârlara vaz'ında ve bâ-fermân-ı âlî Erzurum ve Faş ve Sohum ve Soğucak nâm mahallere nakl ve irsâlinde devr ve keyli hizmetinde istihdâm olunmak üzere ber-vech-i mu'tâd hâlâ Trabzon'da an bâr emânetine bâ-fermân-ı âlî me'mûr 'umdetü'l-emâcid ve'l-a'yân Ömer Ağa tarafından ta'yîn olunan Şinikci Nikogos veled-i Arvatin ve Marat veled-i Açık ve Melkon veled-i Sahak ve Bodros veled-i Makar ve Sahak veled-i Osib ve Simadon veled-i Kerakos nâm altı nefer şinikciler meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't-tevkîrde işbu bâ'isü'l-vesîka Ömer Ağa ibn-i Hacı Mehmed Ağa mahzarında her biri ikrâr-ı tamm ve takrîr-i kelâm idüb hizmet-i mezkûrede olmak üzere her birimize beher mâh beşer gurus ücret ve yevmiyye yarımşar vukıyye nân-ı aziz ve yüzer dirhem lahm-ı ganem ve yüzer dirhem birinc ve yirmi beşer dirhem revgan-ı sâde ta'yînâtlarımızı ber-vech-i muharrer beher mâh virmek üzere emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa bizi isticâr ve bizler dahi işbu bin yüz kırk sekiz senesi Saferu'l-hayrın guresinden [23 Haziran 1735] sene-i merkûme Zi'l-hiccetü's-şerîfe gâyetine [11 Mayıs 1736] gelinceye değin on bir ay edâ-yı hizmet idüb eyyâm-ı mezkûrede müctemi' olan ücretlerimiz üç yüz otuz beş gurus ber-vech-i muharrer ta'yînât-bahâmız ba'de'l-hesâb yüz yetmiş üç gurus bir rub' ki gerek ücret ve gerek ta'yînât-bahâmız cem'an beş yüz üç gurus bir rub'a bâliğ olmağla meblâğ-ı mezkûr beş yüz üç gurus bir rub'u mâh be-mâh cümle ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden bizlere tamâmen def' u teslîm ve bizler dahi yedinden bi't-tamâm ve'l-kemâl ahz u kabz idüb beynimizde iktisâm eyledik mârru'z-zikr on bir aylık ücret ve ta'yînât-bahâmız olan meblâğ-ı mezkûr beş yüz üç gurus bir rub'dan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbemiz bâkî kalmadı didiklerinde gıbbe't-tasdîkî'l-mu'teber mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurre fi'l yevmi's-sâmin ve'l-'ışrîn min Zi'l-hiccetü's-şerîfe li-sene semân ve erba'în ve mi'ete ve elf [28 Zilhicce 1148/10 Mayıs 1736]

Şuhûdu'l-hâl

Mehmed Ağa, Karaçengelzâde

Cebecibaşı vekîli el-Hâcc Ahmed Kethüdâ

Mahmud Efendi ibn-i Halil Efendi

Eyyub Efendi, imam-ı Çarşu

38a-2

Medîne-i Trabzon sükunda³⁶⁴ vâkı' Hammalbaşu Mehmed Beşe ibn-i Ali nâm kimesne bi'l-asâle ve otuz beş nefer ma'lûmu'l-esâmî ve mahsûru'l-eşhâs hammalların taraflarından ücretleri olan meblâğ-ı âtiyyü'z-zikri ahz u kabzına ve istihdâmlarına göre müstehak olduğu ücretlerini def' u teslîme vekîlleri olub bi-nehc-i şer'î üzere vekâleti sâbite olmağla bi'l-vekâle meclis-i şer'-i hatîr-i lâzîmü't-tevkîrde hâlâ Trabzon'da anbâr emânetine bâ-fermân-ı âlî me'mûr 'umdetü'l-emâcid ve'l-a'yân işbu bâ'isü'l-vesîka Ömer Ağa ibn-i Hacı Mehmed Ağa mahzarında ikrâr ve takrîr-i kelâm idüb İran seferi vukû'u takrîbiyle sefâyin ile Trabzon İskelesine vusûl bulan ecnâs-ı zehâyiri ma'rifet-i emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa ve ma'rifet-i şer'le ceste ceste sefinelerden ihrâç ve anbârlara vaz'da ve gerek bu esnâda Faş ve Sohum ve Soğucak kal'alarına nakl ve irsâli fermân buyurulan mîrî dakîk ve beksimâdı anbârlardan ihrâç ve sefinelere vaz'ında ve vezn-i kantârında işbu bin yüz kırk sekiz senesi Saferu'l-hayrının guresinden [23 Haziran 1735] sâlifü'z-zikr müvekkillerim otuz beş nefer hammallardan hizmet-i mezkûre mübâşeret ve sene-i merkûme Zi'l-hiccesi gâyetine [11 Mayıs 1736] gelince on bir ay ceste ceste edâ-i hizmet idüb eyyâm-ı mezkûrede müstehak olduğumuz ber-vech-i mu'tâd ücretlerimiz cümle muvâcehesinde hesâb ve kitâb eylediğimizde iki yüz seksen beş guruşa bâliğ olmağla meblâğ-ı mezkûr iki yüz seksen beş guruşu ma'rifet-i şer'le emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden def'a u ref'a bana teslîm ve ben dâhi bi'l-asâle ve bi'l-vekâle ahz u kabz idüb müvekkillerim merkûmûn ile istihdâmlarına göre beyinlerinde taksîm eyledim meblâğ-ı mezkûr iki yüz seksen beş guruşdan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbemiz bâkî kalmadı didikde gibbe't-tasdiki'ş-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurrîre fî selhi Zi'l-hiccesi'ş-şerîfe li-sene semân ve erba'in ve mi'ete ve elf [29 Zilhicce 1148/11 Mayıs 1736]

Şâhidûnu's-sâbikûn

37b-1

İran seferi vukû'u takrîbi ile Trabzon İskelesinde mevcûd ve der-anbâr olan ecnâs-ı zehâyirden işbu sene-i mübârekede dergâh-ı âlî gedüklü ağalarından 'umdetü'l-a'yân İsmail Ağa ma'rifetiyle bahr-i Siyâh'da vâkı' Faş ve Sohum ve Soğucak kal'alarına nakli fermân buyurulan ma'lûmü'l-mikdâr mîrî dakîk ve beksimâdı hâliyâ Trabzon'da anbâr emânetine me'mûr 'umdetü'l-emâcid ve'l-a'yân Ömer Ağa ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le derûn-ı emr-i şerîfde mestûr dakîk ve beksimâdı anbârlardan ifrâz eylediğinde anbârların ekseri leb-i

³⁶⁴ Trabzon Sûku: Trabzon'un merkez çarşısı; Bedesten ve çevresi.

deryâda olduğundan nem-nâk olmağla dakîk ve beksimâd çuvalları çürüyüb isti'mâle selâhiyeti kalmayub doksan bir çift çuval müceddeden mübâyâ'aya muhtâç olmağın medîne-i mezbûrede çuvalcı esnâfi ahâlîsinden Ağzar veled-i Arvatin ve Sahak veled-i Manik nâm Ermeniler meclis-i şer'-i hatîr-i lâzîmü't-tevkîrde işbu bâ'isü'l-vesîka emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa ibn-i Hacı Mehmed Ağa mahzarında her biri ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm idüb kılâ'-i mezkûra nakli fermân buyurulan mîrî dakîk ve beksimâdı vaz' için her bir çift çuval bir guruşa olmak üzere doksan bir çift çuvalımızı doksan bir guruşa emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa'ya bey' u teslîm ol dâhi ber-vech-i muharrer iştirâ ve tesellüm ve kabul eyledikten sonra semeni olan meblâğ-ı mezkûr doksan bir guruşu cümle ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden bize tamâmen def' u teslîm ve biz dahi yedinden bi't-tamâm ve'l-kemâl ahz u kabz eyledik zikr olunan doksan bir çift çuval-bahâmız olan meblâğ-ı mezkûr doksan bir guruşdan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbemiz bâkî kalmadı didiklerinde gıbbe't-tasdîkî'ş-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurrire fi'l-yevmi'l-ışrîn min Zi'l-hiccetî'ş-şerîfe li-sene semân ve erba'în ve mi'ete ve elf [20 Zilhicce 1148/2 Mayıs 1736]

Şuhûdu'l-hâl

Cebecibaşı vekîli Hacı Ahmed Kethüdâ

Tobcubaşı vekîli Mustafa Ağa

Mehmed Ağa, Rizelizâde

Hacısalihzâde Mehmed Efendi

Gümrükcü Hacı İbrahim Ağa

37b-2

Dergâh-ı âlî gedüklü ağalarından olub hâlâ Trabzon'da bâ-fermân-ı âlî anbâr emîni olan 'umdetü'l-emâcid ve'l-a'yân Ömer Ağa tarafından ecnâs-ı zehâyir ve mühimmât vesâyîr umûr-ı mühimmeye müte'allik mevaddın tahrîri için kâtib ta'yîn olunan Mehmed Efendi ibn-i Hacı Salih ve Mollâ Ahmed bin Abdullah nâm kimesneler meclis-i şer'-i hatîr-i lâzîmü't-tevkîrde işbu bâ'isü'l-vesîka emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa ibn-i el-Hâcc Mehmed Ağa mahzarında her biri ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm idüb umûr-ı mezkûre-i mîrîye kitâbeti hizmetinde olmak üzere her onar guruş ücret ile emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa bizi isticâr ve bizler dahi bin yüz kırk yedi senesi Zi'l-hiccetü'ş-şerîfesi guresinden [01 Zilhicce 1147/24 Nisan 1735] işbu bin yüz kırk sekiz senesi Zi'l-hiccesi gâyetine [11 Mayıs 1736] değin on üç ay hizmet-i mezkûrede edâ-yı hizmet idüb zikr olunan on üç ayda müctemi' olan iki yüz

altmış guruş ücretimizi emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden cümle ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le tamâmen bize def' u teslim ve bizler dahi yedinden bi't-tamâm ve'l-kemâl ahz u kabz idüb beynimizde iktisâm eyledik ücret-i mezkûremiz olan meblâğ-ı mezkûr iki yüz altmış guruşdan emîn-i mûmâ-ileyh zimmetinde bir akçe ve bir habbemiz bâkî kalmadı didiklerinde gibbe't-tasdîkî'ş-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurrîre fî 24 min Zi'l-hiceti'ş-şerîfe li-sene semân ve erba'în ve mi'ete ve elf [24 Zilhicce 1148/6 Mayıs 1736]

Şuhûdu'l-hâl

Karaçengelzâde Mehmed Ağa

Cebecibaşı Vekîli Hacı Ahmed Kethüdâ

Tobcubaşı Vekîli Mustafa Ağa

İsmail Efendi, kâtib-i cizye

37b-3, 37a

İran seferi vukû'u takrîbiyle Trabzon İskelesinde mevcûd ve der-anbâr olan zehâyir-i mütenevvi'adan işbu sene-i mübâreke de dergâh-ı âlî gedüklü zü'amâdan 'umdetü'l-a'yân İsmail Ağa ma'rifetiyle bahr-i Siyâh'da vâkî' Faş ve Sohum ve Soğucak kal'alarına bâ-fermân-ı âlî nakli fermân buyurulan mîrî dakîk ve beksimâdı sefine ve melekse kayıklarıyla nakle muhtâç olub mîrî dakîk ve beksimâd çuvalları sefine ve kayıkların sûresi üzerine vaz' olunsa çuvallar ıslanub dakîk ve beksimâda isabet eyledikde müddet-i kalîlede fenaya müteveccih ve ekle salâhiyyeti kalmadığını vukûf-ı tâmmı olan bî-garaz müslimîn haber virmeleriyle sefine ve kayıklar sûresi üzerine döşeme tahta muktezî olmağla hâliyâ Trabzon'da anbâr emânetine me'mûr 'umdetü'l-emâcid ve'l-a'yân Ömer Ağa ma'rifetiyle mübâya'a olunan tahta sefinelerin sûresi üzerine ba'de'l-itmâm sarf olunan tahtanın bahâsı otuz dört buçuk guruşa bâliğ olmağın medîne-i mezbûrede Kerestecibaşı el-Hâcc Hasan nâm kimesne meclis-i şer'-i hatîr-i lâzîmü't-tevkîrde işbu bâ'isü'l-vesîka emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa ibn-i Hacı Mehmed Ağa mahzarında ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm idüb mîrî dakîk ve beksimâd vaz' olunan sefineler için on üç 'adedi bir guruşa olmak üzere dört yüz kırk dokuz 'aded döşeme tahtası emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa'ya otuz dört buçuk guruşa bey' ve semeni olan meblâğ-ı mezkûru yedinde olan emvâl-i mîrîden ma'rifet-i şer'le tamâmen ahz u kabz eyledim zikr olunan otuz dört buçuk guruşdan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir habbem bâkî kalmadı didikde gibbe't-tasdîkî'l-mu'teber mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu.

Hurrire fi'l-yevmi's-selhi min Zi'l-hiceti's-şerife li-sene semân ve erba'în ve mi'ete ve elf
[29 Zilhicce 1148/11 Mayıs 1736]

Şâhidûnu's-sâbikûn

37a-36b

An-zehâyir-i Kal'a-i Soğucak be-mevcûd-ı anbâr-ı Trabzon

Âsitâne-i sa'âdet'de Kabataş'da sâkin Kefeli es-Seyyid Hacı Mustafa sefinesiyle kal'a-i
mezbûra nakl ve irsâl

Dakîk-i İstanbulî 1705,5 keyl

Beksimâd 1053,5 kantâr

Kefe sâkinlerinden Numan ve şeriki el-Hâcc Hasan Re'is sefinesiyle kal'a-i mezbûra nakl ve
irsâl

Dakîk-i İstanbulî 398,5 keyl

Beksimâd 746,5 kantâr

Yekûn

Dakîk-i İstanbulî 2103,5 keyl

Beksimâd 1800,5 kantâr

An-zehâyir-i Kal'a-i Sohum be-mevcûd-ı anbâr-ı Trabzon

Gönye Sancağı'nda vâkı' Hoba sâkinlerinden Tantu Ahmed Ağa sefinesiyle kal'a-i mezbûra
nakl ve irsâl

Dakîk-i İstanbulî 1200,5 keyl

Beksimâd 1000 kantâr

Âsitâne-i sa'âdet'de Tavukpazarı'nda sâkin Berber el-Hâcc Mustafa Re'is sefine-süvâr Küçük
Ali Re'is ile kal'a-i mezbûra nakl ve irsâl

Dakîk-i İstanbulî 600 keyl

Beksimâd 469 kantâr ve 7 kıyye

Gönye Sancağı'nda Kise kurâları³⁶⁵ sâkinlerinden Şirin Ali Ağa yeğeni Ömer ve şeriki el-Hâcc Mahmud Ağa oğlu Mehmed Re'is sefinesiyle kal'a-i mezbûra nakl ve irsâl

Dakîk 600 keyl

Beksimâd 1230 kantâr

Yekûn

Dakîk-i İstanbulî 2400,5 keyl

Beksimâd 2700 kantâr

An-zehâyir-i Kal'a-i Faş be-mevcûd-ı anbâr-ı Trabzon

Gönye Sancağı'nda vâkı' Arhave (Arhavi) Kazâsı sâkinlerinden Eyyub ve şeriki Ali Re'is sefinesiyle kal'a-i mezbûra nakl ve irsâl olunan

Dakîk-i İstanbulî 1000 keyl

Beksimâd 703,5 kantâr

Platana³⁶⁶ sâkinlerinden Hacimusaoğlu Mehmed Re'is sefinesiyle kal'a-i mezbûra nakl ve irsâl olunan

Dakîk-i İstanbulî 141 keyl

Beksimâd 1050 kantâr

Yine Platana sâkinlerinden Hüseyin Re'is sefinesiyle kal'a-i mezbûra nakl ve irsâl olunan

Dakîk-i İstanbulî 100 keyl

Beksimâd 1046,5 kantâr

Hobalı Hasanoğlu Ali Re'is kayığıyla nakl ve irsâl olunan

Dakîk 201,5 keyl

Hobalı Selimoğlu Hasan Re'is kayığıyla nakl ve irsâl olunan

Dakîk 242,5 keyl

---

³⁶⁵ Kise köyleri Arhavi (Laz) Kazasındadır. Kise Köyünün bir de kalesi mevcuttur. Bkz. Bostan, *Trabzon Sancağında Sosyal Ve İktisadi Hayat*, s.228.

³⁶⁶ Platana: Akçaabat Nahiyesinin merkezi.

Arhave [Arhavi] Kazâsı sâkinlerinden Uzunmustafaoğlu Osman Re'is kayığıyla nakl ve irsâl olunan

Dakîk 122 keyl

Yoroslu Kel Ahmed Re'is kayığıyla nakl ve irsâl olunan

Dakîk 201,5 keyl

Arhavili Mollamustafaoğlu Hasan Re'is kayığıyla nakl ve irsâl olunan

Dakîk 150,5 keyl

[36b] Kabsaralı Mehmedoğlu Mustafa Re'is kayığıyla nakl ve irsâl olunan

Dakîk 254 keyl

Hobalı Küçük Osman Re'is kayığıyla nakl ve irsâl olunan

Dakîk 324 keyl 3 kıyye

Yekûn

Dakîk-i İstanbulî 2739,5 keyl

Beksimâd 2800 kantâr

Cem'an yekûn

Dakîk 7243,5 keyl, Beksimâd 7300 kantâr

Vech-i meşrûh üzere

Serhad-ı İslâmiyye'den Faş ve Sohum ve Soğucak kal'aları muhâfazasında olan tavâ'if-i askeriyenin bâ-fermân-ı âlî bin yüz kırk dokuz senesine mahsûben virilecek ta'yînâtlariçün Trabzon anbârı mevcûdundan mübâşiretimizle nakli fermân buyurulan zehâyirden fermân buyurulduğu üzere mevcûd-ı anbârdan hâlâ Trabzon anbâr emîni izzetlü Ömer Ağa yedinden yalnız yedi bin iki yüz kırk üç buçuk İstanbulî keyl dakîk ve yedi bin üç yüz kantâr beksimâd ahz u kabz olunub bâ-hüccet-i şer'iyeye ve bâlâda zikr olunan sefâyine vaz' u tahmîl ve kılâ'-ı mezbûra ceste ceste nakl ve irsâl ve zehâyir-i mezkûreden emîn-i mûmâ-ileyh yedinde bir habbe kalmamağla hîn-i hesâbda emîn-i mûmâ-ileyhin hesâbına mahsûb olmak için mübâşeretimiz hasebiyle işbu memhûr tessük virildi. Fî 6 Rebi'i'l-evvel sene 1149 [15 Temmuz 1736]

Bende İsmail, Gedüklüyân-ı Dergâh-ı Âlî Mübâşir-i Hümâyûn

Dergâh-ı âlî dâme mahfûfen bi'l-me'âli kapucubaşlarından iftihâru'l-emâcid ve'l-ekârim Trabzon'dan Erzurum'a mühimmât-ı cebehâne nakline bâ-fermân-ı âlî me'mûr Ömer Ağa mübâşeretiyle Erzurum'a nakl olunacak mühimmâtdan mâ'adâ bu def'a sefine ile Trabzon'a gelüb vaz'-ı cebehâne olunan mühimmât-ı cedîdden şark cânibi seraskeri sa'âdetlü Köprülüzâde vezîr-i mükerrer devletlü Abdullah Paşa hazretleri tarafından 'icâleten matlûb buyurulan çerçe ve çadır ve evânî-yi nühâs ve ba'zı mühimmât-ı sâ'ire ve kezâlik bu def'a dahi serasker-i müşârun-ileyhin ma'iyetinde mevcûd bulunmak üzere sefine ile Trabzon'a gelen kırk 'aded şâhî tob ve yuvarlak vesâyir ba'zı tobhâne mühimmâtı ocak tarafından ta'yîn olunan kullukçuların yedlerine virilen mûmzâ ve mahtûm sûret-i defter mûcebince Trabzon İskelesine vusûlünde kat'â te'hîr ve tevakkuf itdirmeksizin taşra ihrâç ve iktizâ iden tedârikin görüb bir habbesi gerü kalmamak şartıyla bir sâ'at akdem Erzurum'a nakl ve îsâl ve mu'tâd üzere icâb iden ücret-i nakliyyeleri hâlâ Trabzon anbâr emîni 'umdetü'l-emâcid ve'l-a'yân dergâh-ı âlî gedüklülerinden Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden ma'rifet-i şer'le virilmesi bâbında fermân-ı cihân-mutâ' sâdır ve kapucubaşlarından mûmâ-ileyh sa'âdetlü Ömer Ağa mübâşir ta'yîn olunmağın imtisâlen li'l-emri'l-âlî mekârî tâ'ifesinden neferâtlarıyla fi'l-asl Erzurum'dan Ebubekir ibn-i Ömer ve Guzeni/Gozeni Karyesinden Simyon veled-i Vasil ve Mıkırdiç veled-i Bogos ve Şakav Karyesinden Avanis veled-i Arvatin ve Çiftlik Karyesinden İstefan veled-i Arvatin ve Azveti Karyesinden Akra veled-i Babik ve Bayburt Kazâsından Mustafa bin Abdullah ve Sibtoros Karyesinden Ohan veled-i Vartan ve Balahor Karyesinden Mıkırdiç veled-i Sahak nâm mekârîbaşılar meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't-tevkîrde işbu bâ'isü'l-vesîka emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa ibn-i el-Hâcc Mehmed Ağa mahzarında her biri ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm idüb bundan akdem zikr-i murûr iden mühimmât-ı cebehâne-i cedîdden çerçe ve çadır ve evânî-i nühâs ve mühimmât-ı sâ'ire ve kezâlik mühimmât-ı tobhânedan kapucubaşı mûmâ-ileyh Ömer Ağa mübâşeretiyle ceste ceste Trabzon İskelesinden mahmiyye-i mezkûreye götürüb kabzına me'mûra teslim itmek üzere yetmiş beş re's davarlarımıza mühimmât-ı cebehâne-i cedîd ve yüz seksen dört re's davarlarımıza mühimmât-ı tobhâne vaz' u tahmîl idüb gerek mühimmât-ı cedîd ve tobhâne vaz' olunan cem'an iki yüz elli dokuz re's davarlarımızın Trabzon'dan Erzurum'a varınca her bir re's ber-vech-i mu'tâd beşer guruş ücretden sâlifü'z-zikr iki yüz elli dokuz re's davarlarımızın ücretleri min haysi'l-mecmû' bin iki yüz doksan beş guruşa bâliğ olmağın meblâğ-ı mezkûr bin iki yüz doksan beş guruşu emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa ma'rifet-i şer'le kapucubaşı mûmâ-ileyh Ömer Ağa ma'rifetle def' u ref' yedinde olan emvâl-i mîrîden tamâmen bize def' u teslim ve bizler dahi yedinden bi't-tamâm ve'l-kemâl ahz u kabz idüb alâ

kadri'l-husûs beynimizde iktisâm eyledik vech-i meşrûh üzere kapucubaşı mûmâ-ileyh tarafından zikr olunan mekârîlere mühimmât-ı cebehâne-i cedîdden ve gerek mühimmât-ı tobhânedен vaz' u tahmîl eylediği mühimmât-ı mütenevvi'anın 'aded ve ecnâsını hâvî hîn-i hesâbda emîn-i mûmâ-ileyhin hesâbına mahsûb için kapucubaşı mûmâ-ileyh emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa yedine üç kıt'a memhûr defteriyle temessük i'tâ eyledi mekârî-yi merkûmûn dahi sâlifü'l-beyân iki yüz elli dokuz re's davarlarımızın ücretleri olan meblâğ-ı mezkûr bin iki yüz doksan guruşdan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbemiz bâkî kalmadı didiklerinde gıbbe't-tasdıkı'ş-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurrîre fi'l-yevmi'r-râbi' min şehri Re'bi'i'l-evvel li-sene semân ve erba'în ve mi'ete ve elf [4 Rebiülevvel 1148/25 Temmuz 1735]

Şuhûdu'l-hâl

Fahru'l-a'yân Çubukcuzâde el-Hâcc Ahmed Ağa

Şatırzâde Hacı Mehmed Ağa

Hacı Hasan Bünyâdzâde, Attar

Hacı Mehmed Ağa Bünyâdağzâde

Tobcubaşı Ahmed Ağa

36a

Şark cânibi seraskeri Köprülüzâde vezîri-i mûkerrem devletlü sa'âdetlü Abdullah Paşa hazretleri ma'iyetinde mevcûd bulunmak üzere ber-mûceb-i defter elli kıt'a şâhî tob arabaları ve mühimmâtımızın kaltak³⁶⁷ ve tekelti ve kantârma ve kayış ve resen-i sâde ve aşurma ve timur taban ve mismâr vesâyir defter-i mezkûrede mestûr mühimmâtı ve yedek mühimmâtları ve üç nefer ocağı-yı ahenger ve üç nefer neccâr ve yüz nefer atık arabacıyân neferâtı ve üzerlerine me'mûr zâbitânı Âsitâne-i sa'âdet'den Mustafa Re'is sefinesiyle Trabzon ve havâlisine kat'â te'hîr olunmaksızın Erzurum'a gönderilmesi lâzıme-i hâlden olmağla zikr olunan arabalara şâhî toblar vaz' ve mu'tâd üzere el ile sevk ve tesyîr olunub ber-mûceb-i defter zikr olunan araba mühimmâtları hâlâ Trabzon anbâr emânetine me'mûr 'umdetü'l-emâcid ve'l-a'yân Ömer Ağa üzerlerine me'mûr zâbitânı ma'rifetle ve ma'rifet-i şer'le tedârik eylediği mekârî tâ'ifesinden olub Gürün Kazâsından Mardıros veled-i Bogos ve Diyarbekir'den Ohan veled-i Sahak ve Balahor Karyesinden Mıkırdiç veled-i Arvatin ve Karabet veled-i Manuk nâm mekârîbaşılar meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't-tevkîrde işbu bâ'isü'l-vesîka emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa ibn-i el-Hâcc Mehmed Ağa mahzarında her bir

³⁶⁷ Kaltak: Kiltak (Eyer)

ikrâr ve takrîr-i kelâm idüb bundan akdem ber-mûceb-i defter zikr olunan araba mühimmâtlarını Trabzon İskelesinden mahmiyye-i Erzurum'a götürüb kabzına me'mûra teslîm itmek üzere altmış dokuz re's mekârî bârgîrlerimize vaz' u tahmîl ve iskele-i mezbûreden mahmiyye-i mezkûreye varınca ber-vech-i mu'tâd her bir re's bârgîre beşer guruş ücretden sâlifü'z-zikr altmış dokuz re's davarlarımızın ücretleri min haysi'l-mecmû' üç yüz kırk beş guruşa bâliğ olub meblâğ-ı mezkûr üç yüz kırk beş guruşdan ma'rifet-i şer'le emîn-i mûmâ-ileyh yedinden tamâmen bize def' u teslîm ve bizler dahi yedinden bi't-tamâm ve'l-kemâl ahz u kabz idüb alâ kadri'l-husûs beynimizde iktisâm eyledik sâlifü'z-zikr altmış dokuz re's mekârî davarlarımızın ücretleri olan meblâğ-ı mezkûr üç yüz kırk beş guruşdan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbe bâkî kalmadı didiklerinde gibbe't-tasdîki's-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurrîre fî gurreti şehri Rebi'i'l-evvel sene semân ve erba'în ve mi'ete ve elf [1 Rebiülevvel 1148/22 Temmuz 1735]

Şuhûdu'l-hâl

'Umdetü'l-a'yân cebecibaşı vekîli el-Hâcc Ahmed Ağa

Fahru'l-a'yân Çubukcuzâde el-Hâcc Ahmed Ağa

Gedüklü zü'amâdan Karasakalzâde Mehmed Ağa

Defter Emîni Ahmed Efendi

Rizelizâde Mehmed Ali

35b

Şark cânibi seraskeri Köprülüzâde vezîr-i mûkerrem Abdullah Paşa hazretlerinin ma'iyetinde mevcûd olmak üzere sefineyle Trabzon'a Dersa'âdet'den gönderilen kırk araba şâhî tob ve yuvarlak vesâyir ba'zı tobhâne mühimmâtı ocak tarafından ta'yîn olunan kullukçular yedine virilen mûmzâ ve memhûr sûret-i defter mûcebince mashûben bi's-selâm Trabzon İskelesine vâsıl oldukda kat'â te'hîr ve tevakkûf itdirilmeksizin sefinden taşraya ihrâç ve iktizâ iden tedâriği görüb bir habbesi gerü kalmamak şartıyla bir sâ'at mukaddem mu'accelen Erzurum'a nakl ve îsâl ve mu'tâd üzere icab iden ücretleri Trabzon anbâr emîni yedinde olan emvâl-i mîrîden virilmesi bâbında fermân-ı cihân-mutâ' sâdır ve dergâh-ı âlî dâme mahfûfâ bi'l-me'âli kapucubaşlarından iftihârü'l-emâcid ve'l-ekârim sa'âdetlü Ömer Ağa mübâşir ta'yîn buyurulmakla ma'rifetle ceste ceste nakl ve mühimmât henüz tekâmîl olmadın kapucubaşı mûmâ-ileyh bâ-fermân âlî Çıldır tarafından mübâya'aya me'mûr olub mühimmât-ı mezkûreden ne mikdâr vukıyye kalmış ise cümlesin bir gün evvel ve bir sâ'at mukaddem mekârîlere tahmîl ve Erzurum'a nakl ve iktizâ iden ücretleri yine hâlâ Trabzon

anbâr emîni ‘umdetü’l-a’yân Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden virilmek üzere hâlâ Trabzon vâlîsi vezîr-i zî-şân devletlü sa’âdetlü Mustafa Paşa hazretleri emîn-i mûmâ-ileyhe hitâben tenbîh ve tekîd birle buyuruldu-yı âlîleri vârid ve hâlâ Trabzon tobcubaşı vekîli Ahmed Ağa ma’rifetiyle ve ma’rifet-i şer’le nakle tenbîh ve tekîd idüb bâ-fermân-ı âlî kîdvetü’l-emâsil ve’l-akrân ocak tarafından Mustafa Çavuş dahi mübâşir ta’yîn olunağın imtisâlen li’l-emri’l-âlî mekârî tâ’ifesinden olub fil-asl Bayburt Kazâsından Avanis veled-i Madiros ve Bogos veled-i Serkis ve Agob veled-i İstefan ve Gürün Kazâsından Mahmud Beşe bin Ali ve Hasan Beşe bin İbrahim Beşe ve Diyarbekir’den Abdullah bin Hüseyin ve Balahor Karyesinden Mıkırđıç veledi Arvatın nâm mekârîbaşlar meclis-i şer’-i hatîr-i lâzımü’t-tevkîrde işbu bâ’isü’l-vesîka emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa ibn-i el-Hâcc Mehmed Ağa mahzarında her biri ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm ber-mûceb-i defter zikr olunan bakâyâ-i mühimmât-ı tobhâne ve yuvarlak tobcubaşı mûmâ-ileyh Ahmed Ağa ma’rifetiyle Trabzon İskelesinden mahmiyye-i Erzurum’a götürüb kabzına me’mûra teslîm itmek üzere ceste ceste yüz yirmi altı re’s mekârî davarlarımıza vaz’ u tahmîl ve Trabzon’dan Erzurum’a varınca her bir re’s bârgîre ber-vech-i mu’tâd beşer guruş ücretden sâlifü’z-zikr yüz yirmi altı re’s davarlarımızın min haysi’l-mecmû’ ücretleri altı yüz otuz guruşa bâliğ olmağın meblâğ-ı mezkûr altı yüz otuz guruşu emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa mübâşir-i merkûm Mustafa Çavuş ve mûmâ-ileyh Ahmed Ağa ma’rifetleriyle ve ma’rifet-i şer’le def’ u ref yedinde olan emvâl-i mîrîden bize def’ u teslîm ve bizler dahi yedinden bi’t-tamâm ve’l-kemâl ahz u kabz idüb alâ kadri’l-husûs beynimizde iktisâm eyledik sâlifü’z-zikr yüz yirmi altı re’s davarlarımızın ücretleri olan meblâğ-ı mezkûr altı yüz otuz guruşdan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbemiz bâkî kalmadı didiklerinde gıbbe’t-tasdikı’ş-şer’î mâ-vaka’a bi’t-taleb ketb olundu. Hurrîre fî’l-yevmi’s-sâmin min şehri Rebi’i’l-evvel li-sene semân ve erba’în ve mi’ete ve elf [8 Rebiülevvel 1148/29 Temmuz 1735]

Şuhûdu’l-hâl

Mefharu’l-e’imme Mahmud Efendi, imam-ı Yeni Cuma

Fahru’l-akrân İbrahim Ağa, Berberzâde

Fahru’l-emâsil Şatırzâde el-Hâcc Mehmed Ağa

Nimbıyıkzâde Ali Ağa

Rizelizâde Mehmed Ağa

Düstûr-ı mükerrem müşîr-i mufahham nizâmü'l-'âlem müdebbiru umûri'l-cumhûr bi'l-fikri's-sâkıb mütemmimu mehâmi'l-enâm bi'r-re'yi's-sâ'ib mümehhidu bünyâni'd-devle ve'l-ikbâl müşeyyidu erkâni's-sa'âde ve'l-iclâl el-mahfûfû bi-sunûfi 'avâtıfı'l-meliki'l-a'lâ Trabzon vâlîsi vezîrim (boşluk) Paşa edâmellahu Ta'âlâ iclâlehu ve kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm ma'deni'l-fazl ve'l-keâm Mevlâna Trabzon kâdisı zîde fazlehû ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Trabzon anbâr emîni (boşluk) ve dergâh-ı mu'allâm gedüklülerinden olub Dersa'âdet'imden bu husûsa me'mûr Ali zîde mecduhumâ tevkî-i refî-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki hâlâ Kırım Hanı olan cenâb-ı emâret-me'âb-ı sa'âdet-iktisâb celadetlü Kaplan Giray Han dâmet me'âliyhû işbu sene-i mübâreke şark cânibine me'mûr olub kendü dâ'iresi lâzimesiçün iltimâsları üzere Dersa'âdet'imden beş yüz kile birinc ile dört yüz vukıyye kahve virilüb sefineye vaz' ve Trabzon'a irsâl olunmağla inşaallahu Ta'âlâ mashûben bi's-selâm vardukda sefinden ihrâç ve iktizâ iden mekârîlerin tadarik ve Erzurum'a nakl itdirilmek fermânım olmağın imdi sen ki vezîr-i müşârun-ileyhsin işbu emr-i şerîf-i âlişânım vusûlünde mübâşir-i mûmâ-ileyh ile zikr olunan beş yüz kile birinc ile dört yüz vukıyye kahveden inşaallahu Ta'âlâ mashûben bi's-selâm Trabzon'a vardukda bilâ-tevakkuf sefinden ihrâç ve icâb iden ücretleri anbâr emîni yedinden virilmek üzere iktizâ iden mekârîleri tedârik ve tahmîl ve ber-vech-i müsâra'at Erzurum'a nakl ve irsâl eylemekde mezîd-i ihtimâm ve dikkat eylesin ve sen ki anbâr emîni mûmâ-ileyhsin fermânım olduğu üzere mârru'z-zikr birinc ve kahvenin icâb iden mekârîleri ücretin yedinde olan emvâl-i mîrîyyeden virilmek üzere iktizâ iden mekârîleri tedârik ve tahmîl ve 'acaleten ve müsâra'aten Erzurum'a tesyîr ve irsâl eylemekde bezl ve sa'y ve kudret eyleyüb ve her ne mikdâr ücret-i mekârî virilür ise mikdârları tasrîhi ile ma'rifet-i şer'le hüccet-i şer'iyye ve ashâbından memhûr temessük ahz ve hesâbına mahsûb olunmak için işbu emr-i âlişânımla ma'en yedinde hıfz ve nakli husûsunda tekâsül ve müsâmaha misillü vaz' ve hareketden ziyâde ihtirâz ve ictinâb ve sen ki mübâşir-i mûmâ-ileyhsin zikr olunan birinc ile kahveyi icâleten mekârîlere tahmîl itdürüb ve ma'en bi-nefse Erzurum'a tesyîr ve nakl ve Erzurum'a vardukda diğer emr-i âlişânımla tenbih olunduğu üzere 'amel ve hareket eylemek bâbında fermân-ı âlişânım sâdır olmuştur buyurdum ki hükm-i şerîfimle (boşluk) vardukda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sudûr olan işbu emr-i âlişânımın mazmûn-ı münîfi birle 'âmil olub hilâfindan be-gâyet ihtirâz eylesin şöyle bilesin 'âlâmet-i şerîfe i'timâd kılâsın

Kad-vasale ileynâ fi 28 Rebi'ü'l-âhir sene 1148 [17 Eylül 1735]

Düstûr-ı mükerrem müşîr-i mufahham nizâmü'l-‘âlem müdebbiru umûri'l-cumhûr bi'l-fikri's-sâkıb mütemmimu mehâmi'l-enâm bi'r-re'yi's-sâ'ib mümehhidu bünyâni'd-devle ve'l-ikbâl müşeyyidu erkâni's-sa'âde ve'l-iclâl el-mahfûfû bi-sunûfi 'avâtıfı'l-meliki'l-a'lâ Trabzon vâlîsi vezîrim Mustafa Paşa edâmellahu Ta'âlâ iclâlehû ve kıdvetü'l-kuzât ve'l-hükkâm me'âdini'l-fezâ'il ve'l-keâm Trabzon kâdîsı ve Trabzon eyâletinde vâkı' olan kâdılar zîde fazlehum ve mefâhiru'l-emâcid ve'l-a'yân Trabzon mütesellimi ve dergâh-ı mu'allâm kapucubaşlarından mühimmât nakline me'mûr Ömer ve Trabzon'da dergâh-ı mu'allâm yeniçeri ağası vekîli ve anbâr emîni olan Ömer zîde mecduhum ve mefâhiru'l-emâsil ve'l-akran kethüdâ yerleri ve yeniçeri serdarları ve a'yân-ı vilâyetin iş erleri zîde kadrehum tevkî'i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki hîn-i iktizâda serhad-ı şarkda vâkı' bazı kılâ'a nakl olunmak için geçen sene Trabzon'dan Erzurum'a nakl ve mevcûd itdirilen ecnâs-ı cebehâne-i mühimmât ekseri ba'zı serhad kılâ'a nakl ve hareket olunmaktan nâşî el-yevm Erzurum'da mühimmât akall-i kalil kalub iktizâ-yı vakt-i hâle göre Erzurum Kal'ası cebehânesinde müstevfâ mühimmât mevcûd itdirilmesi ehemm ve elzem olmağla bundan akdem Dersa'âdet'imden sefineler ile Trabzon'a götürülüb hâlâ Trabzon Kal'ası cebehânesinde mevcûd olan üç bin kantâr barut-ı siyâh ve yüz kantâr fitil-i mısri vesâyir ecnâs-ı mühimmât 'acaleten kaldırılıb irsâl itdirilmek üzere tertib olub lâkin mühimmât-ı merkûmenin nakli için kati çok³⁶⁸ mekârî davarlarına muhtâç olmaktan nâşî sâbıkı üzere icâb iden ücretleri anbâr emîni mûmâ-ileyh Ömer zîde mecduhû yedinden virilmek şartıyla Erzurum'a varınca nakli için iktizâ iden mekârî davarları Trabzon Eyâleti vesâyir ol havâlînde bulunan mahallerden tedârik ve ihrâç için (...) ile ber-vech-i müsara'at tahmîl ve Erzurum'a nakl ve îsâl itdirilmek için kapucubaşı mûmâ-ileyh mahsûsen mübâşir ta'yîn ve irsâl olunmağla imdi sen ki vezîr-i müşârun-ileyh ve mütesellim-i mûmâ-ileyhsiz işbu emr-i âlişânım vusûlünde kat'ân te'hîr ve tevakkûf eylemeyüb irsâl olunan memhûr ve mûmzâ sûret-i defterde mestûr olan barut-ı siyâh ve ahen-i hâm vesâyir ecnâs-ı mühimmâtın nakli için iktizâ iden mekârî davarlarını eyâlet-i mezkûrede vâkı' kazâ ve nevâhî vesâyir bulunan mahallerden ihrâcı için mü'ekked buyurdular tahrîr ve ma'rifet-i şer'le mübâşirler ta'yîn eyleyüb bir an akdem ve bir sa'ât mukaddem tedârik ve ihrâç ve cümlesini Trabzon'a ihzâr eyleyüb sâbık üzere icâb iden ücretleri anbâr emîni mûmâ-ileyh yedinden tamâmen ve kâmilen ashâbına edâ u teslîm itdirdesin mecmû'u mühimmâta tahmîl ve esnâ-yı tarîkde muhafazaları için Trabzon beşlû neferâtından mikdâr-ı kifâye neferât ta'yîn ve kabucubaşı

³⁶⁸ "kati çok": pekçok.

mûmâ-ileyh ile bir an akdem Erzurum'a nakl ve îsâl itdirmekde bezl ve sa'y ve kudret eylesiz el-hâleti hazîhi mevsim-i şîta olmak takrîbiyle bu mühimmâtın mecmû'u mekârîler ile nakl itdirilmesi mümkün olmadığı sûrette sinîn-i sâbıkada olageldiği üzere müceddeden kızaklar yabdırdılub ba'zısını kızaklar ve ba'zısını mekârîler ile 'acaleten nakl itdirdüb 'avk ve te'hîr misillü hareketden mücânebet eylesiz hâsıl-ı kelâm bu mühimmâtın nakli ne tarikle olur ise olsun tedârîki görölüb bir sâ'at evvel mahalline nakl ve tesyîr itdirilmesi matlûb-ı hümâyûnum iken mevsim-i şîta olmak takrîbiyle naklinde 'usret vardır deyu tedârik görölmeüb def' kaydıyla te'hîr ve tevakkuf bâdî olmak ihtimâliniz olur ise siz ki kâdîlarsız fimâ ba'd sizlere taklîd-i kazâ olmamak üzere esâmîleriniz cânib-i hükûmetden fekk ve bilâd-ı ba'ideye nefy ve ta'zîb ile te'dîb olunmaklığınızı ve siz ki sâ'ir mûmâ-ileyhimsiz sizlerin dahi bilâ tevakkuf haklarınızda tertîb-i cezâ olmağınızı mukarrer ve muhakkak bilüb ana göre tedârikâta mübâşeret birle bu mühimmâtın naklinde lâzım mekârî davarlarıyla kızakları bi'eyy-i vechin kân tedârik ve tahmîl ve bir habbesi girüde kalmamak şartıyla emnen ve sâlimen Erzurum'a nakl itdirilmekde her biriniz bezl ve kudret ve sa'y-i mahsûs eylesiz ve sen ki mühimmât nakline me'mûr kabucubaşı mûmâ-ileyhsin bu bâbda sen dahi kemâl-i basîret ve intibâh üzere hareket-i ma'mûl-tâb'-ı safâ-yı makrûn-ı pâdişâhanem olmakla me'mûr olduğun vech üzere mühimmât-ı merkûmun nakli için iktizâ iden mekârî ve kızakları tedârik eyleyüb tahmîl ve bir an akdem Trabzon'dan kaldırdub esnâ-yı rahda ber-hoşça hıfz ve hırâset alâ cenâhi'l-isti'câl Erzurum'a nakl ve tesyîr etdirmekde ziyâde cerr u sa'y eylesiz şöyle ki mekârîlerin tedârikinde muhâlefet ve mühimmâtın naklinde 'adem-i itâ'ati zuhûr itdireni (...) bu makûleleri bilâ tevakkuf zâbitleri ma'rifetiyle ahz ve kal'abend ile te'dîb idesiz husûs-ı merkûmu vefk-ı ma'mûl-i pâdişâhanem üzere itmâm ve tekâmül eylemekde ihtimâm ve dikkat ve mugâyîr-i emr-i âlîşân hareketden ittikâ ve mücânebet olunmak bâbında fermân-ı âlîşânım sâdir olmuşdur buyurdum ki hükûm-i şerîfimle vardukda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yafte-i sudûr olan işbu emr-i şerîf-i celîlü'l-kadri's-şân-ı vâcibü'l-ittibâ' ve lâzımü'l-ımtisâlin mazmûn-ı itâ'at-makrûnuyla 'âmil olub hilâfiyla vaz' ve hareketden be-gâyet ihtirâz ve ictinâb eyliyesiz şöyle bilesiz 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız

34a

Hâlâ şark cânibi seraskeri devletlü vezîr-i mükerrem hazretlerinin nezd-i âlîlerinde mevcûd bulunmak üzere bu def'a Âsitâne-i sa'âdet'den Trabzon İskelesine ve andan seraskeri müşârun-ileyhin ma'iyetine Kullukçu Mustafa Çavuş mübâşeretiyle irsâl olunan şâhî tob arabaları ve mühimmâtının defteridir ki fi gurreti Rebi'i'l-evvel sene 1148 [22 Temmuz 1735]

Tob-1 şâhî araba 1.5 kıyyelik kıta'ât 40 mükemmel takımlarıyla

Berây-1 mühimât-1 koşum an bahâ-i mezkûrîn

Kaltak maa tekelti	80+15 (yedek) = 90 aded
Kantarma	160 +30 (yedek) = 190 aded
Kayış	800+200 (yedek) = 1000 aded
Resen-i salar	400+50 (yedek) = 450 aded
Resen-i aşurma	320+0 (yedek) = 320 aded

Berây-1 mühimmât-1 (?) ve mühimmât-1 çivi-i yedek an-bahâ-i mezkûrîn

Demir taban	300 aded
Mismar-ı taban	3000 aded
Orta çivi	20 aded
Çengel maa velesce	10 çift
Kefçe	8 çift
Haç ağaç çivisi	40 aded
Dingilbaşı çivisi	250 aded
Demir halka	50 aded
Demir uçurdem	15 aded
Demir boncuk	20 aded
Ağaç dingil	30 aded
Çatal	50 aded
Ok	40 aded
Haç ağaç	30 aded
Uçurdem	10 aded
Boncuk	20 aded
Köprücek	20 aded
Mismar-ı mütenevvi'a ve mismar	40 kıyye
Elsend (?)	100 aded
Parmak	200 aded

Vech-i meşrûh üzere kırk kıt'a yarımşar vukıyyelikden mükemmel şâhî tob arabaları ve koşum ve yedek mühimmâtları hâlâ şark cânibi seraskeri devletlü vezîr-i mükerrerem hazretlerinin nezd-i âlîlerine bu def'a ocak çavuşlarından Kullukçu Mustafa Çavuş mübâşeretıyla irsâl olunmağın 'aynile işbu memhûr defter virildi fi gurreti Rebi'i'l-evvel sene 1148 [22 Temmuz 1735]

Trabzon'dan Erzurum'a nakli fermân buyurulan cebehâne mühimmâtının ücret-i nakliyyeleri için bu def'a ber-vech-i nakd hazîne-i âmiremden Trabzon anbâr emîni Ömer Ağa'ya gönderilen akçenin mikdârı

Zer-mahbûb aded 2727, 399.970 para + 30 kûsür = 300.000 bi-hesâb-ı esedî 7500 guruş

15 para (akçe)

Yalnız on beş kîse akçedir

Fî beher altun 110 para

Tahrîren fî 9 Ramazan sene 1147 [2 Şubat 1735]

33a

İşbu sene-i mübâreke de Gümüşhane darbhânesi fî mâ ba'd i'mâl olunmamak üzere mevcûd olan mühimmâtı sâhib-i ayâr ma'iyyeti ile Trabzon'a nakl ve mevsim-i deryâ hulûlünde bir münâsib sefîne isticâr ve mühimmât-ı mezkûreyi vaz' ve Âsitâne-i sa'âdet'e irsâl ve darbhâne-i âmireye teslim ve ber-vech-i mu'tâd lâzım gelen navl-ı sefinesin hâlâ Trabzon anbâr emîni 'umdetü'l-a'yân Ömer Ağa yedinde olan emvâl-i mîrîden ma'rifet-i şer'le virüb hesâbına mahsûb için hüccet-i şer'iyeye oluna deyu sâdır olan emr-i alîşânda tasrîh buyurulmağın imtisâlen li'l-emiri'l-âlî ve ru'esa tâ'ifesinden olub medîne-i mezbûre eyâletinde vâkı' Platana nâm karye sâkinlerinden Ahmed Re'is bin Receb nâm kimesne meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't-tevkîrde işbu bâ'isü'l-vesîka emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa bin el-Hâcc Mehmed Ağa mahzarında ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm idüb zikr olunan darbhânenin mühimmâtı ve sâhib-i ayâr ta'yîni ve amelesini Trabzon İskelesinden bir kıt'a mülk sefînem ile mahmiyye-i İstanbul'a götürüb darbhâne-i âmirede kabzına me'mûra teslim itmek üzere iskele-i mezbûreden mahmiyye-i mezkûreye varınca navl-ı misli olduğu bî-garaz ru'esa ve vesâyir vukûf-ı tâmmı olanların haberleriyle ta'yîn olan üç yüz elli beş guruş navla bir kıt'a mülk sefînemi emîni mûmâ-ileyh Ömer Ağa'ya icâr ve teslim ol dâhi ber-vech-i muharrer isticâr ve kabul eyledikten sonra zikri sebk iden sâhib-i ayâr ma'iyyeti ve 'amele ve mühimmât sefînineme vaz' u tahmîl ve navl olan meblâğ-ı mezbûr üç yüz elli beş guruşu emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa cümle ma'rifeti ve ma'rifet-i şer'le yedinde olan emvâl-i mîrîden bana def' u teslim ve ben dâhi yedinden bi't-tamâm ve'l-kemâl ahz u kabz eyledim

zıkr olunan meblâğ-ı mezkûr üç yüz elli beş guruşdan emîn-i mûmâ-ileyh Ömer Ağa zimmetinde bir akçe ve bir habbem bâkî kalmadı didikde gıbbe't-tasdıkı'ş-şer'î mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurrîre fî'l-yevmi's-sâni min Zi'l-hicce'ti'ş-şerîfe li-sene semân ve erba'în ve mi'ete ve elf [2 Zilhicce 1148/14 Nisan 1736]

Şuhûdu'l-hâl

İsmail Efendi, kâtib-i cizye

Şatırzâde Hacı Mehmed Ağa

Gümrükcü el-Hâcc İbrahim Ağa

Tobcubaşı vekîli Hacı Mehmed Ağa

Cebecibaşı vekîli el-Hâc Ahmed Kethüdâ

SONUÇ

Osmanlı Devleti ile İran arasındaki siyasî ve askerî ilişkiler XVI. yüzyılın başında İran topraklarında Şah İsmail tarafından Safevî Devleti'nin kurulması ile başlayarak, XVIII. yüzyılın ilk yarısında Safevî hanlığının sona ermesine kadar her bir sonraki dönem daha da şiddetlenerek devam etmiştir. Ancak bu savaşların en şiddetli olanlarından biri şüphesiz 1723-1746 dönemleri arasında yapılan savaşlardır. Zira bu savaş dönemi, cepheye en yoğun şekilde asker, erzak ve mühimmat sevkiyatının yapıldığı bir dönemdir.

Çalışmamıza konu olan 1899 numaralı Trabzon şer'iyeye sicili neredeyse bütünüyle Trabzon üzerinden şark cephesinde İran ile savaşmakta olan Osmanlı ordusunun ikmal ve iâşesi için gönderilen malzemeyi ve bu malzemenin cepheye veya depolara nakledilmesine memur olan kimselerin faaliyetlerini gösteren kayıtlardan oluşmaktadır. Bu belgelerden Osmanlı ordusunun ikmal ve iâşesinin hangi şartlar altında gerçekleştiğini izlemek mümkündür.

Cephede devam eden savaşın başarıyla sonuçlanabilmesi için sefer öncesinde veya sefer esnasında yapılan lojistik organizasyonlara devlet büyük önem vermekteydi. Bu nedenle Osmanlı, savaşın cereyan ettiği bölgeye yoğun şekilde asker, erzak ve mühimmatı zamanında ve eksiksiz olarak ulaştırmaya çalışmıştır. Devlet bu konuda en küçük bir aksamayı dahi görmek istememiştir. Bu nedenle görevli olanlar sürekli uyarılmıştır. Osmanlı-İran savaşlarının 1733-1737 evresinde Trabzon merkezli olarak gerçekleşen ikmal ve iâşe faaliyetlerinde merkez ile taşra arasındaki en önemli kişi Trabzon Ambar Emni Ömer Ağa'dır. Devlet, Ömer Ağa'ya Osmanlı-İran savaşı sürecinde devlet adına yapacağı her türden masraf için gerekli parayı nakit olarak sağlanmıştır. Bunun yanında hizmeti geçenlere karşılığının ödenmesinde veya ordu için satın almalarda hiçbir aksamanın yaşanmaması için Ömer Ağa'ya başka pek çok devlet gelirinden tahsisat yapılmıştır. Ordunun ikmal ve iâşesinde câri olan bu sistem, çağdaş pek çok araştırmacı tarafından "rakip kabul etmez bir ikmal ve iâşe sistemi" olarak ifade edilmiştir.

Bu dönemde deniz yoluyla gelen veya giden askerî lojistiğin üssü ise Trabzon'dur. Anadolu, Rumeli ve İmparatorluğun çeşitli yerlerinden deniz yoluyla gelen asker, mühimmat ve zahire Trabzon limanına indiriliyor, depolarda muhafaza edilmesi gerekiyorsa depolanıyor, ihtiyaç zahir ettiğinde ise bu depolardan alınarak yük hayvanları vasıtasıyla Erzurum'a naklediliyordu. 1723-1746 Osmanlı-İran savaşları boyunca askerî nakliye deniz ve kara yolu ulaşımı ile yapılmıştır. Deniz yolu ulaşımı Karadeniz'de Trabzon limanından, Akdeniz'de ise İskenderun'un Payas limanından yapılmaktaydı. Savaşlar süresince bu limanlara çeşitli muhtelif mahallerden erzak, mühimmat ve asker sevkiyatı yapılmıştır. Trabzon'un yoğun olarak kullanılmasının nedeni, İran savaşlarında cepheye en yakın iskele olmasından kaynaklanmaktaydı. Devlet, Trabzon dışından gelen asker, zahire ve mühimmatın çoğunu Trabzon limanına nakledilmiştir. Bu durum, Trabzon'un İran savaşlarında askeri bir üs vazifesi görmesine neden olmuştur.

Devlet, ordunun beslenmesine büyük önem vermekteydi. Bu bağlamda cepheye sevk edilen arpa, buğday, un, peksimet ve etin yeni mahsul olmasına ziyadesiyle dikkat edilmekteydi. Rumeli ve Anadolu'nun çeşitli yerlerinden gemilerle gelen askerî mühimmat ile zahire Trabzon İskelesi'ne indirilip depolara yerleştirilmiştir. Trabzon'a nakledilen zahire veya mühimmat, ambar emininin nezaretinde öncelikle kaledeki depolara, depoların ihtiyacı karşılayamaması durumunda ise ahaliden bazı kimselerin mülkleri kiralanarak depolama işi çözülmekteydi.

Trabzon merkezli kara ve deniz taşımacılığında kullanılan nakliye araçları, kiralama yoluyla tedarik edilmiştir. Kullanılan gemiler müteşebbisten kiralama yöntemi ile temin ediliyordu. Kara yolunda kullanılan nakliye vasıtaları "mekâri" veya "mekâri davarı" diye tâbir olunan katır, beygir, öküz ve deveden müteşekkildi. Trabzon-Erzurum kara yolunun çok yüksek ve dik olması katır ve beygirlerin kullanımını öne çıkarmaktaydı. Doğu Anadolu'nun dağlık bir yapıya sahip olması, burada kış aylarının uzun sürmesi ayrıca sert geçmesi deve taşımacılığını sınırlandırmaktaydı.

Neticede, İran ile gerçekleşen savaşlarında sefer organizasyonunun planı ve lojistiğin sağlanması eksiksiz bir biçimde yerine getirilmiş, devlete bir şekilde hizmet edenlerin yevmiyeleri ve sair ihtiyaçları zaman geçirilmeden kendilerine ödenmiştir. Cepheden merkeze gönderilen iletilen, merkezin sevk ve idaresinde çok kısa sürede tamamlanarak cepheyeye gönderilmiştir. Bu durum, devletin ikmal ve iâşe hususunda hâlâ iyi durumda olduğuna, malî açıdan ise henüz bir sıkıntıya sahip olmadığına işaret etmektedir.

KAYNAKÇA

AÇIK Turan, *Şer'iyeye Sicillerine Göre Trabzon'da Mülk Satışları 1160-1170/1747-1757*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon 2007.

AFYONCU Erhan, “Otlukbeli Savaşı”, *DİA*, Cilt: 34, (2007), s.4-6.

ÁGOSTON Gábor, *Osmanlı'da Ateşli Silahlar*, Çev: K. Şakul, İş Bankası Yayınları, İstanbul 2017.

AKDAĞ Mustafa, *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası Celalî İsyânları*, Cem Yayınları, İstanbul 1995.

AKINCI Tunç, *1560 Cerbe Deniz Savaşının Türk ve İspanyol Tarihindeki Yeri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008.

AKTEPE Münir, “III. Ahmed”, *DİA*, Cilt: 2, (1989), s.34-38.

ALLOUCHE Adel, *Osmanlı-Safevî İlişkileri Kökenleri ve Gelişimi*, Çev: Ahmet Emin Dağ, Anka Yayınları, İstanbul 2001.

ALTINAY Ahmet Refik, *Kadınlar Saltanatı*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2005.

ALTINAY Ahmet Refik, *Lâle Devri (1718-1730)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2010.

AS Efdal, “XVI. yy. dan Cumhuriyetin İlk Yıllarına Kadar Türk-İran Sınır Sorunları ve Çözümü”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı 46, (Güz 2010), s.219-253.

AYDIN Yusuf Alperen, *Müteşebbis ve Devlet*, Kitapevi Yayınları, İstanbul 2016.

AYDÜZ Salim, “Osmanlı Silahları, Silah Üretim Merkezleri Ve Literatürü Tarihi”, *Tarih Okulu*, Sayı: X, Ağustos (2011), s.1-37.

AYGÜN Necmettin, ‘‘Kafkasya'da Rus-Osmanlı M¼cadelesi ve Kars Dolaylarında Sınır İhlalleri’’, *CTAD*, Sayı: 6, (G¼z 2007), s.89-116.

AYGÜN Necmettin, ‘‘G¼m¼lcine Ayânı Tokadçıklı S¼leyman 1761 (?) -1804’’, *Belleten*, Sayı: 171, Ankara 2010.

AYGÜN Necmettin, *Karadeniz'den Osmanlı Ekonomisine Bakış*, Cilt: I, Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Ankara 2016.

AYGÜN Necmettin, *Karadeniz'den Osmanlı Ekonomisine Bakış*, Cilt: II, Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Ankara 2016.

AYGÜN Necmettin, *Onsekizinci Y¼zyılda Trabzon'da Ticaret*, Serander Yayınları, İstanbul 2005.

BARKEY Karen, *Eşkiyalar Ve Devlet*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1999.

BAŞAR Fahmettin, ‘‘Fetret Devri’’, *DİA*, Cilt: 12 ,(1995), s.480-482.

BİLGE Sadık M¼fit, *Osmanlı Çağı'nda Kafkasya 1454-1829*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2012.

BOSTAN Hanefi, *XV-XVI. Asırlarda Trabzon Sancağında Sosyal ve İktisadî Hayat*, T¼rk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2002.

BOSTAN İdris, *Osmanlı Denizciliği*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2006.

BUSBECQ G. De Ogiler, *T¼rk Mektupları*, Çev: H. Özkan, Ark Yayınları, İstanbul 2002.

CEYHAN Muhammed, ‘‘Tanzimat D¼nemi Sonrası şer'iyeye Sicil Defterlerinin Muhteva ve Diplomatik Açıdan Tahlili’’, *OTAM*, Sayı: 29, (Bahar 2011).

DOĞRU Halime, *Bir Kadı Defteri'nin Işığında Rumeli'de Yaşam*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2007.

DURSUN Davut, ‘‘Kafkasya’’, *DİA*, Cilt: 24, (2001), s.157-158.

EMECEN Feridun, *Osmanlı Klasik Çağında Siyaset*, Timaş Yayınları, İstanbul 2009.

EMECEN M. Feridun, *Fetih ve Kıyamet 1453*, Timaş Yayınları, İstanbul 2012.

EMECEN M. Feridun, *Osmanlı Klasik Çağında Savaş*, Timaş Yayınları, İstanbul 2011.

- EMECEN M. Feridun, *Yavuz Sultan Selim*, Yitik Hazine Yayınları, İzmir 2012.
- EMİROĞLU Kudret, “Dünyadan Bakınca Trabzon”, *Bir Tutkudur Trabzon*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1997.
- EMİROĞLU Kudret, “*Trabzon Seyahatnâmeleri Bibliyografyası*”, Trabzon Kültür Sanat Yıllığı 1988-89, İstanbul 1989, s.189-219.
- ERAVCI H. Mustafa-KİREMİT İlker, “Lale Dönemi ve Patrona Halil İsyanı Üzerine Yeni Değerlendirmeler”, *Tarih Okulu*, Sayı: VIII, (2010), s.79-93.
- ERGENÇ Özer, *XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2012.
- ERTAŞ Mehmet Yaşar, *Sultanın Ordusu*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2007.
- FALLMERAYER Jakob Philip, *Doğu'dan Fragmanlar*, Çev: H. Salihoğlu, İmge Kitabevi, Ankara 2002.
- FLEİSCHER H. Cornell, *Tarihçi Mustafa Âli Bir Osmanlı Aydın ve Bürokrati*, Çev: Ayla Ortaç, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2013.
- GEDİKLİ Fethi, “Osmanlı Hukuk Tarihi Kaynağı Olarak Şer’iyye Sicilleri”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 5, (2005), s.187-213.
- GENÇ Mehmet, “İltizam”, *DİA*, Cilt: 22, (2000), s.154-158.
- GENÇ Serdar, *Lale Devrinde Savaş İran Seferlerinde Organizasyon ve Lojistik*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2013.
- GÜNDÜZ Tufan, “Safeviler”, *DİA*, Cilt: 35, (2008), s.451-457.
- GÜNTAN İsmail, *Osmanlı Neferi ve Savaş (1593-1699)*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Denizli 2015.
- HACISALİHOĞLU Mehmet, “Sırbistan”, *DİA*, Cilt: 37, (2009), s.120-121.
- HAYTA Necdet ve ÜNAL Uğur, *Osmanlı Devleti'nde Yenileşme Hareketleri (XVII. yy. Başlarından Yıkılışına Kadar)*, Gazi Kitabevi, Ankara 2010.
- İNALCIK Halil, “Bayezid I”, *DİA*, Cilt: 5, (1992), s. 231-234.
- İNALCIK Halil, “Murad I”, *DİA*, Cilt: 31, (2006), s.164-172.

İNALCIK Halil, “Osmanlı Para ve Ekonomi Tarihine Toplu Bir Bakış”, *Halil İnalçık Makaleler I*, Doğu Batı Yayınları, Ankara 2005, s.9-36.

İNALCIK Halil, *Devlet-i ‘Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmaları-I*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2011.

İNALCIK Halil, *Devlet-i ‘Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmaları-II*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2014.

İPŞİRLİ Mehmet, “Osmanlı Devleti’nde Kazaskerlik”, *Bellekten*, Sayı: 232, (1997), s.140-143.

İstanbul Kadı Sicilleri Üsküdar Mahkemesi 1 Numaralı Sicil, C. Yılmaz (Ed.), İSAM Yayınları, İstanbul 2010.

İŞBİLİR Ömer, *XVII. Yüzyıl Başlarında Şark Seferlerinin İâşe, İkmâl ve Lojistik Meseleleri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1996.

KARAGÖZ İlyas, *Trabzon Yer Adları*, Algı Yayınları, Ankara 2004.

KARAMANLI M. Hüsamettin, “Gürcistan”, *DİA*, Cilt: 14, (1996), s.311-313.

KÖPRÜLÜ Fuad, *Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991.

KÖSE Osman, “XVIII. Yüzyıl Osmanlı-Rus Münasebetleri”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, Cilt: 1, (1994-2014), s.539-540.

KUZUCU Serhat, “Rusya Ahidname Defterine Göre XVIII. Yüzyılda Osmanlı-Rus Ticari İlişkilerinin Seyri”, *TAD*, Sayı: 59 (2016), s.63-83.

KÜTÜKOĞLU S. Mübahat, “Ferman”, *DİA*, Cilt: 12, (1995), s. 400-406.

KÜTÜKOĞLU S. Mübahat, *Osmanlı Belgelerinin Dili*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2013.

LOWRY W. Heath, *Trabzon Şehrinin İslamlaşma ve Türkleşmesi*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2005.

MİROĞLU İsmet, “Osmanlı Yol Sistemine Dair”, *Tarih Enstitüsü Dergisi* (İstanbul Üniversitesi), Sayı: 15, (1997), s.241-252.

MURPHEY Rhoads, *Osmanlı'da Ordu ve Savaş*, Çev: M. T. Akad, Homer Kitabevi, İstanbul 2007.

OĞUZ Mustafa ve AKGÜNDÜZ Ahmet, “Hüccet”, *DİA*, Cilt: 18, (1998), s.446-450.

ORHONLU Cengiz, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Derbend Teşkilatı*, Eren Yayınları, İstanbul 1990.

ORTAYLI İlber, “İkinci Viyana Kuşatmasının İktisadî Sonuçları Üzerine”, *Osmanlı Araştırmaları II*, İstanbul 1981.

Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi, E. İhsanoğlu (Ed.), Cilt: I, *İSAM*, İstanbul 1994.

ÖNALP, Ertuğrul, “İspanyol Roman Yazarı Vicente Blasco İbanez'de Türk İmajı”, *Dünyada Türk İmgesi*, Ed: Ö. Kumrular, Kitap Yayınları, İstanbul 2011, s.259-266.

ÖZ Mehmet, *Kanun-i Kadîmin Peşinde Osmanlı'da “Çözülme” ve Gelenekçi Yorumcuları*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2010.

ÖZCAN Abdülkadir Özcan, “Pasarofça Antlaşması”, *DİA*, Cilt: 34, (2007), s.177-181.

ÖZCAN Abdülkadir, “I. Mahmud”, *DİA*, Cilt: 27, (2003), s.348-352.

ÖZCAN Abdülkadir, “Serdengeçti”, *DİA*, Cilt: 36, (2009), s.554-555.

ÖZTÜRK Temel, *Osmanlıların Kuzey ve Doğu Seferlerinde Savaş Ve Trabzon*, Serander Yayınları, Trabzon 2011.

ÖZÜNLÜ Emine Erdoğan ve GÜMÜŞÇÜ Osman, “Osmanlı İmparatorluğu'nda İç Göç Aktörleri Olarak Çift-Bozanlar”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt: 49, Sayı: 1, (Mart 2016).

ÖZVAR Erol, *Osmanlı Maliyesinde Malikâne Uygulaması*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2003.

SARAY Mehmet, *Türk İnan İlişkileri*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1999.

SAYDAM Abdullah, *Kırım ve Kafkas Göçleri (1856-1876)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1997.

SHUKUROV Rustam, “Doğu Karadeniz Bölgesinde Türkçe Konuşan Bizanslılar”, *Trabzon Tarihi Sempozyumu Bildirileri Kitabı*, Trabzon 1999, s.111-118.

ŞİROKORAD A. B, *Osmanlı-Rus Savaşları*, Selenge Yayınları, İstanbul 2009.

TAFLIOĞLU M.Serkan, “İran Türk Safevi Devleti’nin Kuruluşu ve Türk Tarihine Stratejik Etkisi”, *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*, Sayı: 13, (Kış 2012), s.105-115.

TAŞ Hülya, *XVII. Yüzyılda Ankara*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014.

TOSUN Miraç, *XVIII. Yüzyıl Trabzon’unda Cemaatlerarası İlişkiler*, İstanbul Üniversitesi, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2013.

TOZLU Selahattin, *Trabzon-Erzurum-Bayezid Yolu 1850-1900*, Atatürk Üniversitesi, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum 1997.

Trabzon Seyahatnâmesi, Haz: H. Alşan-Z. Duran, Heyamola Yayınları, İstanbul 2017.

TURAN Mustafa, “II. Viyana Muhâsarası: Osmanlı Devleti’nde Siyasî, İdarî ve Askerî Çözülme”, *OTAM*, Sayı: 9, Ankara, (1998), s.289-429.

TÜRKMEN Zekeriya, *Sekizinci Askerî Tarih Semineri Bildirileri I*, Genelkurmay Başkanlığı Basım Evi, Ankara 2003.

UĞUR Yunus, “Şer’iyye Sicilleri”, *DİA*, Cilt: 39, (2010), s.8-11.

UNAN Fahri, “Osmanlılarda Medrese Eğitimi”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, Cilt: V, (2014), s.149-160.

UZUNÇARŞILI İ. Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, Cilt: IV, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1995.

ÜLKER Mustafa Birol ve AYDIN Bilgin, “Türkiye Haricinde Bulunan Osmanlı Kadı Sicilleri”, *Türklük Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 16, (2004), s.201-214.

ÜRKÜNDAĞ Ayhan, “Ahmed Dürri Efendi’nin İran Sefaretnamesi”, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon 2006.

ÜSTÜN İsmail Sefa ,“İran”, *DİA*, Cilt: 22, (2000), s.400-404.

WITTEK Paul, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu*, Çev: Fatmagül Berktaş, Pencere Yayınları, İstanbul 1995.

YALÇINKAYA Alaeddin, “Osmanlı Devleti'nin Batı Politikası-Zitvatorok'tan Küçük Kaynarca'ya”, *Türk Dış Politikası* (Ed.) M. Bıyıklı, Cilt: II, (2010), s.83-136.

YERASİMOS Stefanos, “XIX. Yüzyılda Trabzon Rum Cemaati”, *Bir Tutkudur Trabzon*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1997.

YILDIZ Hakan, *Haydi Osmanlı Sefere! Prut Seferi'nde Organizasyon ve Lojistik*, Kültür Yayınları, İstanbul 2006.

ZİLFİ C. Madeline, *Osmanlı Uleması*, Çev. M. F. Özçınar, Birleşik Yayınevi, Ankara 2008.

ÖZGEÇMİŞ

FOTOĞRAF

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı	ÇİÇEK, Gül
Uyruğu	T.C
Doğum tarihi ve yeri	08.12.1990
Medeni hali	Bekâr
Telefon	
Faks	
E-posta	

Eğitim Derecesi	Okul/Program	Mezuniyet yılı
Lise	Vali Erol Çakır Lisesi, İZMİR	2009
Üniversite	Aksaray Üniversitesi	2014
Yüksek Lisans	Aksaray Üniversitesi	2017
Doktora	-	-

İş Deneyimi, Yıl	Çalıştığı Yer	Görev
-	-	-

Yabancı Dil	İngilizce
-------------	-----------

